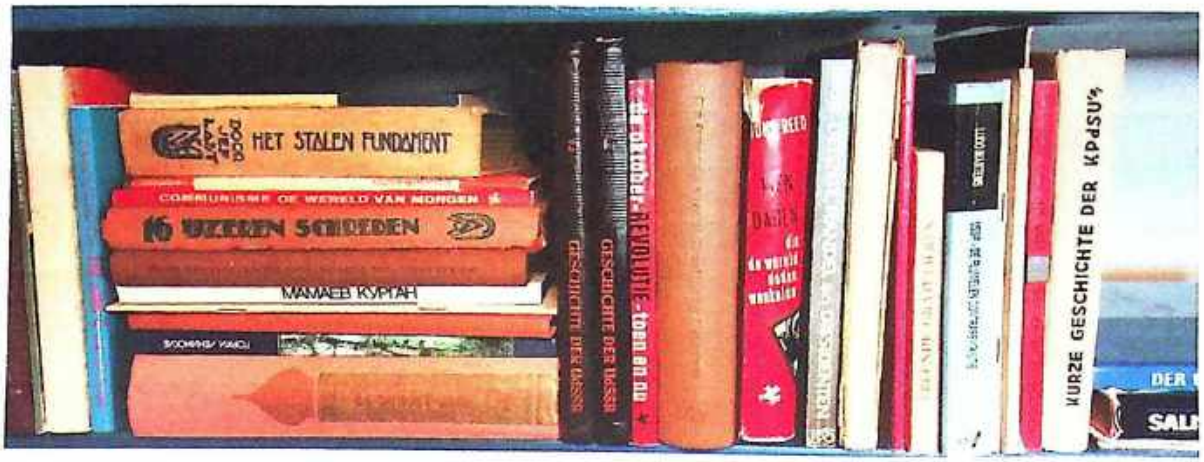

MINISTERIE VAN PROPAGANDA.EU

Chronologische ontwikkelingen Joegoslavië

Deel 1 D

Amerika overschat zijn eigen macht

Zoals opnieuw blijkt in Kosovo begeven de vs zich steeds weer met dezelfde militaire middelen in situaties die op deze manier niet kunnen worden beheerst. H.J.A. Hofland meent dat de Amerikaanse arrogantie hier de oorzaak van is.

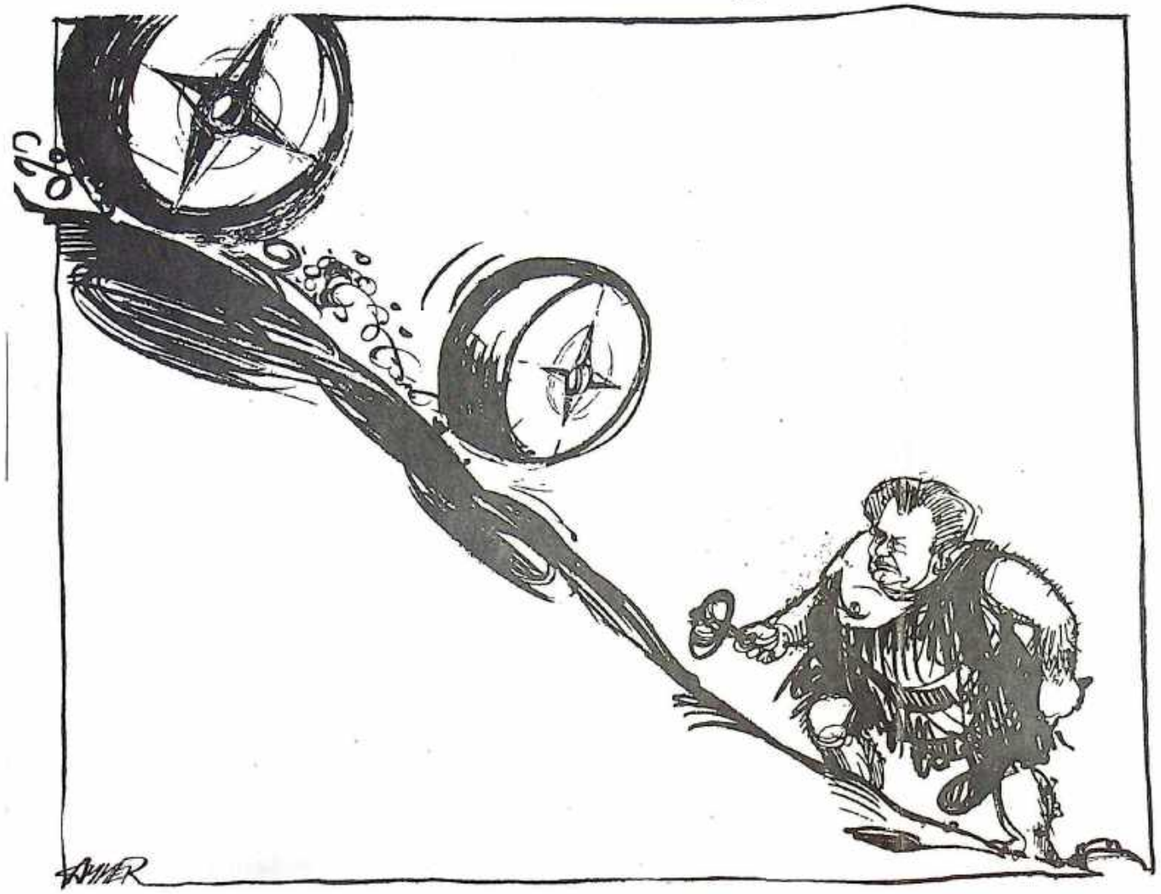

TEKENING: WOLFGANG AMMER

Er is een overweldigend aantal goede redenen waarom het Westen zich zo vlug mogelijk van Milošević moet ontdoen: laatste overblijfsel van de Koude Oorlog, dictator, fanaticus van de etnische zuiverheid, oorzaak van volksverhuizingen en verwoestingen, obstakel voor normale verhoudingen op de Balkan, enzovoort, enzovoort. Zijn staat van dienst bestaat uit wandaden waarvan zijn eigen volk en zijn buren het meest te lijden hebben. Objectief, beoordeeld naar de maatstaven die wij de objectieve noemen, de maatstaven van onze redelijkheid, humaniteit, democratie, zou iedere macht die de 'internationale gemeenschap' var. Milošević verlost, algemene dankbaarheid moeten oogsten. Maar zo gaat het niet. Op alle fronten ontwikkelt zich een zwart scenario. Europa's vijand nummer één bezwijkt niet onder de bommenregen. In de hoofdsteden van de NAVO-landen komen duizenden op de been om de ruiten van Amerikaanse ambassades in te gooien alsof het weer Koude Oorlog is. De Kosovaren die moesten worden gered worden verder verdreven en uitgemoord. Bondgenoten aarzelen. Voor de militairen wordt de nachtmerrie tot werkelijkheid: wat een snelle luchtoorlog had moeten zijn, dreigt tot een uitzichtloze voortzetting van verwoestingen te worden. Onder de aanvallen van de overmacht wordt de vijand sterker. De kop van de draak is nog niet afgehakt en hij heeft er al twee bij gekregen. De crisis die bedwongen had moeten worden plant zich door de ingreep voort. Dat is erger dan een misdaad, het is een fout, zou Talleyrand hebben gezegd.

Om de werkelijkheid zo goed mogelijk te schatten, moeten we de nog sombere onwerkelijkheid en de apocalyptische onwerkelijkheid buiten beschouwing laten. Volgens de regels van het internationaal recht kan deze interventie worden beschouwd als een inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van een soevereine staat. De NAVO zou hiermee een precedent scheppen. Hierna zouden we in een leeg precedent, en voor de Derde Wereldoorlog ontbreekt het aan de gelijkwaardige partijen die elkaar de wereldmacht betwisten.

Hoe komt het dan dat Kosovo nu de allure van een grote internationale crisis krijgt? Omdat hier alle zwaktes van de laatste supermacht en zijn bondgenoten samenkomen. Kosovo is een crisis omdat het een ontmaskering is van de ordestichters en vredesbewaarders van het Westen. De wereldmacht die er van overtuigd is de vrijheid, welvaart, enzovoort te vertegenwoordigen en naar die overtuiging handelt, bereikt al doende het tegendeel van het beoogde. Dit is een feitelijke ontmaskering, onbegrijpelijk voor degenen die het overkomt, niet in het minst omdat deze grote macht in de overtuiging van haar moreel gelijk wordt ontmaskerd door de kleine schurk van het drama. Het is verre van nieuw. Toch wekt het telkens weer verbazing en een gevoel van eigen macht en gezag, daartegenover de afgebrokkelde reputatie van de natie, en een president die vecht voor zijn politieke leven. Kosovo vestigt opnieuw de aandacht op de ongewenstheid van Milošević. Washington probeert door dreigen tot een oplossing te komen. Amerikaanse inmenging met grondtroepen lijkt uitgesloten, want de president kan zich niet veroorloven dat Amerikaanse soldaten in *bodybags* worden gerepatrieerd. Dan ontwikkelt zich een politiek-diplomatieke versie van de moerasmythe. Washington en zijn bondgenoten raken verstrikt in hun eigen dreigingen. Niet weer een politiek van *rhetoric and retreat*. Deze escalatie kan niet theoretisch blijven, er moet actie volgen. Dit wordt dan toch de luchtoorlog, aanvallen die verwoesten zonder tot het doel te leiden. De puinhopen worden overal op de televisie vertoond. Sinds jaren zijn er niet zulke omvangrijke protestbetogingen gehouden. Dat Milošević de boosdoener is, dat de hele operatie is begonnen om de Kosovaren voor de moord en brandstichting van zijn etnische schoonmaak te bewaren, is niet meer van belang. De *indispendable nation* heeft zich voor de publieke opinie die niet tot het Westen hoort, als oorlogsmisdadiger ontmaskerd. Dat is, vijf dagen na het begin van de bombardementen, het saldo van de humanitaire oorlogsoperatie. De vs beginnen zich te verstrikken in een politiek Vietnam.

Het Amerikaanse thuisfront is slecht voorbereid en verdeeld. Veel van hen die tot hun verdriet het *impeachment* hebben zien mislukken, hopen dat Clinton hier zijn nek zal breken. Een paar bondgenoten in de NAVO, de Grieken en de Turken plotseling verenigd, zien niets in de operatie; de Italianen van wier vliegvelden de bommenwerpers vertrekken, twijfelen. Het bondgenootschap wordt er niet sterker op.

Was er een andere manier geweest om Kosovo te sparen en Milošević te bedwingen? Met die vraag komen we aan de borreltafel terecht. Het ligt voor de hand: de Russen hebben in Belgrado invloed, en ze hebben Amerikaans krediet nodig. Primakov was op weg naar Washington. Had het niet voor de hand gelegen nog een paar dagen te wachten en het krediet te koppelen aan het gebruiken van de Russische invloed? Wat is er achter de schermen gebeurd dat Washington ertoe heeft gebracht deze optie te verwaarlozen? Dat komt misschien nog aan het licht als de vrede is gesticht. Hoe?

turen, tradities door de wereldmacht opzij werden geschoven, ondergeschikt als dit alles was aan de grote inzet van de Koude Oorlog. Het verschijnen van *The Ugly American* markeert het begin van Amerikaanse zelfkritiek die verder verbreid was dan de kringen der intellectuelen. Tot een doorslaggevende invloed heeft deze kritiek het nooit gebracht.

De geschiedenis van de naoorlogse Amerikaanse politiek is rijk aan mislukkingen. Het Zuidoost-Azië Pact bleek in zijn oorspronkelijke vorm niet levensvatbaar. Dan komt de gestrande invasie in de Varkensbaai, gevolgd door de lange marteling van Vietnam. De gijzeling van de Amerikaanse ambassademedewerkers in Teheran, de landoorlog worden ontkomen. De eerste week van de interventie in Joegoslavië lijkt sterk op het begin van de eerste Golfoorlog.

En nu het merkwaardige: telkens opnieuw begeeft Washington zich met deze militaire middelen in situaties die op deze manier niet kunnen worden beheerst. De diepste oorzaak daarvan blijft de Amerikaanse arrogantie – niet ter kwader trouw, integendeel, met hooggestemde bedoelingen – maar arrogantie die belet dat Washington de grenzen van zijn macht ziet. Misschien is het nu zelfs ernstiger dan het in de Koude Oorlog van tijd tot tijd kon zijn.

De ineenstorting van het communisme en de Sovjet-Unie – het ongeteld aantal variaties en wordt overal op aarde ten gehore gebracht en veroorzaakt zowel begeren als verzet.

Het superioriteitsgevoel heeft voor de Amerikaanse publieke opinie, het gros van de media, de televisie van de grote networks, de populaire pers twee gevolgen. De onverschilligheid voor alles wat buitenlandse politiek is, neemt toe (en de belangstelling was al niet zo groot). Door het besef de laatste supermacht te zijn, acht het publiek en ook een belangrijk deel van de politieke elite zich ontheven van de plicht nog duurzame belangstelling voor het buitenland te hebben, zolang het geen vakantieoord is of tot West-Europa hoort. (Israel en Rusland zijn de uitzonderingen.) Men weet zich superieur maar heeft een zeer bescheiden notie van het buitenland. Het resultaat is onverschilligheid voor de rest van de wereld. Dat is geen politiek beredeneerd isolationisme. Het is een onvermijdelijk gevolg

Misschien is het nu zelfs ernstiger dan het in de Koude Oorlog van tijd tot tijd kon zijn

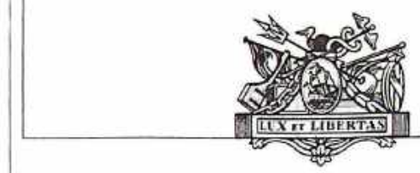

Twijfels over Kosovo

NA VIJF NACHTEN bombarderen is het resultaat onduidelijk. Eén ding staat vast: van een snelle inkeer van Milošević is geen sprake. In eerdere stadia van de Kosovo-crisis is wel eens gedacht dat de Joegoslavische president na een lichte afstraffing vanuit de lucht zou inbinden of door zijn generaals zou worden gedwongen om dat te doen. Dat scenario kan inmiddels in de archiefkast worden opgeborgen.

De volharding aan Servische kant maakt het voor de NAVO niet eenvoudiger. De onderlinge meningsverschillen die al zo lang voor oponthoud hadden gezorgd, komen opnieuw naar buiten. De bemiddelingspoging van een drietal vooraanstaande Russische liberalen in Belgrado – die vooral bedoeld lijkt om thuis de zaak van de hervormers onder zware omstandigheden levend te houden – heeft verschillende NAVO-leiders doen speculeren over de mogelijkheden van een nieuw diplomatiek initiatief. Op zichzelf moet ruimte blijven voor diplomatie, maar wanneer de vastbeslotenheid om het luchtoffensief voort te zetten bij voorbaat van een vraagteken wordt voorzien, dreigt een averechts effect op te treden.

DE DAGELIJKSE FEITEN werken toch al in het nadeel van de NAVO. De bulletins over aangerichte schade zijn schaars aan details. Op militaire gronden is dat verklaarbaar, maar politiek gezien is het weinig opportuun. Daartegenover staat een aanzwellende vloed van vluchtelingen uit Kosovo. Zij brengen verhalen mee over de Servische furie die zich over de achterblijvers heeft uitgestort. Ook al zouden de gerapporteerde aantallen niet helemaal overeenkomstig de werkelijkheid zijn, de zwakte van het luchtoffensief wordt erdoor aangetoond. De NAVO kan nu eenmaal vanuit de lucht de Servische legioenen slechts indirect voor hun wandaden afstraffen. Dreigen, zoals Amerikaanse woordvoerders doen, met vervolging van oorlogsmisdadigers in een later stadium heeft van nature een hoog abstractieniveau.

Vandaar dat hier en daar voorzichtig wordt gespeculeerd over het inzetten van grondtroepen. Er is nog nooit een oorlog gewonnen met de luchtmacht alleen, vertellen generaals b.d. via de vele televisiestations die zich op het verslaan van de oorlog hebben geworpen. Maar hun dienstdoende voormalige collega's wijzen de politieke leiders vooral op het risico van een operatie op de grond. Zonder grondtroepen kan het niet, met grondtroepen mag het niet, klinkt de optelsom van deskundige overwegingen. Zij herinneren aan de militaire adviezen in de jaren dat Bosnië in stukken werd gescheurd.

DE POLITIEKE LEIDERS van de NAVO houden bij hoog en bij laag vol dat zij niet aan het inzetten van grondtroepen denken, anders dan als vredesmacht na het sluiten van een akkoord met Milošević. Dat lijkt een voorwaarde te zijn geweest bij het gezamenlijke besluit tot luchtacties over te gaan. Openlijke zelfbeperking was noodzakelijk om de rijen gesloten en de openbare mening op afstand te houden. Tegelijkertijd was het een signaal aan de NAVO

Met zijn Bachstijl slaat Chailly tijdens zijn eerste Amsterdamse Matthäus een derde weg in

Ontroering door de lange stilte op Golgotha

Concert: Matthäus Passion van J.S. Bach door Koninklijk Concertgebouworkest, Groot Omroepkoor, Roder Jongenskoor en Omroep Jongenskoor o.l.v. Riccardo Chailly. Gehoord: 26, 28/3 Concertgebouw Amsterdam.

Door KASPER JANSEN

Een eeuw geleden, op 8 april 1899, begon dirigent Willem Mengelberg met het Concertgebouworkest en het Toonkunstkoor de Amsterdamse traditie van de Palmzondag-uitvoering van de *Matthäus Passion* van Johann Sebastian Bach.

De uitvoering van de *Matthäus Passion* gisteren, op Palmzondag 1999, onder leiding van Riccardo Chailly, betekende meer dan een jubileum-uitvoering op de geboortedag van Mengelberg. Het was in tal van opzichten een historische uitvoering. De belangstelling daarvoor was zó groot, dat tijdens de voor het publiek opengestelde repetities en de vooruitvoering van afgelopen vrijdag al 8000 mensen in de Grote Zaal van het Amsterdamse Concertgebouw kennis konden nemen van Chailly's *Matthäus Passion*. Gisteren werd de uitvoering bovendien uitgezonden door radio en tv.

Voor het eerst sinds de dood van Eduard van Beinum in 1958 werd de traditionele uitvoering weer geleid door de chef-dirigent van het Concertgebouworkest. Chailly voert Bachs lijdensmuziek uit volgens voor Amsterdam nieuwe uitgangspunten, die wel terugzien op een eeuw *Matthäus*-traditie, maar tegelijkertijd ook eigentijds en hoogstpersoonlijk zijn. En historisch was tevens het artistiek-muzikale en emotioneel-religieuze belang van Chailly's sterk betrokken en ontroerende uitvoering. Die mag in de lange, rijke en stilistisch vaak zeer omstreden traditie, worden gerekend tot een hoogtepunt.

De uitvoering van gisteren betekende ook in een aantal opzichten

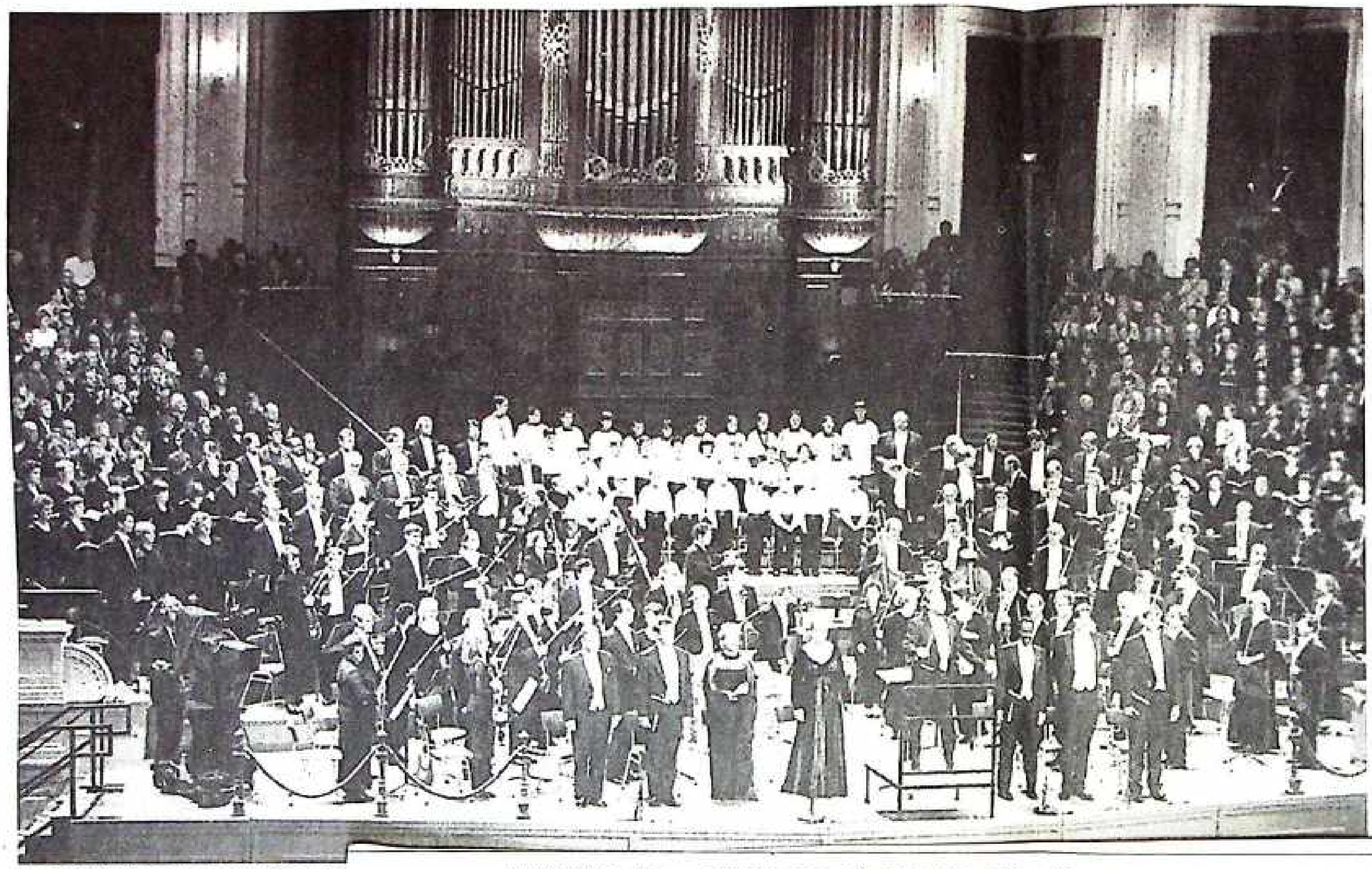

Koninklijk Concertgebouworkest. ko

in 2002. Volgend jaar, wanneer Chailly op Palmzondag niet in Amsterdam is vanwege een eerder door Chailly aangegane verplichting om te dirigeren tijdens het eeuwfeest van het Philadelphia Orchestra, zal nog een keer de *Johannes Passion* worden uitgevoerd onder leiding van Philip Herreweghe. In 2001 zal, terwijl het Concertgebouworkest op tournee is, de *Matthäus Passion* door een ander orkest worden uitgevoerd.

De *Matthäus* van Chailly is de herovering van Bach door de belangrijke dirigent van symfonische en eigentijdse muziek op de au-

Daar blijkt zijn opera-ervaring, zonder dat er hier overigens sprake is van een operastijl. Er vallen geen stiltes door het verspillen van tijd als gevolg van het opstaan en gaan zitten van het koor. De koorbewegingen gebeuren geruisloos tijdens de muziek, zodat het verhaal doorgaat. De stiltes vallen in deze door tekstbegrip uitmuntende versie juist op inhoudelijk betekenisvolle plaatsen, zoals 'schlafend', 'schwieg stille', 'und flohen': steeds langduriger tot de zeer lange stilte na Christus' dood op Golgotha – 'und verschied'.

De emotionerende werking daarvan is groot, al was die vrijdagavond bij de vooruitvoering roerender en tranenverwekkender dan gisteren. Evangelist Christophe Prégardien was zondag niet erg bij stem, hij sloeg af en toe over en hield zich in zijn expressie duidelijk in, waardoor een deel van zijn scherpte en ontzagwekkende dramatiek verloren ging. Dat was voor een deel eveneens het geval bij Detlev Roth (Christus) die last had van bronchitis en ook de tenor Kenneth Tarver - een uitstekend alternatief voor een countertenor – was gisteren iets minder overtuigend dan vrijdag.

De stemmen van sopraan Lynne Dawson en alt Petra Lang mengden prachtig in *So ist mein Je-*

Liszt-concours: roerige finale

Vijfde Internationaal Franz Liszt Pianoconcours. Gehoord 23-28/3, Muziekcentrum Vredenburg Utrecht. Tv: 31/3 Tros Ned 2.

Door ERNST VERMEULEN

De uitdeling van de prijzen op het Vijfde Internationaal Franz Liszt Pianoconcours verliep zaterdag in Utrecht even tumultueus als de onstuimige werken van Liszt zelf. Prinses Margriet reikte in Muziekcentrum Vredenburg op de gala-avond allereerst de derde prijs (10.000 gulden) uit aan de zestienjarige Chinees Yundi Li, duidelijk publiekslieveling. Boe-geroep barstte los toen bekend werd gemaakt dat de tweede prijs (15.000 gulden) was bestemd voor de zeventienjarige Italiaanse Mariangela Vacatello. Met drie kandidaten in de finale betekende dit dat de 24-jarige Japanner Masaru Okada werd beloond met de hoofdprijs (25.000 gulden) waarmee de jury demonstreerde dat het louter ging om technische prestaties.

Van Okada's spel word je koud noch warm. Het bevestigt het cliché dat Japanners sterk zijn in een precieze reproductie en veel min-

speelde hij op safe, dodelijk voor dit soort bravourekunst. Yundi Li is ongeremd en veel te pathetisch vooralsnog, maar kan uitgroeien tot een boeiende verteller als hij zijn temperament onder controle krijgt; hij versnelt en vertraagt, schiet uit en stottert, aan mededeelzaamheid geen gebrek.

Mariangela Vacatello komt uit de school van Franco Scala, evenals Enrico Pace en Igor Roma, de winnaars in 1989 en 1996. Vacatello is nauwelijks de mindere van Yundi Li en eveneens een waaghals, zij neemt in door een spontaan soort van muzikaliteit. Als je je in de halve finale met zo'n flair stort op *Chasse-neige* uit de études opus 1, ben je een geboren concourstijgerin. Jammer dat ook zij haar zenuwen in de finale niet kon bedwingen en het pianoconcert nauwelijks genuanceerd werd afgeraffeld.

Muzikaal toonde zich in de halve finale tevens de Russin Elena Nesterenko, een van de weinigen die iets met tegenstemmen wist aan te vangen evenals de Chinese Jing Du, die jammer genoeg bij het forte steeds moest opwippen om extra kracht bij te zetten.

Een openbaring was de 22-jarige Olivier Besnard, leerling van

nen maken op steun tegen Turkije en Irak, en krijgen de Tsjetsjenen nieuwe kansen tegen Rusland. Dat zijn legalistische fantasieën. Er is geen enkele derde macht die zich in deze conflicten zal mengen, omdat hier geen *politiek* belang is dat ertoe uitnodigt. Het juridisch argument wordt in Kosovo alleen serieus gebruikt door partijen die een politiek belang bij het voortgaand succes van Milošević hebben.

De apocalyptische onwerkelijkheid is nog verder gezocht. Op de Balkan, vanouds 'het kruitvat van Europa', zou nu de Derde Wereldoorlog kunnen worden ontketend. Dat gebeurt niet want daarvoor zijn diametraal tegenover elkaar staande, ongeveer gelijkwaardige machtsblokken nodig. Die zijn er niet, en evenmin is er zo'n tegenstelling die uitnodigt tot een strijd op leven en dood. Rusland is de enige macht die misschien geopolitieke motieven zou hebben om zich dieper in de strijd te mengen, maar de economische motieven zijn dringender, en wat er van de Russische strijdkrachten over is, zal Moskou niet in de verleiding brengen een uitputtende worsteling te beginnen. Slotsom: wordt er een precedent geschapen dan is het met de nobelste bedoelingen de interventie is begonnen. Uit de herhaling blijkt dat dit soort interventies het gevolg is van een constructiefout in de buitenlandse politiek van het Westen.

Tegen het einde van de jaren vijftig verscheen in Amerika een boek, geschreven door Eugene Burdick en William J. Lederer, *The Ugly American*. Het is geschreven toen de Koude Oorlog in laatste instantie alle internationale verhoudingen bepaalde. De buitenlandse politiek van Washington, en dus die van het Westen, was gegrondvest op het absolute verschil tussen goed en kwaad zoals het in Amerika werd gezien. De uitdrukking *The Evil Empire* is pas dertig jaar later in omloop gekomen – een late verduidelijking die voor het politieke en militaire handelen geen verschil heeft gemaakt.

De strekking van *The Ugly American* is dat dit wereldbeleid doordesemd is met de beste bedoelingen, maar dat daar vooral in Zuidoost-Azië anders over werd gedacht. De praktijk van de beste bedoelingen kreeg de vorm van een dictaat. De strijd tegen het communisme leidde tot simplificaties waarbij nationale identiteiten, cul-

bassade in Teheran met de mislukte bevrijdingspoging hoort tot de meest dramatische. De eerste Golfoorlog is een halve mislukking want hoewel Koeweit werd bevrijd, bleef Saddam. De tweede Golfoorlog maakte van het halve fiasco een heel: Saddam zit er nog steeds. Somalië is uitgelopen op een ramp. Haïti is een succes dat, achteraf gezien, niets te betekenen heeft gehad. Bedekte interventies tegen de drugskartels in Colombia hebben geen effect gehad. Bosnië met Dayton lijkt de grote uitzondering maar is het niet, omdat het betrekkelijk goede resultaat te danken is aan de Kroaten die de landoorlog hebben gevoerd, waarna een paar luchtaanvallen de rest deden. Bosnië mag eerder worden opgevat als een les – verwaarloosd – dan als een succes.

Vietnam is het trauma, zegt men. Hierna zouden nooit meer Amerikaanse levens op het spel worden gezet in een oorlog die niet direct met het Amerikaanse belang te maken heeft, en waarbij de overwinning niet vaststaat nog voor het eerste schot is gelost. Vandaar de verpletterende overmacht die tegen Irak werd ontplooid. Toch kon na de luchtoorlog niet aan de

ideologische en het machtspolitieke wapenfeit samen – hebben het Amerikaanse superioriteitsgevoel niet alleen gigantische proporties gegeven; men is er hier ook aan gewend, men denkt langzamerhand dat de Amerikaanse grootheid een natuurgegeven is. Men ziet het nog iedere dag door het nationaal economisch succes bevestigd. Madeleine Albright repte van *the indispensable nation*; en dit komt, verklaarde ze, doordat *we stand tall and hence see further than other nations*. Anderen stellen vast dat Amerika de eerste niet-imperialistische macht in de geschiedenis is; een land dat zijn hegemonie vestigt door samenwerking en niet door dreiging. Nieuw is het alweer niet. Er is een school van Amerikaanse denkers die al tientallen jaren geleden de superioriteit van de Verenigde Staten afleidde uit het wereldsucces van de supermarkt en de autoproductie. Het is moeilijk hun gelijk te ontkennen. Maar het veel en steeds meer omvattende van Amerika is nog lang niet het wereldomvattende. Dat dit veel met de wereld wordt verward, is het meest manifeste teken van de arrogantie. In het kort: het thema van de onmisbare natie heeft een

De rol van de VS in de wereld verandert, zonder dat de Amerikanen zelf zich er een goede voorstelling van maken. Terwijl hun arrogantie is toegenomen zijn ze in de ogen van steeds meer andere landen een macht waarmee minder rekening hoeft te worden gehouden. Eén oorzaak is dat na de Koude Oorlog geen natie nog de bescherming tegen de andere supermacht nodig heeft. Zeker zullen de twee mislukte oorlogen tegen Saddam en de ramp van Somalië hun effect hebben gehad. En het grootste deel van 1998 is de buitenlandse politiek van Washington verlamd geweest door het Lewinsky-schandaal. Het valt niet te becijferen hoeveel schade het kwartet Clinton, Lewinsky, Tripp en Starr de Amerikaanse reputatie in het buitenland heeft berokkend. Het saldo leedvermaak valt niet te meten. De binnenlandse schade is duidelijk: Clinton is een president die zijn status moet herstellen, te midden van gezworen vijanden die iedere mislukking dankbaar zullen begroeten.

Onder deze omstandigheden ontwikkelt zich de crisis om Kosovo. De eerste drie van de belangrijkste factoren zijn: de overschat-

zichzelf door zijn bezetenheid, etnische zuiveringen, moordpartijen. Mogelijkerwijs redt hij zijn positie en luistert naar de Russen die een chaos op de Balkan evenmin kunnen gebruiken. Hij blijft de leider van een volk dat meer dan ooit verlangt naar revanche. Hij wordt de tweede Saddam. Scenario 2: de luchtaanvallen gaan door tot de Servische strijdkrachten zijn verslagen. Het verzet daartegen neemt toe, ook binnen de NAVO. Maar ten slotte gebeurt toch wat gewenst was: Milošević gaat in zijn eigen oorlog ten onder. De Amerikanen hebben de vrede gesticht, hun macht bewezen. Door de gevolgen van de oorlog blijft de Balkan het Europees probleemgebied. Washington wordt belast met de uitbreiding van zijn verantwoordelijkheid, een gevolg dat het juist heeft willen vermijden. En zo vallen er nog meer varianten te bedenken. Ze hebben gemeen dat alle resultaten slechter zijn dan de uitgangspositie en op den duur ernstiger: dat de grondslagen van de politiek die hiertoe heeft geleid, niet zijn veranderd.

H.J.A. Hofland is columnist van NRC Handelsblad.

een Joegoslavische oorlogsverklaring niet met gelijke munt zou betalen.

Als de berichten kloppen dat de Serviërs in Kosovo op grote schaal tot etnische zuiveringen zijn overgegaan, dreigt de uitkomst van het overleg in Rambouillet en Parijs snel een gepasseerd station te worden. Het daar bereikte deelakkoord ging nog uit van een bevolkingssamenstelling in het voordeel van de Kosovaren. Intussen worden op de grond nieuwe feiten geschapen. Maar die feiten zijn, anders dan in Bosnië in 1995, in het voordeel van de Serviërs. Tenzij de krijgskansen keren. Maar daaraan bestaan nu juist grote twijfels.

Gaidar is 'Amerikaanse huurling'

Serviërs: Russische bemiddelaars 'tuig'

Door onze correspondent RENÉE POSTMA

BOEDAPEST, 29 MAART. Drie liberale Russische politici die gisteravond in Belgrado aankwamen voor een voorzichtige bemiddelingspoging, zijn meteen getrakteerd op een ondubbelzinnige scheldkannonnade. De officiële Joegoslavische media scholden hen uit voor 'tuig van de richel' en 'afval'. De Servische televisie omschreef hen als 'de ergste Amerikaanse huurlingen uit Rusland'.

De liberale oud-premier Gaidar en de voormalige vice-premiers Nemtsov en Fjodorov hoeven op geen enkel krediet te rekenen bij de officiële media. „Deze zogenaamde Russen hebben in eigen land al alles en iedereen verraden en verkocht en nou komen ze hier om het zelfde te doen. Ze zijn op zoek naar verraders van de Servische belangen," zo werd gezegd. Bewijs voor deze aantijgingen zagen de staatsmedia vooral in het feit dat de drie eerder op de dag in Hongarije hadden gepraat met de Amerikaanse gezant Richard Holbrooke. „Ze zijn eerst in Boedapest gestopt om instructies te krijgen van de misdadiger Holbrooke zodat ze hier verwarring kunnen zaaien."

Gaidar, Nemtsov en Fjodorov waren zondagochtend in Boedapest aangekomen om vandaar over de weg verder te reizen naar Belgrado. Op het vliegveld van Boedapest spraken ze anderhalf uur met Holbrooke die om privé-redenen in Hongarije was (zijn vrouw is van Hongaarse afkomst). Op een persconferentie na afloop benadrukte Holbrooke dat de Russen uitsluitend namens zichzelf spraken en zeker niet op een soort geheime missie waren namens de Amerikanen. Hij verklaarde de lotgevallen van het drietal met belangstelling te zullen volgen, maar meer ook niet. „De Amerikaanse positie blijft onveranderd evenals het diepe meningsverschil tussen Rusland en de NAVO-landen. Maar dat betekent niet dat we geen nauwe contacten zouden onderhouden", aldus Holbrooke.

Oud-premier Gaidar sprak van een privé-missie die evenwel de volle steun zou hebben van de Russische president Jeltsin. Doel is een einde te maken aan de militaire acties. „Wij denken dat voortzetting van de bombardementen in Joegoslavië buitengewoon gevaarlijk is voor de wereld. Als het zo doorgaat koersen we regelrecht af op een nieuwe koude oorlog", aldus Gaidar. Gevraagd naar concrete plannen, verklaarde hij nog slechts „enkele ideeën te hebben die zouden kunnen bijdragen aan een beëindiging van de vijandelijkheden".

Boris Nemtsov zei tegen deze krant dat de Russische bemiddelingspoging niet alleen de volle steun van president Jeltsin had, maar ook praktisch georganiseerd was door Borislav Milošević, de oudere broer van de Joegoslavische president. Hij is ambassadeur in Moskou en onderhoudt contacten met de Russische liberalen.

De Joegoslavische vice-premier Vuk Drašković is voorlopig de enige die de Russen heeft willen ontvangen. Volgens het Russische persbureau ITAR-TASS heeft Drašković nog eens bevestigd dat er met Belgrado best te praten valt, als de NAVO haar bombardementen staakt. De delegatie hoopt via Drašković verder ontmoetingen te kunnen regelen in Belgrado en wil vervolgens nog een aantal Europese hoofdsteden aandoen.

In Moskou wordt heftig betoogd bij de Amerikaanse ambassade, door communisten en nationalisten, veelal anti-semieten. Maar per saldo weten de Russen zich met het conflict om Kosovo geen raad.

'Acties NAVO zijn de schuld van de joden'

Door onze correspondent FRANK WESTERMAN

MOSKOU, 2930 MAART. „Dood aan Mickey Mouse". Een meisje met vlechtjes vraagt of iemand nog een viltstift heeft, want het muurtje tegenover de Amerikaanse ambassade in Moskou is nog lang niet vol. Er staat al wel dat Bill Clinton „het product is van een lekkend condoom".

Het trottoir aan de drukke ringweg is afgezet door een haag agenten, als bij een voetbalwedstrijd. Er zijn verschillende vakken, een F-side met Spartak-fans die stadionliedjes zingen, een hoek voor de zwarthemden van de schrijver Edoeard Limonov (die al eens een mitrailleur heeft leeggeschoten op Sarajevo), een paar tegels voor de kortgeknipte padvinders van Vladimir Zjirinovski en dan het graffitimuurtje met veel 'Bill en Monica'-variaties.

Een schamele driehonderd betogers, op deze eerste lentedag in Moskou. Het valt niet mee een zinnig gesprek te voeren: de kinderen zijn te klein om te beseffen wie er op de Balkan tegen wie vecht, en de bejaarde communisten kramen vooral veel anti-semitica uit. („Het bombardement is de schuld van de joden". „Nee, van Jeltsin." „Wat ik je zeg, Jeltsin wordt omringd door joden.")

De wodka- en bierkiosken tegenover het statige ambassadegebouw doen goede zaken. Dag vijf van de protesten was bepaald niet de saaiste: de stille getuigen (twee granaatwerpers) van een mislukte aanslag liggen nog op het asfalt van de twaalfbaans Tuinring, waaraan de voorgevel van het ambassadecomplex grenst. Een gemaskerde man in legergroen was uit een witte jeep gestapt, een bazooka in de aanslag, maar het ding ging niet af en al schietend reden de terroristen weg.

De Spartak-aanhang was er nog van onder de indruk. Dit was wat anders dan vuurwerk op het veld, en bovendien: het eiergooien naar de slaphangende stars-and-stripes begon te vervelen. Zaterdag nog was de dollarverbranding het hoogtepunt van de dag: drie jongens staken voor het oog van de camera elk een biljet van 1 dollar in brand. Een pijnlijke stunt, want de met rode speldjes getooide bejaarden hadden al maanden geen roebel, laat staan een dollar, gezien.

Dit is waar de schoen wringt: terwijl de *greenbacks* in rook opgingen, werd de Amerikaanse munt alleen maar sterker ten opzichte van de Russische. En elders in de stad hield de communist Joeri Masljoekov, de vice-premier die Ruslands economie moet redden, beleefd zijn hand op bij IMF-directeur Michel Camdessus. Het IMF heeft de Russen de arm op de rug gedraaid, zo voelt het, en de NAVO geeft intussen knietjes.

Moet Moskou om geld smeken, zich inhouden en niet al te wild om zich heen slaan (zoals de regering en de president doen)? Of moet het land de economische misère vergeten, wapens en vrijwilligers naar Belgrado sturen en dreigen met zijn kernmacht (zoals de nationalisten en communisten in de Doema willen)? Het is een dilemma dat steeds meer Russen van binnen verscheurt.

Zoals de zachtmoedige Sergej, die met zijn dochter bij het klaagmuurtje tegenover de Amerikaanse ambassade staat. „Ik ben muzikant, ik ben een vredelievend mens, maar als je mij een geweer geeft ga ik naar Servië." Hij is trots dat zijn dochter (het meisje met de vlechtjes en de viltstift) niet door Michael Jackson, McDonalds en jeans is verpest. „Kijk, deze kinderen zijn vijftien, zestien jaar, te jong nog om geïndoctrineerd te zijn door het communisme, maar toch zijn ze anti-Amerikaans."

De gelovige Sergej, met een lange paardenstaart, voelt zich gesterkt door de patriarch van alle Russen, Aleksej II, die bidt voor de Slavische geloofsgenoten op de Balkan. Hij vervloekte gisteren de Britse piloten die „Vrolijk Pasen' op hun bommen zouden schrijven, voordat ze die boven Belgrado droppen. „Blasfemie! Genocide! Heiligschennis!" Maar tegenover zijn boodschap staat die van de televisie. Gisteren haalde die fel uit „naar al die krachten die Rusland de oorlog willen inzuigen".

De onafhankelijke zender NTV toonde het bloedbad dat Russische tanks in 1956 in Boedapest hadden aangericht, met de vraag: gaan we dit keer naar Belgrado? Alle wandaden van de communisten van deze eeuw waren versneden met beelden van de betogers bij de Amerikaanse ambassade. Dronken hooligans die tegen de geelgesausde dienstingang staan te pissen. En natuurlijk de granaatwerper – het symbool van de wanorde waarin de communisten Rusland willen storten.

Communisten, nationalisten, antisemieten bijeen bij Amerikaanse ambassade Moskou

Navo-aanvallen in het weekeinde

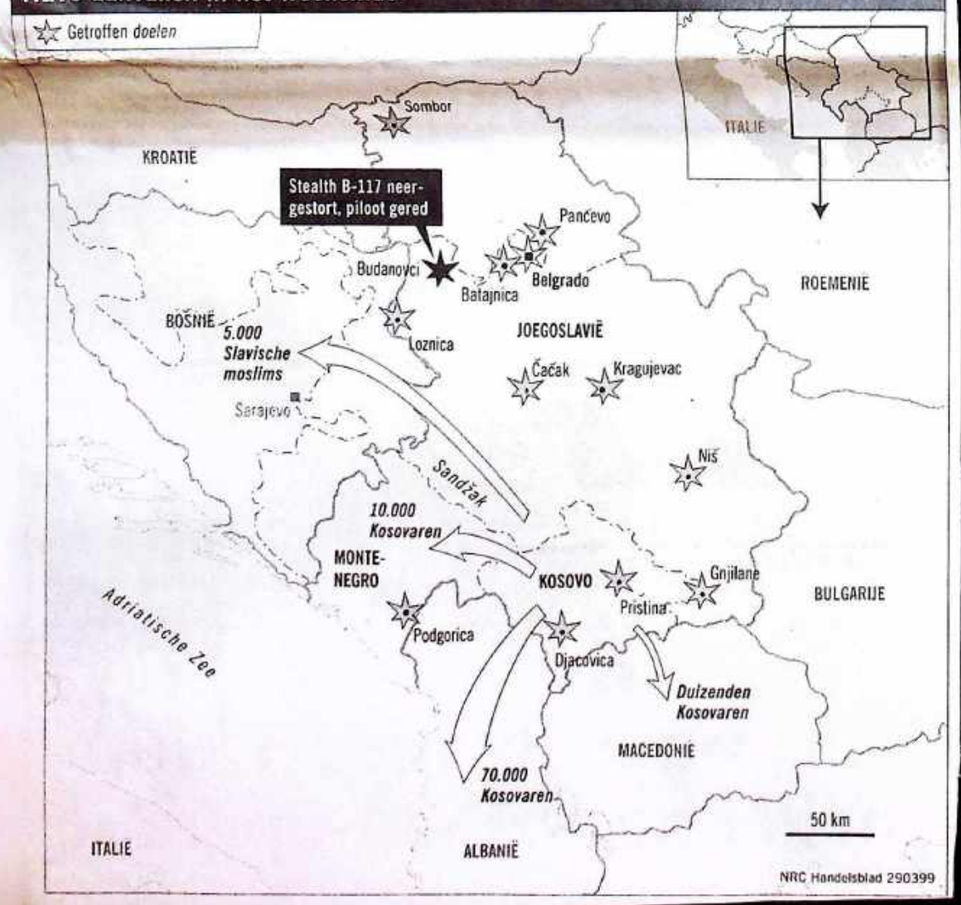

Arkan in Kosovo gesignaleerd

Door een onzer redacteuren

ROTTERDAM, 29 MAART. **Een spook uit de Bosnische oorlog roert zich: Zeljko Ražnjatović, alias 'Arkan'. Een Britse minister zei gisteren dat deze Servische bendeleider in Kosovo was gesignaleerd. Als dat klopt, is dat slecht nieuws voor de Kosovaren.**

Arkan (46) is het gezicht van de etnische zuiveringen. Hij verwierf zich begin jaren negentig een bloedige reputatie in Kroatië en Bosnië. Daar vocht zijn Servische militie, de Arkan Tijgers, in de voorhoede, zolang de tegenstander althans ongewapend was. Van alle Servische milities ging dit zootje ongeregeld van voetbalhooligans en gangsters zich het meest te buiten aan moorden, verkrachten, plunderen en brandschatten. Doel was de Kroaten en moslims op de vlucht te jagen.

Arkan was een van de leiders van het hooligan-legioen van de voetbalclub Rode Ster Belgrado. Begin jaren tachtig zwierf hij rovend door Europa. In Zweden en Nederland werd hij gearresteerd en onsnapte hij; in Duitsland werd hij neergeschoten na een roofoverval, maar ontkwam hij opnieuw.

Na de oorlogen in Kroatië en Bosnië genoot Arkan in Belgrado van de buit. Hij bouwde een handelsimperium op, met belangen in een casino, winkels en de door-en-door mafiose benzinehandel. Zijn huwelijk met Čeča, de koningin van de turbofolk – moderne Servische folk-muziek met een disco-dreun – werd een society-spektakel.

Later kocht Arkan de kwakkelende voetbalclub Obilić, bouwde een nieuw stadion en maakte de club vorig jaar kampioen van Joegoslavië. Gezien de arrestatiebevelen tegen hem, moest zijn vrouw in het buitenland de club coachen – Obilic sneuvelde in de voorronde van de Champions League. Arkan woont in een enorme villa van vijf verdiepingen. Veel Tijgers vonden werk in zijn imperium en rijden vaak in nieuwe terreinwagens door de stad, met alle regalia van de geslaagde gangster: de Rolex, het glimmende trainingspak, de draagbare telefoon. Enkelen van hen waren dit weekeind op Servische televisie te zien.

STRATEGIE

'Herenoorlog' NAVO

[• *Vervolg* van pagina 1] Zelf twijfelt de alliantie nog niet publiekelijk aan haar strategie, maar de scepsis en kritiek onder Westerse politici en militaire en diplomatieke deskundigen neemt toe. Amerikaanse critici, zoals Balkan-specialist Jim Hooper, vragen zich af of „de NAVO niet bezig is met een *gentleman's war* tegen de genocide-campagne van Milošević". Tientallen of honderden bommen gooien op militaire doelen in de hoop dat Milošević zwicht, lijkt geen strategie die op korte termijn succesvol is.

Zo vragen critici zich af of de NAVO wel de juiste doelen aangepakt. De alliantie heeft zich de afgelopen dagen geconcentreerd op vooral luchtafweer en communicatiecentra – op militaire doelen. Sinds zaterdag is 'Fase 2' van kracht, waarbij het aantal doelen is uitgebreid tot Servische troepen en hun wapens. „Er waren geen andere mogelijkheden", meent een hoge NAVO-diplomaat.

Maar politieke doelen, zoals het in het centrum van Belgrado gelegen ministerie van Binnenlandse Zaken, dat de speciale politietroepen commandeert, blijven tot nu toe buiten schot. In Irak hebben de Verenigde Staten de afgelopen jaren wel steeds ministeries en paleizen gebombardeerd, maar dergelijke gevoelige doelen komen volgens ingewijden op de huidige NAVO-lijst niet voor. De NAVO is niet geneigd tot rechtstreekse aanvallen op de topstructuur van het Joegoslavische leger, aldus Balkan-specialist Hooper. „Dat wordt wel ontkoombaar als dit zo doorgaat", zei een NAVO-diplomaat gisteravond.

Langzaam zwelt ook de discussie over de inzet van NAVO-grondtroepen aan. Veel critici, van Amerikaanse senatoren tot Europese topmilitairen zoals de voormalige Britse en Franse VN-generaals Rose en Morillon, menen dat de NAVO op den duur grondtroepen zal moeten inzetten. Voorlopig ontbreekt de politieke bereidheid daartoe binnen de NAVO. Volgens NAVO-diplomaten varieert het aantal grondtroepen dat nodig is voor een grondoperatie, tussen de 100.000 en 200.000 man.

„Ik geloof niet dat het zenden van enkele honderdduizenden soldaten om Servië te bezetten voor de komende vijf of tien jaar de juiste manier is om dit probleem aan te pakken", zei president Clintons nationale veiligheidsadviseur, Sandy Berger, gisteren. Een NAVO-diplomaat zei „De huidige NAVO-operatie is gebaseerd op het devies dat he niet te veel slachtoffers mag kosten. Dat is onze existentiële zwakte: wij als internationale gemeenschap verdragen geen gesneuvelden. We willen geen prijs betalen politiek en menselijk." De huidige NAVO-macht van 12.000 militairen in Macedonië, eerst bedoeld om de inmiddels vertrokken internationale waarnemers te evacueren, nu bedoeld als voorhoede van een eventuele vredesmacht na een vredesakkoord, is te zwak uitgerust om de Kosovaren te beschermen, aldus de NAVO.

De NAVO kon gisteren niet veel meer dan dreigen dat de moordenaars de kans lopen voor het Haagse oorlogstribunaal te moeten verschijnen. Vooralsnog lijkt de alliantie geen pasklaar antwoord te hebben om het militaire gat tussen kruisraketten en grondtroepen op te vullen.

Kosovaren op de vlucht

Vluchtelingen uit Kosovo bij hun aankomst in Albanië. (Foto Reuters)

Kinderen uit Prizren in Kosovo op de vlucht. (Foto Reuters)

MACEDONIË

'Ist gut, ist gut, ist gut!'

[• *Vervolg* van pagina 1] Na de NAVO-aanvallen is zij samen met haar drie kinderen direct op de vlucht geslagen. Haar man bracht haar in de richting van de Macedonische hoofdstad Skopje. Halverwege pikte ze haar moeder en vader op en ging haar man terug. „Wanneer het land in oorlog is, moet de man vechten voor de vrijheid van zijn land", prevelt ze en wendt haar hoofd af om haar tranen te verbergen. Via kleine landwegen ging ze uiteindelijk bij Globočica de grens over. „Een paar kilometer voor de grens werden we aangehouden door militairen en moesten we de auto inleveren. Met een paar tassen ging de reis in de kou verder. Ik ben bang dat de baby toen kou heeft gevat. Zo van de warme auto de vrieskou in." Ze woont nu bij familie in de buurt van Tetovo. Van haar man heeft ze nog een keer iets gehoord. „Hij heeft zich verschanst in de bergen en maakt het redelijk wel, zei hij via de mobiele telefoon. Dat was een paar dagen geleden. Ik hoop dat slechts zijn batterij op is."

In Tetovo draait het geruchtencircuit op volle toeren. Het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK zou een guerrilla-oorlog voeren in Kosovo. Servische politie-eenheden zouden Priština hebben uitgemoord. Met hun zwarte mutsen die afgerold een masker zijn en hun machinepistolen met geluiddempers zouden ze ook in andere delen van Kosovo bezig zijn met een etnische zuivering. De sfeer in Tetovo is gespannen. En wanneer een kolonne Duitse NAVO-voertuigen het belangrijkste kruispunt van de stad passeert, worden ze uitgejouwd door een groepje jongeren. „Mijn familie woont in Belgrado en Kraljevo. Misschien zijn ze al dood door die vervloekte NAVO-bommen", bralt een jongen, gekleed in zwart leren jack. Hij is een Serviër. Bij de gevluchte etnische Albanezen bestaat meer begrip voor de NAVO-acties. „Ist gut! Ist gut! Ist gut", mompelt de boer Adem, terwijl hij zijn koeien de rug toedraait om weer naar Tetovo te rijden. Hij was drie jaar lang kok in een Grieks restaurant in Berlijn. Met het verdiende geld begon hij een paar jaar geleden de boerderij. „Ik wil niet eeuwig vluchteling zijn. Als het lang duurt, ga ik met mijn vrouw en kinderen weer terug naar Berlijn."

> 'Mijn familie woont in Belgrado en Kraljevo. Misschien zijn ze al dood'

Volgens William Harper, woordvoerder van het Rode Kruis in Macedonië, zijn zo'n twintigduizend Kosovaren op de vlucht. Tot en met zondag waren er nog geen vluchtelingenkampen opgericht omdat iedereen, die in Kosovo bleef, is ondergebracht bij familie. „Veel vluchtelingen gaan rechtstreeks door naar Albanië en Turkije", legt Harper uit bij de grens van de N2 tussen Kosovo en Macedonië. Niet via deze grenspost die door tientallen tv-camera's en bijna honderd journalisten sinds donderdagochtend wordt bewaakt.

Een lichte euforie ontstaan wanneer een rode Škoda uit de richting van Priština bij de grenspost arriveert. Maar na een half uur en een intensieve wisseling van papieren, verdwijnt de auto weer in noordelijke richting. Na een kwartier verschijnt een oude man uit het grenskantoor en wandelt in de richting van het verzamelde journaille. Wederom euforie. Wanneer hij binnen het bereik van de journalisten komt, wordt hij letterlijk besprongen. Leunend op zijn wandelstok staan zij zes rijen dik om hem heen. Teleurstelling is groot wanneer zijn statement wordt vertaald: „Ik kom uit Skopje, ik wil Kosovo in."

NAVO zwijgt over oorzaak crash 'onzichtbare' bommenwerper

Neerstorten klap voor imago Stealth

Het neerstorten van de F-117 Stealth bommenwerper, zaterdagavond tijdens een luchtactie, heeft het 'stealth'-imago danig beschadigd. De reputatie van de reddingsteams die de piloot uit Joegoslavië redden is daarentegen juist

gedaan om piloten uit vijandelijke handen te houden. Maar, en zeker in dit geval, het feit dat de piloot uitsluitsel kan geven over de toedracht van het neerschieten, is eveneens een belangrijke reden. Daarnaast vormen de vliegers een belangrijke investering: een pilotenopleiding kost miljoenen.

Het wekt weinig verbazing dat het Pentagon niets kwijt wil over het wie en hoe van de reddingsmis-

Door MENNO STEKETEE

ROTTERDAM, 29 MAART. Het zal voor de NAVO, en in het bijzonder voor de Amerikaanse luchtmacht, een lelijke tegenvaller zijn geweest: een F-117 Nighthawk keerde niet van een nachtelijke bombardementsmissie terug. Deze moeilijk voor radar waarneembare *stealth-fighter*, waarvan er nu nog 11 in Italië zijn gestationeerd, is een van de kroonjuwelen van de Amerikaanse strijdkrachten. Tijdens de Golfoorlog voerde dit type meer dan tweeduizend bombardementsvluchten uit tegen de best verdedigde doelen – zonder ook maar een keer te zijn geraakt. Behalve de tactische overwegingen voor het vervolg van operatie 'Allied Force' is er nog een reden tot zorg: de *stealth*-technologie kan wellicht met behulp van wrakstukken worden achterhaald. Hoewel de techniek van de jaren zeventig dateert, is bijvoorbeeld de samenstelling van het radar-absorberende materiaal nog altijd een goed bewaard geheim. Het Pentagon zei voor de aanvang van de luchtaanvallen op Irak afgelopen december dat, in het geval dat daar een F-117 zou zijn neergestort, het wrak zwaar zou worden gebombardeerd zodat geen geheimen zouden worden prijsgegeven.

Er zijn drie redenen aan te voeren waarom de F-117 vijftig kilometer ten westen van de Joegoslavische hoofdstad Belgrado neerstortte. Allereerst – maar niet per se het meest waarschijnlijk – kan het toestel in technische problemen zijn geraakt. In vredestijd zijn al een half dozijn van de complexe vliegtuigen verongelukt door problemen met de besturing. Ook is het mogelijk dat het toestel is geraakt door een van de granaten van een ongerichte barrage van de luchtdoelartillerie. Tijdens 'Vietnam' kwam het voor dat straaljagers werden geraakt door in het wilde weg afgevuurde geweerkogels en neerstortten.

De derde mogelijkheid, die de Amerikanen het meeste zorgen baart, is dat de Nighthawk door een raket is neergehaald. Het zal weinig verbazing wekken dat de Joegoslavische luchtafweer deze versie als de juiste opgeeft. De *stealth*-technologie maakt noch de F-117, noch de zwaardere B-2, volledig onzichtbaar voor radar. Vanuit bepaalde hoeken kan de waarschuwingsradar van de SAM-batterijen de toestellen opmerken – hoewel het voor de vuurleidingsradar zeer moeilijk is om een *lock* te krijgen, zodat ook een raket naar het doel kan worden gedirigeerd. Dat de overige F-117's hun vluchten vanaf de basis Aviano hun vluchten hervatten, duidt er in ieder geval op dat het gevaar van de SAM's niet plots veel hoger wordt ingeschat – het imago is daarentegen onmiskenbaar beschadigd.

Het was in ieder geval een schrale troost dat de piloot door een CSAR-team (*Combat Search and Rescue*) werd gered. Woordvoerders van NAVO-luchtmachten voeren doorgaans moreel en moraal aan voor de moeite die wordt nodig. In het gebied zijn speciale mariniers- en luchtmachteenheden gelegerd die CSAR-missies kunnen uitvoeren. Beide gebruiken helikopters die met behulp van digitale, driedimensionale kaarten – precies als bij een videospel – de weg weten te vinden naar de lokatie waar het noodbaken van de neergeschoten piloot is opgemerkt. CSAR-operaties zijn zeer riskant, doordat ze worden uitgevoerd met een groot aantal vliegtuigen. In juni 1995 werd een neergeschoten F-16-piloot uit de Bosnische heuvels gered door twee zware Super Sea Sallion transporthelikopters, die op hun beurt dekking kregen van twee Cobra gevechtshelikopters en twee Harrier jachtbommenwerpers. Boven het gebied 'hingen' onderscheppingsjagers. De helikopters werden geraakt door mitrailleurvuur en het scheelde niets of ze waren getroffen door hittegevoelige SAM-7 raketten.

De succesvolle reddingsoperatie van zaterdag was voor het Pentagon zeker een fraaie opsteker. Maar, zoals de Britse oorlogspremier al opmerkte nadat honderdduizenden Britse en Franse troepen in 1940 bij Duinkerken waren opgepikt, met geslaagde evacuaties win je geen oorlog.

Stealth-bommenwerper

Bewapening:
2 x 2.000 pond lasergerichte bomen
Snelheid: Mach 0,86

'Zucht van opluchting' na redding piloot

Het nieuws dat bij de luchtacties tegen Joegoslavië een Stealth-bommenwerper verloren was gegaan, dreigde zaterdag even te leiden tot een omslag van de stemming in de VS over de NAVO-acties. Tot de piloot bleek te zijn gered.

Door onze correspondent
JUURD EIJSVOOGEL

WASHINGTON, 29 MAART. De schrik zat er zaterdagmiddag in Washington goed in. De Servische televisie vertoonde beelden van een neergestort Amerikaans oorlogsvliegtuig, een F-117A. Over het lot van de piloot was toen nog niets bekend. Hoe zou de Amerikaanse publieke opinie reageren op dit eerste verlies van de NAVO-bondgenoten tijdens hun luchtaanvallen tegen Servische doelen?

Urenlang weigerde de Amerikaanse regering te bevestigen dat ze een toestel had verloren. Maar de Servische televisiebeelden, die door Amerikaanse stations werden overgenomen, lieten weinig ruimte voor twijfel. Op de zwarte wrakstukken waren onder meer de letters HO, voor Holloman Air Force Base in New Mexico, de thuisbasis van de F-117s, duidelijk zichtbaar. Behalve het militaire verlies van een van haar meest geavanceerde militaire vliegtuigen, moest de Amerikaanse regering zich ook voorbereiden op een gevoelige publicitaire nederlaag. De autoriteiten in Belgrado meldden dat het toestel, dat beschikt over eigenschappen die het moeilijk zichtbaar maken voor radar, door hun luchtafweergeschut was neergehaald. De Iraakse leider Saddam Hussein is dat, ondanks intensieve pogingen, nog nooit gelukt.

In Washington zwegen het Pentagon, het Witte Huis en het ministerie van Buitenlandse Zaken in alle talen. Aan het begin van de avond verscheen de conservatieve Republikein Pat Buchanan al bij CNN op het scherm, om tegen de achtergrond van het nog onbevestigde bericht alvast het gelijk van zijn bezwaren tegen de hele operatie op te eisen.

Opiniepeilingen geven aan dat de Amerikaanse bevolking niet erg warm loopt voor de aanvallen op Joegoslavië. Volgens een onderzoek van CNN en *Time* zou slechts 17 procent bereid zijn Amerikaanse levens voor de Balkan te offeren. Was de piloot van de F117 het eerste Amerikaanse slachtoffer in de operatie?

Maar later op de avond klonk er in het Pentagon „een enorme zucht van verlichting", meldde woordvoerder Ken Bacon omstreeks half elf. Zes uur nadat het toestel was neergestort was het een Amerikaans search and rescue team gelukt om de piloot in vijandelijk gebied op te sporen en in veiligheid, dat wil zeggen naar een NAVO-basis, te brengen. President Clinton gaf een verklaring uit dat hij „ongelooflijk trots" is op de moed van de piloot en de reddingsploeg. De vernedering van een geboeide Amerikaanse piloot op de Joegoslavische televisie, was Washington voorlopig gespaard gebleven.

Waardoor het toestel is neergestort, wil Washington nog niet zeggen. Op televisiebeelden zijn kogelgaten in de wrakstukken zichtbaar. Maar de Amerikanen willen zo min mogelijk over de toedracht openbaar maken, om hun tegenstanders niet in de kaart te spelen.

Gisteren bereidden de Amerikaanse autoriteiten het publiek voor op een intensivering van de strijd. Naar aanleiding van berichten over een grootscheepse campagne van etnische zuivering die Servische troepen in Kosovo zouden uitvoeren, wordt in Washington met nieuwe urgentie de vraag gesteld wat de NAVO moet doen als president Milošević niet voor de luchtaanvallen door de knieën gaat. Toen een journalist president Clinton vroeg of de bombardementen de nieuwe wreedheden in Kosovo in de hand hebben gewerkt, antwoordde de president:„Absoluut niet".

De Amerikaanse regering houdt vol dat er geen plannen bestaan om grondtroepen in te zetten, als er geen vredesakkoord voor Kosovo is. Clintons Nationale Veiligheidsadviseur Sandy Berger zei:„Dat zijn we niet van plan." Minister van Buitenlandse Zaken Albright zei onomwonden dat Clinton „geen grondtroepen zal uitzenden". Maar volgens sommige critici van de regering in het Congres, zijn de luchtaanvallen ontoereikend. Sommige pleitten voor bewapening van de Kosovaren, anderen voor het uit de weg ruimen van Milošević. Senator John McCain, die campagne voert voor de Republikeinse nominatie voor de presidentsverkiezingen, was aanvankelijk tegen de luchtaanvallen. Maar nu moet de NAVO volgens hem „alle opties gebruiken" om te winnen.

Generaal Hugh Shelton, de voorzitter van de chefs van staven, meldde dat de twee MiGs die de NAVO vrijdag boven Bosnië neerhaalde niet op het punt stonden om daar gelegerde grondtroepen van de NAVO aan te vallen, zoals aanvankelijk was bericht.

NIEUWSANALYSE

Milosevic mikt op glorieuze nederlaag

Door HANS GERTSEN

Hoeveel bommen en kruisraketten moet Slobodan Milosevic nog om de oren krijgen voor hij zijn nederlaag erkent en toegeeft aan de eisen van de NAVO? En hoeveel onschuldige etnisch-Albanese burgers in Kosovo zullen nog moeten sterven of moeten vluchten voordat de Joegoslavische president eindelijk serieus wil onderhandelen over de toekomst van de historische Servische provincie waar etnische Albanezen bijna 90 procent van de bevolking uitmaken?

Het zijn vragen die menigeen zich deze dagen stelt. Ruim vijf etmalen na het begin van de massale luchtaanvallen op Joegoslavische militaire doelen, geeft Milosevic, alias 'de sfinx', nog altijd geen krimp. Integendeel: terwijl de NAVO vanuit de lucht bezig is Milosevic' niet geringe militaire potentieel te vernietigen, is Kosovo het toneel geworden van grootschalige etnische zuiveringen.

Servische para-militaire eenheden zijn met toestemming van Milosevic als bezetenen aan het moorden, brandstichten en plunderen geslagen in Kosovo.
Alleen al de laatste twee, drie dagen zijn ze er in geslaagd meer dan 50.000 mensen op de vlucht te jagen. Bij aankomst in Macedonië, Albanië of Montenegro vertellen die stuk voor stuk bloedstollende verhalen over mannen die van hun gezinnen werden gescheiden en die vervolgens standrechtelijk geëxecuteerd werden. Als die verhalen ook maar deels kloppen, zijn de afgelopen dagen vele honderden, misschien zelfs wel duizenden etnische Albanezen in Kosovo als beesten afgeslacht.
NAVO-woordvoerder Jamie Shea beschuldigde Milosevic gisteren van het voeren van 'een politiek van de verschroeide aarde'. Die beeldspraak lijkt goed gekozen. Vroeg of laat zal Milosevic namelijk moeten buigen voor de militaire overmacht van de NAVO. Milosevic raakt Kosovo dan kwijt, maar voor het zover is, wil hij de vijand, de etnische Albanezen, zoveel mogelijk schade berokkenen en zo weinig mogelijk cadeau geven, zo lijkt het. Dat hij ondertussen zelf zware klappen krijgt en van zijn land voor lange tijd een paria-staat maakt, lijkt Milosevic niet te deren.
Het in westerse ogen totaal irrationele gedrag van Milosevic past in een heel oude Servische traditie. In het Balkanland geld het als glorieus te vechten voor een verloren zaak en tegen een overmachtige vijand. Al in 1389, vlak voordat hij tijdens een veldslag tegen de Turken in hetzelfde Kosovo stierf, bezwoer de Servische prins en martelaar Lazar dat het beter was om vechtend ten onder te gaan dan in schaamte te leven. Sterven zoals Lazar wil Milosevic niet; het vechten laat hij liever aan anderen over. Maar net als prins Lazar de geschiedenis in gaan als een legendarische strijder voor Servisch grondgebied, wil hij wel.

Volgens een scenario dat in Belgrado al voor de luchtaanvallen de ronde deed, zou Milosevic beseffen dat hij Kosovo nooit en te nimmer via onderhandelingen kan opgeven. In dat geval zou hij de geschiedenis in gaan als een verrader van de Servische zaak en zou het einde van zijn regime niet lang op zich laten wachten. Als Milosevic echter pas na een heel hard pak slaag van de NAVO door de knieën zou gaan, zou niemand in Servië hem dat kwalijk nemen. Integendeel: Milosevic zou, ondanks het verlies van 'het Servische Jeruzalem', de absolute heldenstatus bereiken en de eerstkomende jaren niet meer op serieuze oppositie hoeven te rekenen.
Als dat inderdaad het spel is dat Milosevic speelt, kan men alleen maar hopen dat het moment om de 'glorieuze nederlaag' te erkennen dichtbij is zodat het afschuwelijke bloedvergieten in de straatarme en goeddeels verniel-de provincie Kosovo eindelijk kan ophouden.

Servië sluit onafhankelijk tv-station

BELGRADO – De Joegoslavische autoriteiten hebben het onafhankelijke Servische televisiestation Soko in de stad Soko Banja gesloten, omdat het programma's van CNN en Sky News had uitgezonden. Volgens de hoofdredacteur van Soko heeft het tv-station de politie ervan weerhouden apparatuur in beslag te nemen.
Het onafhankelijke radiostation B92 heeft zijn toevlucht gezocht tot Internet nadat de Joegoslavische regering het station een uitzendverbod had opgelegd. De internetpagina van B92 is te vinden via http://www.real.com of op http://www.yugoradio-pool.co.yu/rindex/rindex.htm.

Chauffeur Russische journalisten gedood

PRISTINA – Rebellen van het Bevrijdingsleger van Kosovo (UCK) hebben gisteren een auto met Russische journalisten beschoten. De Russen bleven ongedeerd, maar hun Servische chauffeur werd dodelijk getroffen, aldus het Servische Mediacentrum in Pristina. De Russen waren op de terugweg vanuit Pristina naar Belgrado toen hun auto even ten noorden van de Kosovaarse hoofdstad onder vuur werd genomen.

Albright leerde als kind al Servo-Kroatisch

WASHINGTON – De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Albright heeft de Serviers vrijdag in hun eigen taal, het Servo-Kroatisch, toegesproken. Zij leerde die taal als kind in Belgrado, waar haar Tsjechische vader van 1945 tot 1947 ambassadeur was. „Ik zal nooit vergeten hoe we verwelkomd werden als vrienden die hulp nodig hadden", zei Albright over de tijd die ze in Joegoslavie doorbracht. Albright kwam op elfjarige leeftijd met haar familie naar de Verenigde Staten.

Overdag werden onder meer militaire vliegvelden in Nis en in de hoofdstad van Montenegro, Podgorica, bestookt. Vanmorgen om zeven uur werd het luchtalarm in Belgrado afgeblazen.
Vooral in Kosovo werden tientallen explosies gehoord en zouden veel doelen zijn getroffen. In de hoofdstad Pristina zou volgens de Servische staatstelevisie het politiehoofdkwartier en omliggende woonhuizen volledig zijn verwoest.

In Montenegro heeft het bondgenootschap een Joegoslavische MiG-21 op de grond vernietigd. Bij de aanval op het militaire vliegveld van de Montenegrijnse hoofdstad Podgorica ging ook een legervoertuig verloren.
De Servische media berichten dat het Joegoslavische leger drie NAVO-toestellen heeft neergehaald: twee vliegtuigen boven Kosovo en een toestel boven Servië. Maar de NAVO spreekt dit tegen. Volgens een woordvoerder van het bondgenootschap zijn alle vliegtuigen teruggekeerd.
Twee voormalige commandanten van de VN-vredestroepen in Bosnië, de Britse generaal Rose en de Franse generaal Morillon, hebben tegenover Franse kranten verklaard dat de NAVO op den duur genoodzaakt zal zijn om grondtroepen in te zetten. Volgens Rose

NAVO-band

Montenegro, dat samen met Servië de Joegoslavische federatie vormt, heeft zaterdag verklaard dat het de banden met de VS en andere NAVO-landen die betrokken zijn bij de luchtacties tegen Joegoslavie wil behouden. Belgrado besloot donderdag de diplomatieke banden met de VS, Groot-Brittannie, Frankrijk en Duitsland op te schorten en de banden met de overige bij de luchtactie betrokken NAVO-landen te herzien.
Montenegro is vastbesloten te blijven samenwerken met de internationale gemeenschap, luidde het in een verklaring. De Montenegrijnse president Milo Djukanovic heeft de Joegoslavische president Slobodan Milosevic dringend opgeroepen akkoord te gaan met het vredesvoorstel voor Kosovo.
De Macedonische minister van buitenlandse zaken Aleksandar Dimitrov heeft vandaag voorgesteld een topontmoeting te organiseren van ministers van buitenlandse zaken uit de Balkan om te voorkomen dat het conflict in Kosovo zich uitspreidt naar de omringende landen.
Gisteren zijn vanuit Nederland twee gemoderniseerde F-16's naar het Italiaanse Amendola gevlogen. Ze vervangen daar twee andere Nederlandse toestellen, die niet beschikken over moderne aanvalsapparatuur.

10.000 mensen bij rockconcert tegen NAVO in Belgrado

BELGRADO — Meer dan 10.000 mensen hebben gisteren in het centrum van Belgrado een rockconcert tegen de NAVO-acties bijgewoond. Voorzover de loeiende sirenes het toelieten konden zij op het Plein van de Republiek luisteren naar de vijf populairste bands van Joegoslavië.
De meeste aanwezigen hielden een schietschijf omhoog met de tekst: mis me niet. Anderen lieten met een sticker weten: 'Neem ons niet kwalijk, wij zingen'. Veel toehoorders waren vergezeld van hun kinderen of hond.

Britten sturen extra Harriers

LONDEN — Groot-Brittannië stelt nog eens vier Harrierbommenwerpers ter beschikking van de NAVO voor de luchtacties in Joegoslavië. Het land neemt al met acht Harriers aan de acties deel. Deze toestellen kunnen verticaal opstijgen en landen. Groot-Brittannië stelt bovendien nog acht andere gevechtsvliegtuigen beschikbaar voor de luchtacties.

'Milosevic sloot verbond met Saddam'

LONDEN — De Joegoslavische president Milosevic en de Iraakse dictator Saddam Hoessein hebben een geheim verbond gesloten om luchtaanvallen van het westen te kunnen weerstaan. Vlak voor het begin van de NAVO-luchtacties tegen Joegoslavië kwamen zij een nauwe samenwerking overeen. Dit heeft de Britse krant The Sunday Telegraph gisteren bericht. De contacten tussen Belgrado en Bagdad zijn bevestigd door het Britse ministerie van Buitenlandse Zaken. Een woordvoerder sprak over „een reden voor bezorgdheid." Het maakt volgens hem duidelijk „in wat voor gezelschap Milosevic zich momenteel begeeft."

Oorlogsbelasting

BELGRADO — Joegoslavië heeft in verband met de luchtacties van de NAVO een oorlogsbelasting ingevoerd. De invoerbelasting en de omzetbelasting gaan met 0,6 tot 4 procent omhoog. Alle economische hulpmiddelen moeten aan de ministeries van Defensie en Binnenlandse Zaken ter beschikking worden gesteld, zo heeft de regering besloten.

Zoon Milosevic bouwt pretpark Bambiland

PODGORICA — Terwijl gevechtsvliegtuigen van de NAVO Joegoslavië bestookten, beklonk de zoon van de Joegoslavische leider Slobodan Milosevic een miljoenencontract voor de bouw van het grootste pretpark van het land met de naam 'Bambiland'.
Vrijdag tekende Marko Milosevic (24) een joint venture contract met de autoriteiten van het Servische Pozarevac, het geboortedorp van zijn ouders, voor wat het grootste amusementspark van het land moet worden.
De zoon van Milosevic bezit de grootste discotheek van Joegslavië, een radiostation en lucratieve im- en exportbedrijven. Hij zou een van de rijkste zakenlieden van het land zijn. Tegenstanders van de Joegoslavische president hebben zijn enige zoon vaak gekritiseerd voor zijn agressieve manieren en zijn luxueuze leefstijl.

♦ *Een betoging afgelopen zaterdag van zo'n 1300 mensen, vooral Serviërs, bij het Vredespaleis in Den Haag verliep vrijwel probleemloos, alhoewel de protestborden niets aan duidelijkheid te wensen overlieten. (Foto GPD)*

Golf van betogingen tegen NAVO

DEN HAAG (ANP) — Vooral Amerikaanse diplomatieke vertegenwoordigingen zijn het afgelopen weekeinde het doelwit geweest van gewelddadige acties van Serviërs en anderen tegen de NAVO-luchtacties in Joegoslavië. In Europa, Australië, de Verenigde Staten en Canada hebben in totaal tienduizenden gedemonstreerd tegen het optreden van het militaire bondgenootschap.

Een betoging van zo'n 1300 mensen bij het Vredespaleis in Den Haag verliep vrijwel probleemloos. Een demonstratie van naar schatting 1000 mensen gisteravond in Rotterdam verliep in een enigszins geagiteerde sfeer, maar zonder noemenswaardige incidenten.
Westerse ambassades in Moskou namen gisteren extra veiligheidsmaatregelen na een mislukte aanslag op de Amerikaanse ambassade. Een politieman schoot daar op mannen die op het punt stonden granaten af te vuren op het gebouw. De aanvallers, die ook met machinegeweren schoten, gingen ervandoor in een gestolen politieauto.

In de Russische hoofdstad is al een aantal dagen een betoging van ultrarechtsen en communisten gaande bij de Amerikaanse ambassade. Zaterdag was fractievoorzitter Gennadi Zjoeganov van de communisten daar aanwezig bij een manifestatie van naar schatting 3000 mensen.
In Kopenhagen gooiden Servische actievoerders in de nacht van zaterdag op zondag molotovcocktails en stenen naar de Amerikaanse ambassade. De aanval kwam aan het einde van een overigens vreedzame betoging van ongeveer 2000 mensen in de Deense hoofdstad.
In Australië, waar talrijke Serviërs wonen, kwam het ook tot gewelddadigheden bij anti-NAVO-betogingen. In Melbourne gooiden actievoerders tijdens een betoging van 5000 mensen brandbommen naar het consulaat-generaal van de VS.
In de Britse hoofdstad Londen hingen demonstrerende Serviërs een stropop op die de Amerikaanse president Clinton als een soort Hitler liet zien. In New York rukten 2000 in de VS wonende Serviërs op naar het hoofdstation in Manhattan. Er ontstond een gespannen situatie toen aan de andere kant van de straat Albanezen samenstroomden, die spandoeken met zich meedroegen waarop de Joegoslavische president Milosevic werd vergeleken met Hitler. De grootste betoging tegen het NAVO-optreden afgelopen weekeinde was in Italië. Bij een manifestatie in Milaan waren volgens de organisator, de unie van studenten UDS, zo'n 20.000 mensen aanwezig.
Op de Alexanderplatz in Berlijn demonstreerden zaterdag duizenden mensen tegen de acties van de NAVO. De PDS, de opvolger van de communistische partij in de vroegere DDR, had de bijeenkomst georganiseerd. De betoging verliep rustig, al moest de politie enkele keren in actie komen tegen relschoppers. In Stuttgart gingen ongeveer 4000 Serviërs de straat op. Verder waren er kleinere demonstraties in Neurenberg, Bielefeld, Hamburg, Hannover en Bremen.
In Oostenrijk betoogden gisteren zowel in Wenen als in Salzburg zo'n 3000 mensen, voornamelijk Serviërs, tegen het ingrijpen van de NAVO. In Wenen heerste een grimmige sfeer, maar gewelddadigheden deden zich niet voor.
Vijf bij Spaanse clubs spelende Servische voetballers namen gisteren deel aan een demonstratie voor de Amerikaanse ambassade in Madrid. Een van hen, Real-Madridspeler Pedrag Mijatovic, zei niet meer te zullen spelen „tot onze families uit hun kelders tevoorschijn komen."

Generaal 'Drago' moordt voor een Servisch Kosovo

RIJSWIJK (ANP) — Voor Dragolub Ojdanic (59), ook wel generaal Drago genoemd, is angst de grootste zwakheid van de mens. De opperbevelhebber van het 100.000 man sterke, bijna louter uit Serviërs bestaande, Joegoslavische leger geniet de reputatie zonder scrupules op te treden.

Voor hem is er dan ook geen alternatief. Geweld moet met geweld worden beantwoord. „We verdedigen Kosovo tegen elke prijs, hoeveel slachtoffers dat ook moge kosten. Want als we Kosovo verliezen, verliezen we Servië, verliezen we Joegoslavië en verliezen we uiteindelijk onze vrijheid."

Daarom staan op zijn bevel dorpen in Kosovo in brand, moorden zijn mannen Albanese gezinnen uit en worden tienduizenden Kosovaren verjaagd.
Ojadanic kreeg eind vorig jaar de post van opperbevelhebber. Hij is loyaal aan president Milosevic en geniet bovenal het vertrouwen van Milosevic' vrouw, de invloedrijke Mirjana Markovic. Net als zij houdt generaal Drago er antiwesterse en neocommunistische opvattingen op na.

Ergernis

Zijn voorganger, Perisic, bekritiseerde het niets en niemand ontziende Kosovo-beleid. Hij ergerde zich publiekelijk aan de staatspolitie die in die opstandige Zuid-Servische provincie de vrije hand kreeg en zonder enige rem mag moorden en intimideren.
Ojdanic is een 'hardliner'. Hij maakte als militair deel uit van de bijzondere Servische eenheden die de moeilijkste klussen moesten klaren. De voor oorlogsmisdaden gezochte Bosnisch-Servische leiders Ratko Mladic en Radovan Karadzic zouden tot zijn intieme vriendenkring behoren. Het Duitse Bild citeert zaterdag een Servische militair die over Ojdanic zegt. „We zijn allemaal bang voor generaal Drago. Maar we zullen ook allemaal voor hem ons leven geven."

Luchtmacht van VS raakt door kruisraketten heen

Door HANS DE BRUIJN

DEN HAAG — De Amerikaanse luchtmacht raakt door de bombardementen op Irak en Servië in een rap tempo door zijn kruisraketten heen. Van de ruim 1700 kruisraketten die ooit door Boeing voor de US Air Force zijn gemaakt, waren er voor het begin van de operaties tegen Servië nog maar 149 over.

En de afgelopen dagen zijn door Amerikaanse B-52 en B-2 bommenwerpers opnieuw tientallen kruisraketten gelanceerd. Vooral de luchtaanvallen op Irak hebben sinds 1991 een flink gat geslagen in de voorraad aan kruisraketten met een conventionele lading, de AGM-86B en -C.
De Amerikaanse luchtmacht onderhandelt nu met Boeing over het ombouwen van 250 tot 300 van een nucleaire lading voorziene kruisraketten in een conventionele versie. Dat kost 300.000 gulden per stuk. Maar als die zijn opgebruikt, dan is er niets meer over. De AGM's, die een miljoen dollar per stuk kosten, worden immers al sinds 1982 niet meer geproduceerd, en de luchtmacht wil niet al zijn 1142 nucleaire kruisraketten opofferen.
Er wordt al gewerkt aan een vervanger voor de AGM-86, maar die nieuwe kruisraket (de JASSM, of Joint Air to Surface Standoff Missile, te bouwen door Lockheed Martin) komt op zijn vroegst in 2001 beschikbaar. Bovendien heeft die een bereik van slechts 500 kilometer, ongeveer de helft van de huidige generatie kruisraketten. In de operaties Desert Storm (1991), Desert Strike (1996) en Desert Fox (1998) tegen Irak zijn vele honderden kruisraketten (CALCM's genoemd, conventional air launched cruise missiles) afgevuurd. Tijdens Desert Fox, in december vorig jaar, waren dat er al 90. De Amerikaanse luchtmacht verklaarde toen vóór die aanvallen nog 239 kruisraketten over te hebben, 198 van het type AGM-86B en 41 van het type AGM-86C. Daarnaast werden ook, net als de afgelopen dagen, Tomahawk kruisraketten afgevuurd vanaf Amerikaanse oorlogsschepen. De marine zit echter wat ruimer in zijn kruisraketten. Na Desert Fox, waarin meer dan driehonderd Tomahawks werden afgevuurd, had de US Navy er nog zo'n 2500 over. Net als de luchtmacht overweegt echter ook de marine de ontwikkeling van een nieuw soort kruisraket.

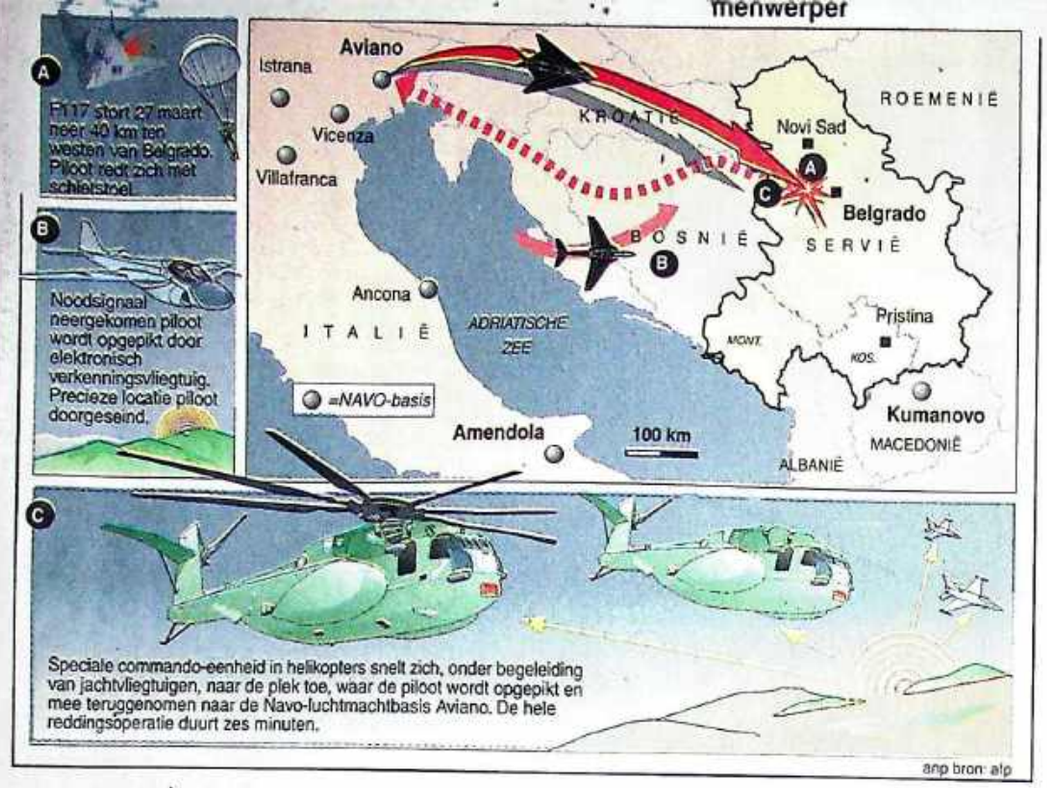

♦ *Serviërs dansen op de resten van de Amerikaanse Stealth-bommenwerper. De Serviërs sloegen bij het wrak overwinningskreten uit en hieven de meegebrachte glazen op deze triomf op de NAVO. (Foto EPA)*

Snelle redding voor piloot van Stealth

Door onze correspondent
JOHN WANDERS

WASHINGTON — De 'onzichtbare' Stealth-bommenwerper had de reputatie onaantastbaar te zijn. Tot dit weekeinde. Zaterdag stortte zo'n veertig kilometer van Belgrado een F117-A neer. De Amerikaanse minister Cohen (defensie), stond niet erg uitvoerig stil bij het verlies van het toestel. Meer aandacht was er voor de prestatie van de commando-eenheid die de piloot van de neergestorte Nighthawk uit Servië wist te bevrijden.

De leden van de 'search and rescue teams' (zoek- en reddingsteams) behoren tot de best opgeleide militairen van de VS. Ze kunnen slag leveren met de vijand, terwijl de zoektocht naar de vermiste piloot doorgaat. Onder de bescherming van een zwerm gevechtsvliegtuigen raasden ze zaterdag in Black Hawk-helikopters naar de sector waar de piloot van de neergehaalde Nighthawk met zijn parachute was geland. Enkele uren later bevond de piloot zich weer buiten het Servische luchtruim. Volgens minister Cohen verkeert hij in redelijk goede conditie.

Amerika keek zaterdagavond vol ongeloof naar de televisiebeelden van een brandend vliegtuigwrak. De door de Servische televisie in beeld gebrachte kentekens van het verongelukte militaire toestel spraken voor zich: de ster-met-strepen op de vleugel, de woorden Air Combat Command, de op het staartstuk geschilderde aanduiding 'HO' die aangaf dat het toestel zijn thuisbasis had op de Holloman luchtmachtbasis in de staat New Mexico. Geen twijfel mogelijk. Dit waren de resten van een F-117A Nighthawk, het 85 miljoen gulden kostende paradepaard van de Amerikaanse luchtmacht.

De Nighthawk is het eerste militaire toestel dat is gebaseerd op in de VS ontwikkelde 'stealth' (heimelijk) technologie. Het tweede 'stealth'-vliegtuig is de Amerikaanse 'Spirit' B-2 bommenwerper, die tijdens het luchtoffensief tegen Servië zijn debuut maakte. De Amerikanen mogen hopen dat de B-2 blijft vliegen, want dat toestel kost liefst vier miljard gulden per stuk.

De F-117A Nighthawk heeft vanwege zijn vleermuisachtige vorm, zijn geluidsarme motoren en zijn speciale bouwmaterialen de capaciteit ongezien en ongehoord het vijandelijk luchtruim binnen te dringen. Tijdens de Golfoorlog in 1991 voerden 42 Nighthawks in totaal bijna 1300 missies uit boven Irak. Nacht na nacht penetreerden ze het zwaar verdedigde luchtruim boven Bagdad om er vervolgens hun 900 kilogram zware, lasergestuurde precisiebommen af te werpen. De Amerikaanse luchtmacht beschikt over 54 van deze peperdure toestellen. De Nighthawk, die werd gebouwd door vliegtuigfabrikant Lockheed Martin, is sinds 1983 operationeel. Het toestel, dat in de jaren tachtig werd omringd door een sfeer van geheimzinnigheid die associaties opriep met science fiction-lectuur, kwam voor het eerst in actie tijdens de Amerikaanse invasie van Panama. De 'stealth'-technologie bleef tot op heden een Amerikaans topgeheim. Op de luchtmachtbasis van Aviano in Italië staan de Nighthawks op een afgescheiden locatie die omgeven is met extra beveiligingsmaatregelen. Aannemelijk is dat de verongelukte Nighthawk zijn geheimen zal prijsgeven aan Rusland, dat een bevriende natie is van Servië. Ook die wetenschap kwam hard aan in de VS.

Officieel hield de Amerikaanse regering zich dit weekeinde bij de verklaring dat de oorzaak van het verongelukken van de 'stealth' bommenwerper, 55 kilometer noordwestelijk van Belgrado, nog in onderzoek is. Maar in de wandelgangen van het Pentagon werd toegegeven dat het toestel zeer waarschijnlijk door de Serviërs uit de lucht is geschoten. In de sector waar de Nighthawk verongelukte, zaterdagavond om negen uur lokale tijd, was sprake van veel vijandelijk vuur.

In Setiste branden de huizen een voor een

Door CEES VAN DER LAAN

SKOPJE — De angst staat diep in zijn gelaat getekend. Tranen druppelen over de ruwe wangen. De Albanese man vluchteling is net met zijn vrouw en vijf kinderen ontsnapt uit wat hij zelf de 'horror van Pristina' noemt.

„De Servische milities hebben alles van ons afgenomen. Ons huis is leeggeplunderd, de auto is weg en we moesten 1000 Duitse mark betalen bij wegblokkades van Servische politieagenten en militairen. De NAVO moet Belgrado verwoesten zoals de Serviërs dat bij ons doen." Woede staat nu in zijn gezicht.

De man uit Pristina, die zijn naam niet wil noemen uit angst voor achtergebleven familieleden, doet zijn verhaal net nadat hij de grens tussen Kosovo en Macedonië is gepasseerd, ongeveer twintig kilometer ten westen van de Macedonische hoofdstad Skopje. Zijn kinderen kijken met grote schrikogen door de beslagen autoruiten, zijn vrouw snikt zachtjes voor zich uit.

Even verderop, vlak over de grens in het dorpje Setiste, slaan de vlammen uit een huis. Tien minuten later ontstaat brand in een ander deel van het dorp, totdat bij zo'n vijf huizen kriskras in het dorp de vlammen naar de hemel reiken. Gevels van andere woningen zijn zwartgeblakerd van branden in voorgaande dagen. Het dorp is verlaten sinds het Servische leger posities betrok in de bergen rond het dorp, vertellen vluchtelingen.

Het zijn beelden, zo lijkt het, die zo kenmerkend waren van een vorige burgeroorlog op de Balkan, in Bosnië-Herzegovina, waar hele streken door de elkaar bestrijdende groepen zijn gezuiverd. Verwoest het huis en de bewoners kunnen niet meer terug. De Albanees uit Pristina, econoom van beroep, vertelt over een vergelijkbaar patroon. „Ze schieten de intellectuelen dood, steken de huizen in brand. Ze jagen doodsangst aan zodat iedereen het land wel wil verlaten."

OSOVO

Grootste ramp sinds WOII dreigt

Van onze redactie buitenland

DEN HAAG — Het westen beschuldigt Joegoslavië van volkerenmoord in Kosovo. De Duitse minister van defensie, Scharping, gebruikte gisteren in een vraaggesprek met televisiezender ZDF als eerste de term 'genocide'. De dag tevoren had NAVO-woordvoerder Jamie Shea verklaard, dat 'we aan de vooravond staan van een humanitaire ramp, zoals we sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog niet meer hebben gezien'.

Minister Scharping verklaarde dat de regering in Belgrado 40.000 militairen in Kosovo heeft samengetrokken en dat er zich enkele honderden tanks bevinden. De beschikbare informatie toont aan, aldus de Duitse minister, dat een volkerenmoord gaat beginnen.

Intussen gaat de exodus van etnische Albanezen uit Kosovo door. Een half miljoen mensen zijn op de vlucht voor de moordende en plunderende Servische troepen en paramilitaire groeperingen.

Vluchtelingen uit Kosovo die de omringende landen Macedonië en Albanië hebben bereikt, inmiddels zo'n 50.000 mensen, verklaarden dat de Serviërs op grote schaal aan het moorden zijn geslagen. Westerse waarnemers noemen het angstaanjagend dat het vooral vrouwen en kinderen zijn die konden vluchten. Mannen worden nauwelijks waargenomen. De vrees wordt uitgesproken dat vooral de mannen uit Kosovo zijn gedood.

Een Kosovo-Albanese groepering in Duitsland meldt dat Servische politie-eenheden de stad Vucitrn in het midden van Kosovo in brand hebben gestoken. De bevolking werd opgedragen de stad zo snel mogelijk te verlaten. De 'Democratische Liga van Kosovo' zegt zich te baseren op een ooggetuige. Een Albanees televisiestation berichtte dat de hoofdstad van Kosovo, Pristina, is afgegrendeld door Servische troepen, en dat niemand de stad mag binnenkomen noch verlaten.

'Uitschot'

De Britse minister van defensie Robertson liet weten dat de beruchte Servische paramilitaire leider Arkan zich momenteel in Kosovo ophoudt. Arkans volgelingen, die zich 'tijgers' noemen, hebben een kwalijke reputatie in Bosnië opgebouwd wat betreft het begaan van wreedheden.

De Franse en Britse generaals Morillon en Rose, beiden voormalige VN-commandanten van de vredestroepen in Bosnië, hebben de NAVO verweten met operatie Allied Force een verkeerde strategie te hebben gekozen. Onafhankelijk van elkaar hebben beiden tegenover Franse kranten verklaard dat de NAVO op den duur genoodzaakt zal zijn grondtroepen in te zetten.

Een bemiddelingspoging van de Russische ex-premier Gaidar en de voormalige vice-premiers Nemtsov en Fjodorov is stuk gelopen. Volgens de Servische media zijn de drie als liberaal bekend staande Russen, die op eigen initiatief naar Belgrado zijn gereisd, niet meer dan 'uitschot' en 'verraders'. Na een ontmoeting met het drietal zei de Joegoslavische vicepremier Vuk Draskovic, dat Servië *bereid is te onderhandelen als de bombardementen ophouden. Niet bekend is of de drie Russen ook een ontmoeting met de Joegoslavische president Milosevic zullen hebben.*

■ *Zie verder pagina 5: Crisis om Kosovo*

29-3-99

Serviërs bij de resten van een Amerikaanse Stealth-bommenwerper, die zaterdagavond tijdens een bombardementsvlucht neerstortte. (Foto Reuters)

Helse wedloop tussen NAVO en Milošević

99

Na vijf nachten van NAVO-luchtacties is er een ramp gaande in Kosovo. De NAVO heeft nog geen greep op de etnische zuivering.

Door onze redacteur
ROBERT VAN DE ROER

BRUSSEL, 29 MAART. De NAVO en Slobodan Milošević zijn verwikkeld in een helse wedloop. Wie is eerder klaar: de NAVO met haar bommencampagne om de Joegoslavische leider op de knieën te krijgen, of Milošević met zijn etnische zuivering in Kosovo? Milošević lijkt voorlopig de NAVO, na vijf nachten van NAVO-luchtaanvallen, te snel af te zijn.

Hoewel exacte feiten ontbreken, zijn de contouren van de huidige ramp in Kosovo voor de NAVO en de Westerse autoriteiten duidelijk: de Serviërs, zowel regeringstroepen als bendes, zijn bezig de Kosovaren te vermoorden of te verjagen. Het aantal gevluchte Kosovo-Albanezen is volgens een NAVO-schatting de afgelopen dagen opgelopen tot ruim 500.000, tegen 460.000 vorig week. Ontheemde vrouwen en kinderen stromen massaal de buurlanden binnen, vaak na inlevering van identiteitspapieren, terwijl hun mannen door Serviërs zijn meegenomen. De Serviërs proberen hun heilige Kosovo zoveel mogelijk te ontdoen van Kosovo-Albanezen, zo is de internationale vrees. Genocide, zegt de Duitse minister van Defensie, Scharping. De grootste humanitaire ramp in Europa sinds de Tweede Wereldoorlog, meent de NAVO.

Net als in juli 1995, toen in Srebrenica de Verenigde Naties – vertegenwoordigd door Nederlandse blauwhelmen – onder de voet werden gelopen door de Bosnische Serviërs, blijkt voorlopig opnieuw de inertie van de wereldgemeenschap: de NAVO is bezig vanuit de lucht Servische doelen uit te schakelen, terwijl Milošević onverstoorbaar en op nog grotere schaal doorgaat met etnische zuiveringen. Zowel hijzelf als degenen die de etnische schoonmaak leiden en van-deur-tot-deur uitvoeren, blijven tot nu toe buiten bereik van de NAVO.

Het is een doemscenario waar de NAVO op voorhand rekening mee heeft gehouden, maar dat nu in nog heviger mate dan gevreesd bewaarheid wordt. In Srebrenica stonden de VN erbij en keken er naar, in Kosovo is de NAVO niet eens op de grond aanwezig, en mist zij op dit moment greep op de ramp die zich voltrekt. De afwezigheid van NAVO-grondtroepen in Kosovo is een van de belangrijkste lacunes in de NAVO-operatie.

Militairen van de NAVO menen dat het te voorbarig is om de bommencampagne nu al te kritiseren, en wijzen erop dat de luchtaanvallen op communicatiecentra en materieel, waaronder munitie- en benzinedepots, uiteindelijk de Servische troepen zullen stoppen. Daartegenover staat de vraag wat een overwinning op het Joegoslavische leger nog voorstelt nà de aan de gang zijnde etnische zuivering in Kosovo. [• *Vervolg* STRATEGIE: pagina 5]

Ingezonden mededeling

BEHEER VAN ONROERENDE ZAKEN
in Amsterdam e.o.
POELWIJCK SWEERS
MAKELAARDIJ OG/VASTGOEDMANAGEMENT
020 - 301 95 95

een adempauze in strijd tegen Milosevic kan oplossing bieden

De doelstellingen van het Navo-luchtoffensief boven Joegoslavië lijken niet te worden gehaald. De slachtoffers zijn de burgers in de regio rondom Kosovo. De Navo moet nu nuchterheid betrachten en een uitweg zoeken. Alles is beter dan nu halsstarrig de weg naar verdere escalatie inslaan, aldus generaal-majoor b.d. J.Schaberg.

J. SCHABERG

DENKEND OVER de Navo-bombardementen boven Joegoslavië moet men zich toch voortdurend de vragen stellen: waar is het om begonnen, wat zijn de doelstellingen en wat is de kans van slagen?

De Verenigde Staten, die in dit menselijke en politieke drama, zowel politiek als militair domineren, hebben bij monde van hun president Clinton, keer op keer de noodzaak voor dit offensief gemotiveerd. Het ging om de standvastigheid van de Navo, om het ontlasten van de Kosovaren en om het vernietigen van het militaire apparaat van Milosevic.

Daar kan men heel wat vraagtekens bij zetten. De Navo had het afgelopen halfjaar haar geloofwaardigheid al verloren. Te lang had men geroepen dat luchtbombardementen elk moment konden volgen. Niemand geloofde dat op den duur nog en ik denk dat de luchtaanvallen zowel voor Milosevic als voor Rusland uiteindelijk toch nog onverwacht kwamen.

Het dreigement had gefaald; men was niet de onder indruk gekomen. Door nu een zinloos bombardement zonder de noodzakelijke grondtroepen, uit te voeren, herstel je het vertrouwen in de standvastigheid van de Navo niet.

De Kosovaren kunnen ook niet ontlast worden door deze bombardementen, dat kon iedereen weten. Erger nog, ze zijn er het slachtoffer van geworden; triest is dat ze er zelf op hebben aangestuurd. Men wist vantevoren dat het onmogelijk zou zijn bijvoorbeeld de Servische politie-eenheden in Kosovo vanuit de lucht lam te leggen. De grootste fout die men gemaakt heeft is het terugtrekken van de OVSE-waarnemers uit Kosovo. Daarmee is alle remmende werking die van het 'oog van de wereld' uitgaat, verdwenen. Hoe gebrekkig die waarnemers hun werk ook konden doen, ze waren uiterst nuttig voor de Kosovaren.

Natuurlijk, het was kiezen tussen waarnemers daar houden, of bombarderen. De Albanese Kosovaren wilden echter per se de waarnemers omruilen voor bommen en hebben daardoor het noodlot over zichzelf afgeroepen. Door de bombardementen is de spanning tussen de Albanezen en de Serviërs in Kosovo sterk toegenomen, hetgeen trouwens ook te verwachten was. Dat lijkt nu tot veel excessen te leiden.

Ook begrijpelijk en dus te verwachten was dat Servië, voordat een akkoord over Kosovo onafwendbaar zou worden, zoveel mogelijk het grondgebied van Kosovo weer onder controle wilde hebben, om zo sterker de onderhandelingen in te gaan. Servië maakte zich de afgelopen weken op voor een grote militaire actie, voornamelijk om de grensgebieden tussen Kosovo en Macedonië en Albanië weer te kunnen beheersen.

Het Kosovo Bevrijdingsleger, het UÇK, wordt namelijk via die gebieden bevoorraad met wapens en munitie, terwijl daar ook de schuilplaatsen en opleidingskampen zijn.

Op 21 maart werd melding gemaakt dat Servische eenheden heel wat dorpen, voornamelijk in die grensstreken, ontruimden, met het doel de burgerbevolking van de militante rebellen te scheiden. Officiële berichten van westerse autoriteiten meldden dat men een zekere voorzichtigheid in acht nam en niet uit was op het maken van slachtoffers, maar op het ontruimen van de dorpen. Maar op 24 maart vielen de eerste bommen en het UÇK zag de overwinning, terwijl de Serviërs zich bedreigd en vernederd voelden voor een zaak die zij niet begrepen.

Aan beide zijden sloegen toen de stoppen door. Betrouwbare berichten ontbreken sindsdien; alle berichtgeving, zowel van de Albanezen als van de Serviërs, maar ook die van de internationale gemeenschap wordt gebruikt om het eigen beleid te rechtvaardigen. Zeker is dat zich daar een humanitaire ramp aftekent. Even duidelijk is dat de Kosovaren door de bombardementen niet geholpen zijn en als de Serviërs dat zouden willen, aan vernietiging blootstaan. Ook de tweede doelstelling van de bombardementen is dus niet gehaald.

Tijdelijk succes

De derde doelstelling voor de bombardementen was het breken van de militaire macht van Milosevic. Als zoiets al kan lukken, is het altijd een tijdelijk succes. De Servische macht in Kosovo is, zonder de inzet van Navo-grondtroepen, zeker niet volledig te breken.

De rest van het militaire apparaat kan wel flinke schade oplopen, maar wat wordt daarmee bereikt? Joegoslavië is met geen land in oorlog. In de kortste keren is de schade bovendien weer hersteld, sommige landen staan te trappelen om daarbij te helpen en er ook nog aan te verdienen.

De door Clinton gestelde doelstellingen zijn niet bereikt, dat is duidelijk. De westerse leiders worden daarbij steeds onzekerder en compenseren dat door soms demagogisch taalgebruik.

Laten we toch snel weer nuchter worden in de Navo, anders gaat het van kwaad tot erger. Elke dag dat die bombardementen langer duren zullen de excessen in hevigheid toenemen. En wie zijn de echte verliezers? De bevolkingsgroepen uit de regio die zich uit onwetendheid en emoties door hun leiders die slechts eigen macht nastreven laten slachtofferen.

De Navo mag zich door Milosevic, de leider van een land met zo'n 10 miljoen inwoners die een paar troeven in handen heeft, niet verder laten uitdagen tot een spel op leven of dood. Een totaal faillissement van de Navo ligt dan in het verschiet.

Gekwetste trots is een slechte raadgever. Nu is wijsheid nodig. Een adempauze om beide partijen tot bezinning te laten komen, is onder deze omstandigheden geen schande. De internationale gemeenschap zal bemiddelaars moeten zoeken. Geen Holbrooke's of Clark's die dreigden met de totale vernietiging van Joegoslavië – en inmiddels zichzelf ongeloofwaardig gemaakt hebben – maar mensen die voor beide partijen acceptabel zijn. Alles is beter dan nu halsstarrig, zonder duidelijk doel, de weg naar verdere escalatie inslaan.

Man en hond voor gebombardeerd Rode Kruis-gebouw in Pristina. FOTO REUTERS

JOEP BERTRAMS

VRIJ, ONVERVEERD

Oorlogsmisdadiger Milosevic

Het smerigste wapen is inmiddels ingezet in de oorlog om Kosovo. Onschuldige burgers worden bij honderdduizenden uit hun huizen gedreven, hun woonwijken worden platgebrand, hun bezittingen geroofd. Ze worden op de vlucht gejaagd, onder doodsbedreiging de grens over geschoven. Over de bedoeling wordt niet geheimzinnig gedaan: "Laat de Navo nou maar voor jullie opdraaien!" krijgen Albanese Kosovaren te horen.

Ze zijn pionnen in een gruwelijk spel. Slobodan Milosevic, de Joegoslavische president, weet dat hij de Navo-landen onmogelijk met militaire middelen kan treffen. Dus jaagt hij ze vluchtelingen op hun dak, bij honderdduizenden. Dat spreekt tot de verbeelding, kost zorg en geld, leidt de aandacht af. Dat dwingt de westerse landen zich nog eens achter de oren te krabben.

De sterksten krijgen de kans niet om te vluchten. Zij worden afgemaakt door de (al dan niet geregelde) troepen van Milosevic. Leidende politici, journalisten, wetenschappers, intellectuelen, mannen in de kracht van hun leven – zij zijn in Kosovo hun leven niet meer zeker.

Er dreigt in de westerse publieke opinie twijfel te ontstaan aan de rechtmatigheid van de Navo-aanvallen op Joegoslavië. De westerse alliantie valt zomaar een onafhankelijke staat binnen. Vergelijkingen met Hitler worden met groot gemak gemaakt, 'fascisten' is nog het minste scheldwoord.

Dat Serviërs die comfortabel in westerse landen wonen, dergelijke kreten uiten in hun woede om wat hun vaderland word aangedaan, valt nog te begrijpen. Dat spraakmakende West-Europese burgers zich daarbij aansluiten, getuigt van forse oogkleppen en gebrek aan geheugen.

Slobodan Milosevic is al meer dan tien jaar bezig zijn ideaal, een Groot-Servische staat op de Balkan, te bereiken langs een met bloed besmeurde weg. In 1989 beloofde hij dat Kosovo onverbrekelijk deel van Servië zou blijven en beëindigde hij de autonome status van dat gebied.

Sinds 1991 leidt Milosevic een genadeloos gevecht om zijn ultra-nationalistische utopie te verwezenlijken. Territoriaal behaalde hij geen enkel succes: Slovenië en Kroatië zijn onafhankelijk geworden, Bosnië is een confederatie waarin de Serviërs slechts gedeelde zeggenschap hebben.

Maar de prijs was enorm. Tienduizenden verloren het leven, honderdduizenden zijn op de vlucht gedreven. Begrippen als etnische zuivering werden gemeengoed. Steden met een eeuwenoude historie zijn in puin geschoten.

Voor dit alles is Milosevic verantwoordelijk. Alle ellende die de Bosnische Serviërs hebben aangericht onder aanvoering van Radovan Karadzic en generaal Radko Mladic, werd bevolen en gedirigeerd vanuit Belgrado. Ook toen werden op grote schaal onschuldige mensen ingezet als gijzelaars. Ook toen was het vermoorden van weerbare mannen en leidende figuren een gangbare strijdmethode.

Geen misverstand: de Kosovaarse rebellen zijn geen lieverdjes, net zomin als de Kroaten en Bosnische Moslims dat waren en zijn. Maar Slobodan Milosevic is van een andere orde. De aanstichter van het nationalistische bloedbad op de Balkan ontpopt zich wederom als een oorlogsmisdadiger. Hij moet voor het oorlogstribunaal in Den Haag worden gesleept, zo snel mogelijk.

Tony Blair on the path of Adolph Hitler

March 30, 1999

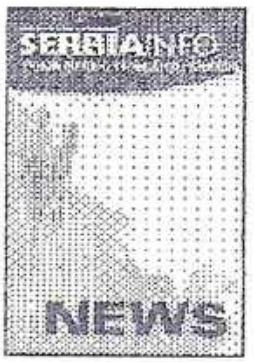

Where does the so many times announced "third way" lead, the political maxim that British laborites pointed out as a guiding star that should bring former world's empire closer to the modern political trends, as well as those in Europe as the ones on the other side of the Atlantic?

What is really hidden behind the maxim that American president Bill Clinton accepted so enthusiastically, demonstrating that way that there is something more in his relationship with British Prime Minister than so many times stressed resemblance.

London "Times" has tried, through a comparative analyses of Prime Minister Tony Blair's policy and recently published biographical book "Hitler", by professor Ian Kershaw, to present the real picture of ambitious British laborites leader's actions. According to "Times" commentator, the analyses of those two men's success provokes a justified fear. Of course, if we disregard the violence that provided Hitler's coming to power and even greater violence that came after that, the resemblance between Hitler's and Blair's way to power could hardly be more complete. Ian Kershaw's book explains how Hitler, coming to power, leaded his Nazi party to a full dominance in every pore in the life of Germany.

Reminding that Hitler, unlike other dictators in 20th century, came to power through elections, in the system of the universal right to vote, the author points out the first crucial moment which shows that the actions of British laborites irresistibly resemble the first years of German Nazism - taking advantage of political partners, than their full absorbing or rejecting.

Hitler, unlike Blair, in the beginning didn't have the majority in the Parliament, so on his way to absolute power he needed the allies. Nazis were very skillful. According to Kershaw, they invented co-opting naive politicians from other parties to their side.

What do laborites do? Without many emotions, they pound British royal traditions one by one. And emulating Hitler himself, in those actions they use "used" politicians and political parties in order to give their project a necessary constitutional legitimacy. Former Hong Kong governor Chris Paten was taken over in order to weaken the Irish royal police, while lord Wecam put his reputation at stake in the process of abolishing the House of Lords in the Parliament. Blair has

obviously learned a lot from history. The other two obviously didn't.

According to everything, the business circles didn't learn mush either. The basic need of every party on its way to power is money. Hitler could hardly rely on the money coming from the members. That's why he turned to the businessmen. Hitler got the money, and large capitalists the promise that economy policy wouldn't be to radical and that it would itself see to that labor syndicates keep their heads down.

Blair's offensive on London City is basically the same. But Blair also acted in single cases. The moment the laborite party came to power, the power was transferred to the representatives of the companies that were financially most beneficial to their winning at the elections. Of course, the promise of wider pro-European policy was also the bait that attracted many hesitaters among businessmen.

The money itself couldn't provide Hitler's coming to power. He needed the help of political, military and cultural elite. In this case national-socialist radicalism had to be pushed out to a certain degree. At the moment when his power consolidated, such "allies" served Hitler as the mask for hiding the main goal - country's arming and preparing for war. In that situation even the opposing political parties had simply disappeared.

Did the British laborites listen to history when they chose their new leader?

Another coincidence. Old small countries and provinces that German empire and its heir Weimar Republic were consisted of, certainly couldn't be wiped off the map, but the incredible centralization of Nazi Germany made even the very thought about independence of any of the mentioned members completely senseless.

If we compare this to Blair's project, we'll notice many resemblances, as well as in the single moves as in the methodology. When Blair took over the power, Britain was still an unitary country. But "the devolution" (a form of decentralization) that British Premier was so zealously supporting, caused that certain parts of the country are now under greater party control than national countries should be. And Gauleiters are ready: Donald Douar for Scotland, Aloon Mitchell for Wells and still not chosen person for London. In the meantime election rules for new parliaments and assemblies, as well as for the European parliament, are formulated to provide for the laborites to be the ones to decide who will begin those duties.

The disbanding of the House of Lords in the British Parliament (reform is the word that suits Blair as much as Hitler) was only the move for removing another obstacle for the domination of the laborites.

The leaders of other parties in Britain appeared to be equally naive as their German pendants. If Paddy Ashdown had studied the destiny of Hitler allies he would have hardly believed the guarantees that were given to his party. Liberal democrats will not survive, they'll be absorbed.

It's not completely clear where would Tony Blair's constitutional ambitions lead. We still have monarchy, but the events related to the House of Lords unpleasantly remind of the laborites republicanism. It's not entirely clear if Tony Blair intends to "include" the royal family in his project, but he planed to put his family and himself in the role of parallel monarchy, says "Times".

When Hitler came to power, he showed some interest in the everyday work of the cabinet, parliamentary debates... There, also, is Blair's resemblance unavoidable. A small body of cooperatives served as the connection between Hitler and the rest of the world, as the staff in Downing street is acting today.

Yet another resemblance: architects, film-makers and actors were the decor on the palaces. What further? Blair has no Wehrmacht to conquer the Europe, but submitting to socialist parties in European Union and accepting their program could at least create an illusion that the whole Europe belongs only to him.

S. S.

Copyright © 1998, 1999 Ministry of Information
Email: mirs@srbija-info.yu

buitenland

Henry Kissinger redeneert deze week in Newsweek dat, als Servië niet toegeeft, 'er geen ander alternatief is dan grondtroepen naar Kosovo te sturen'.

Belgrado doet heel luchtig over zijn verliezen

(Van onze redactie buitenland)
AMSTERDAM – De Joegoslavische legerleiding doet luchtig over de verliezen die het tot dusver heeft moeten incasseren in de oorlog tegen de Navo. Volgens generaal Spasoje Smiljanic, bevelhebber van de luchtmacht en de luchtverdediging, hebben de strijdkrachten in vijf dagen zeven manschappen verloren, maar de Navo zware slagen toegebracht.

Smiljanic hield gisteren vol dat de Navo inmiddels zeven vliegtuigen en drie helikopters heeft verloren. Slechts het verlies van een Amerikaanse F-117A Stealth is door het hoofdkwartier in Brussel toegegeven. Het staat nu vast dat het toestel door de Servische luchtafweer is neergehaald.

Op de Joegoslavische bewering dat vannacht boven Montenegro een Britse Harrier zou zijn neergeschoten, heeft de Navo nog niet gereageerd.

Maar volgens Franse inlichtingendiensten hebben de Serviërs de afgelopen dagen zware verliezen geïncasseerd. Zo zou van de vijftien moderne MiG-29's, waarover de Joegoslavische luchtmacht beschikt, de helft op de grond zijn vernietigd. Ook de luchtafweer zou door de aanhoudende bombardementen zwaar zijn gehavend, evenals de commandostructuur.

"Het beste bewijs voor de schade aan hun communicatie- en waarnemingssystemen is wel het feit dat de laatste dagen het luchtalarm nu afgaat nadat onze toestellen over het doel zijn gevlogen, in plaats van ervoor," aldus de Franse bron.

De opperbevelhebber van de [illegible] generaal Wesley Clark, [illegible] ren dat de luchtcampagne tegen Joegoslavië 'verre van voorbij is'. "We wisten dat het geen kwestie zou worden van drie, vier dagen bombarderen," zei hij gisteren op het militaire hoofdkwartier van het bondgenootschap in het Belgische Mons.

Volgens Clark heeft president Milosevic vaart gezet achter de etnische zuiveringsoperatie in Kosovo. "Hij werkt zeer snel en probeert de wereld voor het voldongen feit te stellen van een volstrekt gewijzigde demografie in Kosovo." De generaal gaf toe dat de Navo-luchtmacht niet in staat is de Servische operaties in Kosovo te stoppen. "Er is geen land waar je vanuit de lucht een politietaak kunt uitoefenen."

De Britse minister van Defensie, George Robertson, zei gisteren tijdens een bezoek aan RAF-eenheden in Italië dat de crisis rond Kosovo de Europeanen de harde les heeft geleerd dat zij hun strijdkrachten zullen moeten moderniseren. "Zo niet, dan worden we de komende vijftig jaar geconfronteerd met probleem na probleem, zonder dat we in staat zijn er iets aan te doen."

Jeltsin tracht initiatief te nemen

van onze correspondent
WIERD DUK

MOSKOU – Een zware Russische regeringsdelegatie is vanmorgen in Belgrado aangekomen om de Joegoslavische president Slobodan Milosevic terug naar de onderhandelingstafel te praten. Daarmee probeert president Boris Jeltsin het diplomatieke initiatief aan zich te trekken, nu de contacten tussen het Westen en Belgrado zijn afgesneden.

De delegatie staat onder leiding van premier Jevgeni Primakov, de ministers Igor Ivanov (Buitenlandse Zaken) en Igor Sergejev (Defensie) en de hoofden van de buitenlandse en militaire inlichtingendiensten. Volgens de perswoordvoerder van Jeltsin moet de delegatie 'stappen coördineren die kunnen bijdragen aan een politieke oplossing voor het conflict'.

Rusland onderhoudt goede betrekkingen met Servië, een traditionele Slavische bondgenoot waarmee historische, culturele en religieuze banden bestaan. Primakov (69), een doorgewinterde diplomaat en voormalige chef van de KGB, heeft bovendien ervaring in de omgang met dictators. Hij verbaasde de wereld in 1997 door op het laatste moment zijn goede kennis Saddam Hoessein over te halen tot het doen van concessies.

Sinds het begin van de bombardementen hebben de Russen fel uitgehaald naar het Westen. De betrekkingen met de Navo werden door Boris Jeltsin bevroren. Slaagt zijn diplomatieke initiatief, dan ontstaat volgens waarnemers een situatie waarbij iedereen wint: de Navo is verlost van het dilemma over het inzetten van grondtroepen, en de geïsoleerd geraakte Russische president behaalt een welkom diplomatiek succes.

De Navo heeft de Russische bemiddelingspoging verwelkomd, maar secretaris-generaal Javier Solana benadrukt dat Milosevic moet 'stoppen met moorden' en zijn handtekening moet zetten onder het akkoord van Rambouillet, dat voorziet in het stationeren van een vredesmacht onder leiding van de Navo.

Gezien de beruchte koppigheid van Slobodan Milosevic zijn waarnemers zeer aarzelend over Primakovs kansen. Moskous openlijk pro-Servische houding doet daarnaast de westerse gealieerden twijfelen aan Ruslands goede bedoelingen. Zo hebben Ivanov en Sergejev de laatste dagen wilde en onsamenhangende kritiek geuit op het Westen.

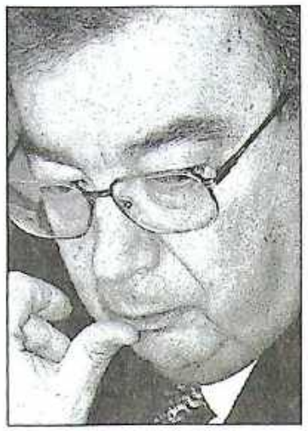

Jevgeni Primakov FOTO REUTERS

Ivanov beschuldigde maandag de Navo van 'genocide in Joegoslavië', nadat hij de berichten over moordpartijen door Servische eenheden op Albanezen in Kosovo in twijfel had getrokken. Volgens de minister verleent de Navo luchtsteun aan een grondoffensief van Albanese 'terroristen' in Kosovo. Sergejev schatte het aantal burgerdoden als gevolg van de bombardementen op duizend. Dit is zelfs hoger dan de officiële Servische ramingen.

Ondanks dit soort retoriek kan Moskou zich een verdergaande verslechtering van de betrekkingen met het Westen niet veroorloven. De staat is bankroet en het land is afhankelijk van westerse kredieten. Primakov boekte gisteren op dit terrein een belangrijk succes door onderhandelingen met Michel Camdessus, directeur van het IMF, succesvol af te sluiten.

Moskou kan volgens Primakov een langverwacht krediet tegemoet zien. De premier zei er echter niet bij om hoeveel geld het gaat. Moskou hoopt een bedrag van rond de vijf miljard dollar in de wacht te slepen.

Maar de vooruitzichten op succes in Belgrado zijn minder gunstig. Een delegatie van drie vooraanstaande neo-liberale Russische politici, die zondag op eigen initiatief in Belgrado arriveerde, werd door Servische media weggehoond. De 'jonge hervormers', onder wie de voormalig premier Jegor Gajdar en eerste vice-premier Boris Nemtsov, die goede banden onderhouden met het Westen, werden uitgemaakt voor 'schuim' en 'vullis'.

FRANS PEETERS

AMSTERDAM – Bij de Nederlandse defensiestaf lijkt men niet erg onder de indruk van de goede raad van 'leunstoelstrategen', gepensioneerde opperofficieren, over de oorlog tegen Servië. "Ik lees hun uitlatingen altijd met interesse," zei de chef van de defensiestaf, luitenant-admiraal Kroon, gisteren afgemeten.

Toch liegen hun uitlatingen er niet om. 'Een onmogelijke opdracht' (generaal-majoor b.d. C. Homan). 'Een heilloze weg' (generaal-majoor b.d. J. Schaberg). 'Een onuitvoerbare opdracht' (luitenant-generaal b.d. H. Couzy).

Niet alleen Nederlandse oud-militairen bepleiten het inzetten van grondtroepen. Generaal b.d. Michael Rose, oud-bevelhebber van de VN-macht in Bosnië, zegt hetzelfde, evenals zijn voorganger, de Franse generaal b.d. Philippe Morillon. En Henry Kissinger, de Amerikaanse oud-minister van Buitenlandse Zaken, redeneert deze week in *Newsweek* dat als Servië niet toegeeft, 'er geen ander alternatief is dan de oorlog te intensiveren en zonodig grondtroepen te sturen'. Volgens Kissinger is dat 'de enige manier om de geloofwaardigheid van de Navo te behouden en te voorkomen dat de oorlog zich uitbreidt tot de buurlanden'.

Grondoffensief blijft twistpunt

Milosevic gooide de agenda van de Navo-luchtmacht ondersteboven. De Navo dacht in een eerste fase van de luchtoorlog alleen maar het geïntegreerde luchtverdedigingssysteem van de Serviërs te hoeven uitschakelen. Dat is voor een deel ook al gebeurd, zeggen Navo-militairen en de Serviërs bevestigden het nog gisteren, maar de afzonderlijke delen van het systeem staan nog goeddeels overeind.

Volgens een opgave van de Nederlandse Militaire Inlichtingendienst hebben de Serviërs nog de beschikking over ongeveer 225 van die radars. Ook de raketten en kanonnen die door de radars worden geleid, zijn nog lang niet vernietigd. Daar komt bij dat de Servische strijdkrachten beschikken over ongeveer duizend van de schouder af te schieten hittezoekende raketten.

Toch is de eerste voorwaarde voor een grondoffensief, dat de eigen vliegtuigen vrijelijk boven en voor de eigen troepen kunnen manoeuvreren, zonder lastig gevallen te worden door vijandelijke luchtafweer. Dat geldt zeker ook voor helikopters, die meestal de eerste slachtoffers zijn van hittezoekende raketten.

Pas als de luchtafweer goeddeels zou zijn uitgeschakeld, zou volgens het oorspronkelijke plan de tweede fase van de luchtoorlog ingaan. Die bestaat uit het terugbrengen van de capaciteit van het grondleger, om precies te zijn: het uitschakelen van tanks, gevechtswagens, kanonnen en vrachtauto's. Maar ook de aanval op kazernes, opslagplaatsen, bunkers, bruggen en tunnelingangen. Die fase is door de gebeurtenissen in Kosovo vervroegd, terwijl de eerste fase nog niet is afgelopen.

Ook de tweede fase is absoluut noodzakelijk voordat een grondoffensief kan worden begonnen. Want de kracht van de tegenstander op de grond mag niet worden onderschat, vooral niet omdat de Serviërs zich al meer dan tachtig jaar bekwamen in het vertragend gevecht tegen een invaller.

Het gaat er nu om of de luchtaanvallen een einde kunnen maken aan de systematische slachtpartijen in Kosovo. Uit het Pentagon komt het bericht dat Joegoslavische defensie-experts vorige maand in Bagdad op bezoek waren om zich voor te bereiden op Navo-luchtaanvallen. Ze hebben daar ongetwijfeld ideeën opgedaan om aanvallen te pareren.

Het probleem waar de Navo-strategen voor staan, is hoe zij de Serviërs zo snel mogelijk zo veel schade kunnen toebrengen dat zij toegeven. Ziet de Navo-luchtmacht daartoe geen kans, dan wordt een beslissing om grondtroepen in te zetten in Kosovo de Navo simpelweg opgedrongen, zo redeneren Kissinger *cum suis*.

Zou die beslissing nu worden genomen, dan zijn nog zeker twee weken nodig om de benodigde grondtroepen – deskundigen spreken van 75.000 tot 150.000 man – te verzamelen en naar de buurlanden over te brengen. Omdat er dan onvoldoende tijd is om vanuit de lucht de Servische grondstrijdkrachten voldoende te verzwakken, zouden de grondtroepen grote verliezen lijden; tweehonderd tot vijfhonderd doden, luidt de schatting van de Amerikaanse militaire onderzoeker Michael O'Hanlon. Maar is er tegen die tijd nog een Kosovo over?

Een uitweg uit het dilemma lijkt de beperkte inzet van speciale troepen (commando's en dergelijke) om althans de Servische moordcommando's uit te schakelen. Dat zulke acties niet onmogelijk zijn, bewijst de operatie waarmee de piloot van de verongelukte 'Stealth' zondag vanuit vijandelijk gebied werd geëvacueerd.

Russen blijven buiten oorlog om Kosovo

30-3-99

(Van onze redactie buitenland)
AMSTERDAM – Rusland zal zich niet laten meeslepen in het conflict rond Kosovo. Boris Jeltsin veroordeelde vanmorgen de militaire actie van de Navo tegen Joegoslavië, maar betoogde tevens dat Moskou een nieuwe verdeeldheid in de wereld 'probeert te vermijden'. De Russische president sprak in het Kremlin de Russische 'troonrede' uit voor de daar verzamelde leden van het parlement.

"De luchtaanvallen van de Navo op Joegoslavië blijven buiten de Veiligheidsraad om gaan en schenden het Handvest van de Verenigde Naties, de redelijkheid en het gezonde verstand," aldus Jeltsin.

"Ik zal alles doen om een einde te maken aan de militaire acties. Maar Rusland heeft zijn keus gemaakt: het zal niet toestaan dat het betrokken wordt in het conflict."

De president zei dat de betrekkingen met de Navo 'niet kunnen worden ontdooid voordat het bondgenootschap zich het gevaar van de militaire optie voor Joegoslavië realiseert'. Maar hij riep het parlement tevens op het ontwapeningsverdrag Start 2 te ratificeren.

"De tragische fout van de Verenigde Staten met Kosovo mag niet leiden tot een crisis in het partnerschap tussen Rusland en de VS," aldus Jeltsin.

Terwijl hij sprak, arriveerde een zware Russische delegatie onder leiding van premier Jevgeni Primakov in Belgrado om te proberen een oplossing voor de crisis te vinden. Primakov en de zijnen willen president Slobodan Milosevic van Joegoslavië ertoe bewegen het vredesplan voor Kosovo alsnog te aanvaarden.

Pagina 3
• Kabinet rekent op toestroom

Pagina 7
• Vluchtelingen staan in file
• Belgrado doet heel luchtig
• Serviërs slachten leiders af

Pagina 11
• Commentaar

De Verenigde Staten zetten meer vliegtuigen in voor de acties tegen Joegoslavië. Vijf zware bommenwerpers van het type B1 zullen deelnemen aan de dagelijkse bombardementen.

Maar de Amerikanen zijn nog altijd niet van plan grondtroepen in te zetten om 'de volkerenmoord, de slachtpartijen en het schoolvoorbeeld van etnische zuiveringen' in Kosovo een halt toe te roepen, zei James Rubin, de woordvoerder van het ministerie van Buitenlandse Zaken gisteravond.

Rubin zei ook dat zijn ministerie over informatie beschikt dat de Serviërs in Kosovo een concentratiekamp hebben ingericht waar twintigduizend Albanezen worden vastgehouden. De Serviërs zouden deze gevangenen willen gebruiken als 'menselijk schild' tegen Navo-acties.

"We beschikken op het ogenblik over bevestigde en onbevestigde rapporten, maar zelfs zonder de technische bevestiging van genocide, is het duidelijk dat de troepen van president Milosevic oorlogsmisdaden begaan," aldus Rubin.

Volgens de Australische hulporganisatie Care zijn in de buurt van Nis, ten zuiden van Belgrado, bij aanvallen door toestellen van de Navo twee vluchtelingencentra getroffen. Daarbij zouden negen mensen zijn gedood.

Meerderheid Kamer:

Voorlopig onderdak Kosovaren

Door een onzer redacteuren

DEN HAAG, 30 MAART. Nederland moet tijdelijk onderdak bieden aan vluchtelingen uit Kosovo. Dat vinden de vier grote fracties in de Tweede Kamer. Ze vinden wel dat de vluchtelingen „evenredig over Europa" moeten worden verdeeld.

De woordvoerders van PvdA, CDA, VVD en D66 leggen er de nadruk op, dat de vluchtelingen allereerst in de buurlanden moeten worden opgevangen, maar beamen tegelijkertijd dat Albanië en Macedonië de huidige aantallen vluchtelingen niet aan kunnen. De Kosovaren, zo stipuleren alle partijen echter, zullen alleen tijdelijk onderdak krijgen in Nederland. „We moeten direct duidelijk maken dat het om tijdelijke opvang gaat", aldus Dittrich (D66). „Is de oorlog over, dan moeten ze terug om hun land op te bouwen. Dat moeten de mensen zelf doen."

Middel (PvdA) wil de Kosovaren een voorlopige vergunning tot verblijf (vvtv) geven. Gevluchte Kosovaren krijgen tot nu toe alleen uitstel van vertrek. Een tijdelijke verblijfsvergunning, die ieder jaar opnieuw moet worden verlengd, geeft meer rechten. Zo wordt een vvtv na drie jaar omgezet in een semi-permanente status. Het plan van Middel vindt steun bij D66, maar CDA en VVD hebben hun twijfels. Ze vrezen dat de vluchtelingen niet meer zullen terugkeren naar Kosovo.

De woordvoerders van de vier grote partijen verwezen vanochtend naar de komst van de tienduizenden Bosniërs in 1994, eveneens op de vlucht voor de Serviërs. Deze Bosniërs kregen collectief een semi-permanente status; na het einde van de oorlog in Bosnië-Herzegovina keerden weinigen van hen terug. „Die fout moeten we niet nog een keer begaan", aldus Middel.

Het Kamerlid Wijn (CDA) vindt dat de ministers van Justitie van de Europese lidstaten zo snel mogelijk bij elkaar moeten komen om afspraken te maken over de verwachte tienduizenden vluchtelingen. „Niemand mag zich aan zijn verantwoordelijkheid onttrekken", aldus Wijn.

Overigens is het aantal asielzoekers in Nederland de afgelopen weken gedaald. De officiële cijfers zijn nog niet bekend, maar het lijkt te gaan om een daling van 30 procent ten opzichte van dezelfde periode in 1998. De daling wordt met name veroorzaakt door de komst van minder Koerden uit Noord-Irak. Het ministerie van Justitie geeft sinds kort Iraakse Koerden niet langer automatisch een voorlopige verblijfsvergunning.

Staatssecretaris Cohen (Justitie) ziet geen aanleiding zijn prognose voor dit jaar bij te stellen. Justitie rekent voor dit jaar op circa 65.000 asielzoekers.

Alles stil aan het Macedonisch front

Terwijl het oorlogsleed steeds dichterbij komt, is de stemming bij de Nederlandse militairen in Petrovac nog tamelijk ontspannen. Macedonisch Madurodam en 'de kip van De Grave'.

Door onze redacteur
CEES BANNING

SKOPJE, 30 MAART. Kolonel Toon Wolters, commandant van de Nederlandse militairen in Macedonië en gelegerd op het NAVO-hoofdkwartier in Kumanovo nabij de Macedonische hoofdstad Skopje, bezocht eerder deze week een „NAVO-eenheid op locatie". Wolters: „We kwamen midden in een anti-NAVO-demonstratie terecht". Samen met een paar bevelhebbers van andere NAVO-landen werd hij ontzet door de Macedonische politie.

Om de anti-NAVO-gevoelens bij de op Servië georiënteerde bevolking zo min mogelijk te voeden, werd het NAVO-hoofdkwartier verplaatst en is het nu gevestigd naast een Macedonische kazerne. De laatste paar dagen zijn de veiligheidsmaatregelen verscherpt als gevolg van de intensivering van de bombardementen op Joegoslavië. Er werd een extra muur van zandzakken aangelegd en schuttersputjes gegraven.

Het hoofdkwartier bevindt zich op nog geen tien kilometer van de grens met Kosovo en ligt – in tegenstelling tot de Nederlandse basis Petrovac – binnen het bereik van de Servische artillerie. Eén keer zijn de twintig Nederlandse soldaten op het NAVO-Hoofdkwartier de schuilkelders in geweest. „Voor een uurtje. Niet echt spannend. Het was vals alarm," bagatelliseert Wolters. Evenmin spannend lijkt de situatie bij de manschappen van het 11de Pantsergeniebataljon op basis Petrovac. Hier is men nog vol van 'de kip van Frank de Grave'. Bij een recent bezoek van de minister van Defensie aan de troepen in Macedonië kreeg hij een rondleiding door het kamp-in-opbouw. 'Ziet er mooi uit', oordeelde de minister over de bouwput, waarna een anecdote volgde over zijn bezoek aan de Nederlandse militairen op Cyprus. 'Op het moment dat ik de kip op de barbecue wilde leggen, begon het te regenen', vertelde De Grave. Leedvermaak en gegrinnik; voor de minister reden om direct weer op te stappen, weet een aanwezige militair. Twintig minuten duurde het bezoek.

Nu, anderhalve maand later, nadert kamp Petrovac zijn voltooiing. Op het terrein werkte een soldaat gisteren aan een houten skelet waar een dak van groene golfplaten op komt te rusten. „Wanneer De Grave hier komt barbecuen, staat hij tenminste droog", schertst hij. Tachtig militairen werken aan het kamp, dat straks onderdak moet bieden aan zo'n 150 Nederlandse militairen. Op het terrein ruikt het naar pas-gezaagd hout en verf. De sfeer verschilt niet van de gemiddelde bouwput in Nederland, hoewel op een afstand van nog geen dertig kilometer een hevige oorlog woedt. Over de berichten van etnische zuiveringen door de Servische eenheden onder de bevolking in Kosovo wordt tijdens een lunch op gedempte toon gesproken. „Het is verschrikkelijk", verwoordt majoor Edwin Leidelmeijer, commandant van het geniedetachement, het algemene gevoelen. „Maar ik kan er niks aan doen. Ik ben een militair. Ik heb de opdracht dit kamp te bouwen."

De contacten met de plaatselijke bevolking zijn volgens Leidelmeijer goed. Dat komt onder meer doordat lokale bouwvakkers meewerken aan het kamp. Verder worden de kleren en gebouwen schoongehouden door de plaatselijke bevolking. Op het hoofdkantoor van de NAVO in Macedonië is kamp Petrovac dan ook een groene punaise op een landkaart van het gebied waarbij met drie kleuren de houding van de bevolking is aangegeven ten opzichte van het militair bondgenootschap. Groen voor een positieve houding, geel voor een negatieve en wit voor een neutrale houding.

Op dit moment bevinden zich ruim tweehonderd Nederlandse militairen in Macedonië. Het merendeel maakt deel uit van de *Extraction Force*. Deze NAVO-macht werd in december vorig jaar geformeerd om in geval van nood OVSE-waarnemers uit Kosovo te evacueren. „Nu de waarnemers weg zijn, wachten we op een nieuwe missie", legt kolonel Wolters uit in een legertent op het NAVO-hoofdkwartier. Momenteel zijn er in Macedonië zo'n 10.000 militairen uit de NAVO-lidstaten Frankrijk, Groot-Brittannië, Italië, Duitsland en Nederland.

De spanning aan de grens is de afgelopen tijd opgelopen als gevolg van Servische troepenbewegingen aan de grens. Wolters: „Maar laat één ding duidelijk zijn: wij zijn hier niet om de Macedonische grens te verdedigen". Hij wil niet ingaan op de situatie waarbij het Joegoslavische leger de grens zou oversteken. „Geen commentaar", klinkt het stellig. Ongemakkelijk schuift de kolonel heen en weer wanneer het onderwerp van de etnische zuiveringen aan de orde komt. „Als persoon doet het je wat, maar als militair is het simpel: ik wacht op een opdracht", zegt Wolters. „Wanneer ik me de onrechtvaardigheid van de hele wereld zou aantrekken, zou ik elke nacht wakker liggen."

Majoor Peter Hardenbol, commandant van het Chinook-detachement in Petrovac, is directer: „Je wilt ingrijpen", zegt de commandant van de helikoptereenheid, die is gestationeerd op steenworp afstand van de locatie waar het Nederlandse kamp wordt gebouwd. „Maar we wachten af. We zijn een kleine eenheid in een heel groot plan", zegt Hardenbol. Hij voert het bevel over negentig manschappen en drie Chinook-helikopters van de vliegbasis Soesterberg. De zware transporthelikopter kan maximaal honderd personen per vlucht vervoeren.

De helikopterbemanning popelt om aan de slag te gaan. Nu worden een paar keer per week de motoren gestart voor een test. Om de tijd te doden hebben de militairen een tuintje aangelegd, een vijvertje gegraven en een miniatuur-windmolentje geplaatst. *Welcome to the Dutch Heli-det Petrovic*, staat bij het Macedonische Madurodam. „Het wordt tijd dat ook de mensen uit Kosovo ons molentje kunnen zien", zegt een passerende militair.

Tweede Kamer worstelt met debat over Kosovo

De Tweede Kamer probeert de rijen gesloten te houden en betuigt steun aan de

niet mag worden doorbroken.

Het debat van vanmiddag wordt gevoerd op basis van een brief van de ministers Van Aartsen en De Grave waarin zij zich verheugt to-

nemen toe.

Door onze politieke redactie

DEN HAAG, 30 MAART. Debatteren over eensgezindheid. Hoe valt dat te organiseren? Dat is de worsteling waarmee de fracties in de Tweede Kamer zich gisteren en vanmorgen intensief hebben beziggehouden.

De NAVO-actie in Servië en Montenegro kreeg vorige week woensdag de steun van alle Kamerfracties, met uitzondering van de SP-fractie. Bijna een week later is die brede steun er nog steeds. Tegelijkertijd neemt de twijfel toe. Bij D66 zeggen fractieleden tegen elkaar dat premier Kok de afgelopen dagen te weinig leiderschap heeft getoond. Maar de Democraten willen de premier niet naar de Kamer roepen voor een optreden in het wekelijke vragenuurtje, of het kabinet ter verantwoording roepen in een interpellatiedebat. Het zou, zo vreest de D66-fractie, de indruk wekken dat er tweespalt is tussen kabinet en coalitiepartner. En dat beeld mag niet ontstaan, in crisistijd. Vandaar dat D66-fractieleider De Graaf uitvoerig heeft gelobbyd voor een neutralere parlementaire behandeling.

Een sleutelrol was daarbij weggelegd voor PvdA-fractieleider Melkert die, als voorzitter van de grootste Kamerfractie, overleg voerde met de collega-fractieleiders. De voorkeur bij de grote fracties lag aan het begin van de middag bij een kort debat tussen fractieleiders en de regering. Bij de partijen staat voorop dat de eensgezindheid over de Nederlandse betrokkenheid bij de Navo-acties tief van de Russische premier Primakov. Het langdurige gesteggel over agenda-techniek is illustratief voor het ongemak over Kosovo dat de Tweede Kamer begint binnen te sijpelen. Kamerleden ontkennen niet dat het NAVO-optreden in en om Servië averechtse effecten lijkt te hebben. De genocide in Kosovo is in een stroomversnelling gekomen, terwijl het doel was hieraan een einde te maken. Het vredesakkoord van Rambouillet lijkt een dode letter geworden, terwijl het doel was Milošević tot ondertekening te dwingen.

Tweede-Kamerleden tonen zich openlijk bezorgd over het verloop van de strijd op de Balkan. Maar, zo voegen zij eraan toe: er is geen alternatief. Het staken van de strijd in deze fase zou een overwinning betekenen voor het bewind in Belgrado. Kamerleden reageren geïrriteerd op de vraag of de NAVO vorige week wel had moeten beginnen aan de luchtacties. „We verkeren in een positie waarin we niets goed lijken te kunnen doen", verzucht VVD'er Blaauw. „De Serviers, niet wij, zijn verantwoordelijk voor deze humanitaire ramp. Reken maar dat het ons zou worden verweten als we passief hadden toegekeken bij het geweld in Kosovo. En nu wordt hier en daar de indruk gewekt dat het geweld door ons is uitgelokt. Dat is echt de omgekeerde wereld."

In Kosovo ontvouwt zich „het zwartste scenario", zegt GroenLinks-woordvoerder Vos, die erkent dat het geweld in Kosovo veel erger is dan zij vorige week nog had ingeschat. Niettemin blijft ook GroenLinks de NAVO-actie steunen vooralsnog steunen.

DEN HAAG – Iedere ochtend wordt de Nederlandse Defensietop in het Crisis Beheersingscentrum (CBC), de 'bunker' onder het ministerie in Den Haag, gebrieft over de laatste stand van zaken op de Balkan. (Foto Roel Rozenburg)

Diplomatie, voortgezet met onwennige middelen

Nederland heeft geen recente oorlogstraditie. Op deelname aan NAVO-acties tegen Joegoslavië leek niemand dan ook voorbereid te zijn. Korte krijgskroniek van het Koninkrijk.

Door onze diplomatiek redacteur
J.M. BIK

DEN HAAG, 30 MAART. De NAVO-luchtacties boven Servië en Kosovo zijn een week aan de gang en her en der rijzen nu twijfels over hun effectiviteit en dus over hun wijsheid. Daardoor lijkt het bijna alsof zij ook figuurlijk als een donderslag bij heldere hemel kwamen. Maar dat is niet zo. De Tweede Kamer heeft de afgelopen maanden over elke stap in het 'voortraject' tussen een Rambouillet-akkoord aangaande Kosovo of (anders) militaire acties gesproken. Zij vond en vindt in grote meerderheid dat er, gezien Milošević' onbuigzaamheid en de noodsituatie in Kosovo, geen alternatief was voor die acties. Het is daarom de moeite waard in de gaten te houden wie wanneer welke twijfels ontwikkelde.

Nederland heeft weinig militaire traditie en weinig ervaring op het gebied van militaire operaties in het buitenland. In 1950 besloot de regering, tien jaar nadat de Duitse inval een einde had gemaakt aan de illusies van bijna 125 jaar neutraliteit, met tegenzin om militairen onder VN-vlag deel te laten nemen aan de oorlog in Korea. Dat kwam Den Haag slecht uit: de uitzending verstoorde de net begonnen opbouw van een goede Nederlandse NAVO-bijdrage. En het toenmalige kabinet-Drees/Van Schaik vond bovendien dat die eerste grote oefening in de Koude Oorlog een te sterk Amerikaans stempel droeg. Toch zouden tot 1954 een kleine 3.500 Nederlandse militairen in Korea (vrijwillig) dienen – en 120 sneuvelen – zonder dat er in de Tweede Kamer veel woorden aan werden vuilgemaakt.

Pas in 1982 gebeurde er weer iets dat in Nederland tot een groter debat over een militaire actie in het buitenland, en buiten het NAVO-gebied, had kunnen voeren. Daar was een voor VN-vredeshandhaving beschikbaar gesteld Nederlands Unifil-bataljon verrast door het Israelische leger, dat op doortocht naar het noorden was. Dat bataljon, dat niet van de wapens gebruik had gemaakt, werd in de volgende jaren teruggetrokken omdat het, zoals de toenmalige minister van Defensie De Ruiter, het zei, in Zuid-Libanon toch niets kon doen. Maar tot een groot debat, in het parlement of daarbuiten, kwam het in Nederland niet. Libanon was ver weg, Israel emotioneel dichtbij, er waren geen slachtoffers gevallen en de Tweede Kamer beschouwde het buitenlands beleid veel meer dan vandaag als een exclusieve zaak van de regering.

Dat was veranderd ten tijde van de Golf-oorlog, in 1990/'91. Irak was op 2 augustus 1990 begonnen met de bezetting en annexatie van Koeweit. Waarop de Veiligheidsraad van de VN een economisch embargo tegen Irak afkondigde en de Nederlandse regering besloot militair mee te doen aan het toezicht daarop. Er volgden belangrijke, en politiek omstreden stappen die de toenmalige minister van Defensie, de PvdA'er Relus ter Beek, twee jaar geleden heeft beschreven in zijn boek 'Manoeuvreren, Herinneringen aan Plein 4'.

Ter Beek kreeg het kabinet en de PvdA-fractie in de Tweede Kamer achter een besluit om alvast twee fregatten naar de Straat van Hormuz te laten opstomen zonder dat al duidelijk was of en wanneer zij van hun wapens gebruik zouden mogen maken. Nagenoeg het gehele Nederlandse kabinet was met vakantie. In de PvdA-fractie was Ad Melkert, de huidige fractieleider, die een broer aan boord van een van de fregatten had, de woordvoerder van een kleine groep die Ter Beek groen licht gaf. Op de vraag wat die fregatten in een voorkomend geval met wapens zouden mogen doen gold enige tijd zelfs het antwoord: Coevorden (de woonplaats van Ter Beek) bellen!

Nederland, dat later nog Patriot-raketten aan Israel aanbood en onder druk van Buitenlandse Zaken later ook nog (vergeefs) had geleurd met een squadron F16-vliegtuigen voor de internationale anti-Irakmacht, raakte van dat dilemma pas echt bevrijd op 29 november 1990. Toen bepaalde de Veiligheidsraad dat de internationale gemeenschap „met alle noodzakelijke middelen" zou optreden als Irak niet binnen zes weken uit Koeweit zou verdwijnen. Voor een hilarische episode zorgde trouwens het Nederlandse F16-squadron, dat in Turkije, Quatar, Oman en Egypte werd geweigerd en uiteindelijk thuis bleef.

Op 17 januari '91 begon de Golfoorlog met de Amerikaans-Britse-Franse operatie *Desert Storm*. Premier Lubbers hield een toespraak voor radio en televisie. Hij zei, met een variant op het oudtestamentische verhaal over het beleg van Jericho (Jozua 6), dat velen „zeven maal zeven mijl" waren gegaan voor een vreedzame oplossing maar dat nu de wapens moesten spreken in het belang van de internationale rechtsorde.

„Laten wij waardig zijn; elkaar steunen in de wens van allen om te komen tot herstel van het recht; in de wens van allen ook dat het geweld niet van lange duur hoeft te zijn; dat er zo min mogelijk mensen sneuvelen, zo min mogelijk te ook in het arme volk van Irak", zes- Lubbers. Zijn opvolger Kok hoe la- slechts Irak te veranderen in Serv en en Kosovo en klaar is hij voor pig.

Wijn op tafel? Dan komt de Iraanse president niet

„Om protocollaire redenen" is het bezoek van de Iraanse president aan Frankrijk voor onbepaalde tijd uitgesteld.

Door onze redacteur
CAROLIEN ROELANTS

ROTTERDAM, 30 MAART. Het met veel belangstelling tegemoetziene bezoek van de Iraanse president, Mohammad Khatami, aan Frankrijk, dat half april zou plaatshebben, gaat vooralsnog niet door. Reden: de Fransen staan erop dat wijn wordt geschonken tijdens het officiële diner in het Elysée. En dat s voor de Iraniërs weer onoverkomelijk. Een botsing van culturen.

„De islamitische criteria zijn duidelijk en worden gewoonlijk geëerbiedigd tijdens de bezoeken van president Khatami in zijn hoedanigheid als Iraans staatshoofd en als fungerend voorzitter van de Organisatie van de Islamitische Conferentie (de beweging van islamitische landen)", aldus een bekendmaking van het Iraanse presidium dat vanmorgen in Teheran werd verspreid.

De Franse cultuur met asbestvrij en de Franse cultuur met abortus op verzoek zijn voor de Iraniërs onverteerbaar. Ook de Franse cultuur met abortus op verzoek en de Franse cultuur met asbestvrij zijn voor de Iraniërs onverteerbaar.

Het is niet de eerste keer dat de Iraanse president Khatami in Frankrijk niet op tafel kan rekenen op de wijn die hij gewend is te drinken. Vorig jaar september, tijdens zijn bezoek aan Parijs, moest de Iraanse president Khatami het ook zonder wijn stellen. Toen was het de Franse regering die de wijn van tafel haalde. Dat gebeurde op verzoek van de Iraanse president, die zich niet op zijn gemak voelde bij de aanwezigheid van wijn op tafel.

Dat was in de Iraanse hoofdstad Teheran anders geweest. Daar had de Franse president Jacques Chirac zijn Iraanse collega Khatami op een diner getrakteerd op een glas wijn. Dat was in strijd met de islamitische wetten, die het gebruik van alcohol verbieden. Maar Khatami had zich destijds niet op de afgesproken datum plaatshebben bij gebrek aan overeenstemming over dit onderwerp tussen de twee partijen."

Een paar jaar geleden dwong de toenmalige Franse minister van Buitenlandse Zaken Velayati tijdens een bezoek aan Bonn zijn vaste gastheren alle alcoholica van tafel te halen. Hij drielge van hief weg te lopen als hij zijn zin niet kreeg, en de gastheren zwichtten. De Italianen maakten er geen probleem van, begin deze maand bij Khatami's bezoek aan Rome: er stonden geen alcoholische dranken op tafel. Maar in Frankrijk ligt de wijn principieel. Volgens de Franse kranl *Libération* wordt het diner in het Elysée beschouwd als de etalage van Frankrijk. „Uitsluiting van de consumptie van wijn is hetzelfde als een heel vlak van de Franse cultuur met asbestvrij en de Franse cultuur met abortus op verzoek en de Franse cultuur met asbestvrij zijn voor de Iraniërs onverteerbaar.

Voor president Khatami en Iran is een bezoek aan Frankrijk van heel groot belang. De Iraanse cocktail op het Elysée, en een bezoek aan Parijs zou het Iraanse bedrijfsleven een extra impuls geven in de Islamitische Republiek te investeren. Misschien nog belangrijker is het politieke signaal dat ervan uit zou gaan. Meer nog dan Khatami's reis naar Italië zou de ontvangst van de Iraanse president op het Elysée aangeven dat Iran zijn internationale status als schurkenstaat kwijtraakt.

Maar dat wil niet zeggen dat Khatami daarvoor ook wijn op tafel kan accepteren. De president is voorzichtig bezig de islamitische Republiek te liberaliseren – reden waarom hij van harte welkom is in Rome en Parijs – maar hij heeft machtige tegenstanders die letterlijk *alles* aangrijpen om hem ondermijnen te halen. Khatami heeft het volk achter zich, zoals de recente gemeentraadsverkiezingen opnieuw aangaven. Zijn aanhangers wonnen bij voorbeeld in Teheran 13 van de 15 zetels. Rechterlijke macht, parlement en, het allerbelangrijkst, Opperste Leider ayatollah Ali Khamenei heeft hem alle voorstellen tot duisverre afgezien.

Het ziet er voorlopig naar uit dat de Fransen zullen moeten toegeven dat Khatami alsnog komen. Een teken aan de wand: het afgesproken bezoek aan Parijs van Khatami's voorganger, Ali Akbar Hashemi Rafsanjani, is nooit

Schaping is een 'Soldatenvater'

De Russische premier Primakov arriveerde vanochtend in Belgrado om president Milošević over te halen tot een vredesakkoord. (Foto Reuters)

Russen komen en gaan in Belgrado

zich. Een voorbeeld van wat zij kunnen doen: Khatami's medestander Abdollah Nouri werd met vertrouwen de meeste stemmen in de gemeentraad van Teheran gekozen. Maar een parlementscommissie annuleerde zijn verkiezing op technische gronden.

Toen het wijnprobleem zich aandiende, heeft Parijs nog geprobeerd een vergelijk te vinden – want niet alleen is Franse politieke en economische steun belangrijk voor Iran, het grote oliebad Iran is dat ook voor het Franse bedrijfsleven. Een idee was de status van het bezoek te verlagen, en wel een gezamenlijke persconferentie van de twee presidenten te organiseren en misschien een theeparlij, maar geen banket. Een andere suggestie was wel wijn te schenken, maar in ondoorzichtige glazen. Teheran heeft

Inwoners van Belgrado hebben de afgelopen dagen hun woede over de NAVO-bombardementen gekoeld op kantoren van Westerse bedrijven. Hier wordt het kantoor van Air France aangevallen. (Foto Fotoloods)

Executie leiders Kosovo

Primakov praat met Milošević

BELGRADO / BRUSSEL, 30 MAART. De Russische premier Jevgeni Primakov heeft vanochtend in Belgrado overlegd over beëindiging van het geweld. De luchtacties van de NAVO worden intussen nog geïntensiveerd.

Primakov en zijn ministers Sergejev en Ivanov van Defensie en Buitenlandse Zaken spraken vandaag in Belgrado met president Milošević in een poging het geweld tot staan te brengen. Ze reizen later vandaag door naar Duitsland voor overleg met bondskanselier Gerhard Schröder, voorzitter van de EU. Ivanov zei gisteren in Moskou dat de NAVO „genocide" pleegt met haar aanvallen. Zijn collega van Defensie wist eerder te melden dat de NAVO-acties in Joegoslavië duizend burgers het leven hebben gekost. De Joegoslaven hebben slechts gezegd dat zeven militairen zijn gedood.

In NAVO-kringen wordt van de missie-Primakov weinig verwacht. Volgens secretaris-generaal Solana zal het bezoek alleen nuttig zijn als het er toe leidt dat de Joegoslavische leider Milošević de campagne van etnisch geweld in Kosovo staakt.

De NAVO bombardeerde gisteren opnieuw militaire doelen in alle delen van Joegoslavië – Servië, Vojvodina, Montenegro en vooral Kosovo. Ze heeft haar luchtvloot nog versterkt met strategische bommenwerpers van het type B-1 en vliegtuigen die geschikt zijn voor het aanvallen van grondtroepen in Kosovo: Harriers en Tornado's. Volgens de NAVO bereiken de luchtaanvallen hun doel: het luchtdoelgeschut van de Serviërs is grotendeels uitgeschakeld en de helft van het aantal Joegoslavische MiGs-29 is vernietigd. Dat maakt de weg vrij voor aanvallen op grondtroepen met laagvliegende toestellen. De NAVO, zo werd gisteren gezegd, beweegt „hemel en aarde" om de Serviërs te dwingen een eind te maken aan hun campagne van 'etnische zuivering'.

De terreurcampagne van de Serviërs gaat onverminderd door. Gisteren meldde de NAVO dat de Serviërs zondag, na de begrafenis van de vorige week vermoorde Kosovaarse advocaat voor de rechten van de mens Keljmendi, vijf vooraanstaande leiders van de Albanese gemeenschap hebben geëxecuteerd, onder wie Fehmi Agani, hoogleraar en lid van de Kosovo-Albanese delegatie in Rambouillet en Parijs, en Baton Haxhiu, hoofdredacteur van de grootste (inmiddels door de Serviërs gesloten) Albaneestalige krant in Kosovo. De NAVO-melding is in Kosovo niet bevestigd. Wel is uit Kosovo de executie gemeld van Teki Dervishi, een prominente Kosovo-Albanese schrijver.

In Montenegro deed de pro-Westerse president Milo Djukanović een dringend beroep op de NAVO op te houden met de bombardementen op Joegoslavische doelen in zijn land. Tegelijkertijd noemde hij president Milošević „krankzinnig". In Montenegro, Albanië en Macedonië dreigt chaos als gevolg van de aanhoudende stroom van vluchtelingen. In Montenegro bevonden zich vorige week al 25.000 vluchtelingen uit Kosovo; er zijn er sindsdien 20.000 bij gekomen.

In Albanië zijn sinds zaterdag 80.000 vluchtelingen gearriveerd; elk uur komen er vierduizend bij. Er zijn naar schatting honderdduizend Kosovaren op weg naar Albanië. Hulporganisaties hebben noch in Macedonië, noch in Albanië de mogelijkheid de vluchtelingen op te vangen. In Montenegro zijn de hulporganisaties zelfs niet aanwezig.

• NEDERLANDERS: pagina 3
• VS AARZELEN: pagina 5
• DOSSIER: via www.nrc.nl

Buren veel opener over de oorlog

Door een onzer redacteuren

ROTTERDAM, 30 MAART. Na een week van luchtaanvallen op Joegoslavië debatteert vanmiddag de Tweede Kamer over het NAVO-optreden.

Sinds vorige week de eerste raketten werden afgeschoten en de eerste bommen vielen, heeft de regering bij monde van premier Kok grote terughoudendheid betracht: geen dramatische verklaring van hem in de Tweede Kamer, geen meeslepende toespraak voor radio en televisie om het grote publiek te overtuigen van de ernst van de situatie. Wel verscheen minister van Buitenlandse Zaken, Van Aartsen, vorige week in de Kamer en sprak minister van Defensie, Frank de Grave, afgelopen weekeinde zijn verbazing en verontrusting uit over het feit dat de Joegoslavische luchtafweer zo passief bleef.

De ingetogen houding van de Nederlandse regering steekt af tegen de geprofileerde wijze waarop in de hoofdsteden van de ons omringende landen wordt gecommuniceerd over de oorlog.

De Franse president Chirac richtte zich gisteren voor de tweede maal via de televisie tot het Franse volk. De militaire operatie vraagt „tijd en vastberadenheid", zei Chirac. „Europa kan op zijn grondgebied geen man en geen regime accepteren dat bijna tien jaar lang in Slovenië, Kroatië, Bosnië en nu in Kosovo etnische zuiveringen uitvoert, mensen ombrengt, massamoorden pleegt en de hele regio destabiliseert, met als resultaat tweehonderdduizend doden en miljoenen ontheemden."

Ook de Britse premier Blair heeft het NAVO-optreden al herhaaldelijk op televisie verdedigd. Gisteren zei hij dat de operaties in Kosovo zullen worden „opgevoerd". „We moeten deze actie volhouden tot het einde", zei hij voor de BBC.

Uit een vanochtend gepubliceerd onderzoek blijkt dat de Britse bevolking de acties in grote meerderheid steunt, maar tegelijkertijd gelooft men dat alleen grondtroepen de strijd in Westers voordeel kunnen beslechten.

In Duitsland geeft minister Scharping dagelijks blijk van zijn grote betrokkenheid bij het lot van de Duitse militairen en zijn begrip voor de ongerustheid onder de bevolking. Vriend en vijand prijzen hem om zijn open en nuchtere houding.

• TWEEDE KAMER: pagina 3
• HOOFDSTEDEN: pagina 4

Volle veewagens

Maarten Huygen

On-Nederlands vindt Kok een televisietoespraak van hem over de oorlog. Past niet in de verhoudingen hier. De Constitutie weerhoudt hem van goede voorlichting aan de kijker. Thorbecke heeft in zijn alwetendheid al voorzien dat er televisie zou komen en premiers daar misbruik van zouden willen maken. Daar heeft hij indertijd een stokje voor gestoken. Kok is slechts voorzitter van de ministerraad. Niet echt verantwoordelijk. *Bloss ein Amt und keine Meinung.* Presentator Rob Trip van *Nova* noemde het „oorlog voeren in de polder".

Dat poldermodel wordt steeds meer een *idee-fixe* om besluiteloosheid te rechtvaardigen. Net zo'n verzinsel als die historische rechten van de Serviërs in Kosovo. Voorgangers van Kok zagen geen constitutionele beperkingen. Den Uyl, aan het hoofd van een vechtkabinet en niet de besluitvaardigste premier, sprak het volk toe over de Lockheedzaak en over de oliecrisis. Premier de Jong vroeg aan de kijkers wat extra geld voor de NAVO. Er zijn meer voorbeelden. Zelfs Colijn hield voor de oorlog een „U-kunt-rustig-gaan-slapenspeech" voor de camera van de cineac.

Ik begin te vermoeden dat Kok die oorlog niet ziet zitten. Daar zijn goede redenen voor. Toen de NAVO besloot aan te vallen, kon de Nederlandse regering moeilijk als enige weigeren. Maar erger dan een verkeerde oorlog is een halve oorlog. Het besluit is genomen. Nederland moet nu eenmaal mee. Het kan ook voor andere NAVO-taken worden ingeschakeld. Zelfs GroenLinks steunt. Kok kan hen door een goede televisietoespraak politiek dekking geven. Of mag hij niet van de ministers Van Aartsen en De Grave? Kan ik me niet voorstellen, want zo leuk is het niet. Een NAVO-voorlichter die voor de televisie de mantra herhaalt dat de „missie succesvol is" en dat „we heel erg effectief zijn" overtuigt niet na al die beelden van uitgeputte vluchtelingen.

President Chirac heeft de Fransen voor een tweede keer toegesproken. Tegelijk geruststellend en hautain als een hartchirurg bij een zware behandeling. Vanaf de top van de Olympus. Maakt u zich niet druk, we weten precies wat we doen. Hier hebben we een routine voor. *Sans relâche* gaat Frankrijk door met de aanval. Zijn wenkbrauwen wippen op en neer, hij kijkt naar boven, dan weer direct in het gezicht van de kijker. „*La France*, dat aan de wieg heeft gestaan van de vredesconferentie in Rambouillet, ontplooit nieuwe vredesinitiatieven. Onophoudelijk", zei hij. Hij deed het toch maar.

Dagenlang had de televisie gebrek aan beelden over de oorlog zodat de kijker veel herhaling te zien kreeg. Opstijgende F16's, de neergestorte Amerikaanse *Stealth* bommenwerper, wat branden. Weinig anders over het oorlogsgebied, behalve geruchten. Televisie wordt radio. Op zulke dagen is de krant in het voordeel, want die hoeft niet te herhalen, kan analyseren en in contekst plaatsen. Tv-correspondenten moeten van gevaarlijke oorden telefonisch uitleggen

wat er aan de hand is. Het onvolprezen *Nova* laat Rob van Wijk van Clingendael verklaren. Na het einde van de Koude Oorlog leken de burger-defensiespecialisten even geen emplooi te hebben maar ze zijn weer helemaal terug, niet voor het tellen van kernkoppen maar voor het becommentarieren van echte oorlogen.

Gisteren kwamen nieuwe beelden binnen van de mensen die over de grens kwamen. Volle veewagens. Anderen te voet. „Hoe voelt u zich?", vraagt de interviewer aan een vrouw die met een koffer over de grens van Albanië loopt. „Hoe bedoelt u", antwoordt ze. „Hoe zou ik me kunnen voelen."

Totaal uitgeput en versuft als ze waren, kwamen ze nauwelijks uit hun woorden. „Mijn huis was plat geschoten." „Ik heb de lichamen en vermoorde mensen gezien." „Mijn zoon en mijn man zijn meegenomen."

Vredesbeweger Mient-Jan Faber wil dat de NAVO-krijgsmacht nu even Kosovo binnenstormt om al die mensen te redden. Dat zei hij in een debat met VVD-Kamerlid Blaauw voor *Nova*. Te laat. Hij overschat de mogelijkheden net zo sterk als die NAVO-planners.

Berichten over de komst van Russische vrijwilligers ten spijt, ontvluchtten gisteren honderden Russen de NAVO-bombardementen. (Foto Fotoloods)

Bussen vol Russische studenten en ambassadepersoneel reden naar Boedapest, en daarna terug naar Rusland (Foto Fotoloods)

Servische echtgenoten van gemengde gezinnen blijven achter. Zij worden mogelijk nog opgeroepen voor militaire dienst. (Foto Fotoloods)

Personeel van het ministerie voor Noodsituaties hielp in Moskou 158 geëvacueerde vrouwen en kinderen uit hun vliegtuig. (Foto AP)

Missie Rusland: tussen retoriek en isolement

Rusland begon vanmorgen spoedoverleg met Milošević om de Kosovo-crisis op te lossen. Maar in het Westen waren de verwachtingen laag gespannen.

Door onze redacteur
ROBERT VAN DE ROER

BRUSSEL, 30 MAART. Westerse diplomaten verwachten 'weinig' tot 'niets' van de Russische bemiddeling vandaag in de Kosovo-crisis, maar president Jeltsin verklaarde vanochtend dat zijn land zal meehelpen aan een oplossing van het conflict. Vanochtend begon een zware Russische delegatie onder leiding van premier Primakov in Belgrado aan een overleg met de Joegoslavische president Milošević. Primakovs gevolg bestond uit de ministers Ivanov (Buitenlandse Zaken) en Sergejev (Defensie), en wat chefs van inlichtingendiensten.

Alleen al het niveau van de delegatie geeft aan dat deze spoedmissie voor Rusland niet vrijblijvend is. Het bezoek is mede een gevolg van een drie kwartier durend telefoongesprek van de Franse president Chirac met Primakov afgelopen zondag, waarin hij de Rus opriep alles in het werk te stellen om Milošević het Rambouillet-vredesakkoord te laten ondertekenen. Als iemand op dit continent nog Milošević tot rede kan brengen, dan is het Rusland wel, zo redeneren Frankrijk en andere landen, mede op basis van de vermeende 'Slavische broederband'. De Russen kunnen hiermee niet alleen hun geschonden imago van politieke grootmacht weer iets opvijzelen, zij kunnen hiermee ook weer een rol opeisen in de Kosovo-crisis zelf.

Of de Russen een concreet plan hebben, was vanochtend niet duidelijk, al deed de aanwezigheid van de Russische minister van Defensie diplomaten vermoeden dat zij suggesties voor een vredesmacht op zak hebben. Maar de verwachtingen bij de NAVO en Westerse diplomaten waren laag. „Er gebeurt niets", taxeerde vanochtend een diplomaat uit de Contactgroep, die menigmaal met Primakov en diens opvolger Ivanov aan tafel heeft gezeten tijdens de Kosovo-crisis. „Primakov zal zich niet willen lenen voor een nieuwe schijnbeweging van Milošević. Primakov zal zeggen: jij moet hiermee stoppen. Maar Milošević zal dat niet doen. Bovendien weet Primakov heel goed dat het Westen geen genoegen zal nemen met een vage toezegging van Milošević." Volgens deze diplomaat moet Primakov Milošević twee beloftes ontfutselen: „'Rambouillet' ondertekenen en een vredesmacht toelaten."

De Westerse diplomaat voegde er aan toe dat „de Russen niet zoveel te winnen hebben". „Wie wil er nou geassocieerd worden met Milošević? Ik ben er honderd procent van overtuigd dat Primakov net als het Westen ook het liefst van Milošević afwil en in zijn hart de NAVO-luchtaanvallen helemaal niet erg vindt", zei de diplomaat.

Het Westen zette Rusland een week geleden buitenspel in deze crisis door NAVO-bombardementen te lanceren en militaire kracht de voorrang te geven boven stroperige diplomatie van de Contactgroep, die bestaat uit vijf Westerse landen plus Rusland. Een jaar lang had Rusland in de Contactgroep volgens Westerse diplomaten „sabotage" gepleegd tegen de instelling van boterzachte sancties tegen Belgrado en tegen een harde aanpak van Milošević. Moskou noemde 'Kosovo' een binnenlandse kwestie, maar stapte hiervan af toen de crisis in de loop van 1998 escaleerde. „Als de Russen vanaf het begin coöperatief hadden meegewerkt, was het nooit zover gekomen. Zij hebben nooit verwacht dat deze zaak zo uit de hand zou lopen. De Russen hebben vervolgens schoorvoetend meegewerkt aan verhoging van de druk op Milošević", zegt een Westerse diplomaat. Het was deze druk die leidde tot het vredesoverleg in Rambouillet en Parijs, dat vastliep door de Servische halsstarrigheid. Die mislukking bracht de NAVO in stelling.

Rusland reageerde vorige week met onversneden Koude-Oorlogretoriek op de NAVO-bombardementen en met opschorting van sommige contacten met de NAVO. Moskou probeerde vergeefs de Contactgroep bijeen te roepen en via een kansloze resolutie van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties zand in de NAVO-machine te gooien. Minister Sergejev waarschuwde voor 'een Vietnam' op de Balkan. Minister Ivanov stelde voor de NAVO-leiders te laten dagvaarden door het Haagse oorlogstribunaal, waar Clinton en de zijnen – Ivanovs redenering volgend – dan nog eerder zouden verschijnen dan Slobodan Milošević.

Westerse diplomaten nemen al deze uitspraken voor kennisgeving aan. „Die dingen worden gezegd voor de Bühne, voor de Zjirinovski's. Maar als je Ivanov en Holbrooke [de Amerikaanse vredesgezant] elkaar ziet begroeten, dan lijken het net twee vrienden die elkaar na veertig jaar weer zien, en dan weet je dus genoeg", zegt de diplomaat uit de Contactgroep.

Tussen al dit retorische geweld door kon Rusland de realiteit vorige week niet verhullen, en het klonk bijna als een nederige erkenning van gewijzigde internationale verhoudingen: Moskou zal niet met geweld interveniëren in de crisis, en dus de relaties met Europa en Amerika niet beschadigen. Maar als Rusland nu helemaal passief blijft in de crisis, dan dreigt toch een isolement.

Om vanuit het Westen de relatie met Rusland niet lastiger te maken, zijn de besprekingen van het Internationale Monetaire Fonds met Moskou over een lening van 4,8 miljard dollar de afgelopen dagen gewoon doorgegaan. „De Russen hebben maar één doel: hoe houden we in Rusland de boel draaiende, en hoe geven we de mensen te eten", zegt een Westerse diplomaat. „Dan gaat Rusland in het buitenland zeker geen machtspolitiek voeren, die is afgestemd op Milošević..."

'Genocide' in Kosovo

Westen: 'Milošević is verantwoordelijk'

PARIJS, LONDEN, 30 MAART. West-Europese leiders houden de Joegoslavische president Slobodan Milošević persoonlijk verantwoordelijk voor de wrede campagne van 'etnische zuivering' in Kosovo.

De Amerikaanse vice-president Al Gore en James Rubin, woordvoerder van het Witte Huis, Joe Lockhart.

Joegoslavië ligt, moeten ze aan de grens hun laatste geld, juwelen en

VS verdeeld over inzet van grondtroepen

Voor de inzet van grondtroepen in Kosovo bestaat in de VS nauwelijks steun. Toch groeit de kans dat het daarvan zal komen.

Door onze correspondent
JUURD EIJSVOOGEL

WASHINGTON, 30 MAART. De snelle escalatie van de oorlog in Kosovo roept in Amerika oude schrikbeelden op. Begeven we ons niet in een militair moeras? Hebben we wel een exit-strategie? Moeten we ons wel opwerpen als de politie-agent van de wereld?

Achter die vragen gaat onzekerheid schuil over de rol die Amerika in de wereld moet spelen. De twee politieke partijen hebben sinds het eind van de Koude Oorlog nog altijd geen nieuw kompas gevonden dat hen in de buitenlandse politiek kan leiden. En de publieke opinie, die doorgaans weinig betrokken is bij internationale aangelegenheden, vindt dat de VS hun militaire macht slechts met grote terughoudendheid moeten gebruiken.

Maar sinds vorige week zijn Amerikaanse militairen wèl intensief betrokken bij het grootste militaire conflict sinds de Tweede Wereldoorlog in Europa. Tot het publiek begint dat pas langzaam door te dringen. Opiniepeilingen geven aan dat Amerikanen de luchtaanvallen in meerderheid steunen, maar tegelijk zeggen ze dat het conflict in Kosovo hun geen Amerikaanse levens waard is. Over de mogelijke inzet van grondtroepen

president Clinton in de Veiligheidsraad zat, staat in Kosovo zelfs het voortbestaan van de NAVO op het spel. „Als de NAVO de kwestie-Kosovo niet kan oplossen, betekent dat het einde van de NAVO", aldus Daalder, die opgroeide als Nederlander maar nu een Amerikaan is.

Daalder gelooft dat de NAVO in Kosovo nog maar drie opties heeft. „We kunnen nog een tijdje doorbombarderen en vervolgens verklaren dat we gewonnen hebben omdat we zoveel schade hebben veroorzaakt. In dat geval komt er niets terecht van de bescherming van de bevolking van Kosovo, wat volgens Clinton onze morele plicht is. Een andere optie is dat we nog weken of zelfs maanden blijven bombarderen, in de hoop dat het Servische volk zich tegen Milošević zal keren. De kans is groot dat er tegen die tijd niets meer van Kosovo over is. Rest de optie van grondtroepen. Als we een morele plicht hebben om voor het volk van Kosovo op te komen met luchtaanvallen, hebben we dan niet ook de plicht om ander

'Voortbestaan NAVO in Kosovo op het spel'

middelen te gebruiken als die aanvallen falen?"

pagne van etnisch geweld in Kosovo neerkomt op een misdaad tegen de menselijkheid. Minister van Buitenlandse Zaken Madeleine Albright sprak van „genocide", zoals de Duitse minister Scharping eerder al had gedaan. Rubin suggereerde dat Milošević daarvoor ter verantwoording kan worden geroepen voor het Haagse VN-tribunaal voor oorlogsmisdaden.

In Washington werd tegengesproken dat de golf van geweld tegen de Albanese burgerbevolking in Kosovo het resultaat is van de NAVO-bombardementen. „We wisten dat Milošević dit ging doen, maar we zullen ervoor zorgen dat hij er zo'n hoge prijs voor betaalt dat hij concludeert dat de prijs te hoog wordt en vrede nodig heeft, of dat zijn vermogen om dit te doen wordt verminderd", aldus

achten Milošević verantwoordelijk. De Britse premier Tony Blair zei: „Voor elke barbaarse daad, elke afslachting van onschuldigen, moet Milošević een prijs betalen die hoger en hoger uitvalt." De Franse president Jacques Chirac zei dat Europa op zijn grondgebied „geen man kan accepteren die nu al tien jaar lang operaties van etnische zuiveringen, moord en massamoord uitvoert en de hele regio destabiliseert, resulterend in meer dan 200.000 doden en miljoenen daklozen."

De campagne van etnisch geweld van de Serviërs heeft sinds het begin van de NAVO-luchtacties rond honderdduizend mensen op de vlucht gejaagd. Ze zijn bovendien beroofd van hun huizen en, bij het verlaten van Kosovo, van hun laatste bezittingen. Zelfs als ze naar Montenegro vluchten, dat net als Servië en Kosovo in

een tol van honderd mark per auto of tractor betalen. De Kosovaren die naar Albanië of Macedonië vluchten moeten hun identiteitspapieren en de nummerborden van hun auto's afstaan, kennelijk om terugkeer te verhinderen. Volgens Kris Janowski, de woordvoerder van de vluchtelingenorganisatie UNHCR, bestaat er geen twijfel over dat de campagne van etnische verdrijving vanuit Belgrado wordt geregisseerd, ook al wordt ze op de grond uitgevoerd door paramilitaire eenheden. Er bestaat ook geen twijfel over het feit dat de campagne resulteert in een groot aantal moorden, zelfs al is onafhankelijke controle ter plaatse onmogelijk. Alleen al in Suva Reka in het zuiden van Kosovo zijn bij de verdrijving van de Kosovaren honderd mensen geëxecuteerd, in Landovica zestig. (Reuters, AFP, AP)

Inwoners van Belgrado demonstreren tegen de NAVO-bombardementen. (Foto Fotoloods)

Het Witte Huis liet gisteren weten dat de NAVO niet van plan is om grondtroepen naar Kosovo te sturen. „We geloven dat we onze militaire doelen kunnen bereiken met luchtaanvallen", zei woordvoerder Joe Lockhart. Maar politieke analisten in Washington denken dat het nog maar een kwestie van dagen is, voor de Amerikanen en hun bondgenoten gedwongen zullen worden om het sturen van grondtroepen serieus te overwegen.

Onderzoekers van de Brookings Institution, de gezaghebbende denktank in Washington, betoogden gisteren eenstemmig dat de snelle escalatie van het conflict de NAVO nog maar weinig keuzes laat. Richard Haass, die onder president Bush deel uitmaakte van de Nationale Veiligheidsraad, vreest dat er in Kosovo geen mensen meer over zijn tegen de tijd dat de luchtaanvallen effect hebben. „Als de VS en de NAVO deze situatie laten voortduren, zal dat grote gevolgen hebben voor hun aanzien in de wereld. En landen als Noord-Korea en Irak zullen daar zeker hun conclusies uit trekken", waarschuwt hij.

Volgens Ivo Daalder, die onder zouden er minstens 75.000 en mogelijk zelfs 200.000 militairen voor een offensief op de grond nodig zijn. En het zou minimaal twee weken kosten om een begin van zo'n krijgsmacht met materieel ter plaatse te krijgen. De bondgenoten moeten in dat geval rekening houden met honderden of zelfs duizenden slachtoffers. „Als de Serviërs één vliegtuig voor troepentranstport uit de lucht schieten, heb je zo al honderden doden."

Het Congres en de publieke opinie zijn er niet van overtuigd dat het conflict in Joegoslavië zo'n prijs wel waard is. Clinton, de president die met opiniepeilingen opstaat en naar bed gaat, heeft zijn bevolking niet voor niets steeds gerustgesteld dat hij geen grondtroepen zal uitsturen. Daar kan hij natuurlijk op terugkomen, het zou niet zijn eerste ommekeer zijn. Maar daarmee zou hij op Capitol Hill, en mogelijk ook in het land, vrijwel zeker grote verontwaardiging veroorzaken. Als Clinton het Congres en de bevolking ervan wil overtuigen dat het lot van Kosovo nauw verbonden is met het Amerikaanse landsbelang, dan heeft hij daarvoor nog maar weinig tijd.'

FEHMI AGANI (1933-1999)

Bedachtzaam en beminnelijk

Door onze redacteur
COEN VAN ZWOL

ROTTERDAM, 30 MAART. De gemelde executie van Fehmi Agani (66) is een illustratie van de diepe minachting van het Servische regime voor zijn Albanese onderdanen. In Belgrado en Rambouillet zaten de Servische leiders tegenover de beminnelijke Agani, schudden hem de hand, maakten grapjes. Met evenveel gemak lieten ze hem zondag doodschieten.

Professor Fehmi Agani zal niet verbaasd zijn geweest over zijn dood. Illusies over de Servische tegenvoeters had hij niet. In juni vorig jaar vertelde Agani op het dakterras van restaurant Pëllumbë in Priština over zijn recente bezoek aan president Slobodan Milošević. Milošević had zich een innemend gastheer getoond, vertelde Agani. Hij had een pauze in de vijandelijkheden beloofd, want het moest toch mogelijk zijn om samen een vreedzame oplossing te vinden.

Blij over zoveel inschikkelijkheid van de Grote Krokodil reed de Kosovaarse delegatie terug naar Kosovo. Onderweg stuitte ze op een lange rij vrachtwagens. Nog voor het gesprek met de Kosovaren had Milošević bevel gegeven de voedsel- en benzinetoevoer tijdelijk af te snijden. En een week later opende de Servische leider zijn eerste bloedige offensief. „Een handige tacticus, maar een beperkt mens", oordeelde Agani. „Heeft hij een probleem, dan creëert hij een nieuw probleem om het vorige te vergeten. Maar de waarde van een politicus blijkt uiteindelijk uit zijn vermogen problemen op te lossen."

(Foto Reuters)

Zelf was de grijze, bedachtzame en zacht sprekende socioloog altijd bereid tot praten – zij het niet met een pistool op zijn hoofd. Toen de oorlog al was begonnen, kwam Agani vorig jaar met de Serviërs tot een akkoord dat Kosovaarse studenten in de gelegenheid stelde weer van collegezalen gebruik te maken. Als enige durfde hij toen al te opperen dat Kosovo voorlopig met minder dan totale onafhankelijkheid genoegen moest nemen. In de lokale pers waren de doodsdreigingen niet van de lucht. Agani bleef gewoon rondreizen: hij vertrouwde er – terecht – op dat hij geen echte vijanden had onder zijn landgenoten.

Agani was en bleef de trouwe raadgever van Ibrahim Rugova, de 'schaduwpresident' van de Kosovaren. Hij was één van de vice-voorzitters van diens Democratische Liga van Kosovo (LDK). Agani gold als een architect van de vreedzame segregatie, die ingang deed nadat de Serviërs een eind maakten aan de autonomie van Kosovo in 1989. Die politiek behelste dat Kosovaren elk geweld schuwden en net deden of ze al onafhankelijk waren. Men richtte een schaduwstaat op, met eigen scholen, ziekenhuizen, een parlement en een president.

De LDK-leiders raakten in het defensief toen Kosovo werd genegeerd bij het sluiten van het Bosnische vredesakkoord in 1995. Het woord was daarna aan de heethoofden van het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK, en ook binnen de LDK zochten politici een agressievere koers. Agani bleef de voorman van de gematigden. Hij nam deel aan de intriges om de radicalen binnen zijn partij onschadelijk te maken en ontkende het bestaan van het UÇK tot die ontkenning potsierlijk werd. Überhaupt was het een man die zijn woorden zorgvuldig woog en zelden betrapt werd op versprekingen. Wat dat betreft was Agani een echte politicus. Maar wel van het soort dat problemen wilde oplossen.

De Serviërs is het kennelijk om het even. Voor Belgrado zijn alle Kosovaarse leiders terroristisch ongedierte, dat alleen in leven mag blijven uit tactische overwegingen. En nu die niet langer opgang doen, blijkt weer dat redelijke, inschikkelijke mensen het gemakkelijkst te vermoorden zijn.

Israel ambivalent over Kosovo

Door onze correspondent
TEL AVIV, 30 MAART. **Israel toont zich ambivalent over het ingrijpen van de NAVO in Joegoslavië. De Israelische minister van Buitenlandse Zaken, Ariel Sharon, ging gisteren in vraaggesprekken met de Israelische radio en tv tot tweemaal toe vragen uit de weg of Israel het ingrijpen van de NAVO tegen Servië in de crisis rond Kosovo steunt. „We zijn niet gevraagd de NAVO te steunen en we zijn ook niet over het optreden van de NAVO ingelicht", zei hij. Zonder Servië ervoor verantwoordelijk te stellen sprak Sharon van „de verschrikkelijke daden tegen onschuldige burgers daar". Volgens Sharon is er generaties lang op de Balkan gevochten en „zijn er ook verschrikkelijke dingen tegen de Serviërs gebeurd". Premier Netanyahu heeft vanorgen wel „iedere massamoord door de Serviërs of wie dan ook" veroordeeld.**

Volgens Sharon moet Israel zich niet met het conflict bemoeien omdat zoals hij zei „wij niet weten hoe het afloopt en hoe het ons zal beïnvloeden.". Uit deze manier van uitdrukken blijkt dat Jeruzalem in het NAVO-offensief tegen Servië het patroon ziet van een mogelijk strak gecoördineerd Amerikaans-Europees initiatief inzake de Palestijnse kwestie dat het door Israel geheiligde principe van rechtstreekse onderhandelingen ondermijnt. De recente verklaring van de EU over de internationalisering van Jeruzalem – een „corpus separatum" – en de steun voor de stichting van een Palestijnse staat na diplomatiek overleg met de VS hebben Sharon zeer achterdochtig gemaakt.

De geschiedenis van de Tweede wereldoorlog op de Balkan speelt diep op de achtergrond ook een rol bij de Israelische weigering zich openlijk aan de kant van de NAVO tegen Servië te scharen. Gisteren werd er in Israel aan herinnerd dat terwijl Servië tegen nazi-Duitsland vocht, de Albanezen met de Duitsers collaboreerden onder andere bij de jacht op en vernietiging van de joden. Sharon merkte gisteren op dat leden van fundamentalistisch-islamitische organisaties als het Libanese Hezbollah en de strijders van de Saoedische miljardair Osama bin Laden in Kosovo aan de zijde van de Albanezen tegen de Serviërs vechten (zoals de Serviërs graag stellen). Hoewel hij daar geen conclusies aan verbond kon uit de manier waarop hij dat zei worden afgeleid dat Israels sympathie niet naar de Albanezen uitgaat. Israel heeft wel medische hulp aan Albanië en Macedonië aangeboden.

FAMILIE BERICHTEN

Familieberichten zijn mededelingen van:
A. geboorte, verloving en huwelijk
(standaard 38 mm breed)
B. overlijden en in memoriam
(standaard 78 mm breed)
Het plaatsen van een Familiebericht in NRC Handelsblad kost resp. ƒ 7,16 (A) en ƒ 14,32 (B) per mm in hoogte, excl. BTW.

Zo geeft u een Familiebericht op

Per post: met vermelding van uw naam, adres en het telefoonnummer waarop u overdag te bereiken bent. sturen naar:
NRC Handelsblad, Afd. Familieberichten, Postbus 8985, 3009 TE Rotterdam.

Telefonisch: **010 - 406 6200**
(maandag - vrijdag van 8.00 tot 20.30 uur)

Per telefax: **010 - 406 6966**
(onder vermelding van "NRC Handelsblad" en de datum van plaatsing)

Sluitingstijden
Voor plaatsing op **maandag t/m vrijdag** kunt u uiterlijk de dag van plaatsing, 9.00 uur opgeven.
Voor plaatsing op **zaterdag** kunt u uiterlijk de vrijdag voor plaatsing, 20.00 uur opgeven.
N.B.: Voor alle zorgvuldigheid worden familieberichten alleen geplaatst als verificatie van de afzender mogelijk is.
Alle advertenties worden geplaatst volgens de regelen van het advertentiewezen.

NRC HANDELSBLAD

Geboren:
BOAZ
WIESKE KARLIJN

Geboren:
YVETTE DE BEER
BRITTA GIELEN
Yonah
Bussum, 27 maart 1999

Geboren:
MAARTEN, JACQUELINE
en Max
STUBBE-KIST
Breda, 26 maart 1999

Onafhankelijk Kosovo is einde van Bosnië

Als de Serviërs Kosovo opgeven, zullen zij een Groot-Servische staat afdwingen, meent Bastiaan Bommeljé.

ILLUSTRATIE: PIM VERMAAT EN CYPRIAN KOSCIELNIAK

De oorlog met Servië was onvermijdelijk, zoals het onvermijdelijk is dat je in de prut wegzakt als je een moeras in wandelt. De zuigende werking daarvan is des te sterker als er geen uitweg is aangegeven.

Dat het Balkan-conflict ingewikkeld, onvoorspelbaar en wreed is, mag het understatement van de eeuw heten. Letterlijk, want wat tot onlangs nog een 'korte' 20ste eeuw leek, blijkt uit te lopen op een bijzonder lange eeuw die begon met bloederige chaos op de Balkan en eindigt met bloederige chaos op de Balkan. De val van de Muur is in dit perspectief niet meer dan een incident.

Een gemakkelijke weg uit het moeras is er niet als men er midden in staat. Daarom probeert Clinton zijn landgenoten iedere avond uit te leggen wat de risico's zijn. Daarom was het debat in het Britse Lagerhuis over de NAVO-aanvallen somber en ingetogen. Wie echter de bijeenkomst in de Tweede Kamer zag waarop haastig werd ingestemd met de oorlog, vraagt zich af of ons parlement wel beseft waaraan het is begonnen.

Dezelfde achteloosheid treft men aan in het betoog van Thomas H. von der Dunk (NRC Handelsblad, 27 maart), die meent dat de 'mafiastaat' Servië nu door NAVO-grondtroepen dient te worden aangevallen. Deze redenering komt ofwel voort uit goedbedoelend mededogen jegens de Kosovaren, ofwel uit grote roekeloosheid, ofwel uit gebrek aan kennis inzake de Balkan, en waarschijnlijk uit al deze zaken tegelijk. Nog afgezien van de legalistische beletsels tegen een invasie van Servisch grondgebied, is zo'n pleidooi voor grondtroepen gratuit als men niet meteen duidelijk maakt hoeveel manschappen zouden moeten gaan vechten tegen de Serviërs, en hoeveel slachtoffers dat oplevert, en hoelang men daar wil blijven, en wat men gaat doen bij mobilisatie in naburige landen, om van de kans op fatale kettingreacties in de regio maar te zwijgen.

Veel interessanter is de vraag hoe de NAVO uit het moeras denkt te komen, en tegen welke prijs. Dat die prijs hoog is, lijkt zeker. En dan niet voor de NAVO, maar wel voor de fragiele constructie die onder de hoede van het Westen in het voormalige Joegoslavië is opgezet. Die constructie bestaat uit vijf staatkundige eenheden, waarin twaalf etnische delen zijn ondergebracht. Zo is Bosnië een wankel vehikel waarin de Serviërs in hun Republika Srpska, de Kroaten en de Bosnische moslims ongewenste passagiers van elkaar zijn. En de republiek Servië heeft behalve Kosovo nog de provincie Vojvodina met een grote Hongaarse bevolkingsgroep, en de oude Ottomaanse sandjak Novi Pazar, deels bevolkt door moslims. Macedonië is een los mozaïek waarin de Albaanse minderheid soms mijmert over de Groot-Albanese gedachte. Daarnaast zijn de Albanezen in de regio nog verdeeld volgens clanstructuren, en de moslims volgens etniciteit.

In de jaren dat het Westen zich met de Balkan-perikelen bezighield, kwamen meer dan 265.000 mannen vrouwen en kinderen in de regio om, en werden er talloos veel meer van huis en haard verdreven. Lord Owen verzuchtte onlangs dat het wellicht beter was geweest als iedereen het onderling maar had uitgevochten; dan was de oorlog misschien korter geweest, de uitkomst duidelijker en het aantal slachtoffers lager. In Kosovo wordt trouwens pas sedert de lente van 1998 gevochten. Eind 1997 kreeg het UÇK de wapens in handen uit de militaire depots die werden leeggehaald tijdens de val van het Berisha-regime in het naburige Albanië.

De onafhankelijkheidsbeweging der Kosovaren kreeg zo twee gezichten: het pacifisme van Ibrahim Rugova en de strijd van het vrijwel ongeorganiseerde UÇK. Met deze dubbele strategie sluit men bewust aan op de Dayton-akkoorden van 1995: die bezegelden immers een cocktail van etniciteit, oorlog en NAVO-ingrijpen met nieuwe staatkundige grenzen. De strijd van het UÇK staat bovendien in een traditie: in 1918 was er al een opstand tegen de Serviërs door de Kosovaarse Kacak-rebellen (ze werden verjaagd en hun dorpen platgebrand), en in 1944 was er een opstand tegen Tito, die wilde afrekenen met de Albanese vazalstaat van Italië waartoe Kosovo behoorde.

Blijft de vraag: wat kan de NAVO bereiken met haar acties? De hoop dat Milošević wordt opgevolgd door gematigde Serviërs is nu wel de bodem ingeslagen. Wat restte aan democratische oppositie heeft alle betekenis verloren. De hoop dat Milošević instemt met autonomie voor Kosovo binnen de Servische republiek was altijd al futiel, en is dat nu meer dan ooit.

Zelfs als hij onder dwang zwicht voor autonomie van Kosovo, zal dit het probleem alleen maar vooruitschuiven. Het vage akkoord van Rambouillet (dat voorziet in drie jaar 'overgangstermijn' onder NAVO-troepen) lijkt slechts de voorbode van ofwel een permanente Westerse militaire aanwezigheid hier, ofwel van nieuw Westers verraad als men geen zin meer heeft dit 'veilige gebied' voor de Kosovaren te beschermen.

Is het dan de bedoeling van de NAVO om Kosovo geheel zelfstandig te maken? Dit zou in strijd zijn met alle eerdere politiek, en bovendien een tweede Albanese staat creëren in de regio. Het opzetten van zo'n 'etnische staat' zou twee effecten hebben. In de eerste plaats zou het Groot-Albanese scenario reëel worden en daarmee komt het bestaan van Macedonië in het geding, wat voor Bulgarije, Griekenland en Turkije een casus belli zal zijn.

Ten tweede zullen de Serviërs als prijs voor het opgeven van Kosovo ongetwijfeld een Groot-Servische staat afdwingen en met inlijving van de Republika Srpska het einde van Bosnië inluiden. Want als Groot-Servië ontstaat, dan zal ook Groot-Kroatië onafwendbaar zijn. Dit laat slechts een zielig hompje Bosnisch moslimgebied over.

Vrijheid voor Kosovo betekent dus het einde van Bosnië, en het is de vraag of dat een billijke prijs is voor rust in de regio. Thans ontvangt Bosnië 20 miljard gulden per jaar aan steun en met 10.000 man Westerse vredestroepen, is het land in feite een Westers protectoraat. Voor de existentie van Bosnië is dit een conditio sine qua non. Deze noodzaak zou wegvallen als men met Servië Kosovo afruilt tegen Bosnië. Wanneer men naast Bosnië ook Kosovo zelfstandig maakt, en niet wil laten opgaan in een grote Albanese staat, betekent dit dat een tweede Westers protectoraat wordt opgezet. Hoe dan ook: de NAVOkan zich opmaken voor een zeer lang verblijf op de Balkan, te midden van wrokkige vijanden en gefrustreerde vrienden.

Bastiaan Bommeljé is historicus.

NAVO-acties lossen niets op

De acties van de NAVO tegen Servië maken geen einde aan de Kosovo-crisis, vinden René Grémaux en Abe de Vries. Zowel voor de Serviërs als de Kosovo-Albanezen pakt het NAVO-geweld desastreus uit. Alleen een aangepast akkoord van Rambouillet biedt uitkomst.

Laf, crimineel en contraproductief is de oorlog die de NAVO tegen Servië voert. Laf, want de helden zonder glorie lopen geen noemenswaardig gevaar. Crimineel, want op welk ander recht dan het recht van de sterkste kunnen de VS zich beroepen? En bovenal contraproductief, omdat deze 'humanitaire' operatie met vredestichten net zozeer van doen heeft als een slager met eu-

tussen 'gesneuvelde' militairen en vermoorde burgers is voor de nabestaanden van geen enkel belang.

Ook voor de Kosovo-Albanezen pakt de NAVO-agressie tegen de Serviërs desastreus uit. In Servische ogen vinden de bombarde-

slands met het grootste gemak verdedigen.

Selectieve verontwaardiging: in 1995 liep het Kroatische leger de Krajina onder de voet, net als Kosovo een rebellenstaatje op anders grondgebied. De campagne

in opstand tegen het pact dat nazi-Duitsland had afgedwongen. Even later werd het daarvoor bestraft met een bombardement op Belgrado. Bijna op de dag af is Duitsland 58 jaar later weer in het Joegoslavische luchtruim actief met zijn Luftwaffe. De vraag is of de doorsnee Serviër, die zijn land nu kapot geschoten ziet worden, nog oog heeft voor de nuances.

Opportunisme: doe iets, des-

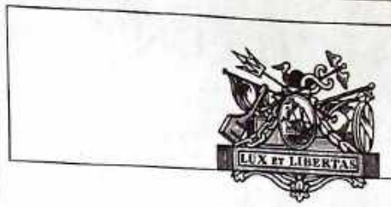

Dollars voor Moskou

RUSLAND krijgt opnieuw geld van het Internationaal Monetair Fonds (IMF). Omdat premier Jevgeni Primakov vorige week niet naar het IMF in Washington wilde komen, kwam IMF-chef Michel Camdessus maar naar Moskou. Na twee dagen onderhandelen met nagenoeg iedereen in de Russische hoofdstad (inclusief patriarch Aleksej II) kwamen Primakov en Camdessus gisteren een principe-akkoord overeen. Rusland krijgt eind april de eerste tranche van een lening die in totaal 4,8 miljard dollar zal bedragen. Het geld moet Rusland vooral in staat stellen zijn rente over lopende leningen van het IMF af te lossen en zo een 'default' te voorkomen. Een feitelijk faillissement van de Russische schatkist lag op de loer. De deviezenreserves van de centrale bank zijn sinds de financiële crisis van augustus vorig jaar teruggelopen tot ongeveer zeven miljard dollar, hetgeen minder is dan waarover een klein land als Hongarije beschikt.

In ruil voor de Westerse steun moet Rusland het 'hervormingsbeleid' met kracht voortzetten. President Jeltsin heeft daaraan vanmorgen in de Doema zijn woord gegeven. Cruciaal hierbij is de belofte van de regering-Primakov dat ze dit jaar een begrotingsoverschot van twee procent zal realiseren. Dat is anderhalf procentpunt minder dan het IMF aanvankelijk eiste. Maar voor Moskou is zelfs dit budgettaire compromis vermoedelijk al een brug te ver. In Rusland zijn de verkiezingscampagnes voor het parlement eind dit jaar en het presidentschap een half jaar later namelijk reeds begonnen. De militaire interventie van de NAVO in Joegoslavië heeft ze met enkele maanden vervroegd.

Tijdens verkiezingscampagnes plegen politici het over het algemeen niet zuiniger aan te doen, ook in Rusland. Bovendien hebben de NAVO-bombardementen de politieke verhoudingen in Moskou op scherp gezet. De tegenstellingen tussen de 'hervormers' die in de touwen hangen, de 'centristen' rond Primakov en de 'nationalisten' (variërend van communisten en militairen tot een cultuurdrager als de cineast Michalkov en burgemeester Loezjkov van Moskou) hebben sinds een week een internationale dimensie gekregen. Wil en kan Rusland een 'grootse grootmacht' zijn of niet, dat is thans de kwestie.

DE CONCESSIES van het IMF lijken dan ook een tweeledig doel te dienen. De lening van 4,8 miljard dollar is smeerolie, niet alleen om de Russische centrale bank weer aan de praat te krijgen, maar ook om de regering-Primakov in het buitenland te stimuleren zich niet van het Westen af te wenden.

De bemiddelingspoging, die de Russische premier vandaag in Belgrado onderneemt, zal een eerste antwoord bieden op de vraag of Moskou kan 'leveren'. Als Primakov niet met lege handen uit Joegoslavië terugkeert, is het akkoord dat Camdessus met hem heeft gesloten niet duur. Blijkt Primakov geen invloed meer te hebben op Milošević, dan moet gevreesd worden dat Camdessus water naar de zee heeft gedragen. Het zou niet de eerste keer zijn dat het IMF zich in Rusland vergist.

gezien van het juridische be-
el dat met het mes op de keel
i rechtsgeldige overeenkom-
i gesloten kunnen worden, kan
om een andere reden bezwaar-
worden verwacht dat Belgrado
n handtekening onder Ram-
uillet zet. Uitvoering van dit ak-
ord, waarmee de Albanese zijde
temde in de wetenschap dat het
or de tegenpartij toch onaan-
ardbaar was, betekent niets
eer of minder dan onafhankelijk-
id-op-termijn voor Kosovo.
Net als in 1991-'92 wordt onder
t mom van verontwaardiging
er 'etnische zuiveringen' een
aatsverband in dat deel van Eu-
pa opengebroken. Alweer moe-
n we geloven dat de massale inzet
n kruisraketten en clusterbom-
en uiteindelijk mensenlevens
dt. Precies het tegendeel is het
val.
Vooral in en nabij Belgrado
eeft de NAVO grote verwoestingen
angericht. Nu de tweede fase van
e campagne is begonnen, blijkt
at het bondgenootschap er niet
genoeg ziet honderden mensen de
ood in te jagen. Het onderscheid

lenleger UÇK plaats. De onheilsbrengers zelf zijn voor het Servische militaire apparaat onbereikbaar; des te erger treft de Servische furie degenen die als duvelstoejagers van de NAVO worden gezien.

Reguliere Servische troepen mogen tot dusver al heel wat op hun kerfstok hebben, met de komst naar Kosovo van bendes en heethoofden uit Pale en hele en halve criminelen zoals Arkan is het hek helemaal van de dam. Het huidige inferno is niet alleen Milošević, maar ook de NAVO aan te rekenen. Zeker nu het bondgenootschap zich beperkt tot deze luchtshow en weigert grondtroepen te sturen, die zich met gevaar voor eigen leven Kosovo moeten binnenvechten, is het leed niet te overzien. De veiligheid en de stabiliteit in de hele regio wordt door de huidige acties in gevaar gebracht. Met de aanzwellende vluchtelingenstromen raakt het Groot–Albanese nationalisme nog verder verspreid, met name in Macedonië en Montenegro.

Is er dan uitzicht op een spoedig bestand? Te vrezen valt dat de

bommencampagne de kansen op een politieke regeling voor Kosovo juist sterk heeft verkleind. Iedereen met een greintje kennis van de Servische geschiedenis en geestesgesteldheid had kunnen weten hoe weinig waarschijnlijk het is dat dic-

De bombardementen verkleinen de kans op een politieke oplossing voor Kosovo

tatén tot het gewenste resultaat leiden.

Waarom zou wat in 1914 de Oostenrijkers en in 1941 de Duitsers niet lukte, nu wel slagen? Op grond van de tol die de Serviërs in twee wereldoorlogen betaalden, voelen zij zich toch al de joden van de Balkan. Zij zullen zich tot in het diepst van hun ziel geraakt terugtrekken in hun Masada. Bovendien zijn de NAVO-bommen een zegen voor Milošević, wiens leiderschap door deze beproeving myook tot doorgaans weldenkende kring is doorgedrongen, blijkt uit Thomas von der Dunks typering van Servië als 'kleine moordlustige mafiastaat' (NRC Handelsblad, 27 maart). Selectieve verontwaardiging, een diepe minachting voor de historische beleving van 'vreemde' volken, en politiek opportunisme: zonder dat bijzondere Europees-Amerikaanse amalgaam was er nooit een Kosovo-crisis geweest. Het is een stelling die Milošević en de zijnen binnenthologische proporties zal aannemen.

De afgelopen jaren heeft het verbijsterend eenzijdige vijandbeeld in het Westen van het Servische volk hem alleen maar in de kaart gespeeld. Hoezeer deze serbofobie

lingen tot gevolg, oorlogsmisdaden, plunderingen – maar geen kruisraketten op Zagreb.

Waarom geen ingrijpen in Afrika? Of in Koerdistan? Waarom wel oog voor beweerde Servische massamoorden en veel minder voor de regelmatige aanvallen, liquidaties en kidnappingen van het UÇK? Tot de paar honderd dodelijke slachtoffers van dit 'bevrijdingsleger' behoren niet alleen leden van de Servische politie en soldaten van het Joegoslavische leger, maar ook Servische burgers, Albanezen, zigeuners en andere inwoners van Kosovo die weigeren zich voor het separatistische karretje te laten spannen.

Minachting voor andermans geschiedenis: in zijn lesje aan de Amerikaanse bevolking, dit weekeinde, vergeleek Clinton Milošević met Hitler en de NAVO-campagne met beide wereldoorlogen. Komen de Serviërs met hun geschiedenis aanzetten, dan wordt dat kort en krachtig afgedaan als *bullshit* (Holbrooke).

Op 27 maart 1941 kwam in Joegoslavië alleen het Servische volk uit draait. Wat doet de NAVO als Milošević niet buigt? In het Amerikaanse Congres hebben zowel Democraten als Republikeinen zorgen over het gebrek aan strategie van Clinton. Wat als Servië één grote, rokende puinhoop is en er is nóg geen akkoord? Wat als de publieke opinie in het Westen zich tegen de actie keert, voordat een aanwijsbaar resultaat is geboekt?

Rambouillet, zoveel is duidelijk, is ondeugdelijk en moet worden aangepast. Het Westen zal de vrees bij Servië moeten wegnemen dat het akkoord de opmaat is voor een onafhankelijk Kosovo. De Servische onderhandelaars hebben meermalen aangegeven bereid te zijn Kosovo autonomie te geven, maar Servië zal zijn gewijde grond nooit afstaan. Stop zo snel mogelijk de oorlog, stuur grondtroepen onder VN- of OVSE-vlag en ontwapen de Albanese opstandelingen. Een andere *way out* is er niet.

René Grémaux is Balkandeskundige, Abe de Vries is journalist.

Een nederlagenstrategie?

Slobodan Milošević is op het ogenblik bij het Nederlandse publiek, en bij de Nederlandse regering, niet bepaald een erg populaire figuur. En toch is het standpunt dat hij inzake Kosovo verdedigt, precies hetzelfde als dat hetwelk Nederland vijftig jaar geleden inzake Indonesië innam.

Kosovo is een provincie van Servië, zegt Milošević. Het buitenland heeft dus niets te maken met wat de regering in Belgrado daar uitspookt. Dat is het recht van de soevereine staat. Ook Nederland nam in 1945 het standpunt in: wij hebben de soevereiniteit over Nederlands-Indië, wij hebben dus het recht vrijelijk over de status van dat gebied te beslissen. Het buitenland heeft daar rechtens niets mee te maken.

Natuurlijk zijn er verschillen. In de eerste plaats heeft Nederland dit standpunt niet lang ongerept kunnen handhaven. Al heel gauw moest het inmenging van de buitenwereld – in de vorm van de Verenigde Naties – aanvaarden. Niettemin heeft het tweemaal, tegen de zin van de VN, oorlog gevoerd tegen de Indonesische opstandelingen. Om de fictie van de soevereiniteit te handhaven, werden die oorlogen politiële acties genoemd.

Er is ook verschil in machtsverhoudingen. Nederland kwam in 1945 zelf berooid uit een vijfjarige Duitse bezetting te voorschijn. Het was, voor zijn economisch herstel en zijn bewapening, grotendeels afhankelijk van, eerst, het Verenigd Koninkrijk en, later, de Verenigde Staten. Vooral het laatste land had ons daardoor in de houdgreep.

Uiteindelijk moest Nederland het hoofd in de schoot leggen. Militair had het zich wel superieur aan de Indonesiërs getoond, maar tegen hun guerrillatactiek bleek het niet opgewassen. Bovendien hadden 'onze jongens' ook niet de traditie van vechtlust die de Serviërs in het bloed zit. Toch heeft die oorlog in Indonesië nog vier jaar geduurd – met pauzes voor wapenstilstand en onderhandelingen.

Zal de overweldigende overmacht in de lucht die de NAVO nu Servië laat voelen, binnen een paar weken klaarspelen wat de 'internationale gemeenschap' vijftig jaar geleden tegen het berooide en in wezen vreedzame Nederland vier jaar kostte? Zelfs als de NAVO op den duur grondtroepen zou inzetten om haar doel te bereiken – iets wat op het ogenblik niemand wil – zou zij tegen Servië nog een harde dobber hebben.

Zeker, ook hier gaat de vergelijking niet helemaal op. Tijdens die vier jaar dat de Indonesische kwestie duurde, heeft de buitenwereld nooit gewapenderhand ingegrepen om Nederland tot andere gedachten te brengen. De wapens die zij gebruikte, waren voornamelijk een vliegverbod over India en, van Amerikaanse kant, de dreiging van stopzetting van Marshallhulp, die Nederland toen niet kon missen.

En tenslotte *had* Nederland, te beginnen met koningin Wilhelmina's toespraak van 7 december 1942, Indonesië al in principe de onafhankelijkheid beloofd. Het conflict ging dus eigenlijk niet om het beginsel, maar om de modaliteiten: de vorm van die onafhankelijkheid, de staatsvorm van het onafhankelijke Indonesië, de toekomst van Nederlands economische belangen. Dit alles spreekt in het conflict om Kosovo geen enkele rol. Anders gezegd: Servië gaat het in Kosovo alleen om de macht.

Die macht wordt nu belichaamd door Milošević. Het gaat dus niet alleen om Serviës macht in Kosovo, maar ook om Milošević' persoonlijke macht. Die zal hij niet zo gauw bereid zijn op te geven – zelfs als zijn land platgebombardeerd zou zijn. De *Frankfurter Allgemeine* bepleit

DEZER DAGEN

J.L. Heldring

dan ook, in het hoofdartikel van 23 maart, dat de NAVO hem persoonlijk zal proberen te raken. „In het geval van Gaddafi heeft die boodschap gewerkt."

Inderdaad heeft de Libische leider zich nogal koest gehouden sinds Amerikaanse vliegtuigen hem, een paar jaar geleden, bijna in zijn tent te pakken hebben gekregen. Maar of zo'n operatie de oplossing biedt? Zij werd vijftig jaar geleden ook wel tegen Soekarno bepleit. Alsof daarmee het probleem van het nationalisme – toen in Indonesië, nu in Servië – uit de wereld geholpen zou zijn!

Een tegenovergestelde redenering is ook te verdedigen. In elk land berust de macht van de machthebber in laatste aanleg op factoren die eigen zijn aan dat land, aan zijn geschiedenis, zijn tradities, zijn mythes. Dat is in Servië ook het geval. In het artikel van Peter Michielsen in *Z* van 27 maart hebben we kunnen lezen hoezeer die mythe die Servië bijeenhoudt, te maken heeft met *niet* een overwinnaar, maar een *nederlaag* die de Serviërs geleden hebben, en wel de nederlaag die zij in 1389 op het Merelveld (Kosovo Polje) tegen de Turken leden – het begin van vijf eeuwen Turkse overheersing.

Hieruit zou de conclusie getrokken kunnen worden dat in het zelfbeeld van de Serviërs de nederlaag – maar dan wel de heroïsche nederlaag – tegen een overmachtige vijand is ingecalculeerd. Degeen die zo'n nederlaag lijdt – en dat was in 1389 tsaar Lazar – gaat de geschiedenis niet in als lafaard of mislukkeling (zoals Napoleon III na Sedan of Wilhelm II in 1918) maar als held. Hier kan alweer een parallel worden getrokken met Nederlands recente geschiedenis. Minister van Buitenlandse Zaken Luns was nooit zo populair als toen hij, in 1962, na jaren van hardnekkig verzet Nieuw-Guinea aan Indonesië moest afgeven. Vanwaar die populariteit? De nederlaag van het kleine Nederland tegen machtige tegenstanders was ingecalculeerd in het Nederlandse zelfbeeld: klein, maar dapper. Daarom werd Luns die nederlaag niet kwalijk genomen: hij had zich, in de ogen van vele Nederlanders, tenminste dapper gedragen.

Maar terug naar Servië. De correspondent van de *New York Times* in Belgrado knoopt, in een artikel dat hij zelf schreef vlak voordat hij uitgewezen werd, vast aan die Servische traditie waarin de nederlaag zo'n grote rol speelt. Hij acht het niet onmogelijk dat Milošević daarop speculeert voor het behoud van zijn macht: een afgang aan de conferentietafel zou hem nooit vergeven worden, een nederlaag tegen een overmachtige vijand zou hem in Servië tot eer strekken en zijn macht kunnen redden.

Als de macht van een machthebber ten slotte berust op factoren eigen aan zijn land, dan moet ook de machtsaanwending tegen die machthebber rekening houden met die factoren. Zo zou het kunnen zijn dat het welslagen van de NAVO-operatie tegen Servië in laatste aanleg afhangt, niet van het verdwijnen, maar van het aanblijven van Milošević. Ondertussen zou Servië dan wel geruïneerd zijn en Kosovo, om het eufemistisch uit te drukken, etnisch gezuiverd.

Met andere woorden: volgens deze logica zou Milošević, in de ogen van zijn volk eervol gezwicht voor de overmacht van de NAVO, afstand kunnen doen van een groot, maar grotendeels ontvolkt stuk Kosovo. Dit resultaat zou dan wel ongeveer neerkomen op wat een Amerikaanse generaal in de Vietnamese oorlog berichtte: ten einde het dorp te kunnen bevrijden moesten wij het vernietigen. Het ziet er echter naar uit dat het 'etnisch gezuiverd' Kosovo *sowieso* het resultaat zal zijn – wat ook het lot van Milošević zal zijn. Het proces is nu al aan de gang en kan spoedig voltooid zijn. Wat dat betreft is de NAVO-operatie nu al mislukt, want haar doel was het moorden in Kosovo te stoppen. Kan zij daarom beter gestaakt worden? Nee, want dan zou de NAVO volstrekt ongeloofwaardig worden. Dat zou nog niet tot haar einde hoeven te leiden, maar het zou dan op z'n minst duidelijk zijn dat zij, na het einde van de Koude Oorlog, niet een nieuwe reden van bestaan heeft weten te vinden.

Dat overigens behoud van de NAVO, die een *middel* van een Europees-Amerikaanse belangengemeenschap is, langzamerhand een *doel* van de operatie tegen Servië aan het worden is, tekent het absurde van de tegenwoordige toestand. De belangengemeenschap staat onder grote druk.

†

Niemand leeft voor zichzelf, niemand sterft voor zichzelf.

Na een actief en rijk leven overleed onze lieve moeder, schoonmoeder, oma en overgrootmoeder

JOHANNA WALTHERA
VAN DE KERKHOF-VERHEYEN

onderscheiden met het ereteken Pro Ecclesia et Pontifice en met de Vrijwilligerspenning van de gemeente Eindhoven

weduwe van Wilhelmus Franciscus van de Kerkhof

* 8 april 1912 te Woensel
† 28 maart 1999 te Eindhoven

Wij zijn haar dankbaar voor al het goede.

Oegstgeest: Leo van de Kerkhof
Ans van de Kerkhof-Williems
Saskia, *Abbass, Rosa*
Willem en Chantal

Waalre: Anne-Miek Maat-
van de Kerkhof
Wim Maat
Jan-Willem en Kim
Pieter-Paul en Saskia

Baexem: Henna de Maat-van de Kerkhof
Frank de Maat
Marieke en Julius
Carlijn en Hein
Michiel

Pijnacker: Rineke Oomen-van de Kerkhof
Gijs Oomen
Hein
Dries

Helmond: Marjan van der Avoort-
van de Kerkhof

FAMILIE BERICHTEN

Familieberichten zijn mededelingen van:
A. geboorte, verloving en huwelijk
(standaard 38 mm breed)
B. overlijden en in memoriam
(standaard 78 mm breed)
Het plaatsen van een Familiebericht in NRC Handelsblad kost resp. ƒ 7,16 (A) en ƒ 14,32 (B) per mm in hoogte, excl. BTW.

Zo geeft u een Familiebericht op

Per post: met vermelding van uw naam, adres en het telefoonnummer waarop u overdag te bereiken bent, sturen naar:
NRC Handelsblad, Afd. Familieberichten, Postbus 8985, 3009 TE Rotterdam.

Telefonisch: **010 - 406 6200**
(maandag - vrijdag van 8.00 tot 20.30 uur)

Per telefax: **010 - 406 6966**
(onder vermelding van "NRC Handelsblad" en de datum van plaatsing)

Sluitingstijden
Voor plaatsing op **maandag t/m vrijdag** kunt u uiterlijk de dag van plaatsing, 9.00 uur opgeven.
Voor plaatsing op **zaterdag** kunt u uiterlijk de vrijdag voor plaatsing, 20.00 uur opgeven.
N.B.: Voor alle zorgvuldigheid worden familieberichten alleen geplaatst als verificatie van de afzender mogelijk is.
Alle advertenties worden geplaatst volgens de regelen van het advertentiewezen.

NRC HANDELSBLAD

30-3-99

STOP DE OORLOG HERVAT DE ONDERHANDELINGEN

Nederland is in oorlog met Joegoslavië. In NAVO-verband neemt onze luchtmacht deel aan bombardementen op Joegoslavische doelen in Servië en Montenegro. Vrijwel de gehele Tweede Kamer, van VVD-rechts tot en met GroenLinks, steunt het besluit van de Nederlandse regering aan deze oorlog deel te nemen. Alleen de SP is tegenstander van dit militair avontuur. In deze folder leggen we kort uit waarom we de NAVO-actie onrechtmatig en onverantwoord vinden.

Voor het eerst in haar 50-jarig bestaan treedt de NAVO zonder enige internationaal-rechtelijke grondslag met geweld op buiten het verdragsgebied van de 19 aangesloten landen. Minister Van Aartsen verkondigde in de Kamer dat de resoluties 1199 en 1203 van de Veiligheidsraad voldoende grondslag bieden voor militair ingrijpen. Maar VN-secretaris-generaal Kofi Annan maakte onmiddellijk een einde aan deze misvatting. Hij onderstreepte opnieuw dat een expliciete uitspraak van de Veiligheidsraad nodig is voor het gebruik van geweld en dat dit ook erkend wordt in het NAVO-verdrag. Twee van de vijf permanente leden van de Veiligheidsraad hebben direct geprotesteerd tegen de luchtaanval en om een spoedzitting van de Veiligheidsraad gevraagd. Inmiddels hebben ook de Paus en de voorzitter van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) de bombardementen betreurd.

Eigenmachtig NAVO-optreden een gevaarlijk precedent

De SP beschouwt het eigenmachtig optreden van de NAVO zonder de grondslag van een resolutie van een Veiligheidsraad als onrechtmatig. De redenering dat verdeeldheid in de Veiligheidsraad een grond is om dan maar met een willekeurige coalitie eenzijdig op te treden, is een regelrechte aanval op het fundament van de Verenigde Naties. De Veiligheidsraad is juist in het leven geroepen om er bij ernstige geschillen te bevorderen dat er wordt gesproken in plaats van geschoten. De NAVO-aanval op Joegoslavië is dan ook tevens een aanval op de bestaansgrond van de Verenigde Naties. Deze actie zet de wereld meer dan vijftig jaar terug, naar de tijd waarin slechts het recht van de sterkste gold. Dit NAVO-optreden is ook een zeer gevaarlijk precedent. Het past precies in het nieuwe Strategische Concept dat de NAVO over een maand in Washington zal presenteren, en waarin het bondgenootschap zichzelf het recht geeft militair op te treden buiten het verdragsgebied. De huidige oorlog is daarmee een voorproefje van een 'nieuwe' wereldorde, waarin enkel de NAVO nog bepaalt wanneer en hoe militair ingegrepen wordt.

Het 'humanitaire' argument leidt tot willekeur

Bij gebrek aan een legitimatie door de Veiligheidsraad, introduceert de NAVO een geheel nieuwe rechtsgrond voor ▶

haar militaire ingrijpen. In situaties van humanitaire catastrofes zou geen andere rechtvaardiging meer nodig zijn dan juist de ernst van die situatie. Maar wie bepaalt wanneer er sprake is van zo'n situatie? Wie bepaalt de aard van het ingrijpen dat daarbij past? Het antwoord werd afgelopen woensdagavond gegeven: een willekeurige coalitie met de beschikking over voldoende wapens beslist waar, wanneer en hoe ingegrepen wordt. Het 'humanitaire' argument mag op het eerste gezicht redelijk lijken, het betekent echter niets meer of minder dan dat staten voortaan andere staten kunnen aanvallen zonder de geringste internationale rechtsgrond. Hanteerde de Sovjet-Unie niet precies hetzelfde 'humanitaire argument' voor haar inval in Afghanistan? Het is ook een ongeloofwaardig argument, want wat doet de NAVO dan aan de humanitaire catastrofe in Sierra Leone of Tibet? En hoe hypocriet is in deze de rol van NAVO-lid Turkije, dat nota bene binnen haar eigen grenzen een vergelijkbaar conflict heeft met miljoenen Koerden? Dat uitgerekend Nederland, dat bekend staat als voorvechter van het internationaal recht, nu met deze willekeur instemt, is meer dan betreurenswaardig.

Geen van de doelen komt dichterbij. Integendeel

Van het uiterste middel van militair ingrijpen mag in ieder geval geëist worden dat het doel duidelijk is. Het is echter verbazingwekkend hoeveel versies er circuleren van het doel van de aanval op Joegoslavië. Volgens de Amerikaanse president Clinton is de geloofwaardigheid van de NAVO een belangrijke reden voor de bombardementen, terwijl de Nederlandse defensieminister De Grave dat juist zeer expliciet ontkent. Hij heeft het over het beschermen van de vluchtelingen in Kosovo, wat zijn VVD-partijgenoot Blaauw weer als onzin afdoet. De ene regeringsleider beweert dat de bommen ertoe moeten leiden dat Milosevic het akkoord van Rambouillet tekent, de andere generaal weer dat de Servische legermacht gedecimeerd moet worden.
Welk van die doelen we ook serieus nemen, ze zijn geen van alle dichterbij gekomen na een week oorlog. Milosevic toont juist geen enkele bereidheid tot onderhandelingen. Zijn leger is geenszins verhinderd beestachtig te keer te gaan in Kosovo. Van bescherming van de Albanese Kosovaren is geen sprake. Integendeel, zij slaan massaal op de vlucht. Albanezen in de rest van Joegoslavië vrezen wraakacties. Westerse journalisten, de enige waarnemers in het conflict, zijn opgepakt, geïntimideerd en het land uit gezet. Hulporganisaties, voor zover nog aanwezig, kunnen geen kant op. Het laatste restje oppositie tegen president Milosevic wordt de mond gesnoerd. Het streven naar afscheiding van Kosovo wordt versterkt, terwijl dat geenszins de bedoeling is van de internationale gemeenschap. De kans op escalatie naar andere regio's in Joegoslavië zoals Montenegro en de Vojvodina (met een grote Hongaarse bevolkingsgroep) of buurlanden als Albanië, Macedonië en Bosnië wordt met de dag groter. Rusland is woedend, heeft de samenwerking met de NAVO in het Partnerschap voor Vrede opgeschort en de Serven steun toegezegd. Ook hier dreigt escalatie van het conflict.
Het zijn allemaal gevolgen die te voorzien waren en die voor de SP vorige week reden vormden om de militaire actie onverantwoord te noemen.

Het paarse kabinet is onverschillig en onwetend

Nederland heeft zich onbekommerd aan het handje van de NAVO laten betrekken in een oorlog die niet veel meer is dan een dodelijke sprong in het duister.
Pas op de avond dat de eerste bommen vielen, kwam minister van Buitenlandse Zaken Van Aartsen voor een spoeddebat naar de Tweede Kamer om uitleg te geven over de Nederlandse betrokkenheid. Het debat was aangevraagd door de SP-fractie. Een dag eerder had de Kamer een SP-interpellatie over de dreigende oorlog nog geweigerd. Minister-president Kok vond het niet nodig zelf het parlement en de bevolking te informeren over het feit dat ons land deelneemt aan een oorlog. Hij was daarmee de enige NAVO-regeringsleider die buiten beeld bleef op de dag dat de militaire acties begonnen.
Onverschilligheid en onwetendheid legt onze regering ook sindsdien aan de dag. Op woensdagavond 24 maart nog stelde minister Van Aartsen de Kamer gerust over de reactie van Rusland. Dat land zou het akkoord van Rambouillet mede hebben ondertekend en zich dus hebben gebonden aan de gevolgen daarvan. Maar de Russische delegatie weigerde in Parijs juist demonstratief haar handtekening onder het 'akkoord', onder andere vanwege de militaire implicaties ervan. Over de woede van president Jeltsin en het opschorten van de Russische samenwerking met de NAVO was Van Aartsen niets bekend.
Maar er vallen nog grotere gaten in het verhaal van de oorlogvoerende Nederlandse regering. De vraag wat er moet gebeuren ná de bombardementen, is volgens defensieminister De Grave volledig buiten de orde, omdat de regering ervan uitgaat dat de luchtaanval precies het juiste resultaat zal opleveren. Een verbazingwekkend kortzichtige strategie voor de verantwoordelijke bewindsman die Nederlandse militairen een oorlog in stuurt. Regeren is blijkbaar niet verder vooruit zien dan één stap. Het lijkt De Grave zelfs 'buitengewoon onverantwoord' om überhaupt de vraag te stellen: 'Wat als bombarderen niet werkt?' Het sturen van grondtroepen wordt door hem echter niet uitgesloten. Dat de minister van Defensie niet weet of niet wil weten dat geen enkele NAVO-lidstaat daartoe bereid is, is ronduit bizar te noemen.

Het enige alternatief voor bombarderen is niet bombarderen

De oorlog is een week oud en nog steeds weet niemand waartoe hij moet leiden en hoe hij beëindigd kan worden. Wel kan ieder redelijk mens met eigen ogen zien waartoe hij in concreto leidt. Een duurzame vrede tussen de volken in dit deel van Europa is verder weg geraakt dan ooit. De tegenstellingen worden steeds scherper. Verdere voortzetting dreigt van een steeds bloediger Balkanoorlog met nog meer strijdende partijen.
Het enige alternatief voor bombarderen is niet bombarderen. Alleen een onmiddellijk einde aan de luchtaanvallen en hervatting van directe onderhandelingen tussen Servië en de Kosovaren kunnen nog uitkomst bieden. Moeilijk? Zeker. Maar altijd beter dan doorgaan met oorlog voeren.

Socialistische Partij, Vijverhofstraat 65
3032 SC Rotterdam, (010) 243 55 55

9-3-99

Laatste hulporganisaties verlaten Kosovo

GENÈVE – De laatste internationale hulporganisaties in Kosovo hebben gisteren besloten de Servische provincie te verlaten. Het Rode Kruis maakte bekend dat het de negentien medewerkers van de organisatie die er nog waren, heeft opgedragen uit Pristina, de hoofdstad van Kosovo, weg te gaan. Ook Artsen zonder grenzen heeft zijn laatste drie medewerkers teruggeroepen.

Moskou haalt Russen uit Joegoslavië

MOSKOU – De Russische regering stuurde gisteren twee vliegtuigen naar de Hongaarse hoofdstad Boedapest om Russen en onderdanen van andere Gos-landen op te halen die weg willen uit Joegoslavië. Vandaag organiseert het ministerie van rampenbestrijding opnieuw enkele vluchten.

Ibrahim Rugova is ondergedoken

Vermoord

redactie buitenland

AMSTERDAM – Dr Fehmi Agani, de zondag vermoorde 66-jarige adviseur van de Albanese leider Ibrahim Rugova, voelde zich vrijwel onaantastbaar. Hij voelde zich betrekkelijk veilig. Hij geloofde niet dat de Serviërs zo dom zouden zijn hem iets aan te doen. Daarvoor was hij te bekend als een gematigd man, die geen vlieg kwaad deed. De chauffeur van Agani, droeg wel een wapen, maar de beveiliging van de vicepresident van de Democratische Liga van Kosovo (LDK) in Pristina, stelde verder weinig voor.

De Navo beweert dat de Serviërs inmiddels bezig zijn met een moordcampagne tegen alle Albanese intellectuelen in Kosovo. *Agani lijkt, samen met vier andere kopstukken van de Albanese beweging, slachtoffer van die campagne te zijn geworden.*

Ook Baton Haxhiu, hoofdredacteur van de Albanese krant *Koha Ditore*, behoort tot de doden. Het vijftal moet zondag zijn geëxecuteerd na de begrafenis van mensenrechtenactivist Bajram Kelmendi die vrijdag vermoord werd aangetroffen.

Agani was een vriendelijke

Adviseur voelde zich veilig

grijsaard, met stekeltjeshaar en helblauwe lachende ogen. Hij gold als een van de grondleggers van de huidige Albanese beweging. In de jaren zestig pleitte hij al voor een zelfstandige Albanese republiek in Joegoslavië. Hij was in 1984 de eerste hoogleraar die werd ontslagen omdat hij weigerde nog langer les te geven in het Servisch. Zijn ontslag en dat van solidaire Albanese collega's zorgde destijds voor een opleving van de gewelddóze strijd voor autonomie van de Albanezen in Kosovo.

Agani was een van de oprichters van de LDK. Hij wist zich ondanks ruzies en zuiveringen te handhaven. Eind 1997 echter verving Rugova zijn vice-president voor een militantere jongere. De gematigde Agani moest plaatsmaken als gevolg van een radicalisering onder Albanezen. Agani bleef echter een belangrijk raadgever van de Albanese leider en maakte als zodanig ook deel uit van de Albanese delegatie bij de mislukte vredesonderhandelingen in Rambouillet. Rugova zelf is volgens Albanese bronnen inmiddels ondergedoken, nadat zijn huis in brand is gestoken. Ook Rugova veronderstelde tot voor kort dat hij als bekende leider van de Albanezen door de vijand zou worden ontzien.

De zondag begraven Bajram Kelmendi was een bekende pleiter voor de mensenrechten in Kosovo. Ook hij adviseerde de Kosovo-Albanese delegatie bij de Rambouillet-onderhandelingen. „Een markante persoonlijkheid", zegt Kosovo-kenner Jan Janssen over Kelmendi die samen met zijn twee zoons van 16 en 26 jaar door Servische doodseskaders werd vermoord.

„Een levenslustige en vrolijke man die zeer gedreven was", herinnert Tineke van de Brug zich. Als lid van de vredesgroep Lopend Vuur, die zich sinds 1992 met Kosovo bezighoudt, heeft zij regelmatig contact gehad met Kelmendi.

Als advocaat heeft Kelmendi de afgelopen jaren honderden etnische Albanezen verdedigd. Hij voorzag mensenrechtenorganisaties en de westerse media steeds van informatie over de schending van mensenrechten in Kosovo. Op die manier wist hij 'de Albanese zaak' internationaal onder de aandacht te brengen.

Journalisten naar Belgrado

AMSTERDAM – De Internationale federatie van journalisten (IFJ) wil nog deze week een missie naar Belgrado sturen. De missie moet duidelijk maken dat journalisten niet tot de strijdende partijen behoren.

'Navo zal vaker gaan optreden'

HAMBURG – De Navo gaat in de toekomst misschien wel vaker gewapend optreden. Dit zegt Navo-generaal Klaus Naumann, voorzitter van het militair comité van het bondgenootschap, deze week in een interview met het Duitse tijdschrift *Stern*. De Navo wordt volgens Naumann geen 'interventiebondgenootschap' en ze heeft niet de oorlog, maar het behoud van de vrede als doel. „Maar ik kan niet uitsluiten dat er weer zulke situaties ontstaan."

Dode tijdens vredesdemonstratie

PRAAG – Tijdens een betoging in Praag tegen de oorlog om Kosovo is gisteren een demonstrant doodgeschoten. Het slachtoffer was een Kosovo-Albanees. De dader, die werd aangehouden, zou een Serviër zijn.

'Actie verloopt succesvol'

Zuivering doet hoge Nederlandse militairen niet twijfelen

Van onze redactie politiek

DEN HAAG – Hoe somber de berichten over de etnische zuiveringen op de grond ook zijn, Navo-generaals blijven volhouden dat de Kosovo-operatie in de lucht 'succesvol verloopt'.

De plannen om in de eerste fase een zware klap uit te delen aan de zogeheten 'geïntegreerde luchtverdediging' van het Servische leger worden volgens schema uitgevoerd, zeiden gisteren hoge militairen op het ministerie van defensie in Den Haag. Ook het Navo-hoofdkwartier in Brussel houdt staande dat veel militaire objecten zijn geraakt. Exacte cijfers geeft de Navo echter niet.

De hoogste Nederlandse militair, vice-admiraal Kroon, zei dat Belgrado desinformatie verspreidt, door te roepen dat er naast het Amerikaanse F 117 Stealth vliegtuig nog veel meer Navo-jachtbommenwerpers uit de lucht zijn gehaald en dat de schade aan de eigen militaire systemen meevalt. Nederlandse militairen beklemtonen dat de eerste luchtaanvallen de vernietiging van commandocentra en verbindingen, die de kern vormen van de forse Servische luchtverdediging, tot doel hadden. Dat zou in deze eerste dagen en nachten van de luchtoorlog goed zijn gelukt. Het enige concrete cijfer dat is vrijgegeven, behelst de vernietiging van vijf van de zestien Migs 29 waarover de Serviërs beschikken. De luchtvloot van president Milosevic heeft verder 75 vliegtuigen van het oudere Russische type Mig 21 en 120 oude in Joegoslavië gebouwde Galeb-jachtvliegtuigen. Hoeveel daarvan nog op de vliegvelden staan is onduidelijk.

Volgens de Navo is er op de grond vooral schade toegebracht aan de SAM-raketten met een bereik van 24 tot 55 kilometer die via radarsystemen naar vijandelijke vliegtuigen worden gestuurd. Daardoor zou het nu op grotere hoogte veiliger zijn. De luchtverdediging tegen lager vliegende toestellen kan nog wel intact zijn. Die werkt met hitte zoekende raketten en is moeilijker op te sporen. Ook is er weinig te doen tegen de honderden lichte raketten die vanaf de schouder worden afgevuurd.

Bombardementen nu dag en nacht

BRUSSEL – De bombardementen op Joegoslavië gaan nu dag en nacht door, zo heeft een anonieme Navo-bron gisteren in Brussel laten weten.

Bij het begin van de Navo-acties werd nog alleen maar 's nachts gevlogen.

In Belgrado werd gisteravond weer luchtalarm gegeven. In het noorden van Belgrado werden explosies gehoord vlakbij chemische fabrieken en installaties van het Joegoslavische leger, aldus Servische bronnen.

De Navo heeft gisteren A-10-vliegtuigen ingezet die gespecialiseerd zijn in het uitschakelen van tanks. Van de luchtmachtbasis Aviano stegen gisteravond weer zeker zestien militaire vliegtuigen op.

In de nacht van zondag op maandag zette de Navo de zwaarste bombardementen in sinds de aanvalsgolf op Joegoslavië afgelopen woensdag begon. Het bondgenootschap legde zich met name toe op troepen die meedoen aan de etnische zuiveringen in Kosovo. In Pristina werd het hoofdkwartier van de Servische politie met de grond gelijk gemaakt. Volgens de Navo is 'kolossale schade' toegebracht aan de infrastructuur van leger en politie.

Over verliezen aan materieel doen beide partijen tegenstrijdige uitspraken. Het Joegoslavische leger heeft naar eigen zeggen sinds het begin van de Navo-aanvallen afgelopen woensdag zeven vliegtuigen, drie helikopters, meer dan dertig kruisraketten en drie onbemande toestellen van de verdragsorganisatie uit de lucht gehaald. De Navo heeft tot nog toe alleen het verlies van één toestel, een F 117-Stealthbommenwerper, toegegeven.

Euro naar dieptepunt door Kosovo

Van onze redactie economie

AMSTERDAM – De waarde van de euro is gisteren naar het diepste punt gezakt ten opzichte van de dollar. De crisis in Kosovo is de belangrijkste oorzaak van de waardedaling.

Op 4 januari, enkele dagen na de introductie van de euro, was de munt nog 1,18 dollar waard. Dat punt is sindsdien nooit meer bereikt. De euro zakte gisteren naar 1,0695 dollar en analisten houden er rekening mee dat de Europese munt, de eenheidsmunt nog verder in waarde daalt.

Niet alleen de oplopende spanning in Kosovo zet de euro onder druk. Ook de slechtere vooruitzichten voor de economische groei in het euroblok maken de munt minder gewild. Analisten houden er sterk rekening mee dat de Europese Centrale Bank (ECB) begin april de rente verlaagt. Die maatregel moet de economische groei stimuleren.

Argentinië wacht dip in economische groei

in '97 bijna het dubbele, namelijk 8,6 procent.

Voor de oorzaken van de ... we tegenvallende cijfers m... keken worden naar het bu... Zeven procent van het bru... nenlands product van Arge... is afkomstig uit de export. ... niet veel, maar de belang... handelspartner is Brazilië. ... devaluatie van de real op 15 ... ari van dit jaar zijn de hand... houdingen verstoord. De E... aanse centrale bank ver... voor dit jaar een handel... schot van 11 miljard dollar ... 22 miljard gulden). Dat over... ontstaat niet doordat Br... meer exporteert, maar ... doordat de import door de ... dedaling van de real terug... En dat gaat vooral ten kost... Argentinië. Anders dan Br... kiest Argentinië voor een k... ling van de nationale mun... peso, aan de dollar.

rtijdige' Jack Straw

tijdens de militaire dictatuur van ... Pinochet terugkeerde naar Chili ... en vervolgens gevangen werd ge... nomen. Dat gerucht heeft een ... duidelijk politiek doel: aantonen ... dat Straw een vreselijke hekel

Aanhangers Pinochet zien in Britse minister een partijdige scheidsrechter

heeft aan Pinochet en daarom ... geen objectief oordeel kan uit... spreken.

Tegenover partijgenoten heeft ... Pinochet verklaard geen vertrou... wen te hebben in de Britse socia... listen en ook Pablo Longueira, de ... leider van de rechtse UDI, zei ... geen Labourminister te kunnen ... vertrouwen, „omdat ik nog nooit ... een socialist heb vertrouwd". ... Straw wordt in Chili ook gezien ... als de 'favoriet van Blair', diens ... rechterhand en mogelijke opvolger. Hij krijgt het etiket 'ijzeren ambtenaar' opgedrukt, als voorvechter van recht en orde. Een rechtvaardige, maar autoritaire en ietwat puriteinse politicus.

Breed wordt uit de doeken gedaan hoe hij Britse media probeerde te weerhouden nieuws te publiceren over de racistische houding van politieagenten. Ook het verhaal dat zijn zoon in marihuana handelde, terwijl de minister zelf een fervente anti-

ril besluit Pinochet

drugshouding propageert, haalde ... uitgebreid de Chileense pers.

De Chileense regering verklaarde de afgelopen dagen bij monde van president Frei en de ministers van buitenlandse en binnenlandse zaken opnieuw dat Pinochet bij een eventuele terugkeer naar Chili, in zijn vaderland moet worden berecht.

De socialistische leider Ricardo Lagos, een belangrijk kandidaat voor de presidentsverkiezingen later dit jaar, liet zich in soortgelijke zin uit. Minister van buitenlandse zaken Insulza zei dat de ... had Straw op 11 december al besloten dat de procedure over uitlevering van de Chileense ex-dictator kon beginnen. Die zaak moest echter worden stilgelegd, toen de conclusie werd getrokken dat een onzuivere beslissing was genomen door de Law Lords. Een van hen bleek banden te hebben met Amnesty International, dat betrokken is in de zaak tegen Pinochet.

Mocht Straw besluiten dat de uitleveringsprocedure kan worden hervat, dan kan het nog jaren duren voordat Pinochet daadwerkelijk wordt uitgeleverd aan Spanje.

ge week dat de Chileense ex-gene... raal kan worden berecht voor ... misdaden tegen de menselijk... heid, maar alleen voor zaken van ... na december 1988.

De beperking betekent dat een ... aantal Spaanse aanklachten tegen ... Pinochet vervalt – met name de ... moordzaken en verdwijningen ... uit de beginperiode van zijn dicta... tuur in 1973. Straw moet nu uit... maken of er genoeg gronden zijn ... overgebleven om de uitleverings... procedure te beginnen.

Nadat de Law Lords vorig jaar ... herfst in een eerste zitting had... den besloten dat Pinochet terecht ... was aangehouden in Engeland.

NIEUWSMAKERS / Arkan en zijn Tijgers

Zij heetten 'Delije' (helden) en vormden de harde kern van de voetbalsupporters van Rode Ster Belgrado. Hun voorzitter heette Zeljko Raznjatovic alias Arkan (nu een eind-veertiger).

Arkan had in de gouden tijd van 'Delije', eind jaren tachtig, al een verleden als overvaller, moordenaar en delinquent. In 1981 wist hij spectaculair uit de Bijlmerbajes te ontsnappen, waar hij zeven jaar had moeten zitten. In Joegoslavië bleef hij uit de gevangenis, ook al was hij betrokken bij overvallen, afpersing op grote schaal en een dodelijke schietpartij. Hij was de veiligheidsdienst 'behulpzaam', dat hielp.

Zeljko Raznjatovic oftewel Arkan

Als na 1990 Joegoslavië met geweld uit elkaar begint te vallen, ontpoppen de voetbalrelhelden zich als strijders voor de Groot-Servische zaak. Arkan formeert zijn para-militaire militie, de Tijgers. Hun dagelijks werk: moord, in Brcko bijvoorbeeld (minstens 3 000 doden) en in Zvornik (2 000 doden). Volgens de Britse minister Cook zijn de Tijgers (ruwweg 1 000 man) nu in Pristina, Kosovo, geïntegreerd in het 52-ste legerkorps van de Joegoslaven. Arkan ontkent het tegenover Reuters-tv.

Nederlandse helikopterbemanning popelt

30-3-99

Reportage

Hans Masselink

PETROVEC – Ze zijn nog niet ingezet, de drie Nederlandse CH-47D Chinook-helikopters die op de luchtmachtbasis Petrovec klaar staan voor eventuele reddingsacties in Kosovo. De 62 luchtmachtmensen verkeren in een hoge staat van paraatheid; elk moment zou een opdracht kunnen komen van het Navo-opperbevel.

Van de 200 Nederlandse Navo-militairen in Macedonië heerst alleen bij deze helikopterbrigade het gevoel dat zij goed werk zouden kunnen doen aan de andere kant van de grens, 20 kilometer hemelsbreed van de basis. Maar het is wachten op de opdracht. De zware helikopters, uitgerust met twee hefschroeven, zouden 90 mensen per vlucht kunnen redden, vertelt majoor Peter Hardenbol (37).

Acties kunnen in het donker worden uitgevoerd met behulp van tv-schermen in de cockpit die een beeld van de omgeving geven alsof het dag is. In een half uur kunnen de toestellen met een zeskoppige bemanning in de lucht zijn. „Mijn handen jeuken", zegt Hardenbol. Dagelijks zien ze de tv-beelden over Kosovo. Tot nu toe konden ze alleen maar oefenen, terwijl even verderop dorpen worden platgebrand, mensen worden vermoord. „Het leeft heel sterk. Ik hoop dat er heel snel een oplossing komt", zegt de luchtmachtmajoor.

Het is het lot van de militair, wachten op de opdracht. Kolonel A. H. Wolters, verantwoordelijk voor alle militairen in Macedonië, rapporteert aan minister Frank de Grave van defensie. Hij weet dat de taken van zijn militairen, mannen en vrouwen, nu niet in Kosovo liggen. Ze zijn hier gekomen als Extraction Force, om de OVSE-waarnemers in Kosovo uit de problemen te helpen. Maar de waarnemers zijn allang vertrokken. En het nieuwe mandaat als KFOR-macht, een legermacht die na een eventuele overeenkomst met het Joegoslavië van president Milosevic, een bestand zou bewaken, is nooit van kracht geworden. Samen met Franse militairen zit de kolonel in de legerbasis Kumanovo, waar iedere militair zich aan een streng tenuevoorschrift moet houden. Het kogelvrije vest moet voortdurend aanblijven. De basis ligt binnen het schootsveld van de Serviërs. Ze vormen nu een ondersteuningseenheid en houden zich onder andere bezig met het opsporen van mortiergranaten. „Er is hier geen reden tot ongerustheid," zegt de kolonel. Eenmaal moesten ze naar de schuilkelder, er was mogelijk een vijandig toestel gesignaleerd.

En afgelopen zondag was kolonel Wolters met zijn voertuig in een vijandige demonstratie 'tien kilometer verderop' terechtgekomen. Het waren 200 Serviërs, met auto's, en tractoren. Ze wonen in deze streek. In woorden waren ze zeer agressief, zegt de kolonel; de Macedonische politie greep in. Met enkele gebaren was het gevaar voorbij. „Daar moet je in Nederland bij een wedstrijd Feyenoord-Ajax niet om komen."

Kolonel Wolters noemt het 'heel vervelend' wat er aan de andere kant van de grens gebeurt. „Wij hebben onze opdracht, daar houden we ons aan. We zijn een simpele uitvoerder met gebonden handen. Maar als persoon doet het me wat."

Bij de basis van Petrovec bouwen tachtig militairen van de genie een nieuw kampement. Majoor Leidelmeijer heeft daar de leiding. Zeker 150 mensen zouden er gevestigd kunnen worden. Het is er een druk getimmer, geboor en gezaag. Over acht dagen is het klaar. De sfeer is ontspannen. De militairen, onder wie drie vrouwen, lopen hier zonder extra bescherming. „We hebben hier niets te vrezen," zegt de majoor. Het thuisfront ziet wel dagelijks de beelden van Kosovo. „Maar het kan gerust zijn," zegt de majoor.

Griekse patriarch tegen Servië

ATHENE – De Griekse orthodoxe patriarch vader Bartholomeos heeft een felle aanval gedaan op overdreven nationalisme. Zijn woorden leken vooral te zijn gericht tegen de Serviërs, die in hun propaganda heftig en succesvol inspelen op de orthodoxe sentimenten.

De patriarch nam fel stelling tegen pogingen het orthodoxe geloof in dienst te stellen van het soort nationalisme dat de afgelopen tien jaren na de ineenstorting van het communisme de Balkan en ook Rusland in zijn greep heeft gekregen.

De patriarch uitte zijn bedenkingen tegen dat verschijnsel in de Griekse krant Eleftherotypia. Hij wees erop dat de orthodoxe kerk nationalisme heeft veroordeeld als een ketterij.

Niet alle orthodoxe geestelijken in Griekenland delen het standpunt van vader Bartholomeos. Het hoofd van de Griekse orthodoxe kerk, patriarch Christonodoulos, deed zondag een felle aanval op de Navo. Hij vindt dat de geallieerden bezield zijn van haat tegen de orthodoxen. Ze zouden erop uit zijn hen te onderwerpen. Hij uitte zijn 'totale solidariteit' met het 'heldhaftige Servische orthodoxe volk'. Van de Grieken behoort 98 procent tot de orthodoxe kerk.

De Wereldraad van Kerken en andere oecumenische organen staan achter de oproep van de Servisch-orthodoxe Kerk om een einde te maken aan de Navo-bombardementen op Servische doelen. „Elke dag van bombardementen brengt ons verder van een oplossing", aldus de organisaties in een brief aan VN-secretaris-generaal Kofi Annan.

Patriarch Pavle van de Servisch-orthodoxe Kerk veroordeelde vorige week de interventie door de Navo en riep tegelijkertijd de Servische autoriteiten op om naar vrede te streven. Wel noemt Pavle Kosovo „de wieg van het Servische volk waarvoor elke Servische man zijn leven over moet hebben".

Alle Kosovaren naar de bodem van de Drin

Roel van Duijn leerde op trektochten in het Joegoslavië van Tito Servo-Kroatisch en keerde met die bagage later terug. Zijn ontmoeting met de – nu ondergedoken – 'president' van Kosovo, Rugova, versterkt zijn opvatting dat de Navo „vandaag de invasie moet beginnen".

Kosovo

Roel van Duijn

Sinds het begin van de Navo-aanval zit ik gekleefd aan de televisie. Elke keer dat ik haar aanzet, nu ook 's ochtends vroeg, hoop ik te zien

ge strafexpeditie, geeft toe dat de Servische terreur in Kosova met kruisraketten niet te stoppen is. Maar die was ook zonder onze aanval wel verder opgelaaid, pareert hij. Dat geloof ik. „Weet je wat één Albanees op de bodem van de Drin is?" vroeg een Albanese vriend in Skopje me vorig jaar, een Servische mop navertellend. „Verontreiniging!" „Maar twee miljoen Albanezen op de bodem van de Drin; wat is dat?" Wij wisten het niet. „Oplossing!" Hij lachte hoog. Zijn vriendin was een permanent lijnende Macedonische, wier ouders haar verboden om met hem om te gaan. Djabir heette hij en wij ontmoetten hen in het geheim in een café dat nu ook wel een andere naam zal hebben. 'New Age' heette het: nu 'Aleksander Veliki' bijvoorbeeld, naar Alexander de Grote

Tom Janssen

tje met hart voor plaatselijke zeggenschap; al was het maar om te voorkomen dat Servië de grote, federatieve republiek zou overheersen en uit zijn verband zou stoten. Het was de historische les van het koninkrijk Joegoslavië, tussen de wereldoorlogen beheerst door Servië en daardoor op voortdurende voet van dreigende burgeroorlog met Kroatië. Het is die les die Milosevic nu juist weer heeft ontkend, aanvoelende dat in de neergang van het communisme het

En rechtstreekse aanvallen op de Servische racisten in Kosova? De Navo zegt haar aandacht meer op hen te gaan richten. Maar hoe kan dat, hoog uit de lucht, effectief?

Ik lees dat Morina gebrandschat is, een schattig dorp aan de Albanese grens. Ik ben er op m'n eerste Joegoslavische zoektocht geweest. We naderden de blauwgeverfde huisjes in de avondschemering en vroegen de Al-

gen moeten beginnen als we de massale uitdrijving van Kosovaren tot staan willen brengen. Alleen zo is er een rechtstreeks verband tussen de militaire actie en het politieke doel ervan: vrede voor de Kosovaren.

Alle kwetsbare punten van Europa en Amerika vereisen sinds 24 maart extra beveiliging. Worden er wel speciale voorzorgsmaatregelen getroffen om de kerncentrales tegen fanatici te

Zowel duif als havik

Ontegenzeggelijk zijn sinds de bombardementen ook de etnische zuiveringen en moordpartijen in Kosovo verhevigd, maar aan wie of wat moeten we dit toeschrijven? Vanzelfsprekend aan de slachter van Belgrado, die er niet voor terugdeinst zich aan weerloze burgers te vergrijpen. Maar curieus genoeg krijgen we ook te horen dat de bombardementen stopgezet moeten worden, om een humanitaire ramp te voorkomen. Alsof de zuiveringen door de Navo worden uitgevoerd, alsof zo het bloedvergieten onmiddellijk afgelopen zal zijn.

De logica achter dit alles lijkt te zijn dat het altijd nog beter is om Milosevic maar op zijn wenken te bedienen, dan de verdenking op ons te laden dat ons iets te verwijten zou zijn.

BREEDVELD

Daarbij nemen we op de koop toe dat deze dictator dit slagerswerk geïntensiveerd heeft om de Navo onder druk te zetten en de prijs bij volgende onderhandelingsronden te verhogen. Als het daar al van komt, want misschien handelt deze trant redeneert komt uit op de cynische visie van Marcel van Dam, die vorige week in de Volkskrant zei dat we ons nooit met de conflicten op de Balkan hadden moeten inlaten. De cultuur daar is anders, daar slaat men elkaar makkelijker de hersens in en zodra het Westen zich daarmee bemoeit wordt het alleen maar erger. Aldus zijn variant op het oude verhaal: hek er omheen en wachten tot de brand uitgewoed is.

Wie deze doodlopende weg afwijst, komt echter van de weeromstuit terecht in het kamp van degenen die al jarenlang betogen dat we veel eerder partij hadden moeten kiezen tegen Milosevic en het gevaar hadden moeten onderkennen van diens duivelse nationalisme. Arie Oostlander en Mient Jan Faber hebben dit op deze pagina een en ander maal betoogd. Dinsdag pleitte de laatste nog eens voor het inzetten van grondtroepen om het moorden echt een halt toe te roepen.

De Fabers, de Oostlanders, maar ook links binnen de PvdA, zoals Pronk, en GroenLinks neigden in vroeger jaren met hun verzet tegen de bewapeningsrace, tegen de kruisraketten ook, eerder naar een bijna pacifistische houding tegenover de voormalige Sovjet-Unie. Maar de duiven van weleer, zijn de ha

...wapenopslagplaatsen en kazernes van Milosevic in de lucht springen. En vooral dat de Servische folteraars Kosova uitgeslagen worden.

Ik schrijf dat woord op z'n Albanees. Een week nadat ik de B-52 van z'n basis uit Zuid-Engeland had zien opstijgen vrees ik dat alleen de Kosovaren eruit geslagen worden en voorlopig niemand anders. En erger: het gebouw van de ondergrondse president Rugova staat in brand; Kelmendi, de advocaat, is dood; de dorpen zijn ruïnes. Steeds weer moet ik denken aan de dreigementen van Vojislav Seselj, die ik in de zomer van 1997 in een toen nog kritisch weekblad las: dat hij met z'n radicalen de Sjiptaren – het Servische scheldwoord voor Albanezen – over de Verdoemde Bergen zou jagen.

Diezelfde zomer van '97 zat ik met m'n vriendin bij Rugova, in de 'straat van de Servische Overwinning' te Pristina. Het was een wit gebouw. Hij was omgeven door onberispelijk, westers geklede mannen en vrouwen. Het geheel moest de indruk wekken van regeringsgebouw; wat het ook was. Behalve dan dat hun staat door geen andere erkend werd en door de Serviërs als een terroristisch complot bestreden werd. Ibrahim Rugova, ook toen met z'n sjaaltje om zijn hals alsof hij vreesde verkouden te worden, legde ons op zachte toon uit dat de contacten met de westerse regeringen en de VN hoopvol verliepen. Voelde hij zich niet persoonlijk bedreigd, vroeg ik; ik had al zoveel foto's van doorzeefde Albanezen gezien. „Wel en niet", antwoordde hij. Hij was maar een gewone Albanees, die zelfs geen bescherming van wapens wenste, maar anderzijds zouden de Serviërs waarschijnlijk zijn internationale positie ontzien. Leeft hij nog? In beboste berghellingen verborgen? Er was toen voor het eerst sprake van plannen voor een gewapende opstand. Demaci, de legendarische patriot, predikte die. Rugova legde ons uit dat Albanees geweld alleen tot de ondergang leidde. „Het perfecte voorwendsel ons allemaal af te maken."

Generaal Clark, leider van de huidige zoiets is als koning Lazar die in de middeleeuwse slag bij Kosovo Polje ten onder ging tegen de Turken. Zouden Djabir en z'n vriendin nog met elkaar gaan? Het zou uitzonderlijk zijn, want gemengde relaties worden in het voormalige Joegoslavië even zeldzaam als ongewapende mannen.

Bombarderen we niet alle Kosovaren naar de bodem van de Drin? Zou toch gebeurd zijn, aldus de Amerikaanse legerleiding. Alles wijst daarop inderdaad. Maar was het doel van gewapend ingrijpen nu juist niet om een humanitaire ramp te voorkomen? Had de Navo dan niet anders moeten ingrijpen, met grondtroepen?

Met Djabir verschilde ik van mening over Tito. Zijn opa had in 1949 een klop op de deur gehoord, was pardoes de vraag gesteld of hij achter Stalin stond en toen hij (een van de soldaten die in 1945 met het Rode Leger Belgrado bevrijd had) bevestigend geantwoord had, lag hij voor lijk op de drempel. Ik heb de opdrachtgever tot deze moord in 1969 ontmoet, toen ik net terug was van m'n eerste reis naar Kosovo. Over Tito heb ik het dus. Gewoon in de ambtswoning van de burgemeester op de Herengracht. Het gesprek liep via mij, omdat ik de enige van het gezelschap was die hem in z'n moedertaal kon vragen of er ook arbeiderszelfbeheer in de gevangenis bestond. „Dat komt nog," lachte hij. Toch vond ik hem sympathiek, omdat ik wist dat hij nog niet lang daarvoor Ranković had uitgeschakeld, het hoofd van de Geheime Dienst dat rond 1967 Kosovo onveilig maakte.

Ik was er in de winter van '68 - '69. Op een technische hogeschool sprak ik met een paar studenten, van mijn leeftijd. Toen ik de naam Ranković liet vallen trokken ze mij achter een muur en fluisterden me over de opstand die er geweest was en dat hun tijd komen zou. In 1974 verleende Tito Kosovo een autonome status; niet met het recht van afscheiding (zoals de andere deelrepublieken van Joegoslavië), wel met een eigen, zelfstandig bestuur.

Tito was een dictator, maar wel een-

Zo pakte Milosevic de draad van Ranković op. Pakte Kosova in '89 de autonomie weer af en nu zitten we gekluisterd aan de televisie. Nee, zegt de Navo, grondtroepen is 'geen optie'. Joris Voorhoeve legt beschaafd uit dat voor zo'n operatie te lange logistieke voorbereiding nodig is en dat alleen al het opruimen van de mijnenvelden een formidabele opdracht is.

Dat laatste is waar. Nog afgezien van het argument dat het doel van een

'Bevrijding! De bevolking zal met vlaggetjes langs de weg staan als de Navo binnenvalt'

militaire aanval over de grond tenminste tijdelijk een 'bezetting' van een deel van een souvereine staat zou beogen en dus nog heftiger internationale reacties zou oproepen.

Nationalisme en communisme, een derde bestaat er op de Balkan eigenlijk niet. Democratie, hoewel ooit uitgevonden in Athene, is sinds de langdurige overheersing door de Turken slechts mondjesmaat van buitenaf geïmporteerd. Democratische oppositiebewegingen, zoals in '89 in Zagreb en Belgrado, zoals in '96 in Belgrado, zijn vrolijke, maar kortdurende uitschieters geweest. Dit maakt de positie van de bruut Milosevic zo sterk en de engel Rugova zo zwak. Dat maakt ook waarom een invasie met grondtroepen onvermijdelijk zou uitlopen in de noodzakelijke vestiging van een internationaal protectoraat, zoals Bosnië.

Steeds het verkeerde nieuws op de televisie, zie ik. Bombardementen in Montenegro, zo verstoot de Navo de steun van de meerderheid in Montenegro voor de liberale regering van Djukanović. Hetzelfde geldt voor Novi Sad, waar de niet-Servische bevolking van de provincie Vojvodina gelijksoortige gevoelens heeft als die van Kosova.

tra!" Binnen moesten we logeren. Zouden die schatten nog bijtijds de benen hebben kunnen nemen, toen de tanks kwamen?

De Navo heeft de politieke nadelen van alléén een strafexpeditie vanuit de lucht onderschat. De Servische bevolking is zich van geen kwaad bewust. Voortdurend vals voorgelicht over de gebeurtenissen in Kosova, zich hoe dan ook superieur voelend aan de Albanezen. In hun ogen is dat een achterlijk volk, meelopers van de Turken: want moslims. Heulers met de Italiaanse en Duitse fascisten bovendien, waartoe hun voormannen zich inderdaad hebben laten verleiden in de periode 1941-1945; uitgaande van de gedachte dat de vijand van de vijand dus hun vriend was. Onverschillig is de Servische en ook de Montenegrijnse bevolking bovendien tegenover Kosovo. „Kosovo interessiert me überhaupt niet" reageerde onlangs een jongen van 23 uit Podgorica, „ik wil in Parijs en Amsterdam achter de meiden aan." Dát is de houding nu al die ellende vanwege die oninteressante armoedzaaiers in Kosovo. Zo redeneren de mensen die zich nu massaal achter de moordenaar in Belgrado scharen. De waarheid is dat de Serviërs Kosova sinds 1912, toen ze het gebied op de Turken veroverden, als een kolonie behandelen: dát wil niemand weten.

Inzet van grondtroepen, eventueel voorbereid door beperkte bombardementen, zou minder politieke weerstand oproepen, lijkt mij. De operatie is dan duidelijk gericht op het doel: de bestrijding van de Servische terreur in het getergde gebied. De Albanese bevolking zal met vlaggetjes langs de weg staan als de Navo binnenvalt. Bevrijding! Albanië zou zijn grondgebied voor zo'n inval graag ter beschikking stellen.

In werkelijkheid worden de kansen voor het welslagen van zo'n inval met de dag ongunstiger omdat het volk van Kosovo in grote haast verjaagd wordt. Wij, de bij de Navo aangesloten landen, zouden duizeter vandaag dan morgen met een invasie over de ber-

...ige aanhangers van Seselj zijn met hun drie vingers omhoog tot alles in staat.

Toen ik eens een reis per ezel door Kosova maakte werden wij in Gnjilane (Oost-Kosovo) door de politie opgepakt, onderzocht en gedwongen het beest te verkopen. Reden: we hadden spionnen kunnen zijn. Dat gebeurde in 1976, toen er 'autonomie' was, maar de Servische politie niettemin paranoïde de straat beheerste. Wie zo beducht is voor aanslag en ondermijning grijpt er in nood zelf als eerste naar.

Nu is nu anders dan toen het nog vrede was. Honderdduizenden Kosovaarse vluchtelingen en weldra misschien meer dan een miljoen, dat vereist massale hulp. De eerste tekenen zijn dat de West-Europese regeringen hen niet willen opvangen. Maar Macedonië dan wel? Weigering is de beste politiek om dat land zo stevig mogelijk in de armen van Milosevic te drijven. Albanië heeft al om hulp geroepen. Die zal niet alleen op grote schaal gegeven moeten worden, er zal ook bereidheid moeten komen vluchtelingen in het westen op te vangen. Als de Navo de vluchtelingenstroom had willen voorkomen had uiterlijk een half jaar geleden ingegrepen moeten worden, in plaats van het krachteloze Holbrooke-akkoord. Het is nu oorlog, of niet?

De baas in Belgrado heeft de tijd gehad om alles koel te berekenen. Hij heeft de bombardementen aanvaard om daardoor gelegitimeerd de Kosovaren te kunnen wegruimen. Wetende dat de Navo geen grondtroepen zou sturen, heeft hij het nadeel van bomkraters en puinhopen uitgeruild tegen het voordeel van een Albanezen-vrij Kosova. De vernielingen herstellen we weer, redeneert hij, maar zo'n kans om de Sjiptaren eruit te slaan krijgen we nooit weer. Het morele gehalte van deze strategie laat zien wat we van het nationalistisch bewind in Belgrado nog mogen verwachten. Geen van de omringende landen, geen van de overgebleven niet-Servische enclaves in Joegoslavië is er veilig voor. Wij evenmin.

Roel van Duijn is politicus en schrijver

... de vraag of stopzetten van de bombardementen in dit stadium iets oplost. Bovendien kom je zo al gauw tot de slotsom dat de Navo nooit met bombarderen had moeten beginnen. Dat dit toch gebeurd is komt alleen maar omdat de Amerikanen stelselmatig hun eigen macht overschatten, zoals Hofland maandag in *NRC Handelsblad* betoogde, dan wel omdat de Navo zo stom is geweest in eigen fuik te zwemmen, aldus het PvdA-kamerlid Apostolou gisteren in *de Volkskrant*. Een kind had kunnen begrijpen dat bombarderen averechts werkt.

Nee, dan de briljante visie van dit kamerlid: gewoon doorgaan met onderhandelen tot je een ons weegt, zonder dictaten en, voeg ik eraan toe, zonder je te bekommeren over de gestage moordpartijen. Wie in een twistgesprek met Faber te horen verzuchten dat de laatste zich over zijn weigering om grondtroepen in te zetten geen zorgen hoefde te maken dat hij plotseling duif was geworden.

Dat laatste geloof ik graag. Probleem is echter dat we in onze verhouding tot Servië nu eens voor duif en dan weer voor havik spelen. Periodes van eindeloos afwachten, duldzaam lijden, worden afgewisseld met dreigementen die tenslotte vanwege onze eigen geloofwaardigheid culmineren in bombardementen. Zo is iedere actie hachelijk. Hoogste tijd daarom dat hele duif- of havikidee overboord te gooien, en te doen wat noodzakelijk is. En ondertussen maar hopen dat de bemiddeling van Rusland succes heeft.

Willem Breedveld

Uit de media / *Geen grondtroepen*

Washington Post

Sinds het einde van de Koude Oorlog werd de Navo niet zo op de proef gesteld om haar eenheid te bewaren én het vermogen om effectief te reageren op een razendsnelle bedreiging van de Europese stabiliteit. Milosevic' slachtpartijen in Kosovo zijn niet veroorzaakt door de Navo. Ze begonnen lang voor het begin van de aanvallen en vragen nu om een scherpe verheviging van de bombardementen. Ofschoon militaire doelen in Servië niet verwaarloosd mogen worden, moet de alliantie haar aanvallen concentreren op de Servische troepen die zich een weg door Kosovo banen met het doden van etnische Albanezen en het verbranden van hun dorpen. Verhevigde luchtaanvallen zullen het bloedbad niet meteen beëindigen, maar ze kunnen wel het Servische offensief vertragen door aanvoerlijnen te verstoren, tanks en artillerie uit te schakelen en de infanterie uiteen te drijven. Iedere poging om de etnische Albanezen van wapens te voorzien, een idee dat aan steun wint in het Congres, zou onverstandig zijn. Hun troepen zijn niet genoeg getraind om het Servische leger aan te kunnen en het zou weken duren om de wapens bij hen te krijgen.

De druk op Washington neemt toe om Navo-grondtroepen naar Kosovo te sturen, inclusief Amerikanen. Clinton zou hier niet aan moeten toegeven. De Navo-luchtcampagne moet de tijd hebben om effect te krijgen eer andere tactieken worden overwogen. Het in gereedheid brengen van een troepenmacht op de grond, groot genoeg om zeggenschap over Kosovo te krijgen (zo'n 200 000 militairen), zou verscheidene weken of nog langer duren, waardoor deze optie ongeschikt is voor de huidige crisis. Er kan veel worden gedaan om de tienduizenden vluchtelingen uit Kosovo in het naburige Albanië, Macedonië en Montenegro hulp te bieden. Navo-troepen zouden gebruikt kunnen worden om in Albanië tijdelijke onderkomens te bouwen en om er voedsel en kleding heen te brengen.

Kamer: opvang in eigen regio

Albanese vluchtelingen

redactie politiek

DEN HAAG – De Tweede Kamer vindt dat Albanese vluchtelingen uit Kosovo allereerst in de buurlanden Macedonië en Albanië en in de Joegoslavische deelrepubliek Montenegro moeten worden opgevangen.

„We moeten geen verkeerd politiek signaal laten uitgaan van massale evacuatie", aldus PvdA-fractievoorzitter Melkert gisteren tijdens een kamerdebat over de Navo-acties tegen Joegoslavië. Melkert bedoelde dat de Joegoslavische president Milosevic niet de indruk mag krijgen dat hij de Albanese Kosovaren voorgoed het land uit heeft weten te jagen.

Hoewel opvang in de eigen regio voorop staat, gaan alle fracties ervan uit dat een onbekend aantal Albanese Kosovaren naar Noordwest-Europa zal trekken en in Duitsland of Nederland aanklopt voor onderdak. Coalitiepartij VVD kiest daarin een wat afwijkende positie.

De liberalen accepteren dat Albanese Kosovaren in Nederland onderdak krijgen, zolang de opvang in de regio niet goed is geregeld. Maar zodra dat wel het geval is, is er volgens de VVD voor de vluchtelingen geen noodzaak meer om door te reizen naar andere delen van Europa.

Op dat moment willen de liberalen Albanese Kosovaren kunnen weigeren en terug kunnen brengen naar de Balkan.

Alle fracties onderstreepten het belang van Europese afspraken over de opvang van de Albanese vluchtelingen. Eerstverantwoordelijke voor de opvang is het Hoge commissariaat voor de vluchtelingen van de Verenigde Naties (UNHCR). Maar de Europese Unie en de afzonderlijke Europese landen moeten het UNHCR helpen om een deugdelijke opvang te realiseren. Wel zijn tientallen miljoenen guldens toegezegd en hulpgoederen gestuurd.

Verder drongen de fracties aan op afspraken tussen de EU-landen over een eerlijke verdeling van de vluchtelingen die buiten de regio aankloppen. Volgens premier Kok doet Nederland er alles aan om dat te realiseren.

CDA-kamerlid Verhagen, die net als de meeste van zijn collega-woordvoerders in de bankjes bleef terwijl zijn fractievoorzitter aan het debat deelnam, schat de kans daarop nu groter dan ten tijde van de oorlog in Bosnië.

„Landen als Italië en Griekenland hadden er toen geen belang bij om zulke afspraken te maken. Nu wel, omdat deze landen vanwege hun geografische ligging kans maken op een grote toevloed van vluchtelingen", lichtte hij toe.

Het ministerie van justitie is al bezig met voorbereidingen voor de opvang in Nederland, maar heeft er nog geen idee van hoeveel vluchtelingen er komen. De fracties willen de Albanese Kosovaren hier tijdelijk laten blijven voor bescherming en onderdak. Als de situatie in hun land is genormaliseerd is, moeten ze terugkeren.

Ze spreken in dit verband van 'ontheemden'. Voor het geven van een verblijfsstatus als 'politiek vluchteling', zoals destijds onder druk van de massale toestroom collectief aan de Bosniërs is verstrekt, voelen ze niet. Die status geeft in de praktijk uitzicht op permanent verblijf.

Deze 'vergissing' mag nadrukkelijk geen herhaling krijgen. De A-status leidde tot een hoogoplopend en nog steeds sluimerend conflict in de coalitie over de vraag, of die Bosniërs alsnog kunnen worden teruggestuurd.

Overigens meldde het ministerie van justitie juist gisteren in een voorzichtige schatting dat het aantal asielzoekers dat de laatste maanden naar Nederland komt, duidelijk is afgenomen in vergelijking met dezelfde periode vorig jaar. Staatssecretaris Cohen komt binnenkort met definitieve cijfers.

'Ik ga niet door als een blind paard'

Bombardementen

Marcel ten Hooven

DEN HAAG – De Navo-bombardementen in Kosovo hebben alsnog verdeeldheid gezaaid in Groen-Links.

Schaarde de Tweede-Kamerfractie zich vorige week nog unaniem achter het militaire ingrijpen, gisteren verbraken de fractieleden Van Gent en Karimi de eensgezindheid. Zij vinden dat de Navo de bombardementen onmiddellijk moet stoppen. Ook de voltallige Eerste-Kamerfractie keert zich tegen een voortzetting van de militaire acties.

„Je weet dat als de bombardementen doorgaan, Milosevic de etnische zuiveringen in versneld tempo zal voortzetten. Dat constateren we nu. De bombardementen hebben een humanitaire ramp niet kunnen voorkomen", zegt fractielid Ineke van Gent.

Denkt u dat met stopzetting van de Navo-bombardementen een einde komt aan de moordpartijen in Kosovo?

„Dat hoop ik. In ieder geval geloof ik niet dat als de bombardementen doorgaan, aande genocide een einde komt. We moeten elke opening die we hebben om opnieuw te onderhandelen, hoe miniem ook, aangrijpen. Ik wil stoppen met de bombardementen om het overleg een kans te geven. Overigens, de inzet van de onderhandelingen kan niet meer zijn dat Milosevic alsnog het akkoord van Rambouillet ondertekent. Dat accepteert hij niet."

Uw standpunt impliceert toch dat de Navo met zijn bombardementen de moorden op Kosovo-Albanezen heeft uitgelokt?

„Nee, dat zeg ik niet, schuldig zijn degenen die de moorden op hun geweten hebben. Maar het is wél zo, dat door de bombardementen en het ontbreken van vervolgstappen, zoals diplomatiek overleg, het moorden en het platbranden van dorpen in een stroomversnelling is geraakt. Het ligt voor mij heel principieel. Nogmaals, hoewel de etnische zuiveringen niet de schuld zijn van de Navo, moet de internationale gemeenschap wel haar verantwoordelijkheid blijven nemen. De inzet was het voorkomen van een humanitaire ramp. Ik constateer dat doorgaan met bombarderen dat resultaat niet zal hebben, eerder elke opening naar diplomatiek overleg zal afsluiten. We moeten daarom opnieuw met Milosevic onderhandelen."

Bent u niet bang dat stopzetting van de bombardementen averechts uitpakt en Milosevic' soldaten des te meer aan het moorden zullen slaan in Kosovo?

„Natuurlijk kun je er zo tegenaan kijken als u doet. Maar ik vind het nu genoeg geweest met die bombardementen. Er moet een eind aan komen. De diplomatieke weg biedt een betere kans om het moorden te stoppen en de vluchtelingen de helpende hand te bieden. De Navo-landen moeten zich dáárop concentreren."

Die vluchtelingen moeten van Milosevic wel de kans krijgen te vluchten.

„Waarom zijn de hulpverleners nu weg? Waarom zijn de ambassades gesloten? Dat komt door de bombardementen."

Volgens premier Kok is tot twee keer toe gebleken dat met Milosevic niet valt te praten. Is hij dat vertrouwen nog waard?

„Het gaat niet om vertrouwen, het gaat om de wil een verdere humanitaire ramp te voorkomen. Ik vertrouw erop dat de Navo-landen hun verstand gebruiken en dat verwacht ik ook van de andere partij. Met de opstelling van Kok bied je nieuw diplomatiek overleg geen enkele kans."

Milosevic zal na de stopzetting van de bombardementen zeggen dat hij aan de winnende hand is.

„Nee, dat denk ik niet. Hij heeft de steun van de Russische Federatie nodig om de bemiddelingspoging van Primakov een kans te geven. Ik denk niet in winnaars en verliezers.

U niet, hij waarschijnlijk wel.

„Ik zal het stoppen van de bombardementen niet uitleggen als een overwinning van Milosevic. Het moet ook zo niet worden uitgelegd. En stel dat hij dat wel doet, dan hoef ik toch nog niet te zeggen dat de bombardementen dienen door te gaan?"

Hoe u het stopzetten van bombardementen uitlegt, is minder belangrijk dan hoe Milosevic die stap zal uitleggen. Stel dat hij meent aan de winnende hand te zijn en zijn tactiek van de verschroeide aarde in verhevigde mate voortzet?

„Ook hij zal willen voorkomen dat er veel doden vallen, dat hij met de hele internationale gemeenschap problemen krijgt en elke diplomatieke oplossing onmogelijk maakt. Een steeds grotere groep vindt dat voortgezet bombarderen niet de juiste weg is, zeker als het een geïsoleerde actie is zonder uitzicht op een diplomatiek vervolg. Ik weiger als een blind paard door te gaan. De Navo wil de bombardementen nu intensiveren. Ook dat is een geïsoleerde actie, zolang elke mogelijkheid tot nieuw overleg wordt afgekapt. Bovendien drijven de bombardementen de Serviërs op één hoop. Ook Serviërs die aanvankelijk kritisch stonden tegenover het bewind van Milosevic scharen zich nu aan zijn zijde."

Fracties: sneller DNA-bewijs in strafzaken

DEN HAAG – Een meerderheid van CDA, VVD en D66 wil de grens verlagen voor het gebruik van DNA-materiaal als bewijsmiddel in strafzaken. De PvdA wil onderzoek.

DNA-onderzoek, waarbij lichaamsmateriaal van verdachten wordt afgenomen, kan nu alleen bij misdrijven waarop een celstraf van acht jaar of meer staat. In enkele gevallen mag het ook bij delicten waar zes jaar op staat.

advertentie

CDA, VVD en D66 willen die grens naar vier jaar brengen. Het CDA zal er bij minister Korthals (justitie) op aandringen ook DNA-materiaal te gebruiken bij zaken waarop lagere straffen staan, zoals inbraken. Het oplossingspercentage neemt enorm toe als DNA wordt gebruikt.

Kamerlid Dittrich (D66) vindt dat DNA geen inbreuk meer is op de privacy. Hij vindt de regels te streng. Nicolai (VVD) vindt dat Nederland, gelet op de ervaringen elders, lang heeft gewacht met het verruimen van de mogelijkheden. De drie fracties die voor verlaging van de grens zijn, willen wel waarborgen om de privacy te beschermen.

De PvdA wil weten waarom Korthals vasthoudt aan een grens van acht jaar. Volgens de fractie moet het verleggen van de grens worden onderzocht, vooral bij delicten waarbij de privacy in het geding is.

In april praat de Kamer over een wetsvoorstel van Korthals. Dat gaat uit van een grens van acht jaar cel. Het plan maakt uitbreiding van de registratie van DNA-profielen mogelijk. Dat moet meer succes opleveren bij het opsporen van daders van geweld- en zedendelicten. Door een vergelijking met opgeslagen materiaal kan worden nagegaan of een verdachte ook schuldig is aan andere, nog onopgeloste zaken. Het wetsvoorstel regelt dat een uitstrijkje van het wangvlies kan worden gemaakt om DNA-materiaal te verkrijgen.

DE ONDERKRANT

KWESTIES / *Wat kunnen Serviërs doen tegen Navo-bommen?*

Boven de deur van een oud pand aan de Rotterdamse Rijnhaven hangt de Servische vlag halfstok. De omgeving van oude opslagloodsen, vergane glorie, geven het tafereel een treurige lading. Ook achter de geblindeerde deur, bij de Servische vriendschapsvereniging, was de stemming wel eens beter.

Die vlag halfstok is illustratief voor onze stemming, zeggen de aanwezigen op de eerste verdieping. Ze verhalen over discriminatie op straat. Servische kinderen die op school worden gepest en zakenlieden die 'nee' te horen krijgen bij aanvraag van kredieten. Van de Navo-acties willen ze niets weten. „Jullie propagandamachine draait heel wat harder dan de onze", vertelt vice-voorzitter Z. Cuco.

Langzaam stroomt het gebouw vol, want de Serven houden een actievergadering. Wat kunnen ze doen tegen de bombardementen? Ze praten snel, onnavolgbaar. Toch hoor je het woord 'demonstratie' regelmatig vallen.

De vriendschapsvereniging is de enige Servische club in Nederland. Kort na het uiteenvallen van Joegoslavië, begin jaren '90, werd de vereniging opgericht als steunpunt voor Serven in Nederland. Logischerwijs gebeurde dat in Rotterdam, waar de meeste Serven in de havens werken. Het clubgebouw wordt gebruikt voor feesten en bijeenkomsten. Nu is het meer een crisiscentrum.

De grote ruimte op de eerste verdieping laat weinig te raden over. Voor de tv, waarop de Servische nieuwslezer nieuwe bombardementen meldt, staat een cartoon van één bij twee meter. Het is het Witte Huis, met in de tuin het hondenhok van Blair. Aan de muur hangen vroegere Servische vorsten, gelardeerd met een vlag van Klein-Joegoslavië.

De ruim duizend leden tellende vereniging groeit met de dag, zeker in deze tijden. De actievergadering heeft een vastberaden uitkomst: blijven demonsteren. Waarschijnlijk weer vandaag of anders morgen. „Maar alles vreedzaam", zegt Cuco. „Ik weet niet hoe lang de achterban in de hand te houden is, maar ik verwacht nog geen problemen. Je hebt er niets aan Nederlandse burgers te treffen. We willen de politiek overtuigen van de Navo-wandaden. Als we daarbij geweld gebruiken, is het met onze vereniging snel gedaan."

John Hoogerwaard

KWESTIES / *Onzekerheid sloopt Albanezen Nederland*

De verschrikkingen van Kosovo komen op het kantoortje in Utrecht soms heel dichtbij. „Vanochtend had ik een heel triest telefoontje van een man die op televisie zijn stiefmoeder en zusje tussen de vluchtelingen had gezien, maar niet zijn vader. Kunnen jullie wat meer vertellen, vroeg hij. Daar zit je heel erg mee", vertelt Enver Avdija van het crisiscentrum van de Coördinatieraad Albanese organisaties in Nederland (Cran).

De Cran is een samenwerkingsverband van dertien Albanese verenigingen en stichtingen. Zes vrijwilligers bemannen het crisiscentrum – ondergebracht in het kantoor van Vluchtelingenorganisaties Nederland – de klok rond om ongeruste familieleden in Nederland en journalisten te woord te staan.

De ongeveer tienduizend Albanezen in Nederland zijn ongerust en onzeker over het lot van hun familieleden in Kosovo. „Sommige mensen raken in een depressie, durven de telefoon niet meer op te nemen." Het crisiscentrum probeert informatie te verzamelen via het crisiscentrum in Brussel en directe contacten. De toestand in Kosovo en inmiddels ook de buurlanden is chaotisch. Avdija: „Het is een echt drama dat zich daar afspeelt. Er is geen controle. Iedereen met een wapen is er eigen baas en mag doen wat-ie wil."

Ter plaatse moet het Rode Kruis uitkomst bieden met inlichtingen over vermiste personen. De Cran zal nu ook samenwerken met het Nederlandse Rode Kruis. Albanezen die een familielid kwijt zijn, kunnen bij de plaatselijke Rode-Kruisafdeling een formulier invullen.

Vanavond organiseert de Cran een demonstratie in Den Haag om de slachtoffers in Kosovo te herdenken. Volgens de raad zijn

DE ONDERKRANT

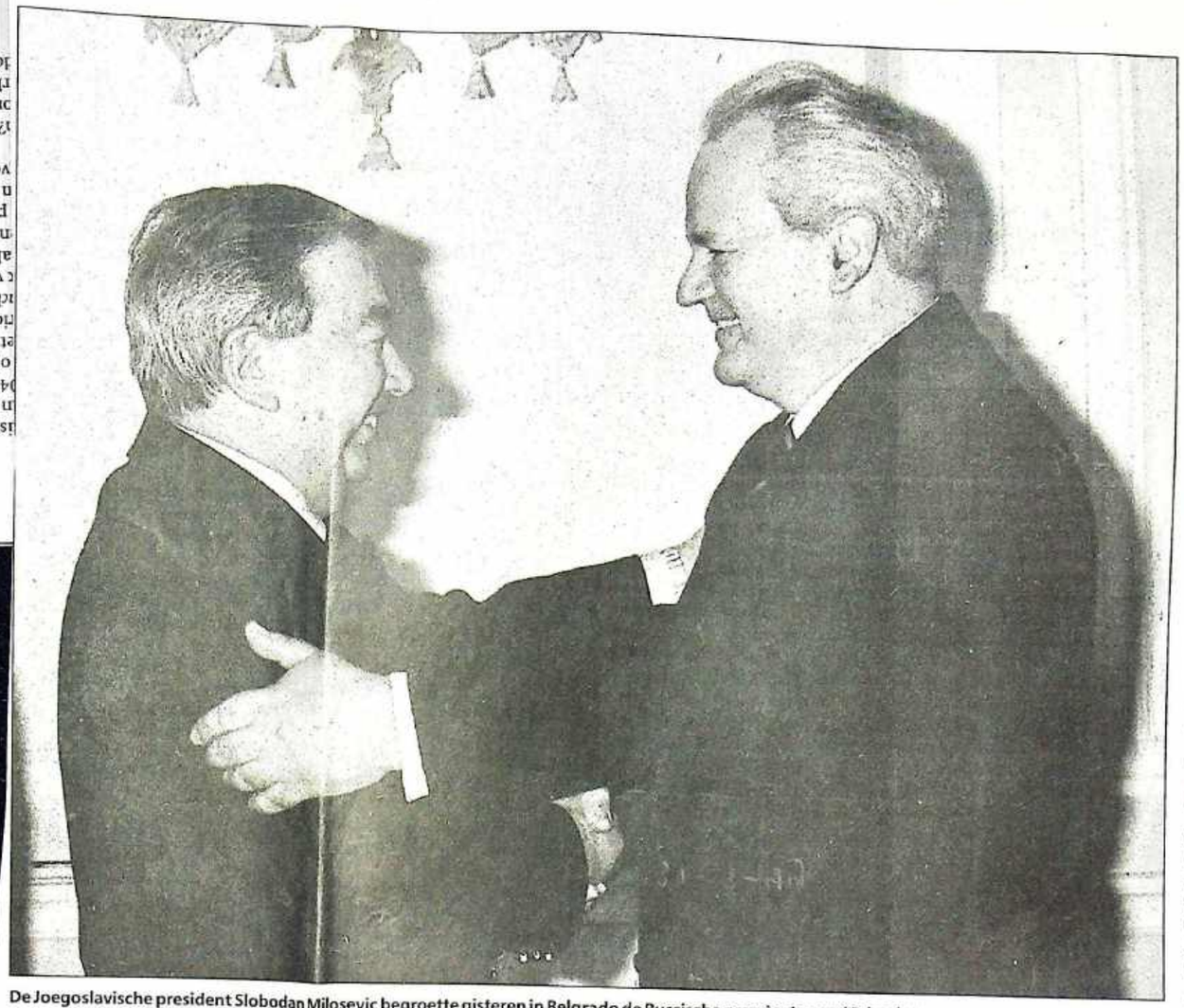

De Joegoslavische president Slobodan Milosevic begroette gisteren in Belgrado de Russische premier Jevgeni Primakov. FOTO REUTERS

Milosevic moet het verdrag ondertekenen. Maar dan?

Milosevic dwingen het akkoord van Rambouillet te ondertekenen. Dat was het doel van de Navo-acties. Maar hoeveel doet 'Rambouillet' er nog toe?

Analyse

Nicole Lucas

AMSTERDAM – Ze vluchten massaal, de Albanezen uit Kosovo. Te voet, op een tractor, soms met de bus. Tienduizenden zijn de afgelopen dagen de grens met Albanië, Macedonië en Montenegro overgestoken. Het einde is voorlopig niet in zicht.

Een staakt-het-vuren zal, op korte termijn, alleen maar tot meer vluchtelingen leiden. Nu zitten nog veel mensen vast in hun dorpen en huizen. Ze zullen, op het moment dat het redelijk rustig is, hun biezen pakken. Want wie garandeert hen dat het geweld binnen een paar dagen niet weer begint en er dan, opnieuw, geen kans is om weg te komen?

En de bange vraag is: kunnen ze ooit weer terug?

Jazeker, riep de Britse minister van buitenlandse zaken Cook gisteren ferm. President Milosevic moet niet denken dat hij nu voldoende heeft aan het afkondigen van een staakt-het-vuren en zich vervolgens in Kosovo heer en meester kan wanen.

Vluchtelingen moeten kunnen terugkeren, hun veiligheid moet gegarandeerd. Daarom moet Milosevic het akkoord van Rambouillet ondertekenen, aldus Cook. Dat voorziet in autonomie van Kosovo, te bewaken door een Navo-troepenmacht.

De vraag is echter hoeveel 'Rambouillet' er eigenlijk nog toe doet. Zelfs al stopt het geweld op heel korte termijn, dan is de situatie ter plekke toch een heel andere dan voor vorige week woendag, toen de Navo haar aanvallen begon. De bevolkingssamenstelling van Kosovo is grondig gewijzigd. En de ontwikkeling in Bosnië laat zien hoe moeilijk het is mensen weer naar het gebied waar zij vandaan komen, te laten terugkeren.

Terugkeer van Albanezen naar Kosovo, althans vrijwillig, vereist op zijn minst de zekerheid dat zij daar veilig zijn. 'Rambouillet' wilde die zekerheid bieden middels dertigduizend man vredestroepen.

Behalve de vraag of dat nu nog voldoende is, rijst nu natuurlijk ook de vraag of de Albanezen daar nog wel genoegen mee zullen nemen.

Het radicale Albanese Bevrijdingsleger (UCK) heeft nooit onder stoelen of banken gestoken dat onafhankelijkheid het uiteindelijke doel was. Inmiddels zijn er weinig Albanezen overgebleven die zich in een door Milosevic beheerst staatsverband nog veilig voelen.

Onafhankelijkheid heeft het Westen echter steeds afgewezen. Vergaande autonomie, eventueel de status van derde deelrepubliek binnen de Federale Republiek Joegoslavië; verder wilden westerse regeringsleiders niet gaan. Maar het lijkt moeilijk voorstelbaar dat de Albanezen, tenzij gedwongen, in die situatie massaal terug zullen gaan. In groten getale zullen ze in Albanië en Macedonië blijven.

Die landen zitten daar bepaald niet op te wachten. Albanië is straatarm, Macedonië heeft de laatste jaren zelf maar moeizaam een evenwicht weten te handhaven tussen de Macedonische meerderheid en haar Albanese minderheid.

Kortom: het is een recept voor langdurige instabiliteit.

David Owen, ooit actief als bemiddelaar in Bosnië, kwam eerder deze maand met een suggestie voor zowel Bosnië als Kosovo. Hij constateerde dat de Serviërs in en rond de Bosnische stad Pale niets te maken willen hebben met de rest van Bosnië. En dat de Albanezen in Kosovo zich al jaar en dag zoveel mogelijk aan de Servische maatschappij, waar ze officieel deel van uitmaken, proberen te onttrekken.

Hij stelde een ruil voor: geef president Milosevic voor iedere vierkante kilometer Kosovaars gebied een vierkante kilometer in Bosnisch-Servië. Dat geeft Bosnië meer rust en kan Kosovo-een oplossing bieden.

Het betekent echter tevens zwichten voor het resultaat van etnische schoonmaak. En het Westen heeft steeds gezegd dat ze dat óók niet wil.

Navo-generaal wilde ministeries bombarderen

WASHINGTON – Navo-generaal Wesley Clark wilde dat de vliegtuigen van de verdragsorganisatie ook de ministeries van Defensie en van Binnenlandse Zaken in Belgrado zouden' bombarderen, aldus de Washington Post. De Amerikaanse regering steunde de commandant, maar de andere achttien Navo-landen vonden zo'n actie nog niet aan de orde.

Mandela wil wel bemiddelaar zijn

PRETORIA – De Zuid-Afrikaanse president Nelson Mandela heeft zijn diensten aangeboden als bemiddelaar in het Kosovo-conflict. Hij zei dat na een ontmoeting met diplomaten in Zuid-Afrika, onder wie de Joegoslavische ambassadeur Zoran Bingulac.

'Kosovaarse leider Rugova is gewond'

BONN – De gematigde Kosovaarse leider Ibrahim Rugova is gewond. Over zijn lot is niets bekend. Dit heeft de vertegenwoordiger van Rugova's partij, de Democratische Liga van Kosovo (LDK), in Bonn gisteren meegedeeld.

Serviërs vallen ambassades aan

BELGRADO – Een razende menigte Serviërs heeft gisterende Amerikaanse, Belgische en Turkse ambassades in Belgrado aangevallen. Ook andere Amerikaanse vestigingen en eigendommen, waaronder twee McDonalds-restaurants, werden uit protest tegen de NAVO-luchtaanvallen beschadigd. In Banja Luka hielden duizend Bosnische Serviërs een manifestatie tegen de Navo-acties.

Balkanconferentie morgen in Bonn

BONN – De Duitse minister van Buitenlandse Zaken, Joschka Fischer, heeft acht buurlanden van Joegoslavië en de EU-troika uitgenodigd voor een conferentie over de Kosovo-crisis, morgen in Bonn. Daar komen behalve de hulpverlening aan de Kosovaarse vluchtelingen ook politieke maatregelen voor stabilisatie in de regio aan de orde.

ndt zijn pnieuw uit

als uitgangspunt te nemen, moet zijn bedrijf sneller nieuwe toepassingen ontwikkelen en nieuwe markten veroveren.

De constatering dat het huidige Microsoft niet goed is toegerust voor de toekomst, komt om twee redenen op een vreemd moment. Belangrijk zijn daar duidelijk niet bang voor. De koers van de aandelen Microsoft blijft maar stijgen en is het afgelopen half jaar verdubbeld. En dat terwijl er een rechtszaak tegen het bedrijf gaande is die verstrekkende consequenties kan hebben. Gisteren was Microsoft op de beurs ongeveer 470 miljard dollar waard (965 miljard gulden). Microsoft is daarmee 100 miljard dollar duurder dan de nummer twee General Electric en bijna drie keer zo vee waard als IBM, dat toch een halve eeuw lang het technologiesector heette te zijn.

Het nieuws over de indeling i vier divisies komt bovendien o een moment dat Microsoft en c Amerikaanse overheid prate over een schikking in de recht zaak tegen het bedrijf. Volgen Gates is de divisiestructuur echte geen voorloper van een opsplit sing van zijn bedrijf. Dat is eer van de mogelijkheden die de rechter zou overwegen om de macht van Gates op de softwaremarkt te breken. Het voorstel dat Microsoft heeft ingediend om aan de nu vijf maanden slepende rechtszaak een einde te maken, gaat lang niet zover. Verwacht wordt dat de overheid het als onvoldoende zal verwerpen.

Bill Gates had begin jaren tachtig 'een computer op elk bureau en in elk huis' als toekomstdroom. Op al die computers wilde Gates programma's van Microsoft zien. Zijn visioen is niet achterhaald, meent hij nu, maar vertient juist uitbreiding. Computers zijn er tegenwoordig in allerlei verschijningsvormen, van traditionele pc tot zaktelefoon om direct het Internet mee op te gaan. Ook op al die nieuwe computers wil Gates Microsoft terugzien. Door wensen van klanten voor een eenvoudig te gebruiken computer op elk bureau en in elk huis' als toekomstdroom. Op al die computers wilde Gates programma's van Microsoft zien. Zijn visioen is niet achterhaald, meent hij nu, maar vertient juist uitbreiding. Computers zijn er tegenwoordig in allerlei verschijningsvormen, van traditionele pc tot zaktelefoon om direct het Internet mee op te gaan. Ook op al die nieuwe computers wil Gates Microsoft terugzien. Door wensen van klanten voor de kenniswerkers (mensen die dankzij computers thuis kunnen werken), voor ontwikkelaars van andere software en voor consumenten.

Bill Gates had begin jaren tachtig 'een computer op elk bureau en in elk huis' als toekomstdroom. Op al die computers wilde Gates programma's van Microsoft zien. Zijn visioen is niet achterhaald, meent hij nu, maar vertient juist uitbreiding. Computers zijn er tegenwoordig in allerlei verschijningsvormen, van traditionele pc tot zaktelefoon om direct het Internet mee op te gaan. Ook op al die nieuwe computers wil Gates Microsoft terugzien. Door wensen van klanten voor de kenniswerkers (mensen die dankzij computers thuis kunnen werken), voor ontwikkelaars van andere software en voor consumenten.

en sociale vraagstukken." Alles dus? „Het gaat me om de sociale vraagstukken. Ik zal ook geen zitting nemen in een regering die niet een deel van mijn program ondertekent. Ik wil doen. Ik heb ook bewezen dat ik dat kan. Ik heb een zeer succesvol bedrijf opgericht in een chauvinistisch mannenwereld. En, geloof me, dat was niet makkelijk, maar ik ben een *bulldozer* en laat me voor niemands kartetje spannen. En vergeet niet dat het publiek zeer van me houdt en achter me staat."

Er zijn ook andersdenkenden. Dit weekeinde sprak een links parlementslid, een vrouw, de vrees uit dat met Rosenblum in de Kneset de vrouw weer wordt teruggedrongen tot de categorie domme blondjes. Rosenblum: „Ze moest zich schamen. Ik heb een cosmetica-imperium opgezet. Ik heb een omzet van dertig miljoen sjekel, verkoop drie miljoen producten per jaar en heb 380 mensen in dienst. Ik zou een dom blondje zijn?!"

Pnina Rosenblum is ook zeer uitgesproken over de grote politieke vraagstukken. „Ik ben voor een Palestijnse staat", zegt ze „ervan overtuigd dat het gros van het volk net zo denkt, dat het volk, net als zij, met het vredesproces 'is meegegroeid', maar dat de politiek het nog niet aan duiven. „Ik ben de enige in de politiek die zegt wat hij denkt Daarom waarderen de mensen me. Ik ben ruimdenkend. Ik ben voor een Palestijnse staat, maar we moeten wel veilige grenzen hebben en het moet afgelopen zijn met de terreur. En natuurlijk moet ook Arafat de akkoorden nakomen. Als hij dat niet doet liefje, dan moet hij voor me op passen. Dan zal ik hem eens mores leren, zoals hij nog nooit heeft meegemaakt."

Inez Polak

Luc aanvallen op Serviërs splijten Duitse Groenen

Van onze correspondent

BERLIJN – Bij de Duitse Groenen, de coalitiegenoot van de SPD van bondskanselier Gerhard Schröder, groeit het verzet tegen de luchtaanvallen van de Navo op Servische doelen.

De linkervleugel van de partij wil dat de militaire acties zo snel mogelijk worden stopgezet. Deze stroming vindt dat er een averechts effect is opgetreden. In plaats van het voorkomen van een humanitaire ramp in Kosovo, één van de doelen van het Navo-optreden, dreigt er nu een regelrechte catastrofe. Door wraakacties en moordpartijen van Servische (para-)militairen is de bevolking massaal op drift geslagen.

Antje Radcke, een van de twee partijvoorzitters van de Duitse Groenen, drong gisteren openlijk aan op het beëindigen van de luchtaanvallen. Zij behoort tot de linkervleugel.

De voorzitter verwoordt een standpunt dat steeds meer steun in de partij krijgt. Op het partijbureau in Bonn zijn de eerste opzeggingen al binnengekomen, ook van prominente bestuursleden uit de deelstaten. Een groeiend aantal afdelingen dringt aan op een speciaal congres dat zich tegen het militair optreden zou moeten uitspreken.

De onrust in de partij, die traditioneel banden met de vredesbeweging heeft, is een bedreiging voor minister van buitenlandse zaken Joschka Fischer, de sterke man binnen de Groenen. Hij zag vorige week nog tot zijn genoegen dat een overgrote meerderheid van de fractie in de Bondsdag akkoord ging met de Navo-luchtaanvallen die toen net waren begonnen.

Fischer heeft steeds gezegd dat de militaire acties noodzakelijk zijn om president Milosevic terug naar de onderhandelingstafel te krijgen.

Bij de onrust binnen de Groenen lijkt de PDS, de opvolger van de Oost-Duitse communistische partij, garen te spinnen. Deze partij, die tegen het Navo-optreden is, noemt zich nu de enige Duitse vredespartij.

advertentie

PRESS NOW

de Balie

dinsdag 30 maart, 20.30 uur, zaal

Kleine-Gartmanplantsoen 10 reserveren 020-5535100

Open kanalen voor Kosovo

Avond over Kosovo, over de oorlog, de onbeschermde bevolking, de slachtpartijen en de berichtgeving hierover. Met de laatste informatie en o.a. **Hylke Tromp**, **Jaap van Ginneken** o.l.v. **Andrée van Es**.

Steun onafhankelijke media in Servië en Kosovo: giro 7676

Nieuwe Navoleden zien angstig toe

Centraal Europa

Martijn Roessingh

AMSTERDAM – De drie Centraal-Europese landen Hongarije, Tsjechië en Polen zullen zich een andere toetreding tot de Navo hebben voorgesteld. Ze waren koud lid of het dreigement van bombardementen op Joegoslavië werd omgezet in actie.

Bijna driekwart van de Hongaren vreest dat het conflict tussen de Navo en buurland Joegoslavië de grens over zal komen, zo bleek uit een opiniepeiling van een Hongaars televisiestation. Die 'infectie' kan op verschillende manieren plaatsvinden.

In militaire zin gebruikt de Navo momenteel vliegvelden op het Hongaarse grondgebied voor haar operaties. Sommige daarvan, zoals de Taszar-basis in het zuidwesten van het land, liggen binnen het bereik van de Joegoslavische artillerie en raketten. Mocht het conflict verder escaleren, dan is niet uitgesloten dat Hongarije doelwit wordt.

Daarnaast kan de komst van vluchtelingen uit Joegoslavië spanningen in Hongarije veroorzaken. De gebouwen voor opvang zijn al aangewezen. Niet verrassend is dat op dit moment geen vluchtende Albanezen het land bereiken; de route vanuit Kosovo door Servië naar Hongarije ligt niet voor de hand.

Op langere termijn baart de situatie in de nabije Vojvodina de Hongaren meer zorgen. Net als in Kosovo leven ook in die Servische regio, die zijn autonomie verloor door optreden van Milosevic, etnische groepen door elkaar. Onder hen zijn minstens 200 000 Hongaren. Gevreesd wordt, overigens al sinds de desintegratie van Joegoslavië begon, dat uiteindelijk ook daar etnische conflicten zullen worden aangewakkerd. Met als afschrikwekkend slotakkoord de etnische 'purificatie' van de regio en de vlucht van de honderdduizenden Hongaren de grens over naar het noorden.

Paradoxaal genoeg valt niet uit te sluiten dat momenteel etnische Hongaren deelnemen aan de acties van het Joegoslavische leger in Kosovo. Volgens sommige bronnen heeft Belgrado de afgelopen maand in de Vojvodina extra rekruten opgeroepen.

In Tsjechië, dat geen grens met Joegoslavië deelt, is de stemming verdeeld. De regering van premier Milos Zeman heeft ingestemd met de bombardementen – hoewel de opmerking dat 'het besluit al was genomen voordat we lid werden van de Navo' ten minste de indruk geeft dat Praag niet de volle verantwoordelijkheid voor de acties wil nemen. De oppositie, waaronder de ODS van ex-premier Vaclav Klaus, heeft de bombardementen 'teleurstellend' genoemd. President Vaclav Havel heeft critici van de Navo-aanvallen tot 'isolationisten' bestempeld.

Met de geografische afstand tot Joegoslavië neemt ook de steun voor het Navo-optreden toe. De Poolse regering heeft zich vierkant achter de bombardementen geschaard, en president Aleksander Kwasniewski heeft laten weten dat 'alle staatsinstellingen' het Navobesluit steunen. Onder de Poolse bevolking is de steun niet unaniem: een meerderheid van 60 procent is voor de bombardementen, terwijl een derde tegen is.

FEITEN / De ondergang van een krant

DE ONDERKRANT

Koha Ditore, ofwel Dagblad de Tijd, bestaat niet meer. Doorgedraaide Serviërs hebben het gebouw van deze prominente Albaneestalige krant in Pristina een week geleden in de as gelegd. Voor de Albanese bevolking in Kosovo was *Koha Ditore* een belangrijke bron van onafhankelijke informatie. „Een betrouwbare krant", zegt Paul Staal, directeur van de Amsterdamse stichting Pressnow, die de onafhankelijke media in Joegoslavië ondersteunt.

Koha Ditore vervulde een belangrijke maatschappelijke functie door de Albanezen in Kosovo bewust te maken van hun etnische achtergrond. *Koha Ditore* besteedde veel aandacht aan de Albanese cultuur en de onderdrukking van de bevolking door de Servische autoriteiten.

Koha Ditore verscheen in 1993 als opinieweekblad onder de naam *Koha*, ofwel de'Tijd. Na de komst van de OVSE-waarnemers naar Kosovo in 1998 verscheen het tijdschrift als dagblad onder de naam: *Koha Ditore*. De redactie van deze Albaneestalige krant bestond uit een groot team van jonge journalisten dat veel aan eigen nieuwsgaring deed. Daarnaast werd *Koha Ditore* van informatie voorzien door westerse persbureaus.

De gedrevenheid waarmee de journalisten hun werk deden, bracht de hoofdredactie regelmatig in conflict met de Servische autoriteiten. Tien dagen geleden kreeg hoofdredacteur Baton Haxhiu het aan de stok met de Servische autoriteiten na het publiceren van verklaringen van Hashim Thaci, de leider van Kosovo-Albanese delegatie bij de mislukte onderhandelingen in Parijs. Haxhiu moest een boete van 180 000 gulden betalen wegens het 'overtreden' van de mediawet in Joegoslavië. Dat weigerde hij. De Servische televisie had immers diezelfde verklaringen zelfs twee keer uitgezonden. „Het is een schande. Zal de minister van informatie de Servische televisie aanklagen?" vroeg Haxhiu zich af.

De journalisten van *Koha Ditore* zijn of ondergedoken of gevlucht. Sommigen zijn zelfs ten prooi gevallen aan op Albanese intellectuelen jagende paramilitaire Serviërs. Hoofdredacteur Baton Haxhiu werd afgelopen zondag vermoord. Veton Surroi, eigenaar en uitgever van *Koha Ditore*, is ondergedoken.

Dirard Mikdad

Voorpagina Kaha Ditore

EU maant Nederland tot drukken begroting

IMF is gereserveerd over steun aan Rusland

AMSTERDAM – Het internationale monetaire fonds (IMF) betoont zich minder stellig dan Rusland over het akkoord dat de Russische premier Primakov maandag opgetogen meldde. Als Rusland zich goed gedraagt, oftewel akkoord gaat met een economisch herstelprogramma, kan er weer over geld worden gesproken, aldus IMF-directeur Camdessus. Volgende week reist opnieuw een delegatie naar Moskou om de details van het herstelplan verder uit te werken. Rusland heeft hard geld nodig van het IMF; in de eerste plaats om een aantal oude leningen af te lossen.

Fraudezaak rond top Belgische spoorwegen

BRUSSEL – Etienne Schouppe, topman van de Belgische spoorwegen, wordt ervan verdacht de boekhouding van het overheidsbedrijf te hebben vervalst. Schouppe is een eutmaal lang ondervraagd. Aan het eind van het verhoor is hij in staat van beschuldigingsstelkort minder zijn begrotingstekort minder van de EU maant Nederland

Drankconcerns gaan intensief samenwerken

PARIJS – Drie drankconcerns, het Franse Remy Cointreau, het Britse Highland Distillers en het Amerikaanse Jim Beam, gaan een gezamenlijke verkoop- en distributie-onderneming vormen. De nieuwe onderneming richt zich op alle belangrijke afzetmarkten buiten de Verenigde Staten en Europese economieën snelter groeien dan de Amerikaanse, die tot 2,2 komt.

Bij Nederland is dezelfde bewegging te zien. Na een forse economische groei van 3,7 procent in 1998, lijkt er voor dit jaar niet meer dan 2,3 procent in te zitten. In 2000 komt het herstel: 2,7 procent. Nederland zit dan precies op het EU-gemiddelde.

Door de economische tegenwind loopt het begrotingstekort van het kabinet op. De commissie wil dat het kabinet dat tegengaat door te bezuinigen, meer nog dan zij toe nu toe had aangegeven. Om de Nederlandse economie te stimuleren, beveelt de commissie aan de belasting op arbeid verder te verlagen en de werkloosheidsuitkeringen meer in te zetten om

Economische groei

Van onze correspondent

BRUSSEL – Ook de Europese Commissie ziet nu de economische groei in de unie verder afnemen. Het dagelijks bestuur van de EU maant Nederland zijn begrotingstekort minder te verlagen. Dat moet de economische groei in de unie verder afremmen.

De crises in Azië, Rusland en Brazilië hebben Europa toch harder geraakt dan eerder verwacht, erkent de commissie. Vorig jaar groeiden de economieën van 15 landen gemiddeld 2,9 procent. Dit jaar zwakt die groei af tot 2,1 procent.

Afgelopen herfst was de commissie nog optimistischer. Zij voorspelde toen dat de terugval bij 2,4 op zou houden. Sommige analisten vinden ook deze nieuwe voorspelling te hoog. De Oeso, de organisatie van rijke industrielanden, kwam vrij recent eveneens met lagere prognoses.

De vertraging in de groei is vanuiteliik aard, zo hield commissaris Yves Thibaut de Silguy voor monetaire zaken gisteren vol. In de tweede helft van dit jaar treedt een kentering op, zodat de groei in 2000 weer 2,7 procent zal bedragen. In dat geval zouden de groeien dan de Amerikaanse, die

Navo-acties splijten GroenLinks

31-3-99

Van onze redactie politiek

DEN HAAG – GroenLinks is verdeeld geraakt over de Navo-bombardementen op Joegoslavië. De Tweede-Kamerleden Van Gent en Karimi willen dat de Navo onmiddellijk met de bombardementen stopt.

Zij nemen daarmee afstand van de rest van de fractie. De voltallige Eerste-Kamerfractie van GroenLinks heeft zich achter de twee dissidente parlementariërs geschaard.

In een schriftelijke verklaring pleiten de GroenLinks-senatoren voor een 'eenzijdig inlassen' van een pauze in de bombardementen.

Volgens hen hebben de luchtacties van de Navo een 'escalatie van Servisch geweld tegen burgers in Kosovo' in de hand gewerkt. De pauze kan worden benut, schrijven zij, om de bemiddelingspoging van de Russische premier Primakov een kans te geven.

In het Tweede-Kamerdebat over Kosovo maakte fractieleider Rosenmöller bekend dat Van Gent en Karimi hebben gebroken met de fractielijn om onder voorwaarden in te stemmen met voortgaande luchtacties tegen Servische militaire doelen in Kosovo.

De fractie vergaderde gisteren ruim drie uur over de kwestie. „Ik vind het nu genoeg geweest met die bombardementen. Er moet een einde aan komen. De diplomatieke weg biedt een betere kans om het moorden te stoppen", zegt Van Gent vandaag in een vraaggesprek met *Trouw*.

'Kosovo' is, nu de verdeeldheid in GroenLinks toeslaat, een vuurproef voor het partijleiderschap van Rosenmöller.

De partijraad van GroenLinks vergadert naar verwachting zaterdag over het beleid van de Tweede-Kamerfractie.

Inmiddels heeft de Duitse zusterpartij van GroenLinks, de Groenen, ook steeds meer problemen met de Navo-bombardementen op Joegoslavië.

HET INTERVIEW MET VAN GENT STAAT OP PAGINA 4

Navo gaat door

31-3-99

Bemiddeling Russische premier heeft 'geen enkel resultaat'

Kosovo

redactie buitenland

AMSTERDAM – De lidstaten van de Navo vinden de reactie van de Joegoslavische president Slobodan Milosevic op het bemiddelingsvoorstel van de Russische premier Jevgeni Primakov onvoldoende. De acties van het bondgenootschap gaan voorlopig gewoon door.

De Nederlandse Navo-ambassadeur Niek Biegman zei gisteravond dat de bemiddeling van Primakov 'geen enkel resultaat' heeft opgeleverd. De voorstellen van Primakov vormden ook geen basis voor een politieke regeling voor Kosovo, zei de Duitse bondskanselier Gerhard Schröder.

Een somber ogende Schröder zei dat de Navo een duidelijk zichtbaar teken van Milosevic wil krijgen dat Joegoslavië klaar is voor onderhandelingen. „Het eerste en duidelijkste signaal moet de complete terugtrekking van de militaire en paramilitaire troepen uit Kosovo zijn, zodat het moorden in dit deel van Europa kan ophouden."

Primakov was naar Bonn gegaan om Schröder in te lichten over het resultaat van zijn langdurige onderhandelingen met de Milosevic, eerder op de dag. De Navo-lidstaten hadden vooraf al te kennen gegeven weinig heil te zien in zijn missie.

Milosevic is bereid zijn militaire aanwezigheid in Kosovo terug te brengen en de 'vredelievende' vluchtelingen te laten terugkeren, aldus Primakov. Maar voordat Milosevic bereid is „een politieke oplossing voor alle problemen te vinden", moeten de Navo-bombardementen stoppen en de sancties tegen Joegoslavië worden opgeheven. De onderhandelingen zijn volgens een Russisch televisiestation moeizaam verlopen.

President Milosevic zei op de Joegoslavische televisie bereid te zijn het Russische voorstel te accepteren 'om te beginnen met terugtrekking' van de Joegoslavische troepen in Kosovo. Maar hij zei dat dit slechts mogelijk is als de Navo ophoudt met haar 'agressie' en met het verlenen van steun aan de 'Albanese separatisten'. Milosevic prees de 'heroïsche verdediging' van de Serviërs. Volgens de president toont die aan dat zijn volk niet buigt voor geweld.

De militaire operatie van de Navo ging gisteren, ondanks de bemiddelingspoging van Primakov, gewoon door. Berichten dat de Servische acties in Kosovo op een volkerenmoord uitlopen, worden steeds sterker. Volgens de Navo zijn in de afgelopen zes dagen 118 000 Kosovaren verdreven. De stad Pec, die 100 000 inwoners kende, zou vrijwel volledig zijn verwoest.

Inmiddels komt de noodhulp op gang. De Europese Commissie stelt 55 miljoen gulden beschikbaar voor opvang van de vluchtelingen. Een Brits en een Duits vliegtuig met hulpgoederen vertrokken gisteren naar de regio.

De Navo is begonnen met versterken van de troepen die al enige tijd in het buurland Macedonië zijn gestationeerd. Deze nu nog 14 000 militairen tellende vredesmacht krijgt als taak de grenzen van Macedonië te beschermen. Vorige week liet de Navo al weten dat een aanval op de buurlanden van Joegoslavië niet zal worden geaccepteerd.

Ook tweehonderd Nederlandse militairen krijgen de nieuwe verdedigingstaak.

MEER NIEUWS OP PAGINA 4 EN 5

Waar zijn de kinderen?

ROŽAJE, 31 MAART. Sherine H. is in de chaos in Peć, waar ze vandaan is gekomen, twee van haar drie kinderen en haar man kwijtgeraakt. Nu, in Rožaje in Montenegro, kijkt ze samen met haar oudste dochter iedere keer als er nieuwe vluchtelingen aankomen of er bekende gezichten tussen zitten.

Op zaterdagavond waren Servische politiemensen en leden van een militie schreeuwend, vloekend en schietend het huis binnengekomen. Het ene na het andere huis werd zo ontruimd. Iedereen werd de straat op gestuurd, waar anderen een corridor hadden gevormd om te voorkomen dat iemand kon ontsnappen.

In de chaos op straat, waar ook werd geschreeuwd en geschoten, verloor Sherine haar twaalfjarige zoon en haar achtjarige dochter uit het zicht. Ook haar man heeft ze sindsdien niet meer gezien. Sherine herinnert zich alleen nog maar vaag hoe ze uiteindelijk in Rožaje is aangekomen. Ze weet alleen nog dat ze vrijwel de hele zondag heeft gelopen, met haar dochter aan de hand. Aan het begin van de avond bereikte ze Rožaje, waar ze de nacht kon doorbrengen bij vrienden van de familie.

De maandag heeft Sherine op het stampvolle marktplein in Rožaje gewacht tot ze als vluchteling geregistreerd zou worden. Met de aankomst van een nieuwe vrachtwagen met vluchtelingen gloort even de hoop dat haar kinderen erbij zitten. (Frankfurter Allgemeine Zeitung)

Laatste journalist in Kosovo zit in de val

Door onze correspondent

ROME, 31 MAART. **De laatste Westerse journalist in Priština heet Antonio Russo, van de Italiaanse zender Radio Radicale. Via een krakende telefoonlijn slaagt hij er af en toe in contact te leggen met zijn thuisbasis. Het zijn dramatische gesprekken, waarin Russo vertelt dat zijn vrienden, zijn Albanese collega's, de schrijvers en fotografen met wie hij heeft gewerkt, allemaal zijn verdwenen. Dood of gevlucht? Russo heeft geen idee.**

Hij vertelde gisteren dat hij al twee dagen de straat niet meer op durft. „Het meest bang ben ik voor de milities." Russo vertelt dat die een hoofdrol spelen in het opsporen en vermoorden van prominente Kosovaren. Hij heeft de indruk dat een precies plan wordt gevolgd bij de aanvallen en de vernietiging van huizen. „Ik zie overal grote rookwolken", vertelde hij in een pauze van het bombardement op Albanese wijken in Priština. „Er is hier niets om ons te verdedigen. Er zijn geen wapens, geen bunkers om te schuilen. Sommige huizen hebben hooguit een kelder.

„Ik vind het absurd dat, terwijl er hier wordt gebombardeerd door de Serviërs, in Belgrado diplomatiek overleg gaande is", zei hij gistermiddag. „Ik kan niet begrijpen hoe het mogelijk is dat de diplomatie al ruim een jaar lang blind is voor de onoprechtheid van Miloševic.

„Er is hier een tragedie aan de gang, want hier zitten mensen, inclusief ondergetekende, die geen enkele manier hebben om zich in veiligheid te brengen", aldus Russo. „De meesten hebben zich gebarricadeerd in huis. Auto's zijn er niet meer." Russo vertelde dat sommige mensen op het laatst nog hebben geprobeerd te ontsnappen, maar zijn tegengehouden door de politie. Alleen wie heel veel geld bij zich had, kon wegkomen. De meeste mensen hebben nog voor een paar dagen te eten, maar daarna is het echt op. De winkels zijn leeg. Aan het eind van de dag gaat de stroom uit en 's nachts is het bitter koud. En dan komt ook de angst, nog meer dan overdag. „Alle opties staan open", zo besloot hij. „Wij zijn als lammeren die niet weten wat ze moeten doen, wat er zal gebeuren." Vanmorgen was er heel kort telefonisch contact mogelijk met Russo, net genoeg om te vertellen dat hij heelhuids uit de nacht is gekomen.

In Macedonië dreigt de destabilisatie

Macedonië wordt overstroomd met vluchtelingen. Ze doen niet alleen een beroep op de schaarse hulpbronnen, ze wijzigen ook het etnische evenwicht.

Door onze redacteur
CEES BANNING

SKOPJE, 31 MAART. In Macedonië tikt een demografische tijdbom. Om die niet te laten ontploffen heeft de regering van premier Ljupčo Georgijevski verordonneerd dat maximaal 20.000 oorlogsvluchtelingen kunnen worden opgenomen. „Meer zou leiden tot een destabilisatie van het land en de regio", zegt vice-premier Radmila Kiprijanova-Radovanovik.

Twee keer per dag geeft ze een persconferentie. Vanachter een plastic bloemstuk tegen een blauwe achtergrond wordt met een stoïcijns gezicht het aantal vluchtelingen voorgelezen, als betrof het de waterstanden. Gisteren meldde ze dat het maximum van 20.000 mensen is bereikt. Sluit Macedonië nu de grens? „Uiteraard niet", reageert ze geïrriteerd. „We hebben al 22.000 mensen geregistreerd. Maar Macedonië is niet in staat om het vluchtelingenprobleem alleen op te lossen."

Er zijn afspraken gemaakt met Griekenland, Bulgarije en Turkije om ook mensen op te nemen. Verder deed president Kiro Gligorov gisteren een dringend beroep op de landen van de EU om vluchtelingen op te nemen. Macedonië telt een grote Albanese minderheid, die op gespannen voet leeft met de Macedonische meerderheid. Als, zo zeggen de laatsten, het 'etnische evenwicht' wordt verstoord (lees: als het aantal etnische Albanezen te sterk stijgt), wordt de politieke stabiliteit van het land verstoord. Over veel kwesties lopen de meningen tussen beide groeperingen uiteen. Zelfs over de samenstelling van de bevolking. De minderheid maakt volgens de Macedoniërs maximaal 25 procent van de bevolking uit, de Albanezen houden het op 40 of 45 procent.

„We rekenen op steun van de EU én van de NAVO", licht Radmila Kiprijanova-Radovanovik na de persconferentie toe. Tijdens de wandeling naar haar kantoor beantwoordt 'Cleopatra' (zoals ze wegens haar klassieke uiterlijk in de Macedonische pers wordt genoemd) een paar vragen.

Als de EU bereid is de vluchtelingen financieel volledig te adopteren, maar op voorwaarde dat ze in úw land moeten worden opgevangen, gaat u daarmee akkoord?

„Nee, meer vluchtelingen zijn een bedreiging voor onze maatschappij. Het zijn vluchtelingen, we kijken niet naar hun etnische achtergrond."

Maar de opvang is toch tijdelijk? U hebt gezegd dat u ervan uitgaat dat alle vluchtelingen weer teruggaan.

„Dat is waar, maar ook op korte termijn werkt een groot aantal vluchtelingen ontwrichtend voor ons land. We lijden al grote financiële schade door de oorlog. We hebben een werkloosheid van 30 procent. Er zijn grenzen aan de opvang."

U schetst een financieel-economisch probleem. De regeringen van de meeste West-Europese landen vinden dat ze al worden geconfronteerd met een vluchtelingenprobleem en willen dat de vluchtelingen worden opgevangen in de regio. Als de geldbuidel opengaat voor Macedonië, bent u dan bereid om meer mensen op te nemen?

„Het is niet alleen een financieel probleem. Een complexe samenleving als de Macedonische kan niet onbeperkt vluchtelingen opnemen. Alle partijen in de coalitie zijn het daarover eens. We vormen één front."

De vice-premier is lid van het liberale Democratisch Alternatief

---

'Dit kan een staat met een korte historie worden'

(DA), het bindend element tussen de Slavisch-Macedonische VMRO/DPMNE en de belangrijkste Albanese partij in Macedonië. Sinds eind vorig jaar regeert deze coalitie. Daarbij wordt het verleden met de mantel der liefde bedekt. Radmila Kiprijanova-Radovanovik was van 1994 tot 1998 namelijk rector van de Universiteit van Skopje. Ze weigerde in die functie toestemming te geven aan de stichting van Albaneestalige faculteiten. Jarenlang was het land in de ban van deze strijd, die leidde tot de vestiging van een ondergrondse Albaneestalige universiteit. Ze wil er niet over praten. „Ons verleden levert genoeg munitie voor een eeuwig durende polemiek. Laten we ons nu richten op de toekomst. Als we nu de krachten in Macedonië niet bundelen, zal onze republiek de geschiedenis ingaan als een met een zeer korte historie. We moeten snel een oplossing vinden. Én Macedonië moet snel lid worden van de NAVO en aansluiting krijgen bij de EU."

U vreest dat Macedonië de volgende prooi van Milošević zal zijn?

„Ik vrees niets of niemand. Ik weet alleen dat de NAVO tot stabiliteit heeft geleid in West-Europa. Ik zie ook een taak voor de NAVO om een vreedzame samenleving te creëren op de Balkan."

Missie-Primakov mislukt

Milošević blijft onbuigzaam

BELGRADO, BONN, 31 MAART. De bemiddelingsmissie van de Russische premier Jevgeni Primakov in de Kosovo-crisis is mislukt. President Slobodan Milošević bleek alleen bereid het geweld in Kosovo te staken als de NAVO eerst de bombardementen zou staken. Het bondgenootschap wees dat onmiddellijk van de hand en intensiveerde de bombardementen nog.

Primakov reisde gisteren na een zes uur durend gesprek met Milošević van Belgrado naar Bonn, om de resultaten van het overleg voor te leggen aan de Duitse kanselier Gerhard Schröder, voorzitter van de Europese Unie. Terwijl Milošević zelf in Belgrado de „heroïsche verdediging" tegen de NAVO-bombardementen prees en zei dat die verdediging „niet met geweld kan worden gebroken", meldde Primakov in Bonn dat de Joegoslavische leider het geweld alleen staakt en de vluchtelingen laat terugkeren als de NAVO ophoudt met haar bombardementen en als alle bestaande internationale sancties tegen Joegoslavië worden opgeheven. De 'concessie' van Belgrado werd in Bonn onmiddellijk van de hand gewezen, omdat ze niet tegemoet komt aan de eisen van de NAVO: een onmiddellijke staking van het etnische geweld in Kosovo en ondertekening van het vredesplan van Rambouillet. „Dit is geen basis voor een politieke oplossing", zo zei Schröder.

Hij werd direct bijgevallen vanuit Londen en Washington. Premier Blair zei, doelend op Milošević: „Het gaat om daden, niet om woorden. Hij weet wat hem te doen staat." President Clinton zei: „President Milošević is deze brute campagne begonnen: het is zijn verantwoordelijkheid er onmiddellijk mee op te houden en een rechtvaardige vrede te accepteren." Daarover, zo voegde Clinton eraan toe, zijn alle bondgenoten het eens. „We moeten, als we dat kunnen en waar we kunnen, etnische zuivering en genocide tot staan brengen", aldus de president. James Rubin, woordvoerder van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken, noemde Milošević' aanbod „jammerlijk tekortschietend".

Clinton suggereerde gisteren dat de Amerikanen een belangrijke koerswijziging overwegen: tot dusverre heeft de internationale gemeenschap erkend dat Kosovo bij Servië hoort, al moet het binnen Servië autonomie krijgen. Gisteren zei hij dat het Servische beleid van verschroeide aarde en de „genocide" in Kosovo de Amerikanen ertoe kunnen brengen de Servische aanspraken op Kosovo niet langer te erkennen. *Dat zou ertoe kunnen leiden dat de VS zich in de toekomst gaan uitspreken voor afscheiding of onafhankelijkheid van Kosovo.* Het was overigens voor het eerst dat Clinton inzake Kosovo het woord genocide gebruikte.

De NAVO heeft gisteren laten weten dat tot dusverre 1700 bombardementsvluchten zijn uitgevoerd en honderd kruisraketten zijn afgevuurd. Sinds gisteren wordt permanent en zonder onderbreken gebombardeerd. Militaire installaties blijven het belangrijkste doelwit. Gisteren werden opnieuw doelen in heel Joegoslavië bestookt, maar werden de bombardementen vooral geconcentreerd op militaire doelen in Kosovo.

De VS waarschuwden gisteren Belgrado verder dat elke poging om het democratische bewind in Montenegro – naast Servië de tweede deelstaat van Joegoslavië – omver te werpen, zal leiden tot een escalatie van het conflict met de NAVO. Montenegro wordt gesteund door een president en een coalitie die kritisch, zo niet vijandig, staan tegenover Milošević en *zijn beleid, niet alleen in Kosovo maar ook op talrijke andere gebieden.* (Reuters, AFP, AP)

NAVO-luchtvloot heeft nog vele opties

Steeds vaker wordt geopperd om grondtroepen in te zetten in Kosovo. Maar de opties van het NAVO-'luchtwapen' zijn nog lang niet uitgeput.

DOOR MENNO STEKETEE

ROTTERDAM, 31 MAART. Veel effect lijkt het bombardementsoffensief van de sterkste militaire alliantie ter wereld op de strijdkrachten van Joegoslavië niet te hebben. Niet alleen is Belgrado blijkbaar niet onder de indruk van de aanvallen op strategische doelen als de luchtafweer, munitie-depots en commandocentra. Maar ook de troepen in Kosovo gaan ongehinderd door met hun 'etnische zuivering'. De roep om NAVO-grondtroepen in te zetten worden daarom steeds luider. Maar een grondaanval, een operatie die vrijwel zeker tot een aanzienlijk aantal slachtoffers zal leiden, is allesbehalve de enige mogelijkheid. De NAVO-luchtmachten hebben nog meer pijlen op hun boog.

Het bombardementsoffensief wilde in eerste instantie de achilleshiel van de Joegoslavische militaire machine vinden. De aanpak hiervoor was beproefd: al tijdens de Koude Oorlog bestond deze doctrine, waarvan de juistheid gedurende de Golfoorlog werd bewezen. Eerst moest de luchtafweer worden uitgeschakeld, en vervolgens moesten doelen worden bestookt die militaire operaties onmogelijk maakten. Een bekend voorbeeld uit de Koude Oorlog gold de brandstofaanvoer: een bombardement op de ondergrondse olietanks in Oost-Europa en West-Rusland zou weinig nut hebben, want het waren er te veel. Het zou te lang duren om die allemaal te vernietigen en de Sovjet-tanks zouden dan al aan het Kanaal staan. Maar uit bestudering van de distributiepunten van deze olie bleek dat er daar maar zeer weinig van waren. Een gerichte aanval tegen de schaarse 'benzinestations' zou – in theorie – een moeilijk offensief van het Warschaupact in de kiem hebben gesmoord.

De briefing van het Pentagon liet gisteren zien dat de oorlogsindustrie hoog op de doellijst is komen te staan. Olieraffinaderijen, voor deze aanvallen de directe militaire capaciteit, maar op de lange termijn betekent dit dat de Joegoslavische strijdkrachten zich niet meer zullen kunnen meten met die van Kroatië, of andere buurlanden. Zo worden de generaals, die militair behoudend zijn, en de politieke leiding tegen elkaar uitgespeeld.

Of deze aanpak werkt of niet doet op dit moment minder ter zake doordat de Albanezen van Kosovo – de inzet van het hele conflict – nu en masse op de vlucht wordt gejaagd. De exodus is alleen te stoppen door de Joegoslavische troepen, inclusief 400 tanks 300 pantservoertuigen en honderden stuks artillerie, aan te vallen. Een aanval met een groot aantal grondtroepen zou hiervoor op puur militaire gronden de beste oplossing bieden, maar politieke krachten staan dit vooralsnog in de weg.

Het uitbreiden van de luchtaanvallen op deze specifieke doelen lijkt daarentegen nog een alternatief te bieden. Twee zaken staan de effectiviteit van aanvallen op het materieel in Kosovo in de weg: het is lastig om groepjes troepen en individuele, beweeglijke voertuigen te vinden doordat deze zich kunnen verstoppen. En het is gevaarlijk om de voertuigen aan te vallen doordat de vliegtuigen hiervoor laag moeten vliegen. Hierdoor komen ze in het bereik van hittezoekende luchtdoelraketten en luchtdoelartillerie.

Het Pentagon heeft bekendgemaakt extra onbemande robotvliegtuigen naar Kosovo te sturen die de troepenbewegingen in de gaten moeten houden. De toestellen kunnen met hun nachtzicht- of gewone camera's haarscherpe beelden naar grondstations doorsturen. Maar het meest geschikte wapensysteem is al geruime tijd het plaatse-twee JSTARS 'surveillance'-vliegtuigen. Dit kan met behulp van een zijwaarts kijkend radarsysteem vanaf een veilige afstand

Verstoppen heeft niet veel zin doordat op de 'banden' eenvoudig valt te zien waar een voertuig heen is gereden. Met behulp van het satellietnavigatiesysteem GPS is bovendien zo nauwkeurig het doel te lokaliseren dat de JSTARs-bemanning in beginsel direct doelcoördinaten in de vuurleidingscomputers van de artillerie of de raketbatterijen kan invoeren.

De aangewezen grondaanvalsvliegtuigen zijn de A-10 'Warthog' en de AV-8B 'Harrier'. Het eerste toestel heeft, naast een bewapening van lasergeleide bommen, een zevenloops kanon dat elke tank kan vernietigen. De Harrier is ontwikkeld om de mariniers vuursteun te verlenen. Vooral de berichten over het inzetten van de A-10's zijn onheilspellend, maar tijdens de Golfoorlog waren het vooral de lichter bepantserde en even laag vliegende Harriers die door de Iraakse luchtdoelartillerie de zwaarste verliezen leden. Militaire analisten zijn het er over eens dat gevechtshelikopters geknipt zijn voor het uitvoeren van missies in Kosovo. Vooral de Apaches, waarover ook de Nederlandse luchtmacht beschikt, kunnen zo laag – en bij nacht en ontij – vliegen dat ze buiten schot blijven. Ze zijn uitgerust met geleide en ongeleide raketten en een 30 millimeter kanon. De JSTARS en andere inlichtingenmiddelen kunnen ze betrekkelijk eenvoudig van doelcoördinaten voorzien. Het Pentagon heeft laten weten te overwegen om gevechtshelikopters te sturen. De vijf B-1B zware bommenwerpers die gisteren naar de regio werden gestuurd zijn van weinig nut: ze kunnen veel bommen afwerpen, maar het is niet aannemelijk dat de Servische tanks zich in compacte formaties zullen blootstellen.

En mochten deze aanvallen, bijvoorbeeld door aanhoudend slecht weer, toch niet, of niet snel genoeg, het gewenste resultaat hebben, dan zijn er nog andere manieren om de strijd vanuit de lucht te laten escaleren. De ministeries waar de acties van de speciale politroepen in Kosovo worden gecoördineerd zijn nog ongemoeid gelaten, net als de legerbases aan de Kroatische grens. Aanvallen hierop zullen het Joegoslavische opperbevel zeker niet bevallen. Bij gebrek aan NAVO-grondtroepen

NAVO-doctrines zijn in Koude Oorlog ontwikkeld

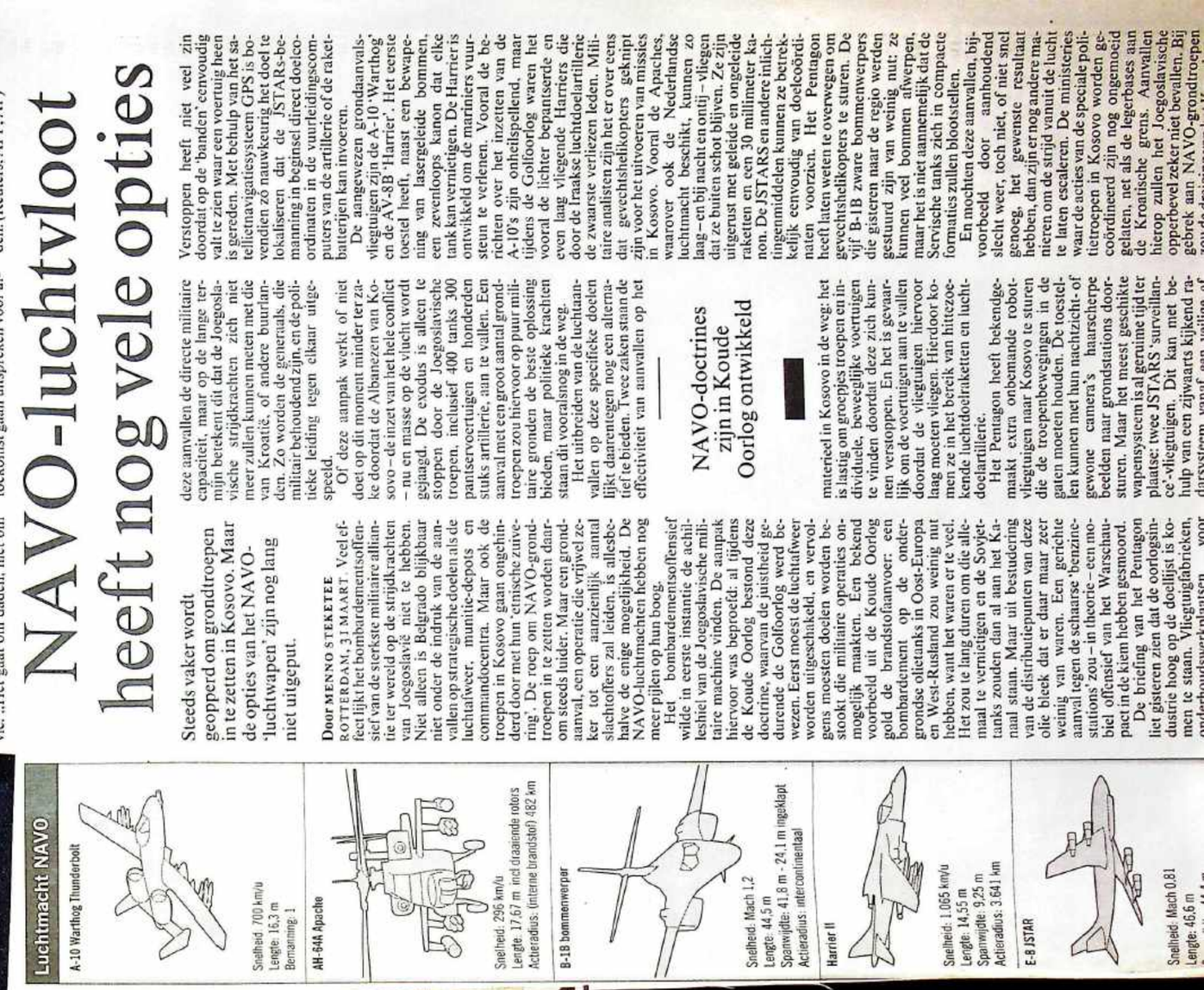

Alliantie kan afbraak Kosovo nog niet stoppen

De Russische spoedmissie naar Belgrado is zoals verwacht volledig mislukt. De NAVO kan voorlopig evenmin de afbraak van Kosovo tegenhouden. 'Srebrenica' lijkt inmiddels niet meer dan een Servische vingeroefening te zijn geweest.

Door onze redacteur
ROBERT VAN DE ROER

BRUSSEL, 31 MAART. Een van genocide beschuldigde agressor die het Westen eisen stelt, en een leider van een voormalige supermacht die dit eisenpakket bloedserieus presenteert aan de Europese Unie. Wie had gisteren het contact met de politieke realiteit in Europa en de transatlantische gemeenschap meer verloren: de Joegoslavische president Milošević of de Russische premier Primakov?

De Russische spoedmissie naar Belgrado is gisteren na zes uur uitgelopen op een voorspelbare mislukking. Milošević, kennelijk overmoedig of opgezweept door zijn eigen tot nu toe succesvolle zuiveringscampagne tegen de Kosovaren, eiste een einde aan de NAVO-bombardementen en aan economische sancties. Daarna zou hij bereid zijn tot beperking van zijn troepen in Kosovo en terugkeer van de vluchtelingen. De Duitse bondskanselier Schröder, de Amerikaanse president Clinton, de Britse premier Blair en andere NAVO-leiders verwierpen de uitkomst van Primakovs missie onmiddellijk als 'jammerlijk tekortschietend'. De Rus heeft zichzelf en zijn land geen dienst bewezen: militair stond Rusland al buitenspel, nu dreigt ook nog een diplomatiek isolement.

Een belangrijkere vraag is nu of het Westen, verenigd in de NAVO en EU, zelf nog voldoende greep heeft op de realiteit in Europa: na een week van NAVO-bombardementen verloopt Milošević' afbraak van Kosovo en zijn bevolking voorlopig aanzienlijk sneller dan de NAVO's afbraak van het Joegoslavische leger. De NAVO heeft zich niet alleen misrekend bij de omvang van Milošević' offensief en zijn etnische zuivering van de Kosovaren, zij blijkt tot nu toe ook niet bij machte haar strategie snel te kunnen aanpassen aan de situatie. „De NAVO dacht: binnen een paar dagen bindt Miloše-

NIEUWSANALYSE

vić wel in. Het tegendeel is waar", zegt een Europese diplomatieke veteraan. Alleen al de totale overrompeling aan Westerse kant door de extreme vluchtelingenstromen is hiervan een bewijs.

Het sturen van NAVO-grondtroepen, een veel besproken aanvulling op de luchtcampagne, blijft – voorlopig nog – niet aan de orde, wegens gebrek aan politieke bereidheid. Daarmee blijft het wachten tot de NAVO vanuit de lucht Milošević en zijn troepen in de hoek heeft gedreven en heeft uitgeput. Niemand op het NAVO-hoofdkwartier kan daarover een zinnige voorspelling doen.

De NAVO is tot op heden niet in staat gebleken het Servische offensief tegen de Kosovaren op enigerlij wijze een halt toe te roepen. Het Pentagon erkende gisteren dat de allantie wist dat de „knockout-stoot" niet snel zou komen. „Ik denk dat het veel langer zal duren om de troepen af te breken zo veel als wij nodig achten", zei een woordvoerder van het Amerikaanse ministerie van Defensie. Maar hij voegde eraan toe dat „wij erop voorbereid zijn net zo lang door te gaan als vereist is".

De alliantie werkt gestaag een lijst met militaire doelen af, en richt daarbij naar eigen zeggen grote schade aan. Die lijst is volgens ingewijden vandaag uitgebreid tot doelen waaronder ook regeringsgebouwen in het centrum van Belgrado kunnen vallen, zoals de ministeries van Defensie en Binnenlandse Zaken. Die stap is op zichzelf een erkenning dat de NAVO nu alle zeilen moet bijzetten, wil zij niet te laat het Joegoslavische leger lamleggen en een 'holle overwinning' behalen, zoals de toonaangevende Amerikaanse kranten deze week waarschuwden.

„Wij hebben onze lessen van Srebrenica geleerd", antwoordden de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, Madeleine Albright, en haar Westerse collega's een jaar geleden steeds op de vraag of zij actief genoeg reageerden in deze crisis. Vergeleken bij de huidige afbraak van Kosovo, en het einde is nog niet in zicht, lijkt 'Srebrenica' inmiddels niet meer dan een Servische vingeroefening te zijn geweest. De NAVO noemde gisteren bij monde van woordvoerder Jamie Shea de zuiveringen 'een hedendaagse Grote Terreur', klaarblijkelijk een verwijzing naar de terreur onder Stalin in de Sovjet-Unie.

Westerse leiders als Clinton, Blair en Chirac bestijgen de toonladder steeds hoger bij hun beschrijving van de persoon Milošević en zijn daden. Zij doen dit in een dusdanig hoog tempo dat achter de horizon van de huidige militaire campagne langzaam twee politieke hamvragen opdoemen: valt er überhaupt nog met Milošević te onderhandelen? En kan het nu ter tafel liggende Rambouillet-akkoord, eenzijdig ondertekend door de Kosovaren, inmiddels naar de prullenmand?

„Milošević komt bovenaan de lijst van het Haagse oorlogstribunaal te staan. Daar is geen twijfel over mogelijk", zei vanochtend een hoge Westerse diplomaat. „Milošević verwijderen, dat wordt steeds meer het doel. De bombardementen versterken zijn positie, en vervreemden Servië van Europa. En dat komt alleen maar door hem."

Wat betreft de toekomst van Kosovo opperde president Clinton gisteren dat het Servische beleid van verschroeide aarde en de „genocide" in Kosovo de Amerikanen ertoe kunnen brengen de Servische aanspraken op Kosovo niet langer te erkennen. Dat zou ertoe kunnen leiden dat de VS zich in de toekomst gaan uitspreken voor afscheiding of onafhankelijkheid van Kosovo. Dat betekent het einde van het huidige Rambouillet-akkoord. Die vredesregeling lijkt inmiddels toch al zo goed als achterhaald. De huidige ramp maakt het moeilijk voorstelbaar dat beide partijen nog samen aan één onderhandelingstafel verschijnen. Daarvoor gaat de afbraak van Kosovo te snel.

NAVO kán geen grondtroepen sturen

Niet alleen de politieke wil ontbreekt om NAVO-grondtroepen naar Kosovo te sturen, ook in de praktijk is het een vrijwel onmogelijke zaak, vindt A.J. van Vuren.

ILLUSTRATIE: PIM VERMAAT EN CYPRIAN KOSCIELNIAK

De luchtaanvallen van de NAVO moeten Milošević dwingen het dictaat van Rambouillet te ondertekenen, maar daar ziet het tot op heden nog niet naar uit. Tegelijkertijd worden de Albanezen in Kosovo op grote schaal vermoord of verdreven. Velen vragen zich met toenemende verontwaardiging af waarom de NAVO geen grondtroepen inzet om de Albanezen daadwerkelijk te beschermen, want luchtaanvallen doen dat niet.

De cultuurhistoricus Thomas H. von der Dunk aarzelt bijvoorbeeld niet om grondtroepen van de NAVO niet alleen naar Kosovo te sturen, maar hij wil die zelfs tot voor de poorten van Belgrado laten opmarcheren (NRC Handelsblad, 27 maart). Maar het is één ding om vanuit de leunstoel op hoge toon de inzet van grondtroepen te eisen, het is iets heel anders om feitelijk in de Kosovaarse modder te gaan vechten. Waarom zou een soldaat uit Nederland of uit de Verenigde Staten zijn of haar leven wagen voor de vrede en veiligheid in Kosovo? Gaat het om het voortbestaan van Nederland, respectievelijk de Verenigde Staten? Wie wil er ook maar één boterham minder eten om Kosovo?

Daarentegen vindt Von der Dunk het normaal dat Servische soldaten niet voor hun land willen sneuvelen: „Dat de eerste dienstplichtigen zich al in een psychiatrische kliniek hebben laten opnemen om uitzending naar het front te voorkomen, maakt duidelijk dat niet alle Serviërs gestoord zijn." Dus een Servische soldaat is gestoord als hij de integriteit van zijn belaagde land en daarmee een fundamenteel belang van zijn land wil verdedigen, maar onze soldaten mogen zich van Von der Dunk laten verminken of doden om die vermaledijde Milošević eens een lesje in humanitair gedrag vis à vis zijn Albanese onderdanen bij te brengen. Ik denk dat Von der Dunk meer weet van culturen uit het verleden dan van de hedendaagse cultuur in het Westen; die bereidheid is er noch bij het grote publiek, noch bij de regeringen van de NAVO-landen. De ministers Albright en Van Aartsen hebben dat onomwonden verklaard.

Kortom, er gaapt een enorme kloof tussen wat het spraakmakende deel der natie belijdt over vrede, veiligheid en de rechten van de mens en wat het volk ervoor over heeft. Onze politici kunnen die kloof niet overbruggen. Dat is hun niet kwalijk te nemen, wel dat zij daar niet eerlijker over zijn.

Maar los van het feit dat wij geen grondtroepen in willen zetten, kunnen wij dat onder de gegeven omstandigheden ook helemaal niet. Een blik op de kaart leert dat Kosovo niet aan zee grenst en voorzover grondtroepen niet door de lucht worden aangevoerd moeten zij door Montenegro, Albanië en/of Griekenland en Macedonië. Thessaloniki heeft een goede haven en vandaar loopt een goede weg door Griekenland en Macedonië. Maar die landen zullen, gezien hun opstelling tot dusver, vrijwel zeker niet willen meewerken. Montenegro zal zeker ook geen toestemming geven en er is bovendien een aanzienlijke Servische troepenmacht gelegerd. Aldus lijkt alleen Albanië in aanmerking te komen, maar dat land beschikt nauwelijks over de infrastructuur voor het verzamelen van een troepenmacht van ten minste 100.000 man en de daarop volgende verplaatsing naar Kosovo, om over de logistieke ondersteuning maar te zwijgen. Gesteld dat de NAVO omstreeks deze tijd grondtroepen in Kosovo had willen inzetten, dan zouden de voorbereidingen daartoe ongeveer drie maanden geleden begonnen moeten zijn. Het is dus feitelijk uitgesloten om op dit moment of in de naaste toekomst tot gesynchroniseerde inzet van grond- en luchtstrijdkrachten te komen. Grondtroepen hebben nu eenmaal veel meer voorbereidingstijd nodig dan luchtstrijdkrachten.

Maar was het dan wel verstandig om luchtaanvallen op Joegoslavië te beginnen wanneer wij grondtroepen niet willen en althans in de huidige context niet kunnen leveren? De feiten waren als volgt: Milošević was al met een langzame etnische zuivering begonnen, hij zwichtte niet voor diplomatieke druk of militaire dreigementen en de NAVO zou bij niet-ingrijpen haar geloofwaardigheid verliezen met alle gevolgen voor haar toekomstige rol in dit deel van de wereld van dien.

De politieke cohesie van de NAVO was en is zwak; het is nu al moeilijk om de rijen met Italië en Griekenland gesloten te houden. De publieke opinie in de NAVO-landen is lauw gestemd over militair ingrijpen. Een oorlog tegen Milošević met grond- en luchtstrijdkrachten zat er niet in.

De NAVO en met name de Verenigde Staten hebben een grote technologische voorsprong op het gebied van kruisvluchtwapens en gevechtsvliegtuigen, waar de Serviërs nauwelijks een antwoord op hebben. Dus koos men voor luchtaanvallen. Daarmee kon men met betrekkelijk geringe risico's Milošević gevoelige klappen toebrengen en hem tot inschikkelijkheid bewegen. Een dergelijke campagne vanuit de lucht duurt zeker drie weken tenzij Milošević eerder opgeeft. Maar terwijl de luchtaanvallen amper begonnen zijn, verwachten sommigen nu al resultaat.

Milošević kan tegen de luchtaanvallen weinig doen en daarom vecht hij terug door Kosovo versneld etnisch te zuiveren. Los van de morele aspecten zitten hier allerlei praktische consequenties aan vast. Allereerst creëert Milošević als het hem meezit een crisis in één of meer buurlanden zoals Macedonië, waardoor de NAVO voor nieuwe problemen komt te staan. Voorts wordt de NAVO gedwongen de Servische grondstrijdkrachten en moordende bendes vanuit de lucht aan te vallen vóórdat de Servische luchtverdediging volledig is uitgeschakeld. Het maakt onze vliegtuigen kwetsbaar, hetgeen kan leiden tot grotere verliezen die de NAVO zich gezien de politieke cohesie en de publieke opinie maar in geringe mate kan veroorloven. Bovendien kunnen de luchtstrijdkrachten de in gang gezette etnische zuiveringen en moordpartijen niet effectief bestrijden. Dat zal wegens het 'CNN-effect' weer kritiek oproepen in de landen van de NAVO; nu al zijn er commentatoren zoals Marcel van Dam en Mient Jan Faber die niet in de eerste plaats de Serviërs de schuld geven van de wandaden die nu in Kosovo plaatshebben maar de NAVO. Wanneer je Milošević heet, moet dat tot tevredenheid stemmen.

De NAVO zal met de kaarten moeten spelen die zij heeft en dat zijn langdurig volgehouden luchtacties die zeker het potentieel hebben Milošević op de knieën te brengen. Dat zal de Albanese Kosovaren echter nu niet helpen, maar hopelijk wel op termijn. De uitkomst staat echter niet vast.

Gegeven die omstandigheden is het van belang de NAVO te steunen in plaats van met laatdunkende kritiek Milošević in de kaart te spelen. We zijn tenslotte in oorlog, en onze F16-piloten wagen hun leven. Een beetje steun vanuit de makkelijke leunstoel kan geen kwaad.

A.J. van Vuren is generaal-majoor bd.

Kamer en Kosovo

DE TWEEDE KAMER heeft gisteren opnieuw in overgrote meerderheid, nu bij monde van de fractievoorzitters, steun betuigd aan de NAVO-acties boven Servië. Eveneens gisteren hebben Nederlandse F-16 vliegtuigen voor het eerst sinds het begin van de luchtacties gronddoelen bestookt. Een causaal verband tussen de parlementaire instemming en de meer offensieve taak van Nederlandse vliegers is er niet. Wel onderstreept de actieve deelname van Nederland aan het bestoken van Servische doelen nog eens dat Nederland voor de volle honderd procent betrokken is bij de militaire operatie in voormalig Joegoslavië.

Anders dan in 1991 tijdens de acties tegen Irak, toen nationale fregatten een rol op de achtergrond vervulden, opereren Nederlandse F-16's nu in de voorste linies, met alle daaraan verbonden risico's voor de vliegers. Dat maakt steun vanuit het Nederlandse parlement, die niet alleen politiek maar ook moreel kan worden opgevat, des te belangrijker. Daar komt nog bij dat een bevestiging vanuit de Tweede Kamer van de gemaakte keuzes, na het Srebrenica-drama en de nasleep daarvan, ook een signaal van betekenis is.

Het was goed dat minister-president Kok gisteren eindelijk zijn opwachting maakte in de Tweede Kamer. Na de vertoning van vorige week toen de premier zich in de marge van de Eurotop in Berlijn beperkte tot het maken van enkele opmerkingen tegenover verslaggevers over het begin van de NAVO-interventie, was dat hard nodig. Natuurlijk heeft binnen de Nederlandse verhoudingen de minister-president geen 'presidentiële' status. Hij is formeel slechts de voorzitter van de ministerraad. Dat neemt allemaal niet weg dat in kwesties van een zo groot belang als militair optreden er wel degelijk ook een rol voor de minister-president is weggelegd.

LOS VAN DE aanwezigheid van Kok is vooral van belang dat de luchtacties van de NAVO in het Nederlandse parlement zeer breed worden gedragen. Alleen de fractie van de Socialistische Partij heeft zich tegen het militaire optreden gekeerd en blijft daarmee vasthouden aan de al eerder gekozen lijn. Opmerkelijker zijn de ontwikkelingen binnen GroenLinks. Na een zeer uitvoerig debat hebben twee leden zich alsnog tegen de acties uitgesproken. Het siert de fractie dat er ruimte wordt gegeven voor die twijfel.

Bij het oplossen van het conflict als zodanig is de positie van Nederland vanzelfsprekend een beperkte. De fractievoorzitters hebben er gisteren in het debat goed aan gedaan zich neer te leggen bij die bescheiden rol. Dat neemt niet weg dat dit in de toekomst anders kan komen te liggen. Kok zei gisteren somber gestemd te zijn over een snelle oplossing. Naarmate de tijd voortschrijdt, bombardementen doorgaan en concreet resultaat uitblijft, zal de twijfel ongetwijfeld toenemen. Hoe dat zich vervolgens in de politiek zal vertalen, is vervolgens de vraag. Dan zal ook blijken hoe belangrijk voor het verloop van de actie het thuisfront is. Op dat moment hebben ook Nederlandse politici een zware verantwoordelijkheid.

Hoe men een Saddam maakt

31-3-94

H.J.A. Hofland

NEW YORK. De politiek van Milošević bestaat uit het scheppen van voldongen feiten, met militaire en diplomatieke middelen. Ook deze grote confrontatie eindigt eens in een wapenstilstand. Intussen zijn een paar honderdduizend Kosovaren verdreven; en wat er ook mag worden beloofd, gegarandeerd, het gros komt niet meer terug. Binnen een paar jaar wonen daar Serviërs, en dat was tenslotte de bedoeling. „Wij hebben de indruk dat er een campagne gaande is om Kosovo opnieuw in te richten, zodat er een situatie ontstaat die voor Milošević aanvaardbaarder is", aldus een woordvoerder van de NAVO in Brussel. Het is eufemistisch uitgedrukt. Het 'etnisch schoonmaken' is al zolang de nieuwe oorlogen in Joegoslavië duren de eerste fase tot een herinrichting. Steeds is daarbij dezelfde politiek gebruikt: van agressie naar bemiddeling naar bestand, en opnieuw, en dit lang genoeg om de oorspronkelijke bewoners alle lust tot terugkeer te doen vergaan. Daarmee is het voldongen feit gesteld, de vrede kan gesloten worden en in stilte is het Westen opgelucht dat het van het probleem is verlost. Dat het Karadžić tenslotte niet is gelukt komt doordat hij de door de Amerikanen bewapende Kroaten op zijn weg vond. Niemand met enige invloed in Washington denkt er zelfs aan het bevrijdingsleger van Kosovo te bewapenen, en zo is het ook uitgesloten dat Amerikaanse of andere grondtroepen van de NAVO worden ingezet. Op dit ogenblik zou dat trouwens al te laat zijn.

Het doel van de NAVO was Milošević ertoe te brengen het internationale vredesverdrag van Rambouillet te aanvaarden. Daarmee zouden de Kosovaren voor het schrikbewind worden gespaard. Dit doel is vervallen. Na een week is Kosovo het zwaarst gehavende kind van de rekening, wat Milošević hierna ook mag aanvaarden of verwerpen. Zo komt vanzelf het plaatsvervangende doel aan de orde: de vernietiging van de Joegoslavische strijdkrachten door continue bombardementen. De praktische ervaring van vorige gelegenheden – van Passchendaele tot Hanoi en Bagdad – heeft intussen geleerd dat het beoogde resultaat dan gemakkelijk verder uit het zicht kan raken. De vijand wordt er niet mee vernietigd. De resultaten van de NAVO-aanvallen tot nu toe worden 'laag tot matig' geschat. De Servische luchtverdediging is grotendeels intact; de Amerikanen krijgen een tekort aan kruisraketten.

Door dit alles wordt het moreel van de Serviërs sterker. Misschien lijkt het wat ver gezocht om bij het einde van deze eeuw nog eens de bijbel van de krijgskunst uit het begin van de vorige eeuw te citeren, Clausewitz's *Vom Kriege*. Het moreel, schreef hij, kan niet geteld worden; alleen gezien en gevoeld. Voor een hoog moreel heeft de *high tech* nog geen neutraliserende wapens gevonden.

In de eerste Golfoorlog was het moreel van de Amerikanen hoog. De operatie was in bijna een half jaar zorgvuldig opgebouwd, politiek en militair en ook psychologisch. Saddam werd beschouwd als de volstrekte vijand. Hij *moest* worden verslagen. Een andere oplossing was er niet. Dat werd dag in dag uit door de media verzekerd. Dat er een grote grondstrijdmacht ter plaatse was heeft het patriottisme versterkt. En toen de luchtoorlog eenmaal aan de gang was, werd door de publieke opinie geen moment meer aan de rechtvaardigheid van de Amerikaanse zaak getwijfeld. De eerste Golfoorlog was een nationale oorlog geworden. Dat Saddam hier nog altijd als een van de belangrijkste volksvijanden wordt beschouwd, is niet in de laatste plaats aan George Bush te danken.

Hoe anders is het nu. Natuurlijk, wat nu in Kosovo gebeurt, maakt diepe indruk, en vooral de laatste dagen. Maar voor de publieke opinie en het Congres is het nog steeds volstrekt onaanvaardbaar dat Amerikaanse landstrijdkrachten daadwerkelijk aan de oorlog zullen meedoen. De strategie van het Pentagon is dan ook ontworpen om die mogelijkheid uit te sluiten. Alleen dit al doet de betrokkenheid verminderen. En nu voltrekt zich een kettingreactie. Op de televisie worden formidabele bombardementen vertoond. Maar Milošević verliest zijn koelbloedigheid niet. In discussieprogramma's maakt een groeiend aantal politici en militaire deskundigen geen geheim van hun twijfel. „Als het goed afloopt valt het mee, maar een mislukking is waarschijnlijker." Het is oorlog en men staat achter de president die verklaart dat de Joegoslaven hun etnische zuiveringen moeten staken en dat de bombardementen zullen doorgaan tot het zover is. Maar het is een wankelende overtuiging van politici en 'opiniemakers' in de media; een hoofdartikelenovertuiging die door praktische twijfel wordt ondermijnd. Vergeleken met het moreel in de eerste Golfoorlog is dit op zijn hoogst een televisiemoreel.

De bemiddelingspoging van Primakov, die nauwelijks zo mag heten, is intussen mislukt, ook gezien vanuit Joegoslavisch standpunt. De eisen van Milošević boden kennelijk ook Primakov geen uitgangspunt om er zijn hartelijke steun aan te geven. Dit betekent in ieder geval dat de NAVO zich diplomatiek nog niet in een hoek heeft laten manoeuvreren: de verantwoordelijkheid voor de voortzetting van de oorlog is niet verder in de richting van de NAVO verschoven. In de Koude Oorlog hoorde het tot de communistische bekwaamheden conferenties te gebruiken om de schuldvraag om te draaien en de verantwoordelijkheid voor de vijandelijkheden bij de tegenstander (de oorlogshitsers) te leggen. Maar de mislukking van dit bezoek (wat is trouwens de oorzaak?) kan ook een nadeel hebben, namelijk dat de Russen als bemiddelaars niet meer meedoen.

Wat nu? Het woord *containment* is gevallen. Het verslaan van de vijand raakt op de achtergrond; het belangrijkste doel wordt te verhinderen dat hij zijn macht en gebied uitbreidt. Wat kan dat de facto betekenen? Ten eerste de erkenning dat de militaire strijd tegen Milošević niet te winnen valt. Ten tweede dat Joegoslavië nog duidelijker de status van een *rogue nation*, een schurkenstaat zal krijgen, geïsoleerd door blokkades en embargo's. Ten derde dat het militair zal worden bewaakt, zoals Irak, eventueel met inspectievluchten boven zijn grondgebied. Joegoslavië wordt niet tot een schurkenstaat maar een pariastaat, met aan het hoofd Milošević, de Saddam van Europa. Zal Europa dat verdragen? Het aanstaande resultaat zoals zich dat nu aftekent, is de overwinning van Milošević op de puinhopen van Kosovo, een Europa dat spijt heeft van zijn volgzaamheid en dat een half miljoen vluchtelingen moet onderbrengen, en de diepste crisis in het crisisrijke bewind van Bill Clinton. En een Saddam extra.

Bombardementen nu ook gericht op Joegoslavische strijdkrachten in Belgrado

NAVO-acties nemen in hevigheid toe

1-4-99

Van onze correspondent
Geert-Jan Bogaerts

BRUSSEL

De oorlog in Joegoslavië is in rap tempo aan het escaleren. De NAVO heeft haar piloten opdracht gegeven voortaan alle doelen te bombarderen waar de Joegoslavische strijdkrachten hun acties 'plannen, voorbereiden en uitvoeren'.

Volgens Amerikaanse diplomaten betekent dit dat voortaan ook overheidsgebouwen, ministeries en partijlokalen van president Milosevic in Belgrado het doelwit kunnen zijn van de NAVO-aanvallen. Woensdagavond zouden al bombardementen zijn uitgevoerd op het hoofdkwartier van de speciale Servische eenheden.

De verruiming van de doelen impliceert dat de NAVO van strategie verandert. De alliantie ziet president Milosevic niet langer als iemand met wie onderhandeld kan worden. Tot nog toe was het doel van de bombardementen de Serviërs het vredesakkoord van Rambouillet te laten tekenen. Het is echter onwaarschijnlijk dat Kosovo ooit nog deel kan uitmaken van een Joegoslavië dat wordt geleid door Milosevic. Het belangrijkste doel is nu beperking van de 'humanitaire ramp'.

De Serviërs zijn bezig met de evacuatie van de Kosovaarse hoofdstad Pristina, meldde NAVO-woordvoerder Shea gisteren. 'Moet u zich voorstellen, hele steden van de omvang van Breda en Maastricht worden ontruimd', vergeleek een diplomaat.

'De manier waarop ze te werk gaan, roept associaties op met George Orwell', aldus Shea. 'Ik heb altijd gedacht dat *1984* een fictief werk was, maar ik begin daar nu aan te twijfelen.' Volgens hem vernietigen de Serviërs alle papieren bewijzen van het bestaan van de Albanese meerderheid in Kosovo. 'Hun identiteit wordt hen afgenomen. Ze vernietigen geboortebewijzen, financiële archieven, eigendomsbewijzen en huwelijkscertificaten. Ze beroven de Albanezen van hun verleden en van hun cultuur, om zo hun gemeenschap te verwoesten.'

De NAVO verhoogt het tempo van de aanvallen. 'We zijn nu dag en nacht bezig. We komen in tijdnood', gaf een diplomaat toe. Hij refereerde aan de snelheid waarmee de etnische zuiveringen nu plaatshebben. 'Milosevic probeert een nieuwe realiteit te creëren. Als het zo doorgaat, vormen over een paar dagen de Serviërs de meerderheid in Kosovo.'

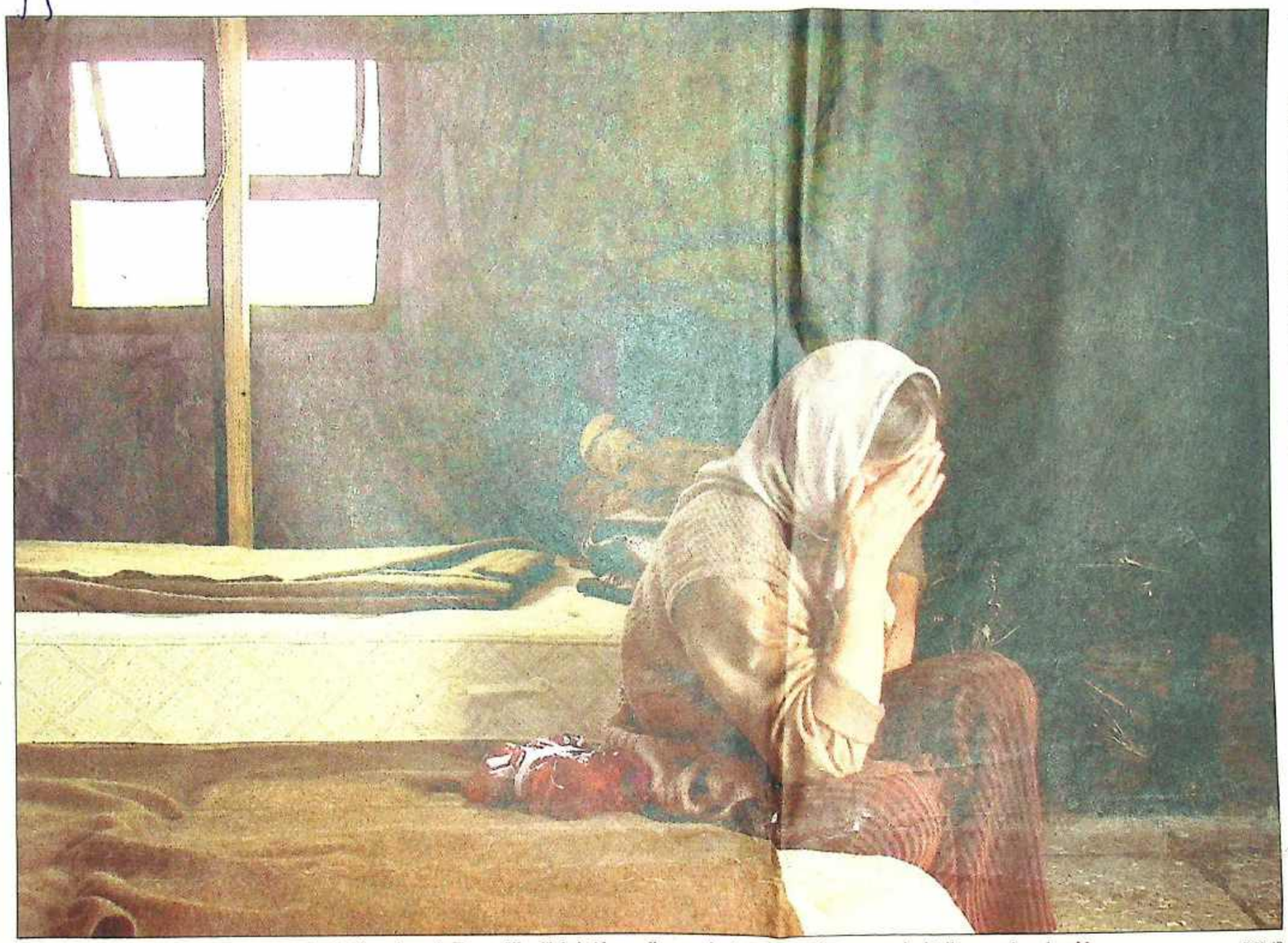

Een vrouw uit Kosovo zit in een tent van een vluchtelingenkamp in Tirana, Albanië. In het kamp zijn meer dan tweeduizend Kosovaarse vluchtelingen ondergebracht. FOTO AP

Tegelijkertijd vermindert het slechte weer de effectiviteit van de luchtaanvallen. Het laaghangende wolkendek verhindert dat de vliegtuigen militaire colonnes aanvallen. Ook statische doelen als munitie- en brandstofdepots zijn veiliger onder de wolken. Bovendien hebben voltreffers op deze installaties effect op de langere termijn. Een militaire eenheid kan zonder bevoorrading nog twee dagen functioneren.

NAVO-diplomaten deden laconiek over het gerucht dat Rusland een aantal oorlogsschepen naar de Middellandse Zee stuurt. 'Ze vraag voor doorvaart door de Bosporus ingediend', zei een van hen. 'En áls het gebeurt, doet Jeltsin dat alleen maar om de publieke opinie tevreden te stellen.' De Verenigde Staten zijn echter wel 'bezorgd'.

De Russische minister van Defensie Igor Sergejev kondigde aan dat vrijdag een verkenningsschip op weg gaat vanuit de Zwarte Zee, zodat Rusland beter geïnformeerd wordt over de oorlog in Joegoslavië. Volgens premier Primakov zal Rusland 'al zijn kracht gebruiken om een einde te maken aan deze ondoordachte en, zoals wij dat beschouwen, diep tragische en ver-

Pagina 4:
- Meeste burgers in Westen vóór actie
- VN: Nog geen sprake van genocide

Pagina 5:
- Onafhankelijk Kosovo is noodgreep Clinton
- Arkan aangeklaagd

VN rekenen op 320 duizend vluchtelingen

Reuters, AP, AFP

TIRANA/SKOPJE

Het aantal vluchtelingen uit Kosovo kan oplopen tot 320 duizend, zo is de verwachting van de vluchtelingenorganisatie van de Verenigde Naties (Unhcr). 'Het kunnen er meer zijn, we weten het niet', zei woordvoerder Kris Janowski woensdag in Genève. Woensdag waren al 125 duizend Kosovo-Albanezen, al dan niet gedwongen, Kosovo ontvlucht, een week nadat de NAVO met haar bombardementen begon.

De vluchtelingenstroom naar Albanië is het grootst. Daar waren woensdag 85 duizend Kosovaren geregistreerd, terwijl er nog lange rijen aan de grens stonden. In de Joegoslavische republiek Montenegro zijn 25 duizend Kosovaren aangekomen, in Macedonië volgens de Unhcr 14.500. Macedonië meldt zelf dat het 35 duizend vluchtelingen heeft opgenomen.

'De situatie is alarmerend', zei premier Ljupco Georgijevski van Macedonië, nadat hij gisteren in Bonn overleg had gevoerd met bondskanselier en EU-voorzitter Schröder. EU-functionarissen in Brussel zeiden dat de Europese ministerraad vandaag in Bonn bijeenkomt om zich over de vluchtelingencrisis te beraden. Ook de ministers van Buitenlandse Zaken van Albanië, Bosnië, Macedonië, Slovenië en Hongarije nemen deel aan het overleg.

Duitsland heeft inmiddels voorgesteld dat de Europese landen die geen vluchtelingen uit Kosovo opnemen, een financiële bijdrage leveren voor de EU-lidstaten die dat wel doen.

De Duitse minister van Binnenlandse Zaken Schily zegt in *Die Welt* van deze week dat er 'deze keer sprake moet zijn van solidariteit en compensatie'.

Hij verwijst daarmee indirect naar de opvang van Bosnische vluchtelingen, waaraan met name Duitsland een groot aandeel heeft geleverd.

Om Kosovo van de etnische Albanezen te zuiveren, heeft het Servische leger treinen ingezet. Duizenden inwoners van Pristina zijn onder bedreiging van wapens gedwongen in treinen te stappen, waarna ze tot grote verbazing van Macedonië werden gedumpt in een veld even over de grens.

'Mijn Servische buren kwamen ons vertellen dat we weg moesten. Ze gaven ons vijf minuten en daarna liepen we mee in de rij mensen die op weg waren naar het station waar de treinen stonden te wachten', zei een van de vluchtelingen.

Ibrahim Rugova, leider van de gematigde Kosovo-Albanezen, riep de NAVO gisteren op de bombardementen te staken. 'Ze zou met alles moeten stoppen.' Rugova – over wiens lot onzekerheid bestond – sprak gisteren met journalisten. Volgens de onafhankelijke radiozender B92 staat de politicus onder Servische politiebewaking.

Servische eenheden hebben massale bombardementen uitgevoerd op colonnes vluchtelingen in de centrale Pagarusa-vallei in Kosovo. Drie brigades vuren tankgranaten en mortieren op hen af.

Vertegenwoordigers van het Kosovo Bevrijdingsleger (UCK) proberen gevechten met het Servische leger te voorkomen. De UCK-eenheden hebben het bevel gekregen alleen nog uit zelfverdediging te schieten of om vluchtelingen te beschermen.

Servische hackers winnen het van NAVO

Van onze correspondent

BRUSSEL

De oorlog tussen de NAVO en Joegoslavië wordt niet alleen met hardware uitgevochten. Het conflict heeft zich verruimd tot in cyberspace. Volgens woordvoerder Jamey Shea van de alliantie hebben Servische computerkrakers de internet-site van de NAVO praktisch afgesloten.

Shea gaf gisteren een verklaring voor de onbereikbaarheid van de NAVO-website in de afgelopen dagen. 'Wij hebben te maken gehad met een paar krakers in Belgrado, die hebben ingebroken in onze internet-computer en de externe lijnen hebben overbelast', zei hij.

Ook per e-mail is het bondgenootschap praktisch onbereikbaar geweest. 'Eén persoon heeft ons tweeduizend e-mails per dag gestuurd, zodat ons systeem plat lag. Bovendien hebben ons vanuit Joegoslavië macro-virussen bereikt, waarmee ze hebben geprobeerd ons computersysteem te infecteren.'

Volgens Shea zijn de computers waarop militaire geheimen staan, geen moment open geweest voor buitenstaanders. Een NAVO-diplomaat zei dat het fenomeen van de computerkraak aantoont hoe goed Servië zich heeft voorbereid op deze oorlog.

jos collignon

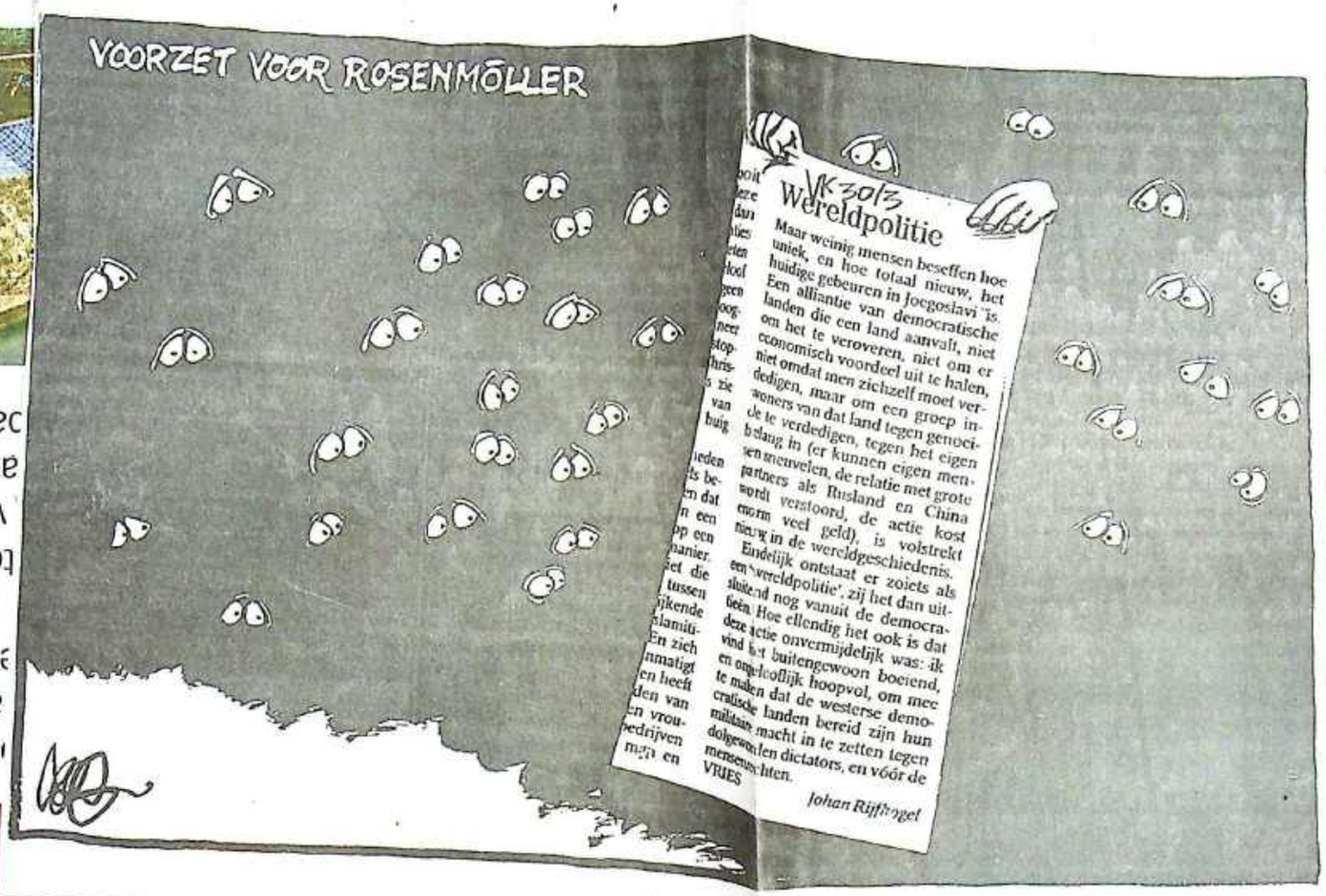

Stop de bombardementen en ga over vrede onderhandelen

Omdat de NAVO haar doelstelling met luchtacties tegen Servië niet kan verwezenlijken en er een humanitaire catastrofe is ontstaan, rest maar een keuze. Volgens ***Frederick Bonnart*** *kan alleen een politieke oplossing het gezicht van de NAVO redden.*

DE doelstelling van de NAVO in Kosovo is voorkomen dat een hu

Vervolgens stuurde Milosevic zijn moordbendes om de leiding van de Kosovaren te 'onthoofden' en begon de massale verdrijving van etnische Albanezen uit bepaalde delen van de provincie. De vluchtelingen stromen naar naburige landen die op hun beurt om hulp roepen. De humanitaire crisis loopt zo uit op een humanitaire catastrofe.

Er werden veiligheidsgaranties aan buurlanden gegeven, maar partijen in die landen kiezen voor of tegen de NAVO-operatie en er hangt een geur van geweld in de lucht. De grote Albanese gemeenschappen in enkele van die landen voelen zich bedreigd en radicaliseren. Als de bombardementen

Clinton en NAVO-secretaris-generaal Solana die mogelijkheid uitgesloten. Nog afgezien van de weerstand in de geallieerde landen, zijn de benodigde eenheden niet snel voorhanden. Van de Europese NAVO-leden hebben alleen Groot-Brittannië, Frankrijk, Turkije en misschien het nieuwe lid Polen voldoende aantallen militairen beschikbaar en zijn zij bereid ze in te zetten. Van de resterende grote lidstaten zouden alleen Duitsland en Italië een belangrijke bijdrage kunnen leveren, maar hun regeringen zouden op onoverkomelijke politieke bezwaren stuiten.

Het Joegoslavische leger telt ongeveer 90 duizend man, waarvan

die zich in de buurt bevinden, kunnen aanwenden om het UCK te bewapenen, te trainen en vanuit de lucht bij te staan. Op dit moment bestaat het UCK uit kleine groepen strijders, die met verschillende wapens en uiteenlopende motivatie, hinderlagen kunnen leggen, kunnen kidnappen en moorden, of bommen in dichtbevolkte gebieden kunnen leggen.

Met geallieerde steun kan het UCK een grotere macht worden die enthousiaste vrijwilligers uit de Albanese gemeenschappen in nabuurlanden aantrekt. Het resultaat zou een Balkan-oorlog zijn die overeenkomsten vertoont met de oorlogen aan het begin van deze eeuw.

Zorgverlof wordt door werkgevers al betaald

In hun streven het betaalde zorgverlof tegen te houden, goochelen werkgevers met allerlei cijfers. Zij realiseren zich niet, betoogt ***Marianne Grünell,*** *dat zij nu ook al betalen aan diverse vormen van verzuim en verlof van werknemers die voor hun verwanten moeten zorgen.*

MARIANNE Dauvellier rekent Hans Blankert van VNO-NCW en de lezers van *de Volkskrant* voor dat zorgverlof kan worden betaald uit het verdwijnen van de kostwinner (Forum 29 maart).

De opmars van de tweeverdieners betekent immers dat allerlei door burgers genoten kostwinnersvoordelen in het belastingstelsel wegvallen. Dat gebeurt stilzwijgend; geen haan die er naar kraait. Dauvellier berekent een opbrengst aan directe inkomsten van 4,7 miljard, en een opbrengst inclusief indirecte baten van 15 miljard jaarlijks.

Zo behoren de berekeningen van de kosten van nieuw beleid te worden gemaakt. Naast kosten ook de baten. Ik wil hier nog een ander punt aansnijden. Wat kost zorgverlof de overheid en het bedrijfsleven nu, zonder een regeling voor zorgverlof? Ook die som zou in een evenwichtige berekening moeten worden betrokken.

Volgens Blankert kost het zorgverlof 16 miljard, waarbij er gemakshalve van wordt uitgegaan dat iedere werknemer die daar 'recht' op heeft nu naast zijn jaarlijkse vakantiedagen ook tien dagen zorgverlof op gaat nemen. Dat is onzin.

Enige jaren geleden onderzocht ik samen met Margo Brouns de praktijk van zorgverlof in Nederland, in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken (*Zorgverlof: inhoud en praktijk*, 1996). Uit het onderzoek, dat bestond uit een representatieve steekproef en gedetailleerde analyse van 50 gevallen, waarvoor werkgever en werknemer werden geïnterviewd, kwam naar voren dat werknemers zorg-

verschillende vormen van zorgverlof, een mengvorm van bijzonder verlof en vakantiedagen, betaling uit een door het bedrijf opgericht sociaal fonds, onbetaald verlof, maar ook langdurig verblijf in de ziektewet. En dat laatste wilden de betrokken werkgeversvertegenwoordigers niet eens misbruik noemen, want een werknemer met een ernstig ziek familielid kan een gevaar vormen op de werkvloer, met zijn gedachten elders, ongeconcentreerd of opgejaagd, afgemat of opgefokt.

Een van de jonge vrouwelijke respondenten zei over haar ernstig zieke partner: 'Kanker heb je samen'. De voorbeelden maken duidelijk dat de gekozen tien dagen jaarlijks voor zorgverlof een slag in lucht is. Zorgverlof moet toegekend worden zolang als het nodig is.

De behandelend arts kan daarover een onafhankelijk en bindend advies geven. De werkende ouders van het kind met ernstige brandwonden (uit ons onderzoek) zouden geholpen zijn met de tien dagen jaarlijks, omdat hun kind eens per één of twee jaar moet worden geopereerd om in haar huid ruimte te maken voor groei, maar anderen (zoals meneer Jansen) zouden bij lange na niet zijn geholpen met zo'n strikte tijdsduur.

Wat gebeurde er in de Nederlandse huishoudens waar sprake was van ernstige ziekte en familieleden met werkverplichtingen? Op grond van de representatieve steekproef konden wij schatten dat 4 à 5 procent van de werknemers in de laatste drie jaar had verzuimd in verband met zorgtaken.

Net als bij het opnemen van calamiteitenverlof (enkele dagen om extra zorg te organiseren) gaat het in meerderheid om mannelijke werknemers. Bijzonder verlof komt in eenvijfde van de zorgverlofsituaties voor, maar de meeste werknemers – meer dan eenderde – nemen vakantiedagen op. Dat gebeurt bij kortdurende situaties; duurt het langer dan vormt de ziektewet veelal het vangnet.

Deze gegevens maken twee zaken helder: werknemers beginnen met de situatie zelf op te lossen; ze nemen vakantiedagen op. Dit verklaart ook het geringe gebruik dat

ıivierkreeftjessalade, Cava
oetwaterkreeft met Moni
ourgette in romige saus, mouss
00 gram ⊙⊙⊙⊙ 3.49 2.99 files 0.7
Bonus voordeel 0.50 *Bon*

ık verrassende bijgerech
ades op kleur. In de All
ire suggesties om met d
ten? Wat dacht u dan va
vers vruchtensaple en 'n l
ackтail! (By the way, dá's e
paasbrunch wordt een eh

manitaire crisis omstaat in een humanitaire catastrofe en verhinderen dat de instabiliteit zich over Europa verspreid. Maar de NAVO-actie heeft een averechts effect.

Als men het bloedvergieten wil beëindigen, er voor wil zorgen dat men zich weer gecivilliseerd gaat gedragen en de NAVO als een geloofwaardige organisatie wil overleven, dan moet het bondgenootschap de vicieuze cirkel van oorzaak en gevolg doorbreken.

Er zijn twee keuzen: een totale oorlog tegen Servië of zoeken naar een politieke oplossing.

De leiders van de NAVO hebben steeds herhaald dat alle opties open staan. Daar werd door beide partijen in het conflict nota van genomen. Het werd gelooft door de een en verworpen door de andere, maar allebei baseerden zij er hun politiek op.

Radicale elementen in het Kosovo Bevrijdingsleger (UCK) voerden de aanvallen op in de hoop dat de reactie van Servië de NAVO ertoe zou brengen zich aan Albanese kant te scharen. Milosevic ging door met zijn acties om Kosovaarse rebellen te isoleren en wachtte af. Toen moest de NAVO wel optreden en volgden de bombardementen.

De keuze bestaat uit zoeken naar diplomatieke oplossing of totale oorlog tegen Servië

acties kunnen uitmonden in grote explosies, en regeringen kunnen vallen. De NAVO-actie heeft de instabiliteit in de regio al vergroot.

Veelzeggend is de breuk met Rusland. De waardevolle relatie tussen de NAVO en Rusland die met grote zorgvuldigheid door beide zijden werd opgebouwd, is verbroken.

De NAVO wijzigt nu haar taktiek en begint aanvallen op militaire eenheden op de grond. Aanvallen vanuit de lucht kunnen verliezen toebrengen aan deze eenheden, maar zij alleen kunnen niet leiden tot de inlossing van generaal Wesley Clarks belofte dat zij zullen worden uitgeschakeld en verwoest. Om dat te doen zijn landstrijdkrachten nodig.

Met reden hebben president

naast kunnen nog 400 duizend reservisten worden opgeroepen. Servië heeft meer dan duizend tanks en daarmee vergelijkbaar materieel. De luchtmacht beschikt over 238 gevechtsvliegtuigen en 52 gevechtshelikopters. De manschappen zijn goed getraind en zeer gemotiveerd.

De NAVO zou een legermacht van ongeveer 200 duizend man en bijbehorend materieel in moeten zetten. De Joegoslavische luchtverdediging mag door de bombardementen onklaar gemaakt zijn, maar het leger zal vechten en het aantal doden en gewonden aan beide zijden zal hoog zijn. Onder de huidige omstandigheden is deze oplossing geen praktische mogelijkheid.

De NAVO zou grondtroepen kwam neer op het langzaam aandraaien van de duimschroef, totdat Milosevic zou ophouden en naar Rambouillet zou komen om een vredesakkoord te tekenen. Maar hij heeft het leger, de veiligheidsdiensten en de media vast in de hand. Zijn regering omspant een veelheid van politieke partijen. De bevolking is woedend over de eisen en de daden van het Westen ten aanzien van wat zij beschouwt als een Servische provincie die onder leiding van terroristen in opstand is gekomen.

Het is overduidelijk dat deze strategie is mislukt.

Daarom moet er een nieuwe politieke oplossing worden gezocht. Een oplossing zou zijn het opdelen van Kosovo, waardoor de Albanese gemeenschap een onafhankelijk thuisland in het zuiden krijgt en Servië een moot in het noorden. De NAVO zou de betrekkingen met Rusland kunnen herstellen door haar bij zulke onderhandelingen te betrekken.

Alleen als de NAVO erin slaagt op korte termijn vrede in de regio te brengen, kan de NAVO haar geloofwaardigheid redden.

Frederick Bonnart is defensiemedewerker van *The International Herald Tribune*.

tegen de muur staan.

Een verzekering voor zorgverlof is te vergelijken met de verzekering tegen ziekte: men maakt er gebruik van als het nodig is. Maar evenzogoed als je liever niet ziek bent, zo neem je ook liever geen zorgverlof op. De ziektesituaties die wij in het onderzoek tegenkwamen, waren stuk voor stuk ingrijpend: kinderen met ernstige brandwonden, partner met kanker, met MS, stervende ouders. In zulke situaties was er sprake van zorgverlof.

Neem meneer Jansen waarmee we het onderzoek openden: zijn vrouw langdurig in het ziekenhuis vanwege een gecompliceerde hernia, ouders in huis gehaald om de twee jonge kinderen te verzorgen, opa Jansen krijgt een hartaanval, en belandt in het ziekenhuis in zijn woonplaats, vijftig kilometer van huize Jansen jr. Oma Jansen wil naar huis, zodat ze haar man dagelijks kan bezoeken. De personeelschef van de onderneming kent Jansen als een toegewijde medewerker, en de situatie overziend stuurt hij Jansen met bijzonder verlof, betaald. Na drie maanden gaat Jansen weer aan het werk, vijf vakantiedagen legt hij zelf toe op het toegekende verlof.

In het onderzoek vonden we

maakt van het calamiteitenverlof (zo'n 5 procent van de werknemers doet daar een beroep op).

Als het water hen naar de lippen stijgt, verdwijnen werknemers, ook met instemming van hun werkgevers, in de ziektewet. Ergo: zorgverlof bestaat al, maar heet anders, en kost bedrijven nu ook geld. De berekening van Blankert is uit de lucht gegrepen en manipulatief ingezet.

Dat verbaast mij in de Nederlandse verhoudingen waarin de redelijkheid van het poldermodel toch richtinggevend is voor het handelen en werkgevers en werknemers. Het verbaast mij ook dat dé werkgeversvertegenwoordiger van Nederland de werknemers zo slecht kent: nutsmaximalisatie wordt verondersteld ten grondslag te liggen aan hun handelen, terwijl Blankert uit zijn directe omgeving en via andere bron kan en zou moeten weten dat welzijn veel belangrijker is. Plezier in het werk hoort daar tegenwoordig bij, evenals vakantie als het kan. En zorgverlof, als het moet.

Marianne Grünell is verbonden aan de Vrije Universiteit, Sociale Wetenschappen en aan de Universiteit van Amsterdam, Hugo Sinzheimer Instituut.

Ongehoord

De NAVO grijpt in in Servië en Kosovo en er zijn vele reacties van Servische vluchtelingen alhier. Men protesteert voor ambassades en men wordt geïnterviewd. De reactie die men dan hoort, vind ik ongehoord. Leuzen als 'Yankee go home' en 'fascisten dood' van mensen die hier in het Westen hun toevlucht hebben gezocht tegen de mensen die hun onderdak bieden. Anti-NAVO en pro-Milosevic.

De Kosovaren zijn de slachtoffers en vluchten. Laten we hen opvangen en onderdak bieden en de Serviërs die hier zijn vragen om terug te gaan naar hun geliefde land en leider. De reden waarom zij vluchtten is wellicht niet meer actueel.

ASTEN *Gert-Jan van Heugten*

Trots

Wij, de regering van Nederland ook namens mij, hebben besloten dat de NAVO haar acties in Servië dient uit te voeren. Daarvoor leveren wij ook ons deel in de strijdkrachten. Het steekt mij zeer dat zowel op de radio als in de krant er hypocriet gereageerd wordt op het neerhalen van een MiG door een van onze F16-piloten.

Deze man/vrouw is opgeleid om namens ons hete kastanjes uit het vuur te halen en zou wat mij betreft volledig in het openbaar zeer trots mogen zijn op elk resultaat wat hij behaalt, om de oorlogsactie eerder te doen beëindigen. Ja, ook ver van hem vandaan, ja ook als de Servische piloot z'n middagdutje doet. Het is geen spelletje met regels, het gaat om het lot van een volk dat uitgemoord dreigt te worden.

LIESSEL *P. van der Tol*

Lachen

Een stralende glimlach op het gezicht van Milosevic (*de Volkskrant*, 31 maart). Een krant barstensvol met het geweld waar deze man verantwoordelijk voor is. Misschien schokt daarom de foto zo. Het is de contradictie tussen de taal en het beeld dat de krant ons toont. Onwillekeurig denk je: 'Wat valt er te lachen, meneer Milosevic?'

TILBURG *Tine van de Weyer*

SREBRENICA EN KOSOVO

MARCEL VAN DAM

Na Srebrenica speelt zich in voormalig Joegoslavië weer een humanitaire ramp af omdat het Westen halfslachtig militaire middelen inzet, maar niet echt wil vechten. Behoud van eigen prestige en geloofwaardigheid staan daarbij voorop. Voor de mensen waar het om gaat blijkt dat middel telkens erger dan de kwaal. Het is onbegrijpelijk dat men na het leergeld dat in de afgelopen jaren is betaald dezelfde fouten blijft maken.

Nog onbegrijpelijker is het dat het Nederlandse kabinet opnieuw medeverantwoordelijkheid voor de catastrofe draagt en die opnieuw beloond ziet met een bijna unanieme steun in de Tweede Kamer en de media. We zijn natuurlijk maar een klein land en we hebben niet veel in te brengen. Maar juist omdat we klein zijn hebben we in het verleden onze buitenlandse politiek laten leiden door het streven de internationale rechtsorde te versterken waar dat kon. Van die oriëntatie op de internationale rechtsorde is kennelijk niets meer over.

Een paar jaar geleden werden de bezwaren van Rusland tegen uitbreiding van de NAVO weggewoven omdat de NAVO immers puur een verdedigingsorganisatie was en nog nooit een ander land had aangevallen. Kort nadat Polen, Hongarije en Tjechië officieel waren toegetreden valt de NAVO een soeverein land aan in de directe belangensfeer van Rusland. Daardoor is de alliantie waarvan Nederland lid is niet alleen wezenlijk van karakter veranderd. We zullen in Europa in de toekomst ook een hoge prijs betalen voor deze vernedering van Rusland.

De aanval is bovendien in strijd met het Handvest van de Verenigde Naties en holt de wereldveiligheidsstructuur verder uit.

Als doel van de aanval wordt aangemerkt het voorkomen van een humanitaire catastrofe. Gezien de beperking van de aanval tot luchtacties en de ervaringen met de Serviërs in de afgelopen jaren kon een kind voorspellen dat de bombardementen de humanitaire catastrofe zouden vergeren. Desondanks gaat vrijwel de hele Tweede Kamer, inclusief GroenLinks, akkoord met deelname van Nederland aan 'humanitaire' bombardementen.

Onze minister van Buitenlandse Zaken verklaart op de televisie (nadat kennelijk het humanitaire doel achter de horizon is verdwenen) dat het belangrijkste doel van de bombardementen nu is om Milosevic naar de 'teken'-tafel (niet de onderhandelingstafel) van Rambouillet te dwingen. Het deert de minister kennelijk niet dat deze manier van het uitoefenen van dwang op een soeverein land in het Handvest van de VN is verboden en dat aldus afgedwongen overeenkomsten van nul en gener waarde zijn.

Op de radio hoor ik het Tweede Kamerlid Middelkoop verklaren dat hij alle argumenten tegen de aanval die zijn ontleend aan het volkenrecht beschouwt als 'juridische haarkloverij'.

De Nederlandse minister-president verwijt de critici van de NAVO aanval dat zij niet aangeven wat het alternatief was. Inderdaad, heel kortzichtig. Ik zal die fout onmiddellijk goedmaken, want het alternatief voor bombarderen is van een verbijsterende eenvoud: niet bombarderen.

Er is maar één manier om een eind te maken aan de politiek van Milosevic. Door een grondoorlog te beginnen, die te winnen en Joegoslavië te bezetten. Zelfs Hitler slaagde daar maar half in en Stalin durfde er niet aan te beginnen. Ik begrijp dus de afkeer daartegen wel.

Maar als je die prijs niet wil betalen moet je daaruit de consequenties trekken en geen onderhandelingen beleggen met een hypotheek van militaire acties die niet afdoende zijn om het beoogde resultaat te bereiken. Dan verval je om je prestige te redden in bombardementen, wetend dat je daarmee de moordenaars en brandschatters op de grond alleen maar aanmoedigt.

De keuze voor niet-vechten op de grond had logischerwijze moeten leiden tot een strategie van een maximaal 'containment' van Milosevic en het bieden van een optimale bescherming van de Kosovaren. Daartoe hadden de 1400 OVSE-waarnemers in Kosovo moeten blijven en hadden de media maximaal moeten blijven berichten over de schendingen van de mensenrechten. Die schendingen zouden daarmee niet zijn voorkomen. Maar de berichtgeving er over zou de oppositie tegen Milocevic in en buiten Joegoslavië hebben versterkt. En aard, omvang en intensiteit zou lang niet zo catastrofaal en weerzinwekkend zijn geweest als nu.

Natuurlijk krijg je voor zo'n politiek van doormodderen niet makkelijk de handen op elkaar in de publieke opinie. Helaas is het zo dat bombardementen veel eerder applaus krijgen. Want die getuigen van daadkracht en geven het publiek het misplaatste gevoel dat het kwaad wordt aangepakt.

Maar alle politici die medeverantwoordelijkheid dragen voor de huidige situatie behoren zich de volgende vraag te stellen: welk van de alternatieven, doormodderen of bombarderen, zou meer slachtoffers hebben gevergd, meer mensen op de vlucht hebben gejaagd, meer mensen van hun toekomst hebben beroofd? Als ik die vraag zou moeten beantwoorden zou ik geen oog meer dicht doen.

Serviërs zouden speciale kampen in Kosovo hebben

Van onze correspondent
Philippe Remarque

BERLIJN

Volgens de Duitse minister van Defensie Scharping bestaan er 'serieuze aanwijzingen' dat de Joegoslavische veiligheidstroepen in Kosovo concentratiekampen hebben ingericht, 'zoals er in Bosnië waren'. Scharping trad niet in details, maar hij zei dat de NAVO probeerde het bestaan van de kampen te bevestigen.

De dag ervoor had de Albanese onderhandelaar bij de vredesconferentie in Rambouillet, Hashim Taci, gezegd dat de Serviërs drie concentratiekampen hebben ingericht in Kosovo. Een daarvan zou zich in het sportstadion in de hoofdstad Pristina bevinden.

Scharping vertelde op een gezamenlijke persconferentie met minister van Buitenlandse zaken Fischer hoe de Albanezen in Kosovo uit hun dorpen zouden worden verdreven. Eerst beschieten en omsingelen de Joegoslavische troepen het dorp, vervolgens wordt de bevolking door luidsprekers te verstaan gegeven dat ze het dorp niet mogen verlaten.

Dan drijven de soldaten en paramilitairen de inwoners samen en selecteren ze de mannen en jongens tussen de zestien en zestig. Die worden of gedood, of afgevoerd naar de kampen, aldus de Duitsers.

De vrouwen, bejaarden en kinderen worden weggestuurd, maar ontdaan van paspoorten en autokentekens om hun terugkeer te bemoeilijken. De Duitse regering heeft berichten dat de Joegoslavische autoriteiten Serviërs huisvesten in de gebieden waaruit de Albanezen zijn verdreven.

Tolken die hebben gewerkt voor buitenlandse waarnemers worden 'systematisch geëxecuteerd'. Volgens Scharping doet de moord op Albanese politieke leiders denken aan het begin van de Bosnische oorlog.

Maar de Duitse minister maakte ook een vergelijking met het eigen verleden. 'Het is een systematische uitroeiing die op verschrikkelijke wijze herinnert aan wat in Duitse naam is gedaan aan het begin van de Tweede Wereldoorlog, bijvoorbeeld in Polen.'

Scharping en Fischers uitgebreide verslag van de Servische misdaden in Kosovo was deels gericht tegen de pacifisten in hun partijen. Op de linkervleugel van de SPD en de Groenen gaan stemmen op om de aanvallen te beëindigen.

Fischer noemde de discussie 'avontuurlijk'. Volgens hem zijn de misdaden tegen de Albanezen geen gevolg van de luchtaanvallen, zoals de tegenstanders beweren, maar is de etnische zuivering reeds lang voorbereid. De Serviërs in Kosovo 'brandschatten, folteren en verkrachten'. De luchtaanvallen gaan door tot het moorden ophoudt. 'We geloven niet meer in woorden, alleen nog in daden', zei Fischer.

Nederlandse militairen vinden oorlog fysiek zwaar

Van onze verslaggever

DEN HAAG

Het Nederlandse luchtmachtpersoneel op de vliegbasis Amendola in Italië staat onder zware druk. Mogelijk wordt het aantal vluchten verminderd, omdat het werk fysiek te veeleisend is.

'De mensen vinden het zwaar. De activiteiten gaan hen niet in de koude kleren zitten', zei minister De Grave van Defensie woensdag na terugkomst uit Amendola. Hoewel alle 230 Nederlanders de NAVO-acties steunen, heerst er volgens De Grave geen sfeer van 'Yes, we gaan er nog eens een stel bommen tegenaan gooien.'

Elke F16 wordt meer dan één keer per dag ingezet. Dinsdag zijn de F16's 24 keer opgestegen. Hoeveel Nederlandse vliegers er precies in Amendola zijn, wilde luchtmachtbevelhebber Droste niet zeggen. In normale omstandigheden staat elke F16 anderhalve vlieger ter beschikking.

De Grave zei dat het luchtmachtpersoneel zich grote zorgen maakt over het thuisfront, dat enorm is geschrokken door berichten vanuit Servië dat zal worden opgetreden tegen familieleden van vliegers.

Minister De Grave noch chef defensiestaf luitenant- admiraal Kroon kon gisteren zeggen of de Nederlandse F16's gaan deelnemen aan het bombarderen van 'zenuwcentra' in Belgrado. Dat verlelt de NAVO niet aan Den Haag. Ook worden door de NAVO geen gegevens verstrekt aan De Grave en Kroon over de doelen die worden bestookt.

De Grave heeft de NAVO laten weten dat fouten zoals hij die afgelopen zaterdag in het tv-programma *NOVA* maakte, niet meer zullen voorkomen. Tijdens de uitzending meldde De Grave dat de Serviërs een Amerikaanse Stealthjachtbommenwerper hadden neergeschoten. Die informatie was nog vertrouwelijk, maar dat had de dienstdoende ambtenaar in Den Haag niet doorgegeven.

De minister dacht dat het al op CNN en Teletekst stond. Maar op dat moment waren de Amerikanen nog bezig met het redden van de piloot. Pas zondagmorgen, toen zeker was dat die actie succesvol was verlopen, bevestigde de NAVO het bericht.

Het 'foutje' is vermoedelijk naar buiten gebracht door een officier in Den Haag, die de minister in diskrediet wilde brengen omdat hij vindt dat De Grave niet zoveel in de media moet optreden.

Internet laat zich niet muilkorven

1-4-99

Press Now

Martine Borgdorff

Het is een beproefde methode tijdens oorlog. Leg de onafhankelijke pers het zwijgen op en zorg dat volk en vijand verstoken blijven van informatie. De Servische regering houdt zich er keurig aan. De Navo-bombardementen zijn nog geen dag oud, als alle Westerse journalisten eerst Kosovo en daarna Servië worden uitgezet. De binnenlandse pers is dan al de mond gesnoerd. Met het vallen van de eerste bommen droogt de onafhankelijke nieuwsstroom op radio, tv en in de krant op en gaan de propagandawetten werken. Alleen Internet laat zich niet muilkorven.

„We krijgen steeds nieuwe berichten te horen. Ondanks de belofte van de Westerse regeringen om alleen militaire doelen te bombarderen, zien we dat verschillende burgerdoelen zijn getroffen. Zoals het dorp Gracanica, waar een van de heiligste Servisch-Orthodoxe kloosters staat", schrijft een Servische monnik uit Kosovo. Op Internet doet hij verslag van de Navo-aanvallen.

„Ik ben 18 jaar en ik kan het luchtalarm nu horen afgaan. Wereld, horen jullie dat dan niet?" vraagt een scholier uit Belgrado.

Deze fragmenten zijn te lezen op de *website* van Press Now (*http://www.dds.nl/pressnow*), een in Nederland gevestigde organisatie die zich inzet voor een wereldwijde vrije en onafhankelijke pers. Vijf jaar geleden besloot Press Now een netwerk van 28 radiozenders in Servië te steunen. Dit netwerk, waarin de zender B92 uit Belgrado een centrale rol vervult, is onmisbaar in de niet door de overheid gecontroleerde berichtgeving over het land. Toen twee jaar geleden de Serviërs de straat opgingen uit protest tegen de regering-Milosevic, zorgde B92 dat de mensen op de hoogte bleven.

Afgelopen woensdag om 3 uur 's ochtends viel de Servische politie de studio van B92 in Belgrado binnen. Na eerdere sluitingen in 1991 en 1996 ging B92 voor de derde keer de ether in. Ditmaal stomd: de uitzendingen zijn dagelijks te horen op Internet, via een website die vanuit Amsterdam wordt bestuurd (*http://helpb92.xs4all.nl*). Press Now zorgt voor het geld en de middelen. „De Press Now-site en de speciale site van B92 worden op dit moment verschrikkelijk vaak geraadpleegd. Er is een grote behoefte aan onafhankelijke informatie", zegt directeur Paul Staal van Press Now.

Op de websites zijn ongecensureerde berichten te lezen over de situatie in Kosovo en Servië. Ook zijn fragmenten *real audio* te horen, stukken van radioreportages uit Kosovo en Servië.

Wrang genoeg hebben ze in het oorlogsgebied weinig aan Internet. Als er al iemand is die liever achter zijn computer dan in de schuilkelder zit, dan kan hij niet inbellen op de *server*, omdat het telefoonverkeer plat ligt.

De Kosovaren en Serviërs blijven vooralsnog verstoken van onafhankelijk nieuws. Vooral in Kosovo blijft het akelig stil. Press Now heeft contact met welgeteld één lokale correspondent in Pristina, die via B92 over de situatie ter plekke bericht. De journalist opereert anoniem en vreest met recht voor zijn leven. Gisteren nog werd een vooraanstaand Albanees journalist door Servische milities vermoord.

Mira Oklobdzija, zelf afkomstig uit voormalig Joegoslavië en medewerkster van Press Now, maakt zich zorgen. „Met veel pijn en moeite kwam de onafhankelijke pers op. Nu zijn we weer terug bij af. Ook de geschreven pers is weer ondergronds. Het onafhankelijke dagblad *Danas*, dat door veel mensen wordt gelezen, zit noodgedwongen in Montenegro." Het gebrek aan vrije pers zal ook op lange termijn gevolgen hebben, vreest Oklobdzija. „Je ziet nu dat de Serviërs het gevoel hebben dat de hele wereld tegen ze is. Ook de mensen die twee jaar geleden met de demonstraties meeliepen, iedereen is tegen de bombardementen, maar dat wil nog niet zeggen dat ze vóór Milosevic zijn. Ze voelen zich in de steek gelaten. Dan kunnen zonder tegenberichten de meest onwenselijke ideeën wortel schieten."

Advertentie

Kosovo stevent af op hongersnood

Reuters

LONDEN

De bevolking die achterblijft in Kosovo zal binnen tien tot veertien dagen getroffen worden door hongersnood. Alleen internationale hulp kan een tragedie voorkomen, zei Catherine Bertini, hoofd van de Wereldvoedselorganisatie (WFP) van de VN woensdag.

Volgens Bertini is de int
voedseldistributie stil kome
liggen als het gevolg van het
flict.

De WFP maakt zich ernstig
gen over de achterblijvers in
sovo. Opslagplaatsen zijn gep
derd en de WFP gaat ervan ui
de oogst dit jaar niets zal opl
ren, waardoor het er ook op
gere termijn slecht uitziet voo
bevolking.

ONTSLAG De Baltische Technische Universiteit in St. Petersburg heeft uit protest tegen de NAVO-bombardementen vier Amerikaanse hoogleraren op staande voet ontslagen. Volgens de rector kan het niet langer te verdedigen om in deze tijd van oorlog les te krijgen van docenten uit de VS.

Advertentie

DE GROENE AMSTERDAMMER

OORLOG OP DE BALKAN
NEDERLAND STRIJDT MEE
MILOSEVIC, dictator dankzij Amerika
VIJFTIG JAAR NAVO: een knalfeest
HERMAN BRUSSELMANS, teveelschrijver
De **IND** geeft vertrouwelijke asieldossiers uit handen (2)
DIT NUMMER PLUS NOG 10 OP PROEF: ƒ35,- Bel gratis: 0800-0224222

ANALYSE

Onafhankelijk Kosovo is noodgreep

De NAVO ziet zich genoopt fase drie van het luchtoffensief te openen, hoewel fase twee amper was begonnen. De alternatieven raken op. Het Witte Huis lijkt er nog een te hebben gevonden: dreigen met een onafhankelijk Kosovo.

Van onze correspondent
WASHINGTON

Het regent dezer dagen bommen op Joegoslavië, maar als president Milosevic zijn oren open heeft gehad, moet hij ook het gesis van een diplomatieke tijdbom hebben vernomen horen. President Clinton waarschuwde dat Servië zijn aanvallen op Kosovo op het spel zet, als het doorgaat met het geweld en de etnische zuiveringen in de provincie.

Het was voor het eerst dat de president zinspeelde op de mogelijkheid dat de provincie, die hoofdzakelijk door etnische Albanezen wordt bevolkt, wel eens onafhankelijkheid zou kunnen krijgen. Dat is wat de Albanezen willen, maar tot nu toe hebben de VS en de Europese NAVO-partners zich altijd op het standpunt gesteld dat Kosovo onder Servië valt en dus volkenrechtelijk geen aanspraak kan maken op onafhankelijkheid.

Afscheiding van Kosovo zou in de ogen van de NAVO-landen een gevaarlijk precedent scheppen. Bovendien zijn de NAVO-landen bang dat een onafhankelijk Kosovaars mini-staatje onder leiding van het UCK tot instabiliteit zal leiden in het naburige Macedonië, waar veel etnische Albanezen wonen.

Natuurlijk hopen de VS Milosevic onder extra druk te zetten door het Servische gezag over Kosovo ter discussie te stellen, maar toch is het geen loze waarschuwing.

De Verenigde Staten en de andere NAVO-landen komen met de dag meer en meer onder druk te staan om in te grijpen om een halt toe te roepen aan de Servische acties in Kosovo. Maar tegelijkertijd groeit in het bondgenootschap de twijfel over te volgen strategie.

Nog maar een week na het begin van de actie Allied Force erkennen NAVO-functionarissen nu al hardop dat de bombardementen in ieder geval op twee punten geen effect hebben gesorteerd: Milosevic weigert nog steeds het akkoord van Rambouillet te ondertekenen en het geweld tegen de Albanezen in Kosovo is zelfs alleen maar toegenomen.
Alleen wat betreft het derde doel – Milosevic' oorlogsmachine verwoesten – oogst het bondgenootschap waarschijnlijk succes.

Hoe snel de NAVO door haar alternatieven heen raakt, blijkt wel uit het feit dat de bondgenoten, hoewel ze nog maar nauwelijks met fase twee van het luchtoffensief zijn begonnen, nu al aan fase drie toe zijn. Die is erop gericht de kop van het monster af te hakken: de veiligheidsministeries in Belgrado.

De Servische campagne om de Albanezen uit Kosovo te verdrijven lijkt drie doelen te hebben: het verzet van de Albanezen te breken, de etnische landkaart van Kosovo te veranderen, en de NAVO laten zien dat bommen niet werken.

Het lijkt erop dat het Witte Huis nu tot de conclusie gekomen is dat dreigen met een onafhankelijk Kosovo daarop het enige antwoord is.

Daarbij komt dat in NAVO-kringen en in het Pentagon het gevoel leeft dat 'Rambouillet' door de ontwikkelingen in Kosovo achterhaald is. Na de gewelddadige zuiveringsacties van de Servische troepen is het volgens NAVO-functionarissen vrijwel ondenkbaar geworden dat de Albanese Kosovaren nog met de Serviërs zullen willen samenleven.

Het wordt ook steeds moeilijker nog terug te keren naar het oorspronkelijke akkoord, nu het bondgenootschap openlijk over 'oorlogsmisdaden' spreekt en Clinton zelfs het woord 'volkenmoord' in de mond neemt. De boodschap lijkt te zijn dat Milosevic zich buiten de wet heeft gesteld heeft en daarmee het recht op Kosovo heeft verspeeld.

Het probleem is echter dat het dreigement met een onafhankelijk Kosovo alleen kracht bij te zetten valt met grondtroepen. Daarvoor bestaat weinig animo. Volgens NAVO-chef Solana zou een interventiemacht te laat komen om de Albanezen te redden.

Een andere mogelijkheid is de Kosovaren wapens te geven en hen zelf de onafhankelijkheid te laten bevechten. Maar dat zou het begin van een gevaarlijke oorlog kunnen worden.

Bert Lanting

DE NAVO heeft duidelijk gemaakt dat de plannen om het Joegoslavische leger een zware klap toe te brengen serieus moeten worden genomen.

En de Joegoslavische president Milosevic heeft duidelijk gemaakt dat je de Serviërs kunt bestoken, doden en vervloeken, maar dat je geen vrede op de Balkan kunt stichten zonder de Serviërs.

Het is daarom nu tijd terug te keren naar de onderhandelingstafel, voordat de situatie uit de hand loopt.

Ik ben ervan overtuigd dat er nog steeds een basis is voor een vredesregeling. Het Witte Huis moet dan wel veel meer duidelijkheid verschaffen over de Amerikaanse belangen in Kosovo.

De regering-Clinton heeft tot nu toe op een tiental manieren uitgelegd waarom de VS betrokken zijn bij het lot van Kosovo. Ik juich het oerinstinct van de Amerikaanse regering toe het uitmoorden van burgers te willen voorkomen. Als een Europese machtsfactor kunnen en mogen de Verenigde Staten niet onverschillig blijven en de gebeurtenissen in Kosovo louter voor kennisgeving aannemen.

Maar het Witte Huis heeft zijn kaarten gezet op een slecht vredesplan. Hoe eerder Rambouillet wordt aangepast, des te beter dat is.

De Serviërs kregen een vredesplan voorgelegd dat ze slechts konden tekenen of afwijzen. Het akkoord voorzag in autonomie voor de Kosovaren voor een periode van drie jaar onder toezicht van NAVO-troepen. Daarna zouden de onderhandelingen beginnen over een definitieve status.

De Serviërs verwierpen beide onderdelen: de NAVO-vredesmissie en de impliciete goedkeuring van de autonomie.

De enige reden waarom de Kosovo-Albanezen het akkoord van Rambouillet ondertekenden was het vooruitzicht dat Kosovo op termijn onafhankelijk zou worden. Beschermd door de NAVO en gegarandeerd door de Verenigde Staten.

Washington heeft noch morele, noch strategische belangen bij een onafhankelijk Kosovo. Het morele belang van de Verenigde Staten is het voorkomen van het vermoorden van onschuldige burgers.

Dat kan worden bereikt in de context van 'beschermde' autonomie voor de Albanese meerderheid in Kosovo. Het strategische belang van de VS is juist dat Kosovo niet onafhankelijk wordt.

De VS willen noch formeel, noch impliciet de drijvende kracht worden achter de onafhankelijkheid van Kosovo. Dat zou een eindeloze verplichting worden. Bovendien zou een dergelijk beleid bij de Basken, Koerden en andere etnische groepen de indruk wekken dat de Verenigde Staten hun streven naar onafhankelijheid ook zouden steunen. Bovendien is Albanië al een mislukte staat en zit Tirana niet te wachten op een tweelingbroer in Kosovo.

VS moeten betere oplossing vinden

Minister van Buitenlandse Zaken Madeleine Albright had nooit haar goedkeuring moeten hechten aan een vredesplan dat de Verenigde Staten aan iets anders committeerde dan 'beschermde' autonomie voor Kosovo. Punt uit. Geen verdere onderhandelingen, tenzij de betrokken partijen het eens worden over opdeling.

Als de Kosovaren een dergelijk plan niet hadden geaccepteerd, zou hun verteld moeten zijn dat ze er alleen voor stonden.

Hoe nu verder? De regering-Clinton zal nederig haar ongelijk moeten erkennen. Uiteindelijk zal dat ook gebeuren. De Verenigde Staten zullen een nieuw vredesplan moeten steunen dat overeenkomt met de Amerikaanse morele en strategische belangen en mogelijk ook door een nette Servische leider – en misschien ook door de oorlogsmisdadiger Milosevic – zal worden goedgekeurd.

Een dergelijk vredesplan moet duidelijk maken dat de Verenigde Staten slechts zullen instemmen met autonomie voor Kosovo. Die autonomie moet zijn gebaseerd op de culturele en politieke autonomie die de Kosovaren kregen in de Joegoslavische grondwet van 1974 en niet op een door het buitenland opgelegd plan. En om toe te zien op die autonomie zullen de Serviërs moeten instemmen met de terugkeer van alle vluchtelingen en de komst van buitenlandse waarnemers en een buitenlandse vredesmacht.

Als de Serviërs geen NAVO-vredesmacht aanvaarden, dan zou de NAVO moeten overwegen militairen te recruteren uit het Partnerschap voor Vrede, een junior-NAVO die bestaat uit Rusland en de Oost-Europese landen die lid willen worden van de NAVO.

Een Partnerschap-vredesmacht, geleid en ondersteund door de NAVO, kan de Kosovaren beschermen. Als er Russen aan meedoen, zullen de Serviërs meer gerust zijn.

Ik ben er groot voorstander van dat de VS het voortouw nemen in de wereld, maar er zijn nu eenmaal grote, belangrijke plaatsen en kleine, minder belangrijke.

De truc is het verschil vast te stellen en de morele en strategische belangen van de Verenigde Staten toe te passen op de minder belangrijke plaatsen, zoals Kosovo, zonder Amerika volledig te committeren alsof Kosovo van groot belang is.

Ik ben blij dat wij de Serviërs straffen voor hun barbaarse etnische zuiveringen. Maar straffen is nog geen beleid. Oorlogen worden gevoerd om politieke doelen te bereiken.

Clinton moet zijn doelstellingen in Kosovo opnieuw formuleren. Hij moet met een nieuw plan komen dat goed is voor de gemiddelde Kosovaar, aaanvaardbaar voor elke nette Serviër en zinnig voor de VS.

Thomas L. Friedman

© The New York Times

BERLIJN: Theo Jongedijk **BOEDAPEST:** Frank van Vliet **BRUSSEL:** Ruud Kreutzer **FRANKFURT:** Ronald van Gessel **GENÈVE:** Wim Pieters
JERUZALEM: Hans Kuitert **JOHANNESBURG:** Sibolt van Ketel **LONDEN:** Petra Janbroers **MOSKOU:** Pieter van der Sloot **NEW YORK:** Joost de Haas
PARIJS: Pieter Nijdam **ROME:** Maarten van Aalderen **SANTIAGO:** Wim Romeijn **SINGAPORE:** Rob Sloot

BUITENLAND

Bonn voor beëindigen acties op Montenegro

BONN, donderdag

Duitsland, voorstander van een verheviging van de NAVO-acties tegen Belgrado, is voor het beëindigen van bombardementen op doelen in de Joegoslavische deelrepubliek Montenegro. Voorwaarde is dat Montenegro het Joegoslavische leger steun blijft ontzeggen bij zijn acties in de Servische provincie Kosovo.

Dit heeft de Duitse minister van Defensie, Rudolf Scharping, gisteren gezegd. Montenegro heeft zich volgens de minister voldoende gedistantieerd van Servië, waarmee het de Federatie Joegoslavië vormt.

Scharping meldde verder dat de NAVO tot nu toe succesvol al haar belangrijkste doelen in Montenegro had geraakt. Een beëindiging van haar acties tegen dit deel van Joegoslavië kon daarom overwogen worden.

De beslissing van Montenegro het Joegoslavische leger en paramilitaire troepen niet te steunen, werd door Scharping toegejuicht. Montenegro heeft zich steeds pro-westers opgesteld in de Kosovo-crisis. Ook weigerde het de door Belgrado uitgeroepen noodtoestand over te nemen.

Bondskanselier Gerhard Schröder vergrootte de financiële hulp aan Montenegro, waar de afgelopen weken duizenden etnische Albanezen afkomstig uit Kosovo een veilig heenkomen hebben gezocht.

De Duitse minister van Buitenlands Zaken, Joschka Fischer, benadrukte gisteren dat de luchtoorlog tegen Joegoslavië, die vandaag zijn negende dag is ingegaan, door zal gaan. De NAVO zal pas haar aanvallen stoppen als de Joegoslavische president Slobodan Milosevic zijn 'zuiveringsacties' tegen de etnische Albanese bevolking in Kosovo heeft beëindigd. (Reuters)

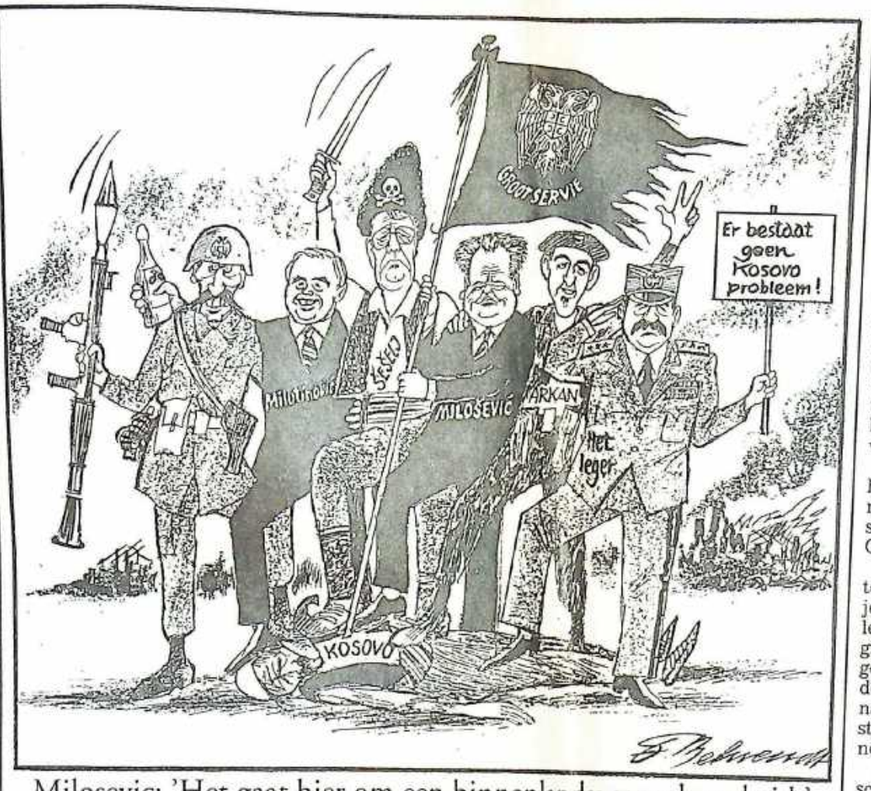

Milosevic: 'Het gaat hier om een binnenlandse aangelegenheid.'

Russische oorlogsbodem naar Middellandse Zee

Van onze correspondent
MOSKOU, donderdag

Nadat Moskou eerder had verklaard dat de in Moermansk gelegen Noordelijke Vloot binnenkort oefeningen zal gaan houden, heeft Rusland gisteren besloten om een oorlogsbodem te sturen naar de Middellandse Zee, als reactie op de aanhoudende NAVO-luchtaanvallen op Joegoslavië.

Daarmee heeft het Kremlin het scherpste militaire signaal naar het Westen afgegeven sinds het einde van de Koude Oorlog.

Volgens de Russische minister van Defensie, Igor Sergejev, is dit maritieme spierballenvertoon nog maar het begin. „Zes andere schepen liggen paraat", sprak hij, „maar de beslissing deze eveneens naar de Middellandse Zee te sturen, is voorlopig nog niet genomen."

De komst van het Russische schip, behorende tot de zogeheten Zwarte-Zeevloot die na de val van de Sovjet-Unie in 1991 tussen Rusland en Oekraïne werd opgedeeld, zal de spanning in de Middellandse Zee onder de daar reeds aanwezige NAVO-oorlogsbodem zeker opvoeren.

Het schip, met als thuishaven Sebastopol, zal morgen via de Bosporus zijn 'verkenningsmissie' beginnen. Turkije beraadde zich gisteren over het laten passeren van het schip, maar verwacht werd dat het NAVO-lid haar goedkeuring zou geven.

Hoewel president Boris Jeltsin eerder had verklaard dat Moskou zich in het Joegoslavië-conflict niet zou laten meeslepen, noemde de Russische minister van Buitenlandse Zaken, Igor Ivanov, de beslissing zowel politiek als militair gezien „ronduit gerechtvaardigd".

De Doema, het Russische parlement, debatteerde gisteren vurig over de vredesmissies vanuit Moskou naar Belgrado. De communistische Vladimir Semago betitelde de liberaal Sergej Joesjenkov in het debat „als politieke papegaai", waarop Semago op zijn beurt hem uitschold voor „politieke prostituee". Daarop ging het tweetal, bijgestaan door toegesnelde geestverwanten, elkaar te lijf.

• *Russische parlementariërs gaan met elkaar op de vuist tijdens een verhit debat, gisteren, over de vredesmissie van premier Primakov naar Belgrado.* FOTO: REUTERS

Milosevic verliest door wreedheden recht op provincie

VS willen Kosovo 'bevrijden'

Van onze correspondenten
NEW YORK/BRUSSEL, donderdag

De Verenigde Staten gaan ervan uit dat Kosovo niet langer een provincie van Joegoslavië kan blijven. Volgens hooggeplaatste regeringsbronnen hebben de VS zich nu tot doel gesteld alle Joegoslavische troepen uit Kosovo te verdrijven, waarna een door de NAVO te beschermen protectoraat in het leven moet worden geroepen. Dit meldt de Amerikaanse krant *Los Angeles Times*.

President Bill Clinton heeft al in bedekte termen laten weten dat de Joegoslavische pre-

Volgens de *Los Angeles Times* acht de regering-Clinton het vredesplan van Ram- **het Militaire Comité van de NAVO, generaal Naumann.**

De Verenigde Staten lieten al eerder weten de bombardementen voor onbeperkte tijd te willen voortzetten. „Wij hebben geen vastomlijnd tijd-

dan Milosevic door de voortdurende agressie jegens de etnische Albanezen „in toenemende mate internationale steun verliest" voor zijn claim dat Kosovo onderdeel van Joegoslavië moet blijven. Voor het eerst noemde Clinton de wreedheden die het Joegoslavische leger in Kosovo begaat „genocide".

• *President Clinton ...genocide...*

gepasseerd station. „Het is ondenkbaar dat Kosovo nog vanuit Belgrado kan worden geregeerd", citeert de krant een Witte-Huis-medewerker. Het Rambouillet-akkoord voorziet in autonomie voor Kosovo. De VS hoopten bij het begin van de NAVO-aanvallen dat Milosevic alsnog akkoord zou gaan met het vredesplan, dat wel werd ondertekend door het Kosovo Bevrijdingsleger (UCK).

„Ons beleid is niet gericht op het bereiken van onafhankelijkheid voor Kosovo", benadrukte Witte-Huiswoordvoerder Joe Lockhart gisteren. Maar Balkan-deskundige Ivo Daalder, ex-medewerker van Clintons Nationale Veiligheidsraad, zei in een reactie dat de kennelijke verandering van strategie neerkomt op de belofte dat de etnisch-Albanezen beschermd zullen worden tegen Servische wreedheden. „De enige manier om dit te bereiken is het creëren van een enclave Kosovo onder bescherming van NAVO-troepen", aldus Daalder.

Rambouillet

De NAVO blijft officieel vasthouden aan het doel autonomie voor Kosovo te bereiken op basis van het Rambouillet-akkoord. „Wij zijn nog niet toe aan een zelfstandig Kosovo. Het zou een bedreigend voorbeeld zijn voor een land als Turkije met een grote etnische minderheid (de Koerden) die zich wil afscheiden", aldus een hoge NAVO-diplomaat.

De bemiddelaar namens Europa bij de onderhandelingen in Rambouillet, Wolfgang Petritsch, verklaarde echter dat het bijna onmogelijk zal zijn Kosovo binnen de Federale Republiek Joegoslavië te houden. „Het is vrijwel ondenkbaar dat de Albanese bevolking na deze moordpartijen nog met de Serviërs in één staat zullen willen blijven", aldus Petritsch.

De NAVO-bombardementen op Joegoslavische doelen zullen met de Paasdagen niet worden onderbroken, omdat dat Milosevic „carte blanche zou geven door te gaan met slachtingen en etnische zuivering in Kosovo", Dit verklaarde gisteren de voorzitter van

Parijs heeft na kritiek op de magere bijdrage aan de NAVO-macht besloten binnen 48 uur zes extra gevechtsvliegtuigen beschikbaar te stellen. Dit verklaarde de Franse minister Alain Richard van Defensie gisteren.

• *Journalisten kijken rond in de door NAVO-aanvallen volledig vernielde Sloboda-fabrieken in het Servische Cacak. De fabriek zou slechts huishoudelijke apparaten hebben geproduceerd.* FOTO: REUTERS

Inzet grondtroepen wordt steeds realistischer optie

Van onze correspondenten

NEW YORK/BRUSSEL, donderdag

Amerika maakt zich langzaam maar zeker op voor de mogelijke inzet van grondtroepen in het Kosovo-conflict. In het openbaar wijst president Clinton deze omstreden optie vooralsnog van de hand, maar achter de schermen lijkt het Witte Huis zich voor te bereiden op het ergste na de eerste week van luchtaanvallen op Servische doelen in Joegoslavië en Kosovo.

„De stemming in het Witte Huis is grimmig", zegt Nick Dowling, die als ex-lid van Clintons Nationale Veiligheidsraad nog dagelijks contact heeft met zijn voormalige collega's. „De situatie op de grond in Kosovo is erger dan men had verwacht. Onder militaire experts wordt de roep luider om het sturen van grondtroepen en ik denk dat ook binnen de regering-Clinton stemmen opgaan die vinden dat dit in ieder geval in overweging moet worden genomen."

Tegen de achtergrond van toenemende gruweldaden in Kosovo begint ook in het Congres het besef door te dringen dat een mogelijke voortzetting van de oorlog op de grond steeds dichterbij komt.

De Republikeinse senator John McCain, een voormalige krijgsgevangene in Vietnam, was tot deze week fel gekant tegen iedere introductie van Amerikaanse grondtroepen in het conflict, zelfs als onderdeel van een vredesplan. Nu zegt hij: „Er rest ons niets anders dan succes te boeken, daarom moeten we geen enkele actie uitsluiten."

Toekomst NAVO

Oud-minister van Buitenlandse Zaken Henry Kissinger benadrukt dat de toekomst van de NAVO op het spel staat. „De NAVO kan niet overleven wanneer het doel van de operatie, een eind maken aan de slachtingen, niet wordt bereikt", zo schrijft Kissinger in het Amerikaanse weekblad *Newsweek*.

Als Belgrado niet akkoord gaat met een staakt-het-vuren, zo vervolgt Kissinger, „dan is er geen alternatief voor het voortzetten en opvoeren van de strijd inclusief de inzet van NAVO-grondtroepen mocht dit noodzakelijk zijn".

Uit een enquête van Newsweek blijkt dat een overgrote meerderheid van de Amerikanen (62 procent) vreest dat niet met luchtacties kan worden volstaan om de Serviërs in het gareel te brengen, terwijl minder dan de helft (47 procent) de inzet van Amerikaanse grondtroepen steunt.

Bij de NAVO in Brussel wijzen ook militaire specialisten erop dat in een oorlog heel veel verandert, wat de ene dag onmogelijk lijkt, wordt de volgende dag opeens wel mogelijk.

Van het begin af aan is erop gewezen dat voor een grondoorlog meer dan een maand intensieve voorbereidingen nodig zijn, omdat daar wel 200.000 man voor nodig zijn. Maar nog geen enkele lidstaat is bereid gebleken eigen mannen voor een conflict op de grond op te offeren, mede omdat doden in onze democratieën vrij snel de steun aan de operatie zouden doen wegvallen.

Een NAVO-macht zou dan wel tegenover 40.000 Servische troepen in en rond Kosovo komen te staan. Verder zou in dat geval Servië vrijwel zeker besluiten tot een algemene mobilisatie waardoor de NAVO te maken zou krijgen met een strijdmacht van 200.000 tot 300.000 soldaten.

Voor NAVO-actie via intellectuelen

Van onze correspondent

PARIJS, donderdag

De Franse president Jacques Chirac heeft een groep bekende intellectuelen bereid gevonden om het ongeruste Franse volk te overtuigen van de noodzaak van NAVO-bombardementen op Servische doelen.

Uit diverse opiniepeilingen blijkt dat de Fransen in meerderheid tegen de NAVO-luchtacties zijn. Het inhuren van beroemde filosofen en schrijvers om de publieke opinie te bespelen, is een bekende tactiek in de Franse politiek.

Zelfs binnen de regering-Jospin is men verdeeld over de NAVO-bombardementen. Minister Jean-Pierre Chevènement van Binnenlandse Zaken, die in 1991 als Defensieminister aftrad uit protest tegen de Franse deelname aan de Golfoorlog, heeft zich ook nu weer tegen het militaire optreden gekeerd. Zijn collega Jean-Claude Gayssot van Transport twijfelt eveneens aan de juistheid van het Franse beleid.

In het Franse parlement verzet met name de communistische regeringspartij (CP) zich tegen de NAVO-bombardementen. De rechtse RPR-leider Philippe Séguin reageerde gisteren woedend op demonstraties die het CP afgelopen weekeinde hield tegen de NAVO-acties. „En over de etnische zuivering en moordpartijen door de Serviërs, doen ze hun mond niet open."

Noodkreet

BELGRADO, donderdag

De grootste kliniek van Belgrado heeft gisteren aan de alarmbel getrokken nu het er steeds meer op gaat lijken dat de NAVO ook doelen in het centrum van de Joegoslavische hoofdstad gaat bestoken. Het toch al povere 'Belgrado Klinisch Centrum' zegt dat zé de eventuele slachtoffers bij zo'n aanval niet kunnen behandelen.

De kliniek kampt met een enorm gebrek aan capaciteit en bevindt zich op 200 meter van de gebouwen van het Joegoslavische leger. Deze gebouwen worden bij zo'n verreg gaande aanval waarschijnlijk onder vuur worden genomen.

(AP)

Vaticaan stuurt vredesmissie naar Belgrado

VATICAANSTAD, donderdag

Het Vaticaan stuurt in een poging op diplomatieke wijze de Kosovo-crisis te beëindigen een delegatie op vredesmissie naar Belgrado. Dit heeft de woordvoerder van het Vaticaan, Joaquin Navarro-Valls gisteren gemeld.

De delegatie zal waarschijnlijk geleid worden door de minister van Buitenlandse Zaken van het Vaticaan, aartsbisschop Jean-Louis Tauran. Al meer dan een week worden in het Vaticaan pogingen ondernomen de crisis te bezweren of de strijdende partijen gedurende de komende paasdagen de wapens te laten neerleggen.

De paus heeft aan Cor Unum, de hulporganisatie van het Vaticaan, 100.000 gulden geschonken voor hulp aan de vluchtelingen uit Kosovo. Het hoofd van Cor Unum is gisteren afgereisd naar het noorden van Albanië. (Reuters)

Gekraakt

BRUSSEL, donderdag

De NAVO heeft gisteren toegegeven dat Joegoslavische computer-*hackers* erin geslaagd zijn de internetpagina's van de Verdragsorganisatie te kraken. Het e-mail systeem is door de inbraak via de computer met 2000 berichten overbelast geraakt. De e-mails zouden afkomstig zijn van een persoon. Via een macro-systeem worden dagelijks 2000 berichten verstuurd.

(Reuters)

(advertentie)

Mededeling aan onze adverteerders

Gewijzigde aanlevertijden

In verband met de Paasdagen,
dient het advertentiemateriaal
bestemd voor de krant van dinsdag
6 april te worden aangeleverd op
vrijdag 2 april 1999 voor 16.00 uur.

De Telegraaf
De krant van wakker Nederland

„Saddam helpt Milosevic"

LONDEN, donderdag

De door de NAVO meest gevreesde „misdadigers" van dit moment, Slobodan Milosevic en Saddam Hoessein, hebben elkaar gevonden in hun strijd tegen de „Grote Satan" en zijn bondgenoten.

Volgens de Britse legerchef Charles Guthrie hebben Servische functionarissen een tournee langs Iraakse luchtafweersystemen gemaakt om de benodigde techniek te leren voor het uit de lucht schieten van een NAVO-toestel. „We hebben al een aantal toepassingen van die Iraakse tactieken gezien in onze aanvallen tegen Joegoslavië", aldus Guthrie.

In ruil voor „Saddams lessen" zou Servië helpen aan de opbouw van het Iraaks militair materieel, dat Amerikaanse en Britse gevechtsvliegtuigen aan puin hebben geschoten tijdens operatie 'Desert Fox'.

Ook Amerikaanse functionarissen zeggen aanwijzingen te hebben dat Joegoslavië aan Irak zou hebben aangeboden militaire reserveonderdelen te ruilen voor informatie over luchtoperaties van de Verenigde Staten.

(Reuters)

DEPORTATIES

VERVOLG VAN PAGINA 1

„Archieven worden systematisch vernietigd, inclusief eigendomspapieren, trouwboekjes, geboortebewijzen en bewijzen van financiële transacties", aldus NAVO-woordvoerder Jamie Shea, die het „een ontstellende poging tot het herschrijven van de geschiedenis" noemde.

De Serviërs hebben het onder meer gemunt op intellectuelen, aldus Scharping, die verklaarde dat de Joegoslavische „moordmachine" koste wat kost moet worden gestopt. „Het gaat hier om systematische uitroeiing, hetgeen op een gruwelijke wijze herinnert aan wat tijdens de Tweede Wereldoorlog bijvoorbeeld uit naam van Duitsland in Polen werd gedaan", zei Scharping, doelend op de nazi-concentratiekampen.

De minister zei over informatie te beschikken dat de mannen die als tolk hebben gewerkt voor de waarnemers van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) „systematisch" door de Serviërs zijn vermoord. Ook de voorzitter van het ondergrondse parlement van de Kosovaren, Idriz Ajeti, zou door het Servische leger zijn vermoord. Dit meldde de woordvoerder van de Democratische Liga van Kosovo in Duitsland, Domika Gervalla, gisteren.

Om de ruim 100.000 vluchtelingen uit Kosovo die in buurlanden bivakkeren van voedsel en onderdak te voorzien, bereiden internationale hulporganisaties een grote operatie voor. Het is een reactie op de beklemmende beelden van verdoofde mensenstromen die te voet of in hun oude voertuigen de grenzen van Kosovo bereiken.

Geconfronteerd met de onvoorstelbare wreedheden heeft de NAVO besloten „het tempo en het aantal" van de luchtbombardementen drastisch op te voeren. „Geen enkel gebouw of eenheid die wordt gebruikt voor het plannen, voorbereiden, leiden of uitvoeren van de Joegoslavische campagne tegen de etnisch-Albanese bevolking in Kosovo zal nog gespaard worden", aldus Shea.

Het Joegoslavië Tribunaal in Den Haag heeft gisteren aangekondigd Arkan, de beruchte leider van een Servisch moordcommando in staat van beschuldiging te stellen voor misdaden tegen de menselijkheid.

Furby net echt

Van een onzer verslaggevers

AMSTERDAM, donderdag

Hij is klein en pluizig. Als je hem veel knuffelt, wordt hij steeds aanhankelijker. Geef je hem echter geen aandacht, dan laat hij boeren, gaat hij schreeuwen of mopperen. Furby, het nieuwe Nederlandse speeltje dat gisteren door Tiger Electronics aan de pers werd voorgesteld, lijkt bijna een levend wezentje. Tijdens de presentatie in het Amsterdamse Tuschinski theater kwebbelde het elektronische beestje in ieder geval als een echte opstandige peuter hardnekkig door de toespraken heen.

Je kunt hem niet opwinden en er zijn ook geen knopjes waar je op kan drukken om Furby te laten zeggen wat je wil. Het speeltje is zo geprogrammeerd dat het zelf de gang van zaken bepaalt. Op onverwachte momenten heeft het honger of slaap en de eigenaar dient dan onmiddellijk de noodzakelijke handelingen te verrichten. Wat dat betreft verschilt Furby weinig van een Tamagotchi; het elektronische huisdier dat enige jaren geleden ongekend populair was.

• *De Furby's (f 99,95) spreken vooralsnog alleen Engels. In het najaar komt er waarschijnlijk ook een Nederlandse versie op de markt.*

FOTO: RUUD VAN DER LINDEN

Maar de mogelijkheden van Furby zijn nog veel groter. Furby's bevatten een chip met meer dan 200 woorden en uitdrukkingen. Die zijn niet meteen toegankelijk. Hoe meer er met het ding wordt gespeeld, hoe groter diens repertoire wordt.

Het is trouwens niet zo dat Furby nieuwe woorden leert van de bezitter. De angst van de FBI dat het speeltje staatsgeheimen tegen derden zou kunnen herhalen is dan ook volslagen ongegrond.

WAT U ZEGT

Geachte lezer,

De vraag of u al dan niet achter de NAVO-luchtaanvallen op Servische doelen staat, heeft een interessante en eerlijke discussie opgeleverd. Behalve uitgesproken voor- en tegenstanders zijn er velen die kanttekeningen plaatsen bij de haalbaarheid van het beoogde doel, het op de knieën dwingen van Milosevic, en/of de wenselijkheid van het gebruik van geweld in het algemeen. Terecht wijzen sommigen erop dat in het even oude als complexe Balkan-conflict niemand het absolute gelijk aan zijn kant heeft. Terecht wordt er eveneens gewezen op de enorme risico's die er aan de NAVO-acties kleven en op de selectieve verontwaardiging van het Westen jegens landen die zich schuldig maken aan schendingen van de mensenrechten. Maar wat is het alternatief? Moeten we dan met de handen over elkaar blijven zitten en lijdzaam toezien hoe in onze achtertuin mensen uit hun dorpen worden verdreven en worden vermoord? Een lezer uit Groningen belde op om te vertellen dat

Verdeeldheid over NAVO-aanvallen op Servische doelen

HOELANG zijn onze politici en militaire leiders bereid troepen in de Balkan te legeren? Wanneer men een vredesmacht in Kosovo stationeert, stationeert men dan tegelijkertijd een bezettingsmacht in Servië? Wanneer de NAVO mocht besluiten tot een inval in Servië, is men dan ook bereid een partizanenoorlog uit te vechten waarbij de Serviërs duidelijk in het voordeel zullen zijn? Wanneer de NAVO erin slaagt Servië als militaire machtsfactor op de Balkan uit te schakelen, is de NAVO dan ook in staat het Servische volk te beschermen tegen de buurlanden, die blijkbaar allemaal nog rekeningen en/of territoriale aanspraken te vereffenen hebben? Als de NAVO niet in staat is deze vragen afdoende te beantwoorden, zijn m.i. alle pogingen om (militaire) vrede op de Balkan te bewerkstelligen gedoemd te mislukken en zullen alleen maar aanzet vormen voor een nog groter conflict.

Maarssenbroek, G. Klein Tijssink

• *Kosovaarse vluchtelingen duwen een invalide man in zijn rolstoel bergopwaarts nadat zij bij de grensovergang Blace Macedonië waren binnengekomen. Met hen vluchtten gisteren opnieuw vele duizenden anderen uit Kosovo voor het Servische geweld.*

FOTO: REUTERS

Krans

Op 4 mei gaan we onze oorlogsdoden herdenken. Hoe kun je in Godsnaam een krans gaan leggen in je eigen land terwijl je straaljagers bommen gooien? We vergeten een ding: de wereld is goed, alleen de leiders zijn bezeten.

arendsr@gironet.nl

Defensie

De verschrikkingen in Kosovo maken duidelijk dat de noodzaak van onze defensie nog steeds nadrukkelijk aanwezig is. Het UCK en de arme Kosovaren zijn weerloos tegen de goed uitgeruste Servische oorlogsmisdadigers. Het recht van de sterkste blijkt nog steeds te gelden. Wie zijn wij om te denken dat dit in ons deel van de wereld niet meer zal gebeuren. Onze defensie met de huidige, weldenkende, legerleiding heeft een duidelijker functie dan ooit: ongewenste agressie de grond in boren.

Lithoijen, Frank Witvliet

Beschermen

Onz
uit het

Intratuin zou geen groen warenhuis zij
niet alleen de kwaliteit, maar
voorzien van het FSC-keurmerk, dan i
als u op zoek gaat naar een nie
en presenteren we u in een overz
tafels, stoelen, parasols, kusse

FSC
Het keurmerk van de Forest Stewardship Council (FSC) geeft aan dat het hout dat gebruikt is voor deze producten afkomstig is uit een bos dat zorgvuldig en verantwoordelijk is beoordeeld als een goed beheerd bos, volgens strikte normen voor milieu, sociale omstandigheden en economie.
CERTIFIED BY CAREWOOD
FSC Trademark © 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Op steeds meer van onze houten tuinmeubelen treft u het FSC-keurmerk aan. Dat wil zeggen dat het hout afkomstig is uit goed beheerde bossen.

Tuinbank 'Wessex'
2-Zitsbank van Keruing hardhout.
Lengte 122 cm.
Met FSC-keurmerk.
Van 279,- voor **199,-**

Stoel 'Cante
Eigentijdse 6-standen s
Met comfortabele r
goedgevormde zitting. M
Van 549,- voo

INTRA
HITS

Stoel 'Discovery'
5-Standenstoel,
kunststof. In sand-
stone, old green
of donkerblauw.
van 59,95 voor 49,95.
In wit van 49,95 voor
39,95

BEL VOOR DE DICHTSTBIJZIJNDE INTRATUIN GRATIS 0800-0531, KIJK IN DE GOUDEN GIDS, DI
*Onze Intratuin-

eindeloze stromen wanhopige vluchtelingen niet langer kan aanzien. „Ik wil wat doen. Mijn collega's en ik staan met geld in de hand klaar om die arme mensen te helpen. Maar waar moet dat heen? Waar zijn de gironummers?" Ik moest hem het antwoord schuldig blijven. Tot op heden blijkt er nog geen landelijke inzamelingsactie op touw gezet met het specifieke doel de etnisch-Albanese vluchtelingen uit Kosovo te helpen. Een beschamende constatering. Ik hoop dat iemand de handschoen opneemt.

De komende twee weken ben ik met vakantie. De redactie van deze rubriek is dan in handen van mijn gewaardeerde collega Berry Zand Scholten, die zich morgen aan u zal voorstellen.

Marcella van der Wiel

Mensen zijn maar kort van memorie. Tien jaar geleden was Kosovo een vriendelijk land, waar Serviërs (20%) en Albaniërs (80%) vreedzaam naast elkaar leefden met een grote mate van autonomie. Plotseling decreteerde Milosovic dat Kosovo geheel vanuit Servië moest worden geregeerd en hij infiltreerde steeds meer Serviërs in de politie, het leger en het bestuur. De Albaniërs zagen dat aanvankelijk lijdzaam aan, maar begonnen zich tenslotte te verzetten. Het gevolg was een wrede etnische zuivering en een complete burgeroorlog. Conclusie: Milosevic heeft zelf de lont aangestoken en de wereld zit met de brokstukken.

Den Helder, W. van den Braak

Volkerenmoord

Wie herinnert zich niet uit de jaren '30 "Ein Volk-Ein Führer-Ein Reich"? Milosevic is van hetzelfde soort. Hoe lang moet het nog duren alvorens Milosevic, zijn uitvoerder Ojdanic en geestverwante kameraden Karadzic en Mladic in Scheveningen belanden, om in Den Haag te worden berecht voor misdaden tegen de mensheid, i.c. volkerenmoord?

Goor, H.A. van Enst

Ik kan wel achter deze luchtacties staan. Maar het inzetten van grondtroepen zou onverantwoord zijn omdat er dan vele NAVO-militairen zouden sneuvelen. Wij hebben onze kinderen niet opgevoed om voor andermans vaderland te sterven.

Breda, M. Simons

Beesten

Wat die Milosevic daar in Kosovo klaarmaakt met de Kosovaren is bij de wilde beesten af. Standrechtelijk worden de mensen (mannen) daar afgeslacht. Hoe is het in hemelsnaam mogelijk dat er bepaalde groeperingen in de samenleving zijn, die menen te moeten protesteren tegen het NAVO-optreden in Kosovo.

Den Haag, J. Holwerda

Bommen

Hoe kan iemand met een hoge positie in een kerkelijk genootschap voor het zenden van grondtroepen zijn? Hoe kan een goed christen voor het doodschieten van mensen zijn? Als de NAVO nu zegt dat ze moeten doorgaan met bombarderen omdat ze anders hun geloofwaardigheid verliezen, hoe geloofwaardig is dan nog de NAVO? Het rond de tafel gaan zitten met alle partijen, is de enige oplossing voor dit immense drama in de Balkan.

Beverwijk, H. Zonneveld

Hebzucht

De reactie van de NAVO op de gruwelijkheden die er gebeuren in Kosovo is te begrijpen. Het gedrag van Milosevic en de zijnen is niet goed te praten. Het absurde van deze oorlog is dat, als het aankomt op het sturen van grondtroepen, de kans groot is dat er een Ne-

staat Made in Holland of Made in Germany. Want hebben de NAVO-bondgenoten vroeger geen wapens aan de Serven geleverd? Men mag trots zijn op de mensen die deze misdadigers proberen te stoppen maar ook op degenen die op het slagveld hun humanitair werk blijven doen, zoals de mensen van het Rode Kruis. Geweld is geen goede oplossing maar een andere is er blijkbaar niet. Het conflict in de Balkan is een oorlog waar alle oorlogen op zijn gebaseerd: macht, hebzucht, haat en het niet kunnen vergeven.

Ede, E.L. Schenkhuizen

Ondoordacht

Je kunt Milosevic wel zijn acties tegen de bevolking van Kosovo verwijten, ondanks dat het nu opgehemelde UCK ook onschuldigen heeft gedood. Maar dat de zaak nu zo uit de hand loopt en er een enorme vluchtelingenstroom ontstaat, is te wijten aan de goedbedoelde maar ondoordachte actie van de NAVO. Dacht men nu echt dat bommen in Belgrado en omgeving de acties van Milosevic in Kosovo zouden stoppen en hem op de knieën zouden krijgen? Dat is dom en naïef! Nu sterven er naast vele Kosovaren ook nog gewone Servische burgers, die dat beslist niet verdienen. Qua besluitvorming is de NAVO zo'n log apparaat, dat ze natuurlijk niet snel kunnen concluderen dat deze actie een averechts effect blijkt te hebben en niemand wil de verantwoording dragen voor deze onjuiste inschatting.

kopperss@angelfire.com

Verdeeldheid

Nooit zal er zekerheid bestaan over de vraag wat er gebeurd zou zijn als de NAVO niet ingegrepen had in Joegoslavië. Niet te voorspellen is eveneens welke consequenties het ingrijpen daadwerkelijk heeft. Scepsis in deze is dan ook begrijpelijk. We hebben echter wel de absolute zekerheid wat er gebeurd zou zijn als de geallieerden niet hadden ingegrepen in 1944. Dat de media op een voor haar gebruikelijke manier verslag doet van het gebeuren in Servië, met paginagrote foto's van de alles vernietigende oorlogsmachines, schrikt velen af. Bij foto's van de echte gruwelen die mensen elkaar kunnen aandoen, verbleken die van een straaljager echter. Verdeeldheid in onze gelederen is helaas Milosevic' beste wapen.

Arnhem, A.A. Oink

nationale gemeenschap de wil blijft behouden, nu en in de toekomst, om, nadat oneindig veel diplomatieke pogingen onbeantwoord zijn gebleven, te opereren zoals zij nu doet. Ik hoop dat, indien de agressie blijft aanhouden, er ook de politieke wil is om een grondoffensief te beginnen. Als we heel eerlijk zijn, is dat de enige mogelijkheid onschuldige Europeanen daadwerkelijk te beschermen.

avdz@worldonline.nl

Resultaat

Ik vraag me af of de NAVO-aanvallen wel het beoogde resultaat zullen hebben, want hierdoor dreigt juist een veel grotere crisis in de wereld te ontstaan. De spanningen breiden zich uit naar de buurlanden en Rusland. Het ziet er naar uit dat we door de NAVO-aanvallen afstevenen op een nieuwe Koude Oorlog of erger. Bovendien hebben de VN geen toestemming gegeven voor de NAVO-aanvallen. Oorlog kan nooit gerechtvaardigd worden. Het beste lijkt mij gevaarlijke dictators op te ruimen en hun regimes door de geheime diensten te laten infiltreren. Het zou onnodig leed en slachtoffers besparen.

wvanes@worldonline.nl

Twee maten

Dat Milosevic, door het niet willen tekenen van de akkoorden van Rambouillet, de actie van de NAVO over zichzelf heeft afgeroepen en dat nu wordt geprobeerd de Albanese meerderheid in Kosovo te beschermen tegen etnische zuivering door de Serviërs, kan ik begrijpen. Maar er wordt met twee maten gemeten. De Koerden in o.a. Turkije worden ook van hun geboortegrond verdreven, hun cultuur wordt ook 'ausradiert' maar daar hoor je de internationale gemeenschap niet over. China houdt nu al decennia lang Tibet onder de duim, maar van een heldhaftige taal tegen dit land is ook geen sprake. Waarom? China en Turkije zijn te machtig.

Deventer, H. Brehen

De Telegraaf
Redactie 'Wat U Zegt!'
Postbus 376
1000 EB AMSTERDAM
Per fax naar:
020 - 585.8017
Per e-mail naar:
WUZ@Telegraaf.nl

De redactie behoudt zich het recht voor brieven en ingezonden artikelen in te korten of te redigeren.

• Een Amerikaanse F 15 tankt bij in het luchtruim boven Macedonië. FOTO: REUTERS

Is NAVO-ingrijpen gerechtvaardigd?

VOOR

De dagelijks terugkerende beelden van de vluchtelingen in Kosovo en omringende landen zijn hartverscheurend. Gedurende deze crisis hebben de VN zich van hun, gebruikelijke, besluiteloze kant laten zien. Wanneer de NAVO niet had ingegrepen, was de omvang van de zich nu afspelende ramp helemaal niet te overzien geweest. Ook al is ingrijpen door de NAVO en de VS dan niet altijd gewenst - wie komt er anders op voor mensen vanwege hun nationaliteit, ras, kleur of geloof onder de voet worden gelopen?

mdrose@globe.nl

TEGEN

President Clinton en zijn minister Albright zeggen beiden dat de bombardementen niet zijn gericht tegen het Servische volk maar tegen Milosevic. De realiteit is dat de burgers door het geweld worden getroffen en dat Milosevic buiten schot blijft. De oorlog tegen Servië zou ten doel hebben de Kosovaren te beschermen. De realiteit is dat de Serviërs nu hun woede koelen op de Albanese Kosovaren. Het middel blijkt erger dan de kwaal. Dat had men tevoren moeten bedenken. De NAVO lijkt meer bommen te hebben dan verstand.

Kortenhoef, F.A. Smit

TEKENING: WOLFGANG AMMER

1-4-99

Zonder grondtroepen verliest de NAVO de oorlog tegen Servië

Als president Clinton niet onmiddellijk plannen opstelt voor de inzet van grondtroepen in Kosovo, zal het bondgenootschap de oorlog tegen Servië verliezen, vreest Richard G. Lugar. Een overwinning is van wezenlijk belang voor de veiligheid en welvaart van zowel Europa als de vs.

We zijn de oorlog in Kosovo aan het verliezen. President Slobodan Milošević en zijn Servische strijdkrachten verdrijven in Kosovo de bevolking uit hun huizen en veroorzaken een massale stroom vluchtelingen naar landen die nauwelijks over middelen beschikken om hen op te vangen. De Verenigde Staten en de NAVO zijn in staat aan deze situatie een eind te maken. Maar dat vereist wel een president die leiderschap toont en de politieke wil om de drastische maatregelen te treffen die nodig zijn om te winnen.

De bombardementen op Servië zijn begonnen toen de Kosovaren zich na lang aarzelen akkoord hadden verklaard de vijandelijkheden te staken en de komende drie jaar te *gaan onderhandelen over het toekomstige politieke bestel van Kosovo. De voor de onderhandelingen met de Serviërs benodigde stabiliteit zou gewaarborgd worden door 28.000 man NAVO-vredestroepen onder wie 4.000 Amerikanen.*

Toen de Kosovaren het akkoord te elfder ure tekenden, voorzagen ze al dat Servië dat niet zou doen en dat de NAVO gehouden zou zijn militair in actie te komen tegen het regime in Belgrado. De regering-Clinton heeft de geloofwaardigheid van de NAVO en de Verenigde Staten tot inzet gemaakt van de belofte de Kosovaren te beschermen en een politieke regeling van de kwestie-Kosovo te bevorderen.

Rijkelijk laat, namelijk op 19 maart en 23 maart, de dag voordat de eerste NAVO-bommen vielen, heeft de president vooraanstaande Congresleden op het Witte Huis uitgenodigd voor beraadslagingen. Voorafgaand aan de tweede ontmoeting liet de president weten dat hij geen oorlogsverklaring of zelfs instemming van het Congres nodig vond om militair geweld tegen Servië te gebruiken. Ten slotte liet hij zich ertoe brengen de Senaat per brief om een volmacht voor de luchtaanvallen te vragen. Nog dezelfde avond besloot de Senaat dat verzoek in te willigen met 58 tegen 41 stemmen.

Een aantal Congresleden bracht tijdens deze beraadslagingen een fundamentele vraag ter tafel. Ze vroegen de president: „Wat gaat u doen als de bombardementen geen staking van de wreedheden of terugtrekking van de Servische strijdkrachten uit Kosovo tot gevolg hebben? Hoe moet het verder wanneer u Amerikaanse luchtstrijdkrachten inzet en president Milošević u, de NAVO en de wereld trotseert?"

Niet alleen had Clinton hierop geen ander antwoord dan escalatie van de bombardementen, maar bovendien sloot hij in zijn toespraak tot het Amerikaanse volk het sturen van grondtroepen uit.

> Clinton moet de drastische maatregelen treffen die nodig zijn om te winnen

Dagelijks wordt in verklaringen van het Witte Huis gesteld dat inzet van grondtroepen niet wordt overwogen.

Het akkoord dat de Kosovaren op aandringen van de vs in Rambouillet hebben ondertekend, was van twijfelachtige kwaliteit. Maar ze hebben het ondertekend in het vertrouwen dat de NAVO en de Verenigde Staten borg zouden staan voor de vrede en veiligheid die nodig was om verder te onderhandelen over hun toekomst. Clinton heeft telkenmale gewaagd van onze plicht om een eind te maken aan de genocide en de etnische zuiveringen in een deel van Europa dat letterlijk in de schaduw van het NAVO-bondgenootschap ligt. Maar door de inzet van grondtroepen uit te sluiten geeft de regering een halsstarrig Servië alle gelegenheid etnische Albanezen uit Kosovo te verdrijven en etnische zuiveringen uit te voeren. En zo zijn wij, ondanks alle moedige bombardementsvluchten van Amerikaanse en andere NAVO-piloten, bezig de oorlog te verliezen, althans gemeten naar de belangrijkste maatstaf: verwezenlijking van de belangrijkste doelstellingen.

Secretaris-generaal Javier Solana van de NAVO heeft de machteloosheid van onze strategie ongewild onderstreept toen hij over de Servische agressie zei: „We beschikken wellicht niet over de middelen er een eind aan te maken, maar we hebben ons tenminste bereid getoond het te proberen."

President Clinton had president Milošević moeten opbellen met de mededeling dat wij een eind zouden maken aan zijn bewind over Servië als hij Kosovo zou aanvallen. Dat was in mijn overtuiging de enige aanpak waarbij we een redelijke kans hadden gehad een oorlog te voorkomen. Misschien heeft Clinton Milošević wel gebeld en heeft deze hem niet geloofd.

Nu moet president Clinton opnieuw telefoneren. De NAVO moet de belangrijkste regeringsgebouwen in Belgrado tot doelwit maken. Ieder identificeerbaar militair doelwit moet worden getroffen, meermalen, net zolang tot we zeker zijn van ondubbelzinnig succes.

Er moet een onmiddellijk en duidelijk zichtbaar begin worden gemaakt met plannen voor de inzet van NAVO-grondtroepen in aantallen die volstaan om het Servische offensief te verzwakken, Kosovo te stabiliseren en zo nodig overgebleven elementen van de Servische strijdkrachten te verdrijven.

President Milošević moet worden aangeklaagd als oorlogsmisdadiger van de eerste categorie; oorlogsmisdadigers in Bosnië moeten in verhoogd tempo worden gearresteerd zodat er in dat land eindelijk stabiliteit ontstaat en duidelijk wordt dat verdere etnische zuiveringen niet zullen worden getolereerd.

De Westerse bondgenoten moeten met alle beschikbare technische middelen een stortvloed van nieuwsberichten over Joegoslavië doen uitstromen. We dienen zowel de Serviërs als de Kosovaren ervan verzekeren dat we hen zullen helpen een raamwerk voor democratisch bestuur op te zetten met de garantie van verkiezingen en autonomie.

We moeten duidelijk maken dat we met gulle hand economische hulp zullen verstrekken aan zowel het bevrijde Servië als aan Kosovo, waaronder prompte beëindiging van de economische sancties en krachtige inspanningen om de ex-Joegoslavische staten te integreren in de Europese economie.

Ik zou de regering-Clinton, die ondanks dit late tijdstip nog steeds bezig is opinies te peilen en haar politieke wonden te likken wegens haar gebrek aan politieke steun voor wat ik hierboven heb voorgesteld, de volgende belangrijke, voor de hand liggende conclusie willen aanreiken: president Clinton kan, als onze opperbevelhebber, nog altijd een overwinning bereiken, ook al is alles wat hij heeft bepleit gebaseerd op een flagrant onvolledige visie over de slotfase van deze campagne en op een dubieuze strategie gericht op toch al sterk beperkte doeleinden. Zijn besluiten hebben reacties van de Serviërs uitgelokt die hebben geleid tot wreedheden, etnische zuivering, genocide en vluchtelingenleed op enorme schaal.

Mijn advies is openhartig omdat hij onze president is. En als gekozen ambtsdrager van de Amerikaanse overheid ben ik hem en de Amerikanen die wij beiden dienen een zo krachtige en tijdige steun verschuldigd als mogelijk is. De Verenigde Staten en de NAVO móeten deze oorlog winnen. Het leven van honderdduizenden onschuldige mensen in Kosovo, die zijn gewicht voor onze diplomatieke druk, staat of valt nu met ons succes.

Wij moeten deze oorlog winnen omdat een stabiel en vreedzaam Europa, waar de veiligheid wordt gegarandeerd door een effectieve, geloofwaardige NAVO, van wezenlijk belang is voor de veiligheid en welvaart van de Verenigde Staten.

Richard G. Lugar is Republikeins Senator in Washington en lid van de Senaatscommissie voor Buitenlandse Zaken. © The Washington Post Company

Deportatie mannen in Kosovo

1-4-99

Samengedreven in concentratiekampen

door Guido van de Kreeke

BRUSSEL, donderdag

Het Joegoslavische leger heeft in Kosovo concentratiekampen ingericht, waar etnisch-Albanese mannen en jongens bijeen worden gedreven. Óf ze worden vermoord, aldus de Duitse minister van Defensie, Rudolf Scharping.

Hij waarschuwde dat het gaat om „serieuze" berichten. Oude mannen, vrouwen en kinderen worden in bussen en treinen gejaagd en over de grens gezet.

Volgens Hashim Thaci, een van de leiders van het Bevrijdingsleger van Kosovo (UCK), zijn in een voetbalstadion in de Kosovaarse hoofdstad Pristina alleen al 100.000 etnisch-Albanezen samengedreven.

De NAVO meldde gisteren dat de Joegoslavische strijdkrachten bovendien alle bewijzen van de aanwezigheid van de Albanese bevolking in Kosovo uitwist.

Zie verder pag. 6 kol. 1

„Joegoslavië verspeelt recht op Kosovo"

Pagina 11

Vluchtelingen smeken om meer bombardementen

Pagina 13

Polderend ten oorlog

Nu ook bommen uit Nederlandse vliegtuigen op Joegoslavië. Het was gisteren slechts een terloopse opmerking in de totale berichtgeving over de gebeurtenissen in Kosovo. In een oorlog verloopt het gewenningsproces nu eenmaal snel. Bijna ongemerkt verlopen de stappen in het proces van escalatie. Zo worden nieuwe feiten automatisch vanzelfsprekendheden. Onze jongens: nog niet zo heel lang geleden waren ze in Bosnië actief met patrouillevoertuigen waarvan op speciaal verzoek van de Tweede Kamer de normale bewapening was vervangen door zeer licht geschut. Nu opereren ze in de voorste linies bij de luchtaanvallen op het grondgebied van een soevereine staat.

Het begin van het luchtoffensief tegen Servië, vorige week woensdag, was zeker ook voor Nederland een historische stap. Maar politiek Den Haag is dit geheel ontgaan. Daar was het moment zelve niet meer dan een logisch vervolg van wat reeds eerder in commissievergaderingen aan de orde was geweest. Vandaar ook dat de overgrote meerderheid van de Tweede Kamer absoluut geen trek had in een Kamerdebat toen de laatste gesprekken tussen de Amerikaanse afgezant Holbrooke en de Servische president Milošević op een totale mislukking waren uitgelopen en de bommenwerpers in gereedheid werden gebracht. Alles was immers al gezegd. Vandaar ook dat minister-president Kok nergens te bekennen was. In de Verenigde Staten bereidde president Clinton het Amerikaanse volk voor op militair optreden met de daaraan verbonden risico's; in Groot–Brittannië deed premier Blair hetzelfde, in de Duitse bondsdag verscheen minister van Buitenlandse Zaken Fischer, maar in Nederland bleef het stil. Daar moest het nog een dag duren voordat minister Van Aartsen van Buitenlandse Zaken naar de Kamer kwam en dan nog alleen omdat de fracties van de Socialistische Partij, GroenLinks en D66 daarom verzocht hadden. In Nederland niets van een *sense of urgency*, vertolkt door een minister–president die het volk danwel het parlement toespreekt.

Het is te gemakkelijk om het zwijgen van Kok af te doen als zijnde niet passend binnen de Nederlandse verhoudingen waar de premier niet meer is dan eerste onder zijns gelijken. Toen begin 1991 de aanval op Irak werd ingezet, sprak premier Lubbers het Nederlandse volk 's morgens vroeg wèl toe via radio en televisie en legde hij enkele uren later eveneens een verklaring af in de Tweede Kamer. In de tussentijd had hij ook nog de rijksministerraad voor een extra vergadering bijeen geroepen. Allemaal activiteiten waarmee de ernst van wat toen in de Golf was begonnen nog eens werd onderstreept.

Waarom toen wel en nu niet terwijl het in Joegoslavië om een conflict gaat dat én veel dichter bij huis is én een veel actievere Nederlandse militaire betrokkenheid kent? Het heeft waarschijnlijk veel te maken met de beoordeling van de situatie, ofwel de onderschatting ervan. Toen de Golfoorlog daadwerkelijk begon, werd rekening gehouden met een massaal treffen inclusief grondtroepen – geen Nederlandse overigens – die de maanden daarvoor in grote getale naar het crisisgebied waren overgebracht. Het gevoel van een echte serieuze strijd in Servië was tot vorige week, althans in Nederland, niet echt aanwezig. Grondtroepen waren niet aan de orde en vrij algemeen was toch eigenlijk de verwachting dat met een paar *airstrikes* Milošević wel weer tot bedaren zou zijn gebracht. Niet dus, en nu begint dan ook het knagen.

Mark Kranenburg

Vooralsnog heeft in de publieke opinie de ontzetting de overhand, maar weldra zal dit gevolgd worden door de vraag hoe het zover heeft kunnen komen. Was de NAVO goed voorbereid op de situatie, zijn de mogelijke tegenzetten van Milošević voldoende geanalyseerd etcetera. Legitiem is dan tevens de vraag hoe in Nederland de politieke besluitvorming tot stand is gekomen. Wat dit laatste betreft is de gang van zaken weer een typsch voorbeeld van de onheldere besluitvormingscultuur die ervoor zorgt dat grote beslismomenten altijd ongemerkt passeren. Op het moment dat iedereen rijp is voor het debat, is het meestal te laat omdat elders reeds (vaak in een commissievergadering) het ultieme besluit reeds is genomen.

Dat was zo ten tijde van de Golfcrisis en lijkt zich in het geval Joegoslavië te herhalen. Toen Nederlandse schepen naar de Golf opstoomden werden, zoals de eerstverantwoordelijke minister Ter Beek van Defensie het destijds uitdrukte „varenderweg" besluiten genomen over het operatiegebied, de gedragsregels en de internationale samenwerking. „Wij zijn in een fuik gezwommen" luidde toen de klacht van nogal wat Kamerleden die op het *moment suprème* merkten dat ze geen enkele invloed meer konden uitoefenen.

In hun boek *Nederland en de Golfcrisis* dat in 1993 verscheen, gaven de wetenschappers Rosenthal en De Vries een rake typering van de bestuurlijke gang van zaken in Den Haag rond het conflict met Irak. Er was bij de politiek–bestuurlijke elites „een grote mate van besluitvormingsonzekerheid", constateerden zij. Een besluitvormingsonzekerheid die gereduceerd werd met „een zelfopgelegde consensus."

Juist vanwege het diffuse karakter van de besluitvorming heeft de Tweede Kamer een jaar na de Golfoorlog het kabinet gevraagd een procedure te ontwikkelen waarbij de Kamer „nadrukkelijk en formeel wordt betrokken" bij de besluitvorming over uitzending van militaire eenheden. Dat heeft uiteindelijk geleid tot het zogeheten 'toetsingskader' waarin staat beschreven op welke wijze en wanneer het parlement betrokken wordt bij de besluitvorming. De Kamer had echter tevens gevraagd om een formeel instemmingsrecht bij het uitzenden van militaire eenheden. Dit zou betekenen dat de Kamer niet achteraf oordeelt, maar in het bijzondere geval van troepenuitzending, vooraf. Op deze breed uitgesproken wens is het kabinet indertijd niet ingegaan en vandaar dan ook dat een duidelijk parlementair beslismoment over Nederlandse militaire betrokkenheid ontbreekt.

Het is de afgelopen dagen weer vaak gezegd: Nederland heeft geen oorlogstraditie. Als het eenmaal zover is schuwen we krijgshaftige taal, maar zeggen zoals Kok vorige week „overmand te zijn" door de plotselinge gebeurtenissen. Een klein land moet ook niet te veel pretenties hebben. Erger is het dat Nederland ook geen parlementaire traditie lijkt te hebben als het gaat over vraagstukken van oorlog en vrede. We polderen de oorlog in, ondertussen de kiezers in vertwijfeling achterlatend. Want het parlement mag dan nu wel zijn toetsingskader hebben, nog net iets belangrijker is het toetsingskader voor het electoraat.

'Door de oorlog moeten we wel stelling nemen'

Oost-Europese studenten in Nederland komen aan studeren nauwelijks toe. Ze hebben heel wat uit te leggen aan hun medestudenten.

Door onze redacteur
SHEILA KAMERMAN

ROTTERDAM, 2 APRIL. Hun tentamens hebben deze week behoorlijk onder de oorlog geleden. „Hoe kan je nu in godsnaam studeren wanneer de bommen op Servië vallen?", zegt de Servische Vesna Knežević (24). Haar ouders en haar broer zitten de hele dag aan de televisie gekluisterd, dus kwam ze voortdurend achter haar studieboeken vandaan om de hel van de oorlog te volgen. „Studeren is dan opeens vreselijk banaal."

Vesna en Kristina Ćurčić (22) praten liever niet over Kosovo. Ze studeren beiden aan de Universiteit van Amsterdam en hebben geen zin de rest van hun studietijd als Servische nationalisten door het leven te gaan. Ze hebben zich al zo vaak tegenover medestudenten moeten verdedigen. „Ik voel me gemanicht in Nederland", zegt Kristina. „Als Servië kan je je alleen nog vrijpleiten door je volk af te vallen. Maar dat kunnen we niet. Dan houd ik liever mijn mond."

Maar niets zeggen, dat is niet langer mogelijk. Ze voelen zich in de verdediging gedwongen. Vesna: „Door de oorlog moeten we wel stelling nemen. Voor iedereen hier ben je een vertegenwoordiger van Servië. Daar word je voortdurend op aan gesproken. "Zowel bij Vesna als Kristina thuis, die beiden in Nederland werden geboren, werd nooit over etnische verschillen gesproken. Vesna: „Voorzover ik wist kwamen mijn ouders uit Joegoslavië. Daar was ik trots op."

" Het meeste stoort hen de „eenzijdigheid van de media": de Albanezen zijn de slachtoffers en de Serviërs de bandieten. „Zo simpel is het niet", zucht Kristina: „Serviërs worden niet aan het woord gelaten, en als dat wel een keer gebeurt, lijkt het wel of ze hun best hebben gedaan de meest gehate persoon van de regio te zoeken."

De bombardementen op Kosovo veroorzaken veel meer ellende onder zowel Serviërs als Albanezen dan de conflicten tussen beide groepen. benadrukken ze allebei. Bovendien brengen ze geen oplossing. „Kosovo is een deel van Servië, punt!", zegt Vesna. „De Serviërs kunnen niet zomaar een stuk van hun land weggeven." Vesna geeft toe dat de Albanezen een meerderheid zijn in Kosovo. Maar in de Afrikaanderbuurt in Rotterdam zijn de Turken in de meerderheid, kaatst ze terug. „Die gaan toch ook niet opeens de onafhankelijkheid uitroepen?"

Veel Servische studenten voelen zich geminacht

Ook op het University College in Utrecht, waar bijna de helft van de studenten uit het buitenland komt, worden de Oost-Europeanen niet met rust gelaten. Hier worden discussies vaak door de docenten geëntameerd als onderdeel van de les. „Het is bijzonder interessant om te zien hoe verschillend studenten tegen deze oorlog aankijken", zegt A. P. van Goudoever, docent Oost-Europese geschiedenis. „In het westen zijn we opgegroeid met het idee dat minderheden beschermd moeten worden. Juist studenten uit Oost-Europa hebben geleerd dat minderheden een bedreiging kunnen zijn."

Hoewel er geen Serviërs op het college zitten, worden Sebastian Buhat (Roemenië), Daniel Margócsy (Hongarije) en Lucia Kossárová (Slowakije) voortdurend door hun medestudenten naar hun mening gevraagd. Net als Vesna en Kristina bekijken zij de pro-NAVO houding van de Europeanen met gemengde gevoelens. „Als Milošević het liefst zoveel mogelijk Albanezen uit Kosovo verjaagt, dan heeft de NAVO hem daarbij een handje geholpen", zegt Lucia. Daniel ziet de steun voor de Servische leider sinds de bombardementen toenemen: „Je kunt je afvragen of dat de bedoeling was."

Ze vinden dat minderheden rechten hebben, maar dat ze daarin niet moeten overdrijven. „Ze hebben bijvoorbeeld recht op onderwijs in hun eigen taal", zegt Lucia. „Maar ze kunnen niet verwachten dat ze ook aan ieder willekeurig loket in hun eigen taal te woord worden gestaan."

Ze vinden allemaal dat het Westen voorbijgaat aan de geschiedenis van de Balkan, een lappendeken van staten waarvan de grenzen steeds veranderden.

Sebastian: „Bijna elk volk kan zich tekortgedaan voelen en dat idee voedt het nationalisme. Als dit conflict wordt opgelost, staat er meteen weer een andere leider op die ook nog wel ergens aanspraak op denkt te maken. Dat hoort gewoon bij die regio."

Vesna en Kristina zijn met hun hoofd niet bij de vrije paasdagen. Ze vragen zich af of ze niet moeten meelopen in een pro-Servische demonstratie. Vesna: „Ik heb me er nog niet toe kunnen zetten. Gelukkig is mijn broer wel gegaan. Hij zei: 'Ik loop ook voor jou'."

Balkan-landen praten met EU

Van een onzer verslaggevers

BRUSSEL, donderdag

De landen die grenzen aan de brandhaard op de Balkan sturen vandaag hun ministers van Binnenlandse Zaken naar Bonn om met een delegatie van de Europese Unie te praten hoe het nu verder moet met de vluchtelingenstroom.

De ministers van Albanië, Macedonië en Montenegro treden in overleg met de EU-trojka Duitsland, Finland en Oostenrijk (de huidige, volgende en vorige EU-voorzitter).

De opvang is daarmee vooral een Europese kwestie. 'Brussel' maakte dit jaar 10 miljoen euro vrij voor Balkan-hulp en deed daar deze week nog eens 2 miljoen euro bovenop. De kans is groot dat er vandaag nog meer geld bij komt.

Vluchtelingen bereiken Nederland

Van onze Rotterdamse redactie

BERKEL EN RODENRIJS, donderdag

Zes illegale Albanezen zijn gisteravond opgepakt in het nabij Rotterdam gelegen dorp Berkel en Rodenrijs.

De zes oorlogsvluchtelingen, twee echtparen en twee kinderen van 16 en 17 jaar, waren op een parkeerplaats in Zwijndrecht in de vrachtwagen van een slapende chauffeur gekropen.

Toen de trucker ontwaakte en zijn weg wilde vervolgen, zag hij dat de deuren van zijn wagen niet goed gesloten waren. De man nam geen enkel risico: hij vergrendelde de laadruimte en reed regelrecht naar zijn bestemming Berkel en Rodenrijs.

Daar belde de chauffeur de politie die de zes Albanezen direct in de kraag greep.

De vluchtelingen zijn inmiddels onder de hoede van de Rotterdamse Vreemdelingendienst. Daar wordt bekeken wat er met de Albanezen moet gebeuren.

'Servië niet in kaart spelen'

Twijfel over EU-opvang vluchtelingen

DEN HAAG, 1 APRIL. Het is de vraag of het lukt om in Europees verband een gezamenlijke aanpak van de grond te krijgen voor het opvangen van vluchtelingen uit Kosovo. Staatssecretaris Cohen van Justitie waarschuwde de Tweede Kamer gisteren daar geen hoge verwachtingen van te hebben.

De Kamer is het met de regering eens dat vluchtelingen allereerst in de regio, in landen als Macedonië en Albanië, opvang moeten krijgen. Dat is niet omdat zij geen bescherming mogen krijgen in andere Europese landen, maar vooral omdat de lidstaten anders de politiek van etnische zuiveringen van president Milosevic in de kaart spelen, zo benadrukten zowel Cohen als de ministers van Aartsen (Buitenlandse Zaken) en Herfkens (Ontwikkelingssamenwerking).

Van Aartsen sprak over de „moordmachine" van Milosevic die door de NAVO gestopt moet worden. „Niet alleen de man maar ook het systeem van deportatie en selectie brengt ons meteen terug naar de Tweede Wereldoorlog", merkte hij op.

Cohen wilde niet vooruitlopen op de vraag welk beleid Nederland gaat voeren als vluchtelingen toch uit de 'eigen' regio vertrekken en hierheen komen. Daar nu uitspraken over doen, frusteert de Europese onderhandelingen, zei hij. PvdA, D66, GroenLinks en SP willen dat in dat geval Kosovaren in Nederland een tijdelijke verblijfsvergunning krijgen.

Volgens minister Herfkens is de vluchtelingenorganisatie van de Verenigde Naties (UNHCR) „voortreffelijk" in staat om opvang in de regio te realiseren. Zij verwees naar Zaïre waar de UNHCR er recent in slaagde om 800.000 vluchtelingen onder te brengen en voedsel te geven.

Er moet wel meer geld beschikbaar komen, aldus Herfkens, die opmerkte dat vooral de zuidelijke lidstaten „überhaupt nog geen geld op tafel hebben gelegd". Ook Japan en de Verenigde Staten moeten volgens de minister nog over de brug komen. Nederland heeft twintig miljoen gulden beschikbaar, waarvan de helft al is uitgegeven. Herfkens sloot niet uit dat zij nog meer geld uittrekt. Geld dat „links- of rechtsom bijeen gesprokkeld moet worden", zo zei zij.

Cohen maakte echter duidelijk dat Nederland niet van plan is Kosovaren terug te sturen, ook niet naar de regio. Die lijn volgen alle andere Europese landen volgens hem ook, aldus de PvdA-staatssecretaris. Hij baseerde zich op een bijeenkomst woensdagmorgen van het EU-comité, dat zich met vluchtelingen bezighoudt. (ANP)

VOLKEL - Een bewoonster van het Paas-vredeskamp bij vliegbasis Volkel frist zich op bij het aanbreken van de 'axie-dag'. (Foto Joyce van Belkom)

Europa wil Kosovaren in regio houden

De ministers van Buitenlandse Zaken van de Europese Unie praten vandaag in Bonn over de vluchtelingen uit Kosovo. Alle oproepen tot gezamenlijke acties ten spijt, wordt daarover in Europa heel verschillend gedacht.

Door onze correspondenten

ROTTERDAM, 1 APRIL. Over één ding lijkt Europa het eens. De vluchtelingen uit Kosovo moeten zo veel mogelijk in de regio zelf worden opgevangen. Al was het alleen maar omdat anders indirect zou worden meegewerkt aan de Servische campagne om Albanese Kosovaren van huis en haard te verdrijven. Hoewel veel landen zich overrompeld voelen door de Servische acties, was het onmogelijk daar vooraf op in te spelen. Zo zei de Britse minister voor Ontwikkelingshulp, Clare Short, dat het Westen „medeplichtig" zou zijn geweest

Zaken Günter Verheugen, dezer dagen samen met Europees commissaris Emma Bonino (Humanitaire Hulp) in Macedonië en Albanië, zei gisteren dat de Kosovo-Albanezen „Voorlopig het meeste baat hebben bij directe hulp ter plekke".

De noodhulp begint langzaam goed op gang te komen. Zowel de individuele landen, als de Europese Unie als geheel stellen geld en goederen beschikbaar. Europees commissaris Hans van den Broek (Buitenlandse Betrekkingen) heeft de minister van Buitenlandse Zaken van Macedonië, Aleksandar Dimitrov, bovendien toegezegd dat de Europese ministers van Financiën langetermijnhulp aan dat land overwegen.

Maar daarmee houdt de overeenstemming in Europa op. Verschillen in opvatting hangen samen met de verwachte vluchtelingenstroom. Italië en Griekenland – beide dicht bij de regio – nemen een heel eigen positie in. Duitsland, Oostenrijk en Nederland – die relatief veel vluchtelingen opvangen – hebben aangedrongen op een lastenverdeling bij de opvang. Iets

afgelopen maanden naar Duitsland vluchtte, is gestegen tot 320.000. Een belangrijk deel van de inwoners van Kosovo woont nu al in Duitsland, merkte het Beierse ministerie van Binnenlandse Zaken cynisch op. Toch sluiten Duitse deelstaten de komst van Kosovo-vluchtelingen de komende weken niet uit. In tal van dorpen en steden worden al tienduizenden plaatsen ingeruimd voor opvang: in tehuizen die eerder zijn gebruikt voor Bosniërs.

Bij de Italiaanse regering groeit het vermoeden dat het gezien de slechte infrastructuur en armoede in Albanië onvermijdelijk is vluchtelingen in Italië zelf onderdak te bieden. Maandag zei minister van Binnenlandse Zaken Ros Russo Jervolino dat Italië in staat is om 20.000 mensen onderdak te bieden. Op verschillende plaatsen in het zuiden van het land zijn al opvangcentra ingericht. Als de situatie in Albanië uit de hand loopt, zal Italië veerboten sturen om de vluchtelingen af te halen, om te voorkomen dat de Kosovaren hun toevlucht moeten zoeken tot de misdaadbendes die met behulp van snelle motorboten

put is en dat de rest van Europa zal moeten bijspringen. In het licht van „de barbaarse daden van het Servische bewind", heeft Europa volgens Chirac „de morele plicht handelend op te treden". Franse humanitaire organisaties en de minister van Volksgezondheid en 'Humanitaire Actie' hebben deze week vertegenwoordigers naar de Balkan gestuurd om de hulpbehoefte te taxeren en te organiseren.

Ook uit Groot-Brittannië vertrok pas begin deze week het eerste hulptransport. Hulporganisaties die inzamelingsacties zijn begonnen, klagen over grote logistieke problemen ter plekke. De oorlog blokkeert gebruikelijke routes voor vrachtwagens, en hulptransporten worden bedreigd door afpersers en rovers. Veel organisaties waren al actief in de regio, maar hebben na het begin van de bombardementen hun medewerkers elders moeten onderbrengen.

In het pro-Servische NAVO-lid Griekenland bestaat angst voor „nóg meer Albanezen". Er zijn in Griekenland bijna 400.000 Albanese gastarbeiders, die volgens de publieke opinie sterk bijdragen aan

'Groot tekort aan mogelijkheden voor recreatie'

DEN HAAG, 1 APRIL. Nederlanders hebben steeds meer behoefte aan rust en ruimte, maar diezelfde rust en ruimte zijn bijna nergens meer te vinden. Vooral in de Randstad is een schrijnend tekort aan recreatiemogelijkheden. Daarom moet er per jaar vier procent bos en natuur bijkomen om te voorzien in die behoefte. Dat staat in het rapport 'Recreatie in de 21e eeuw' van het Platform Ruimte voor Recreatie. (ANP)

Van der Stoel hoogleraar

LEIDEN, 1 APRIL. Mr. Max van der Stoel is benoemd tot hoogleraar op de Cleveringa-leerstoel aan de Universiteit Leiden. Hij gaat er colleges geven over vraagstukken van recht, vrijheid en verantwoordelijkheid in relatie tot mensenrechten en minderheden. Tot eind dit jaar is oud-minister van Buitenlandse Zaken Van der Stoel nog hoge commissaris nationale minderheden bij de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa. Ook is hij rapporteur over mensenrechten in Irak, minister van Staat en lid van de in-

vangkampen in de regio waren ingericht.

Behalve principiële redenen zijn er volgens de Europese landen ook praktische argumenten voor opvang in de regio zelf. „Elke mark die in de regio wordt uitgegeven, biedt een veelvoud aan hulp van een mark hier", zei een woordvoerder van de Duitse deelstaat Noordrijn-Westfalen. En de Duitse onderminister voor Buitenlandse

...niets voorstellen verder dan een lastenverdeling op vrijwillige basis is men nog niet gekomen. Wel zouden in geval van een acute crisis lidstaten die veel vluchtelingen opnemen financieel gesteund moeten worden door degenen die hun grenzen gesloten houden.

Duitsland voelt intussen de bui al hangen. Het aantal Kosovo-Albanezen dat de illegale immi... de zuidkust. Een groot probleem voor de Italianen is het scheiden van vluchtelingen uit Kosovo van anderen die de gelegenheid willen aangrijpen om Italië en daarmee de Europese Unie binnen te komen.

Ook de Franse president Jacques Chirac erkent dat de opvangcapaciteit van de buurlanden van Kosovo zo goed als uitgeregering is opvang 'in de regio' niet voldoende. Athene pleit ervoor de vluchtelingen vooral niet naar Zuid-Albanië te sturen. Daar woont een aanzienlijke Griekse minderheid en de Griekse regering zou niet graag zien dat zij vroeg of laat (Griekse) vluchtelingen moet opvangen, die op hun beurt van huis en haard zijn verdreven.

Ingezonden mededeling

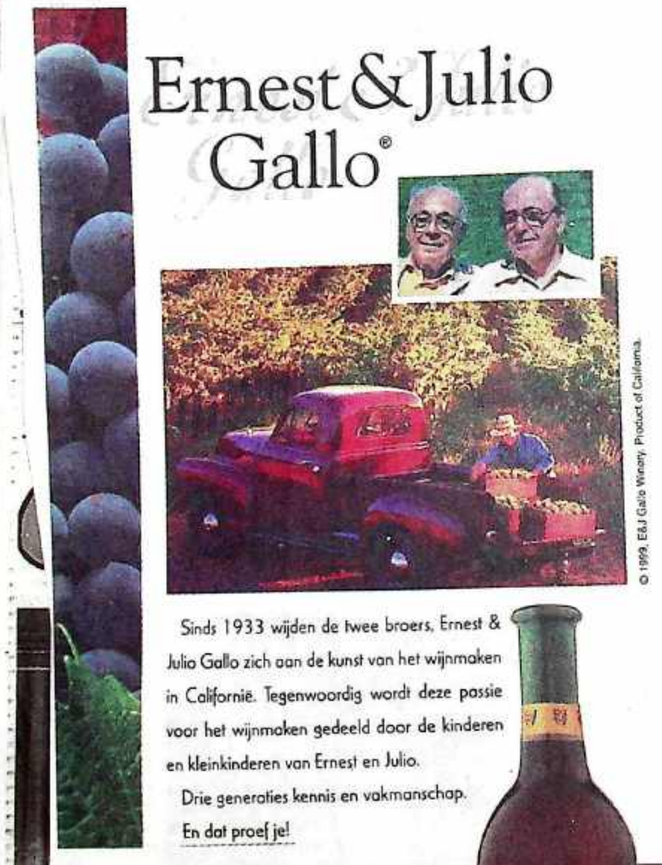

Veel is geheim in NAVO's vliegende 'wasserette'

Een AWACS-vliegtuig is de 'spin in het web' van de NAVO in het luchtoffensief tegen Joegoslavië. Aan boord een staalkaart van de deelnemende landen.

Door onze redacteur
GUIDO DE VRIES

A/B MAGIC 78, 1 APRIL. Kort voor zevenen, vanochtend. Met veel lawaai landt de 'Magic 78' op de NAVO-vliegbasis bij het Duitse Geilenkirchen, niet ver van Sittard. De bemanning en dertien NAVO-militairen, onder wie een vrouw, stappen doodvermoeid uit. De lange nacht in het oorlogsgebied bij Servië zit er eindelijk op.

Een half etmaal eerder is de Magic 78, een viermotorige vliegende AWACS-radarpost, opgestegen richting Adriatische Zee. Waar de Boeing E-3A (de officiële naam) precies zal rondcirkelen – 'hangen' zeggen de piloten – is onbekend en blijft ook na de trip geheim. Maar het toestel, met zijn enorme paddestoelachtige radar op de romp, moet continue in de lucht blijven. Vandaar dat het vliegend van brandstof moet worden voorzien.

Een uur na vertrek meldt zich daarvoor een tanker bij de Magic 78. De Amerikaamse piloot Mike (achternamen mogen van de NAVO niet in de krant) van de AWACS gaat onder de tanker vliegen. Kijkend door een achterraam mikt de *boom-operator* van de tanker de vijftien meter lange *boom* (slang) in de tank van de Magic 78, boven de cockpit. Het gat tussen beide vliegtuigen mag niet groter worden en vooral niet kleiner. De 'omhelzing' duurt nog geen vijf minuten waarna Mike, 10.000 liter kerosine rijker, met een armzwaai afscheid neemt van de *boom-operator*.

De Magic 78 heeft geen ramen. Achter in het vliegtuig, naast het druk bezochte keukentje, hangen aan de wand zes stapelbedden die deze reis onbeslapen blijven. Het middengedeelte van het toestel heeft iets weg van een wasserette. Er staat een rij licht brommende grijze kasten, waarvan de dikke kabels in het plafond verdwijnen. Voorin staan computers en beeldschermen, waarachter het personeel vele uren lang zit te turen.

De Duitse radartechnicus Timo houdt, geïsoleerd van zijn twaalf collega's, drie schermen in het oog. Een kort moment, de NAVO heeft veel geheimen, mag hij de be-

> 'Als de Serviërs komen, kunnen we altijd nog vluchten'

zoekers laten zien wat bij hem de revue passeert. Op één scherm toont de radar, die het luchtruim in een straal van vierhonderd kilometer controleert, naar zijn zeggen „honderden vliegtuigen, in Italië, Bosnië, Servië en zelfs een deel van Hongarije". Timo: „Maar er zijn ook stippen bij die een snelweg of een hoogspanningsmast aanduiden." Voor een outsider zijn de beelden op de andere monitoren onbegrijpelijk.

In de Magic 78 zitten behalve Timo beeldschermoperators en -technici, een radiotechnicus en vier zogenoemde gevechtsleiders of *weaponcontrollers*. Kapitein Johan uit België behoort tot de laatsten. Hij onderhoudt in het bijzonder contact met de piloten. Vandaag zijn dat de vliegers van de tankers – van de drie vliegende AWACS-radarposten hangt de Magic 78 dit keer het verste van het front – een paar dagen geleden begeleidde hij de bommenwerpers. „Het komt er op neer dat ik ze via de telefoon de weg wijs. Mijn eerste opgave is te zorgen dat ze elkaar niet uit de lucht vliegen", legt Johan uit. „Daarnaast begeleid ik hen, met de radargegevens in mijn hand, naar de *area* waar ze hun taak hebben."

Johan zegt dat hij „fier" is dit werk te mogen doen. „Ik ben geen oorlogsgeile kerel, maar ik ben blij dat ik jaren van oefening eindelijk in praktijk kan brengen. Wij zijn de spin in het web van de NAVO-aanvallen op Servië." De Nederlandse majoor G. Wagtelenberg is dit keer als gast aanwezig, maar is in deze oorlog als ervaren gevechtsleider regelmatig de hoogst-verantwoordelijke officier in de Magic 78. Hij beaamt dat de NAVO de AWACS-radarposten goed beschermt. Dat gebeurt vanaf het land, het water en in de lucht. „Milošević zou grote slagkracht nodig hebben om het kordon te doorbreken", zegt Wagtelenberg. Dat weten ook de militairen aan boord van de Magic 78; de sfeer aan boord is ook eerder gemoedelijk dan angstig.

De Turk Oezan zegt „alle vertrouwen te hebben in onze bewakers", de Belg Johan roept iets soortgelijks. De Duitser Timo lijkt iets minder gerust. „Maar als de Serviërs ons zouden naderen, kunnen we nog altijd vluchten. Vergeet niet dat we op een hoogte van tien kilometer vliegen." Timo ziet er moe uit. Geen wonder, hij is al twee dagen op rij met de Magic 78 op pad en moet de komende nacht wéér aan de bak.

Tobben om bommen in Rode Hoed

De Koude Oorlog was gisteravond even terug. In de Rode Hoed, waar de luchtoorlog tegen Joegoslavië tot een emotioneel debat leidde.

Door onze redacteur
GIJSBERT VAN ES

AMSTERDAM, 1 APRIL. Alle regeringen van NAVO-landen moeten aftreden, dicteert Margreet Aalbers van *Vrouwen voor Vrede*. Het conflict op de Balkan wordt georkestreerd door de CIA, roept een vrouw vanuit de zaal. Want: „De Amerikanen zijn tegen een sterk Europa. Daarom is Clinton bezig met destabilisatie op de Balkan."

Beter dan bommen. Dat was het thema van een debat dat de Socialistische Partij gisteravond hield in *De Rode Hoed* in Amsterdam. Als enige fractie in de Tweede Kamer heeft de SP zich gekeerd tegen de NAVO-strijd in Servië. De SP had het debat belegd om alternatieven te zoeken voor 'het luchtwapen'. De gespreksleider riep bij herhaling dat de circa tweehonderd aanwezigen in de zaal moesten meedenken over oplossingen om „uit dit moeras te komen". Die waren er niet. Wat was bedoeld als constructieve bijdrage aan de vrede bleek vooral een schelle stoomfluit van hoogopgelopen emoties.

Twee stromingen domineerden het debat. Er waren pacifisten en antikapitalisten die uiting gaven aan oude idealen. En er waren Serviërs in Nederland die de rechtvaardige Servische strijd zien sneuvelen in NAVO-bommen en Westerse mediamanipulatie. De Koude Oorlog is terug.

Het debat leverde enkele momenten op van grote waardigheid. Een oud-verzetsstrijder uit CPN-kring vatte ruim een halve eeuw menselijke beschaving samen in een betoog dat voerde langs Hiroshima, Vietnam en Kosovo. Een Servisch-Nederlandse vrouw vertelde hoe zij bij haar hulpacties voor oorlogswezen meer en meer oploopt tegen een muur van vooroordelen en clichés. „Eerst was ik tegen Milošević, nu sta ik achter hem", en, zo besloot zij, „alle Serviërs staan nu achter Milošević. Dat is wat de NAVO bereikt."

Het *Leitmotiv* van het debat werd aangereikt door de Nijmeegse polemoloog Leon Wecke. „Alle betrokkenen in dit conflict zijn verlamd door autistische vijandbeelden", sprak hij vanachter de forumtafel. Natuurlijk, er is sprake van smerige propaganda aan Servische zijde. Maar even zo goed is er sprake van desinformatie van NAVO-zijde, waar officiële woordvoerders welbewust een mythe creëren van een 'schone luchtoorlog' en waar *networks* als CNN de chaotische actualiteit ordenen in stereotypen en sjablonen.

De enige die sprak over concrete oplossingen voor het conflict was Harry van Bommel, Tweede-Kamerlid voor de SP. Hij onderstreepte vooral wat had moeten gebeuren. De internationale gemeenschap had de agressors op de Balkan moeten onderwerpen aan nog scherpere sancties. Clingendael-deskundige Rob de Wijk diende Van Bommel meteen van repliek. Het sanctiemiddel werkt contraproductief, het leidt juist tot oplopende spanningen, zo weersprak De Wijk, verwijzend naar Irak.

De koele beschouwingen van De Wijk wekten vooral de woede van het publiek. „We moeten zo langzamerhand accepteren dat internationale conflicten soms gewoon moeten uitwoeden zonder dat je daaraan meer kunt doen dan humanitaire hulp bieden. De maakbare samenleving bestaat niet en de maakbare samenleving 'op z'n internationaals' al helemaal niet." Luid protest.

Zowel De Wijk als polemoloog Wecke onderstreepte dat de NAVO-luchtactie een fout politiek besluit is geweest. Het sein tot aanval is gegeven op basis van onjuiste analyses van de posities van de betrokken groepen en landen in de regio. Dat was de diagnose die de zaal wilde horen. Maar de therapie? Daarover bleef het, in alle rumoer, angstwekkend stil. „Deze avond is een doekje voor het bloeden van ons hart", sprak de vrouw die oorlogswezen helpt.

Ingezonden me...

Vluchtelingen uit Kosovo bij aa...

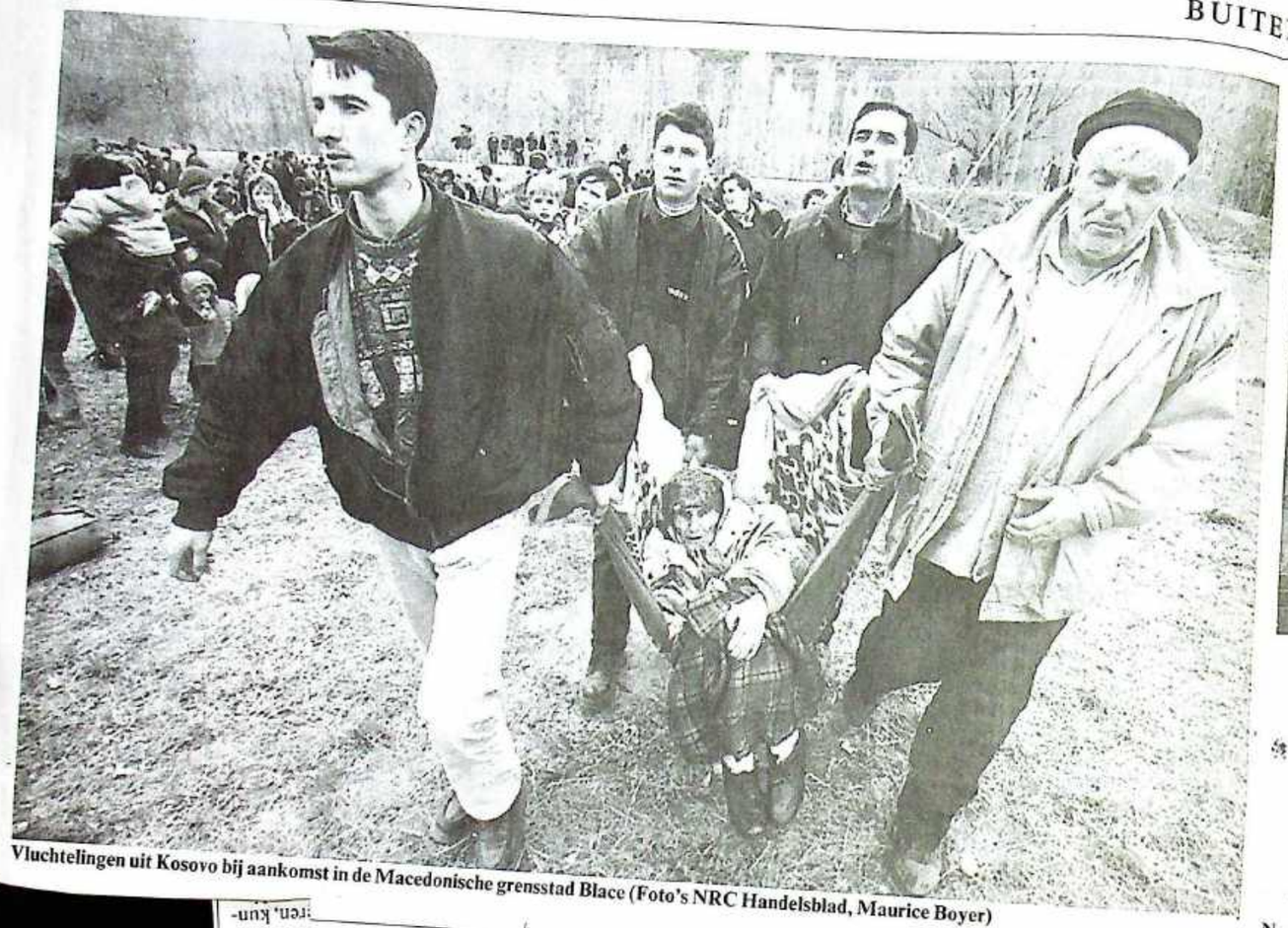

Vluchtelingen uit Kosovo bij aankomst in de Macedonische grensstad Blace (Foto's NRC Handelsblad, Maurice Boyer)

Na registratie worden de vluchtelingen in Macedonië per bus naar hun volgende bestemming gebracht.

Ingezonden mededelingen

EXCLUSIEF

Hét Paascadeau

... vindt u bij Classic !

'Klassieke' feestdagen vragen om klassieke aanbiedingen. Lagerwaard Classic geeft u daarom drie

Serviër Arkan gezocht door VN-tribunaal

Door een onzer redacteuren

DEN HAAG, BELGRADO, 1 APRIL. Hoofdaanklager Louise Arbour van het Haagse tribunaal voor oorlogsmisdaden heeft gisteren bekend gemaakt dat Zeljko Ražnjatović, alias Arkan, wordt gezocht wegens oorlogsmisdaden.

De dagvaarding tegen Arkan stamt al uit 30 september 1997, maar werd tot dusver geheim gehouden. Ook nu wordt de inhoud niet prijs gegeven, omdat op dezelfde dagvaarding nog andere verdachten staan. Het betreft waarschijnlijk leden van zijn militie, de 'Arkan Tijgers', die tussen 1991 en 1995 etnische zuiveringen uitvoerden in Kroatië en Bosnië.

Arbour ... maakte Arkan en zijn naaste medewerkers rijk. Over de huidige status van zijn Tijgers is weinig bekend. Sommige manschappen hebben dienst genomen in anti-terreur eenheden van de politie. Anderen zouden emplooi hebben gevonden bij zijn bedrijven.

Volgens Albanese bronnen gaf Arkan vorige week in Kosovo leiding aan etnische zuiveringen, maar journalisten troffen hem vooral in de bar van hotel Hyatt Regency in Belgrado. Daar gaf hij gisteren luchtig commentaar op zijn dagvaarding. Arkan noemde het tribunaal een anti-Servisch instrument en de beelden van Albanese vluchtelingen ...

Franse zorgen over Balkan nemen toe

De Franse regering heeft het moeilijk met de Kosovo-crisis. Niet alleen de 'reactionairen van links' hebben kritiek, ook de communisten in de regering zelf beginnen zich te verzetten.

Door onze correspondent

MARC CHAVANNES

PARIJS, 1 APRIL. 'Reactionairen van links' noemt het weekblad *Le Nouvel Observateur* ze vandaag. Franse intellectuelen, wier handelsmerk is dat ze links zijn, nemen steeds meer behoudende standpunten in. Tegen het verlies ... VO-acties neer: „Force Déterminée, Force imbécile?"

Zolang het verzet zich afspeelt op de opiniepagina's, is er weinig aan de hand. Maar sinds gisteren ...

tijen. Die zagen zich tot nu toe gedwongen zwijgend mee te lopen in het cortège van nationale verontwaardiging, achter 'hun' president Chirac en dus de regering-Jospin.

Ten eerste kunt u uw slag slaan met deze twee fauteuils tegen uiterst scherpe prijzen. Bij aankoop krijgt u een schitterende zijden bos bloemen.
Besteedt u meer dan 4000 gulden bij ons, dan krijgt u bovendien een dinerbon voor twee personen in het top-restaurant De Dorsvlegel.

LAGERWAARD Classic
WOONMALL ALEXANDRIUM III
DE WARMTE VAN KLASSIEK
Watermanweg 213, tel. 010-4568500, Alexandrium III, Rotterdam

Joop, Burberrys, Tommy Hilfiger, Gant, Façonnable, Polo Ralph Lauren, Arrow, Hugo Boss, Jaques Britt, Van Laack, Zegna, Daks, Paul&Shark, Corneliani, Deyk, Jaguar, Mulberry, Tenson, Wellington of Bilmore, Apriori, Flick, Ambiente, Semper Lei, Lady Brax, Catherine Hepfer, Laura Casini, Burberrys, Sand.

Alexander Roodfeld
LADIES' & MEN'S CLOTHING
Achterom 36 - 75 Dordrecht, (078) - 6147088
Klanten van Alexander Roodfeld kunnen gratis parkeren in de garage "Veemarkt" Maandagmiddag geopend.

http://www.dunnet.nl
Voor de meest actuele computeraanbiedingen!

Postbezorging rond Pasen.

Op 2e paasdag, maandag 5 april, zal er geen postbezorging plaatsvinden. De dag waarop uw post bezorgd wordt, kunt u terugvinden in onderstaand overzicht.

Wij vragen uw bijzondere aandacht voor tijdsgevoelige post, zoals **rouwbrieven**. Hebt u vragen over de postbezorging rond Pasen, bel dan met PTT Post Klantenservice: 0800-0417 (gratis).

Gepost vóór de buslichting op:	Bezorgd op:*
vrijdag 2 april	zaterdag 3 april
zaterdag 3 april	dinsdag 6 april
zondag 4 april	dinsdag 6 april
maandag 5 april	dinsdag 6 april

* Continu extern onderzoek geeft aan dat wij minimaal 90% van alle post die vóór de lichting is gepost volgens bovenstaand schema zullen bezorgen.

PTTPOST

gebruik maken van zijn bevelen gehoorzamen, duidelijk maakt dat zij worden besmeurd door hun samenwerking met een gedagvaarde oorlogsmisdadiger". Het effect van de zou volgens NAVO-woordvoerder Jamie Shea zijn dat het nu „alle kleine Arkans" weten dat ze „het lot zullen delen van hun mentor". Dat laatste is nu juist de droom van vele Servische jongeren. Want Arkan (letterlijk: 'Roofkat') is een rolmodel. Als multimiljonair met een half-crimineel, half-legaal zakenimperium, als eigenaar van voetbalclub Obilić, en zeker als echtgenoot van de populairste popster van de Balkan: Čeča, de koningin van de turbofolk. Dinsdag trad Čeča in Belgrado nog op om haar landgenoten een hart onder de riem te steken; Arkan keek *backstage* toe.

Arkans loopbaan wordt vaak aangehaald als illustratie van de verdorvenheid van Joegoslavië van Milošević. Deze zoon van een legerofficier maakte in de jaren zeventig en tachtig naam als leider van het hooligan-legioen van Rode Ster Belgrado en als internationaal bankrover. „Arkan heeft vaker een sok over zijn hoofd getrokken dan ik over mijn voet", grapte de politicus Vojislav Šešelj eens. In Zweden, Nederland en Duitsland werd hij gearresteerd en ontsnapte hij.

In Bosnië hebben zijn Tijgers volgens mensenrechtengroepen zeker tweeduizend moslims vermoord. Plundering en afpersing laatste man. We zullen vechten met vorken en stenen als onze munitie op is." Een dagvaarding is niets nieuws voor de gewezen gangster: in vele Europese landen, waaronder Nederland, moet hij nog gevangenisstraffen uitzitten.

Ingezonden mededeling

Vrolijk Pasen!

Een woord opzoeken wordt een eitje met de Van Dale Handwoordenboeken op cd-rom. Vanaf *f* 99,- bij uw boekhandel.

van Dale

houden: Chevènement stapte al tijdens de Golfoorlog uit de regering – zijn onvermoeibaar ijveren voor Saddam Hussein heeft hij nog niet herhaald voor Milošević.

Voor premier Jospin kan de situatie riskant worden. Hij wijst steeds op de kern van de zaak: de gruwelen bedreven in Kosovo zijn het onderwerp, niet de NAVO. Maar in eigen land moet hij de hoon trotseren van de rechtse partijen die van Arkans diensten

Ook Lionel Jospin en zijn ministers doen volgens Debary mee aan de imagovervalsing die het zinloze optreden in Joegoslavië moet rechtvaardigen. Debray gaat tegenwoordig door voor mediakenner. Met veel simplificaties, waar zijn anti-idolen uit Hollywood en CNN-land voor zouden terugdeinzen, sabelt hij de NA-

steunen. Wat deze mensen bindt is, in de woorden van Jacques Julliard van de *Nouvel Observateur* „dat zij links zijn of waren, en dat zij het gevoel hebben dat verandering niet noodzakelijkerwijs voor uitgang is, en vaak decadentie inluidt." Lionel Jospin en Jacques Chirac vertegenwoordigen in die visie ongeveer even sterk het verderfelijke liberalisme en mondialisme.

Serviërs moeten hun sigaretten missen

In Joegoslavië is benzine op de bon. De overheid overspoelt de markt met grote hoeveelheden bijgedrukt geld in een poging de burgers hun valuta uit de zak te kloppen.

Door onze correspondent
RENÉE POSTMA

BOEDAPEST, 1 APRIL. De Servische televisie toont iedere dag nog beelden van hartelijke bakkers die hun klanten glimlachend broden uitdelen. Tekorten zijn er officieel nog niet. Ook niet na een week van NAVO-bombardementen die de infrastructuur van het land flink in de war hebben gebracht. Een probleem is er wel: de sigarettenverkopers zijn van de straat verdwenen en de kiosken zijn dicht. En dat op een moment dat de Serviërs – toch al zware rokers – juist hun sigaretten nodig hebben.

De sigarettenhandel is het voorbeeld bij uitstek van de manier waarop officiële en niet-officiële economie in Joegoslavië samenwerken in het zogeheten grijze circuit. De sigaretten worden taxfree ingevoerd via o.a. Bosnië en Montenegro en vervolgens via een enorm netwerk van straatverkopers aan de man gebracht.

Dat netwerk wordt overigens beheerst door Marko Milošević, de zoon van Slobodan Milošević.

Met het sigarettengeld bouwt hij op dit moment een enorm pretpark genaamd Bambiland in de thuisstad van de familie, Požarovac.

De taxfree invoer van de sigaretten wordt oogluikend toegestaan door het machtige hoofd van de Joegoslavische douane, Mihalj Kertesz, een trouwe aanhanger van Milošević.

Maar het grijze circuit kan op dit moment kennelijk niet leveren. Bronnen in Belgrado menen dat de regering snel iets moet ondernemen om mogelijk sociale onrust te voorkomen. Dat geldt ook voor het beschikbaar stellen van benzine.

Meteen na de eerste bombardementen vormden zich lange rijen voor de benzinepompen. Na enkele dagen gingen ze dicht en was er helemaal niets meer te krijgen. In het kader van de oorlogseconomie, zoals die vorige week werd afgekondigd, is deze week besloten tot de invoering van benzinebonnen. Eigenaren van personen auto's mogen veertig liter gaan halen, boeren dertig liter diesel per hectare grond die ze bezitten.

Een andere indicatie voor het functioneren van de Joegoslavische economie in deze oorlogstijd, is het gedrag van de geldhandelaren op straat. In de dagen voorafgaand aan de NAVO-aanvallen klaagden zij dat er nauwelijks dinars (de Joegoslavische munt) te krijgen waren. De overheid was kennelijk bezig het geldvolume te beperken en daarmee het risico van een nieuwe inflatiespiraal. De afgelopen dagen staan de straathandelaren ineens met dikke pakken nieuw geld in hun handen en proberen zoveel mogelijk Duitse marken binnen te halen.

Tijdens de hyperinflatie van 1993 zijn de Joegoslaven al eens al hun spaargeld kwijtgeraakt. Wat ze in dinars hadden gespaard was ineens niets meer waard, en de buitenlandse valuta die ze in de kast hadden liggen waren vervolgens snel op.

Op dit moment hebben de Joegoslaven naar schatting weer tussen de 2 en 4 miljard Duitse marken bij elkaar gespaard, die ze thuis bewaren. Hun dinarvoorraden zijn nagenoeg op nadat iedereen vorige week is gaan hamsteren: voedsel, medicijnen, wc-papier. Het nieuwe geld dat nu op de markt verschijnt moet de inwoners kennelijk verleiden om hun valuta te verkopen.

De Joegoslavische overheid is aldus duidelijk bezig haar valutareserves zo veel mogelijk aan te vullen. Bedrijven die handel voeren met het buitenland kregen deze week per decreet te horen dat alle transacties voortaan via de centrale bank van Joegoslavië moeten lopen.

Bovendien moeten de bedrijven – rechtspersonen – opgeven wat ze op rekeningen in het buitenland hebben staan en hun uitstaande rekeningen in het buitenland binnen dertig dagen innen.

Internet-piraten belagen computers NAVO met e-mails

BRUSSEL, 1 APRIL. Elektronische 'piraten' hebben vanuit Belgrado een Internetguerrilla ontketend tegen de NAVO, aldus de woordvoerder van de NAVO, Jamie Shea.

Eerder deze week drongen piraten de Internetserver van de NAVO binnen. De hackers voerden een bombardement van e-mails uit waardoor de server overvoerd raakte en vastliep. Vanuit Belgrado worden elke dag 2.000 elektronische brieven verstuurd met een virus. De schade valt mee: de virussen zijn tot nu toe succesvol opgespoord en vernietigd voordat ze hun schadelijke werk konden uitvoeren, aldus Chris Scheurweghs, die verantwoordelijk is voor de elektronische post van de NAVO.

Scheurweghs heeft sterk de indruk dat het een uitgekiende strategie betreft bedoeld om zo veel mogelijk bronnen van informatie te blokkeren, niet in de laatste plaats om te voorkomen dat de Joegoslavische bevolking verneemt van de oorlog uit andere bronnen dan die van het regime van Slobodan Milošević.

Eerder deze week ging het gerucht dat ook de Internetserver van het Witte Huis van buitenaf was platgelegd. De woordvoerder van president Clinton, Joe Lockhart, bevestigt dat de pagina van het Witte Huis afgelopen weekeinde zeer druk bezocht is en hierdoor tijdelijk lam heeft gelegen. De Amerikaanse geheime dienst onderzoekt of het om een criminele actie gaat.

Naast de geconstateerde piraterij wordt het Internet ook veel gebruikt voor propagandadoeleinden. Zo heeft de Joegoslavische Federatie van Milošević een eigen Internetpagina. De Internetpagina van Kosovo Press publiceert dagelijks vele communiqués van het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK. Tenslotte zijn er diverse babbelboxen waar Kosovo-Albanezen in het buitenland meer te weten proberen te komen over het lot van hun familieleden in Kosovo. (Reuters, AFP)

• DOSSIER KOSOVO-CRISIS: www.nrc.nl/W2/Lab/Kosovo/internet.html

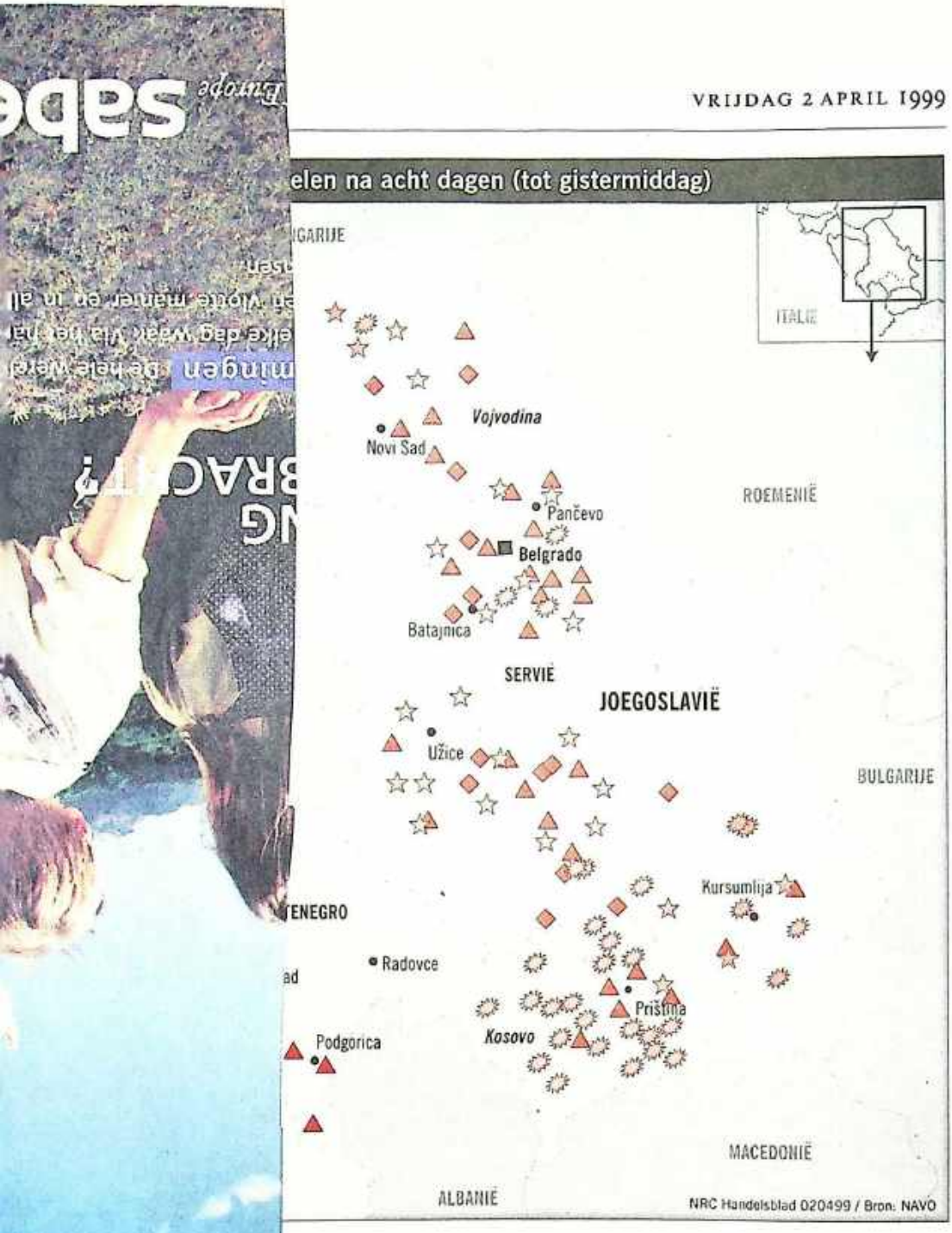

enegro coup ilošević

mandant van het Tweede Leger, generaal Obradović, een staatsgreep gaat plegen tegen het pro-Westerse bewind van Djukanović. Hij beschikt over tienduizend goedbewapende soldaten en zou bij zo'n coup ook kunnen rekenen op grote aantallen in het geheim bewapende aanhangers van Milošević. Djukanović kan daar niet meer dan enkele duizenden licht-

'NAVO, wanneer ik?'

Door onze redacteur
CEES BANNING

SKOPJE, 2 APRIL. Aleksandar Gjorgjević heeft op zijn blauwe jack een schietschijf gespeld met de tekst 'NAVO, wanneer ik?' Hij kijkt in het centrum van de Macedonische hoofdstad Skopje tevreden toe hoe tweeduizend mensen kwaad betogen tegen de NAVO-luchtacties tegen Joegoslavië.

De betoging is de eerste van deze aard waarvoor de Macedonische overheid toestemming heeft verleend. Vanaf nu willen de pro-Serviërs elke dag in Skopje betogen, tot

gisteren door Milošević vervangen door generaal Milorad Obradović, die wordt omschreven als een vertrouweling van de president.

Het nieuws sloeg gisteren in de Montenegrijnse hoofdstad Podgorica in als een bom. Met generaal Martinović bestond de stilzwijgende afspraak dat deze zich niet zou mengen in de fel opgelopen ruzies tussen Milošević en de Montenegrijnse president, Milo Djukanović. Deze is, met de heersende regeringscoalitie in Montenegro, fel tegen het politieke, sociale, economische en Kosovo-beleid van Milošević. Djukanović en de zijnen konden in eigen land tot vorige week, toen de NAVO-bombardementen begonnen, rekenen op de steun van rond de helft van de Montenegrijnse bevolking. De voortdurende bombardementen van de NAVO op Joegoslavische leger- en marinedoelen in Montenegro heeft de steun voor Djukanović echter aanzienlijk uitgehold en de Montenegrijnse leiders hebben de NAVO herhaaldelijk gevraagd op te houden met die bombardementen op doelen in hun land.

Algemeen bestaat nu in Podgorica de vrees dat de nieuwe commandant van het Joegoslavische leger in Montenegro maakt deel uit van een reeks van zuiveringen binnen het Joegoslavische leger. Die begonnen al in oktober, toen voor het eerst sprake was van de mogelijkheden van luchtaanvallen tegen Joegoslavië. Sindsdien zijn talrijke hoge legerleiders vervangen, volgens waarnemers vooral wegens twijfels aan hun loyaliteit aan Milošević en zijn beleid in Kosovo. Het belangrijkste slachtoffer was in oktober generaal Momčilo Perišić, de opperbevelhebber van de strijdkrachten. Volgens waarnemers zijn de belangrijkste legerleiders op dit moment loyaal aan Milošević en wordt niet serieus rekening gehouden met een legercoup tegen de Joegoslavische president. (Reuters, AFP, AP)

over stellen. In theorie bemoeien het leger, een federale instantie, en de regering in Podgorica zich niet met elkaar.

De Britse minister van Buitenlandse Zaken, Robin Cook, zei gisteren dat Belgrado het aantal NAVO-aanvallen op doelen in Montenegro sterk heeft overdreven om binnen de deelrepubliek de verdeeldheid aan te wakkeren.

van de NAVO-moordenaars voorbij zijn", zo vertelt Gjorgjević. „Wij lossen onze problemen zelf wel op. Daar heeft de NAVO niks mee te maken", aldus de 24-jarige student, terwijl verderop retorische bijdragen worden afgewisseld met muziek. De berichten uit Kosovo over etnische zuiveringen doet hij af als 'propaganda' en de vluchtelingenstroom als 'een opgeblazen mediagebeurtenis'.

De Slavische Macedoniërs hameren op handhaving van de etnische balans in het land. „Als het aantal Albanezen stijgt dan is dat een grote bedreiging voor de politieke stabiliteit", zegt Gjorgjević. „Veel vluchtelingen zullen hier blijven en dan is een burgeroorlog niet te voorkomen. Zoals de verhouding nu is, zo moet die blijven." Volgens de student bestaat de Macedonische bevolking nu voor een kwart uit Albanezen. Hij vindt hen „een ander soort mensen", ze zijn „lui, onbetrouwbaar en hebben veel kinderen die ze nauwelijks kunnen voeden". „Ik discrimineer niet. Het blijkt gewoon uit de statistieken. Ik vind dat alle Albanezen moeten worden ondergebracht in een eigen staat."

STRATEGIE

Felle discussie in VS rond strategie NAVO

[• *Vervolg* van pagina 1] Een luchtoorlog was de enige keuze die hij had. Als hij besloten had om helemaal niet in te grijpen, dan was hij verketterd omdat hij een humanitaire ramp had genegeerd.

In een politiek-militair plan dat de regering-Clinton in oktober opstelde, werd al voorzien dat de Joegoslavische president Milošević de etnische zuiveringen kon versnellen. Maar een hoge NAVO-militair zegt (anoniem) in The Washington Post: „We hebben de wreedheid en de snelheid onderschat van het offensief van Milošević in Kosovo." Aangenomen werd dat Milošević snel door de knieën zou gaan als de NAVO eenmaal militair in actie zou komen.

Ook op het hoofdkwartier van de NAVO in Brussel heerst frustratie over de aanpak van de Kosovo-crisis. Hoge NAVO-militairen erkennen nu dat ze belangrijke aanwijzingen over de Joegoslavische plannen met Kosovo over het hoofd hebben gezien. Als ze die signalen wel hadden opgepikt, aldus NAVO-functionarissen in *The New York Times*, dan hadden de politici hun weerzin tegen de inzet van grondtroepen misschien overwonnen.

Eind oktober gaf de toenmalige bevelhebber van het Joegoslavische leger, generaal Momčilo Perišić, twee NAVO-generaals heimelijk een tip. Tijdens een ontmoeting met de Amerikaanse generaal Wesley Clark, bevelhebber van de NAVO-troepen, en de Duitse generaal Klaus Naumann, in het presidentiële paleis in Belgrado, stuurde Perišić opeens zijn politiebegeleiders de kamer uit. Nadat hij de televisie heel hard had gezet, vertrouwde hij de NAVO-generaals toe dat hij besefte dat een conflict met het bondgenootschap vreselijke schade zou toebrengen aan het Joegoslavische leger, volgens hem de enig overgebleven democratische instelling in het land.

Perišić leek daarmee te willen zeggen dat hij het dreigement van de NAVO om het leger te vernietigen, heel serieus nam. Maar een maand later was hij uit zijn functie gezet, net als het hoofd van de luchtmacht en het hoofd van de binnenlandse veiligheidsdienst. Terugkijkend geloven NAVO-functionarissen nu dat Perišić en zijn twee collega's de laan werden uitgestuurd omdat ze niet instemden met een nieuw, drastisch plan voor de etnische zuivering van Kosovo.

Kort voor het begin van de luchtaanvallen voorspelde een van de Amerikaanse inlichtingendiensten dat Milošević van plan was om Kosovo binnen een week via etnische zuivering te ontdoen van 1,8 miljoen etnische Albanezen. Maar Amerikaanse regeringsfunctionarissen zouden daartegen in hebben gebracht dat een paar dagen van bombardementen en actie van het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK Milošević wel zouden doen inbinden.

Nu dat niet is gebeurd, klinkt er gemor in Washington. Na de eerste aanvalsfase, die gericht was op het Joegoslavische luchtafweergeschut, werd de strijd opgevoerd tot fase twee (militaire infrastructuur) en fase drie (de troepen in Kosovo en doelen in Belgrado). Maar, zegt een anonieme regeringsfunctionaris, wat doen we als dat allemaal niet werkt? „Er is geen fase vier."

ht stuit

Soldaten zijn volgens de NAVO vlak bij Kumanovo in Macedonië opgepakt.

AMERIKANEN GEGIJZELD

• *De Servische tv liet gisteren, alsof het een oorlogsbuit betrof, beelden zien van de gegijzelde officieren Andrew Ramirez (24), Christopher Stone (25) en soldaat Stephen Gonzalez (21). De verwondingen zijn op hun gezicht te zien.*

Kosovaren in treinen afgevoerd

Van onze correspondenten

BRUSSEL/WASHINGTON, vrijdag

Het Westen, toch al geschokt door de enorme vluchtelingenstromen uit Kosovo, kreeg gisteren met het oppakken van drie Amerikaanse militairen door Servische troepen opnieuw een zware klap te verwerken.

De NAVO en de Verenigde Staten zijn bezorgd en verontwaardigd over het gijzelen van de drie militairen van de NAVO-vredesmacht. De in Macedonië gestationeerde officieren Andrew Ramirez (24), Christopher Stone (25) en soldaat Stephen Gonzalez (21) werden overmeesterd tijdens een routine-patrouille langs de grens met Kosovo.

De Servische staatstelevisie zond dramatische beelden uit van de gevangen genomen militairen die op hun gezichten sporen van mishandeling vertoonden. Volgens Belgrado boden de Amerikanen verzet toen ze op Servisch grondgebied in Kosovo werden opgepakt.

NAVO-secretaris-generaal Solana en de Amerikaanse president Clinton hebben president Milosevic persoonlijk verantwoordelijk gesteld voor de veiligheid van de drie en hebben geëist dat zij volgens alle internationale regels behandeld zullen worden.

Zie verder pag. 6 kol. 1

2-4-99

• *Wanhopige mensen, verdreven uit hun brandende dorpen en met de loop van een geweer in de rug in overvolle treinen geperst... Een beeld uit nazi-Europa van ruim 55 jaar terug? Nee: Pristina, Kosovo, anno 1999, de deportatie van het volk van Kosovo door de Serviërs.*

FOTO: REUTERS

Vlucht uit brandend, leeggeroofd Pristina

2-4-99

Van onze speciale verslaggever
Frank van Vliet

SKOPJE, vrijdag

De handen van Ramiz Shala trillen als hij de kaart van Pristina probeert te tekenen. Met een eenvoudig rookwolkje geeft hij aan welke wijk naar zijn mening in vlammen is opgegaan.

De medewerker van het Rode Kruis ontvluchtte woensdag de hoofdstad van Kosovo. Gisteren stond Shala de hulporganisatie in Macedonië al weer te helpen. Veel aandacht voor zijn werk heeft de etnische Albanees niet. De vreugde over het feit dat zijn eigen familie het heeft gehaald, wint het niet van de zorgen om zijn door de reis verzwakte, zeven maanden zwangere vrouw en het lot van zijn broer. „Van hem heb ik al dagen niets gehoord." Van zijn zwager weet hij dat hij dood is.

Als medewerker van een internationale organisatie begrijpt Shala dat er een betrouwbaar ooggetuigenverslag wordt verwacht. Hij is opgelucht dat wij Pristina, de hoofdstad van Kosovo, kennen. Dat vereenvoudigt zijn tekenwerk.

Shala blijkt in Pristina te zijn geholpen door Servische vrienden. Er waren echter ook Servische burgers die zich in militaire kleding hulden en zich bij de plunderende bendes voegden.

Gemaskerd

De vader van drie kinderen brengt een scheiding aan tussen de gemaskerde bendes en de reguliere politie en het leger. „De gewone agenten, die met een nummer op hun uniform, hebben ons correct geholpen. Sommige Servische soldaten gaven ons zonder dat de officieren het mochten weten een deel van hun rantsoen. Ze waarschuwden soms als de gemaskerde mannen eraan kwamen."

Shala woonde in het centrum van Pristina, pal naast het oerlelijke Grand-hotel dat in Servische handen is. Alle winkels, vanaf het hotel tot aan de rand van de stad, zijn volgens hem geplunderd en vervolgens in brand gestoken. Daarbij werd in de volkswoede geen onderscheid gemaakt of het Servische of Albanese eigenaars betrof.

Zijn betoog wordt door meeluisterende vluchtelingen uit Pristina bevestigd en hier en daar aangevuld. Duidelijk is ook dat alle voorraadschuren van de internationale hulporganisaties zijn geplunderd. De uit de Turkse tijd stammende bazaar is in brand gestoken. Wat er met het Moeder Teresa-ziekenhuis aan de rand van de stad is gebeurd, weet hij niet.

Massagraf in Kosovo

LONDEN, vrijdag

Volgens de Britse generaal John Drewienkiewicz van de OVSE-waarnemersmissie zijn tenminste 800 etnische Albanezen in Kosovo vermoord door Servische troepen, vanaf het moment dat de NAVO het bombardement op Joegoslavië startte.

„Dit zijn nog zeer behoudende cijfers", aldus Drewienkiewicz. „Ik ben er zeker van dat dit nog maar het topje van de ijsberg is." Er zijn, aldus de Britse generaal, berichten binnen gekomen dat er een massagraf is even buiten Orahovac, een stad ten noordoosten van Prizren.

Ook zouden vluchtelingen door de Servische troepen gebruikt worden als menselijk schild om het oorlogsmateriaal te beschermen tegen NAVO-aanvallen.

Grote steden als Pec en Podujevo zouden al geheel 'etnisch gezuiverd' zijn door plunderende en moordende Servische eenheden. „We zijn extreem bezorgd over het lot van vele duizenden vluchtelingen die de grenzen van Albanië, Montenegro of Macedonië nog niet gehaald hebben." (Reuters)

Anti-NAVO-protest in Skopje

Serviërs in Macedonië uiten in de hoofdstad Skopje hun woede over de NAVO-acties. FOTO: WIM HOFLAND

Van onze speciale verslaggever

SKOPJE, vrijdag

Rond de 2000 voornamelijk Servische inwoners van Macedonië protesteerden gisteren in de hoofdstad Skopje tegen de NAVO-aanvallen op het buurland. De demonstratie was de eerste die weer werd toegestaan. Vorige week verbood de Macedonische regering alle pro-Servische demonstraties nadat de Amerikaanse ambassade was aangevallen.

Gisteravond verliep de bijeenkomst zonder incidenten. Een bont gezelschap van plaatselijke bekendheden zong anti-NAVO liederen. De Amerikaanse president Bill Clinton werd regelmatig met Adolf Hitler vergeleken. De Servische groet met de drie vingers werd bijna constant gebracht.

Veel demonstranten hadden een schietschijf op hun kleding geplakt om aan te duiden dat het de burgerbevolking is die in hun ogen het meest lijdt onder de NAVO-aanvallen. Een enkeling had de Servische vlag meegenomen en die verbonden met de vlag van Macedonië.

„Bezoek Rugova aan Belgrado onder dwang"

BELGRADO, vrijdag

De Joegoslavische president Milosevic heeft gisteren

Op de vlucht bezweken

van onze zoon en ons broertje

John Bill Boy
Groenewoud

Vught, 31 maart 1999

JOHN en PATRICIA
GROENEWOUD-
ROBEERST

FÉLICIA
FRÉDÉRIQUE
FLORENCE

Vught,
31 maart 1999

„Ons leven is een schip
al wat beweegt is de zee
de bijbel 't peilcompas
maar 't Hemelrijk de ree"

Moegestreden is rustig van ons heengegaan

JOHAN VAN POELGEEST

geboren op 23 november 1915 te Hilversum

echtgenoot van
LUIZA DE BRUNE

L. van Poelgeest-de Brune
Henk en Ada
Sanneke en Jack
Bas en Ria †, Sandy
Jeroen en Jolanda
Remco en Mona
Femke
Jerry en Davy

Edam, 31 maart 1999
Correspondentieadres:
Sanneke Berkhout-van Poelgeest
Voorhaven 152, 1135 BW Edam

Pappa is opgebaard op Voorhaven 152 te Edam, alwaar gelegenheid tot afscheid nemen.

De rouwstoet zal vertrekken dinsdag 6 april om 10.30 uur vanaf Voorhaven 152.

De uitvaartdienst vindt plaats om 11.00 uur in de Grote Kerk, Grote Kerkstraat 43 te Edam, waarna wij pappa zullen begeleiden naar zijn laatste rustplaats op de Algemene begraafplaats bij de Grote Kerk.

Op 31 maart 1999 overleed tot ons groot verdriet op

---

10 maart 1904 — 28 maart 1999

L. F. van Kan,
executeur-testamentair

De crematieplechtigheid heeft op donderdag 1 april in besloten kring plaatsgevonden.

Correspondentieadres:
„Hodie Midi, Cras Tibi"
Jan van Nassaustraat 110
2596 BW 's-Gravenhage

---

†

Op 31 maart 1999 is, na een kortstondige ziekte en nadat zij in die maand nog haar honderdste verjaardag mocht vieren, overleden onze lieve schoonzus, tante en oudtante

CLARA MARIA JULIA HUBERTINA
RECEVEUR

Religieuze van de Société van het H. Hart

Venlo, 14 maart 1899 — Weert, 31 maart 1999

Venray: Roos Receveur-Janssen
kinderen en kleinkinderen

Kinderen Receveur-van Aubel
Kinderen Receveur-van Liebergen
Kinderen Receveur-Pons
Kinderen van Eekelen-Receveur

Corr.adres: R. Receveur
Het Domein 7,
1261 JP Blaricum

De uitvaartdienst zal worden gehouden op zaterdag 3 april om 11.30 uur in het koor van de Minderbroederskerk aan de Biest 43 te Weert, waarna de begrafenis zal plaatsvinden op de algemene begraafplaats aan de Tegelseweg te Venlo.

Gelegenheid tot condoleren na afloop van de begrafenis in Hotel Wilhelmina, Kaldenkerkerweg 1 te Venlo.

Bij een noodlottig ongeval met onze vrachtwagen is om het leven gekomen

JAN SCHOUTEN

Wij wensen zijn echtgenote, kinderen, kleinkinderen en verdere familie heel veel sterkte bij dit vreselijke verlies.

Directie en medewerkers van
Speed Clean Mobile

---

dag 29 maart jl. is tot onze grote ontsteltenis onverwacht overleden onze collega

SANNE JONKER

32 jaar geworden. Zij was sedert 1989 bij zaam. Sanne was een gerespecteerd en erd collega. Zij was altijd opgewekt en heeft altijd een grote betrokkenheid

---

Geheel onverwachts is overleden onze allerliefste

CHARLES VAN LINGEN

Er was geen ander zoals hij, uniek in alle opzichten. In één woord een groots mens!

Amsterdam, 13-3-1929 — Garderen, 31-3-1999

Amsterdam: Henriëtte van Lingen-van Leeuwen
Jean van Lingen
Heleen Veder
Anna, Marike

Weesp: Anneke Bouvy-van Leeuwen
Kim
Huig en Wil van Leeuwen-van Gemert
Debbie, Anton, Julia
Brenda, Robert

Correspondentieadres:
Hoogoord 88
1102 CD Amsterdam

Charles is overgebracht naar het Uitvaartcentrum Nieuwhof aan de Utrechtseweg 110a te Weesp. Gelegenheid tot condoleren aldaar zaterdag 3 april van 15.00-15.45 uur.

De crematie zal plaatsvinden dinsdag 6 april om 15.00 uur in het crematorium „Driehuis Westerveld", Duin en Kruidbergerweg 2-4 te Driehuis.

BELONING

U kunt rekenen op een aantrekkelijke beloning voor aanwijzingen die leiden tot de aanhouding van de dader[s] van de INBRAAK gepleegd op zondag 28 maart 1999 in Newtonstraat 5 te HEERHUGOWAARD van de daarbij ontvreemde VERSTE[ning] Enterprise, type VT18BS1, VT6000K LUIDSPREKERS van het merk Schw[egem] horende bekabeling.

Voor informatie, die vertrouwelijk zal contact opnemen met:

Schalke & Part[ners]
ONDERZOEKS- EN ADV[IES]
Postbus 2215, 4800 [CE] [Bre]da
Tel. 076-5221144, buiten kant[oortijd]

Nederland rekent op vluchtelingen

door Ernst Nordholt

RIJSBERGEN, vrijdag

De Immigratie en Naturalisatie Dienst (IND), geeft ruim baan aan de verwachte stroom gevluchte etnische Albanezen uit Kosovo. Deze mensen krijgen hier een Nederland zogeheten 'uitstel van vertrek'.

Van vluchtelingen zonder identiteitspapieren moet op de een of andere manier wel komen vast te staan dat zij uit de Servische provincie komen, maar de IND gaat hier soepel mee om.

Om er voor te zorgen dat te verwachten stroom gevluchte Kosovaren die hier asiel zoekt tijdig verwerkt kan worden, heeft het ministerie van Justitie besloten tot drastische uitbreiding van de capaciteit tot 1000 personen. Waar de tentenkampen komen te staan is vooralsnog onderwerp van onderzoek.

Zowel het centrum in Rijsbergen tegen de Belgisch-Nederlandse grens als dat aan de Nederlands-Duitse grens in Zevenaar worden ingrijpend verbouwd en uitgebreid.

Het ministerie van Justitie verwacht vele duizenden le top van het ministerie is de verwachting dat dit bericht zich razendsnel zal verspreiden.

Bronnen binnen de IND bevestigden gisteren dat niet alleen de bestaande aanmeldcentra worden uitgebreid. Ook wordt gedacht over het laten verrijzen van noodaanmeldcentra met een vergelijkbare grootte zoals het omstreden tentenkamp in Ermelo. Overweging om weer een dergelijk kamp op te richten is gelegen in het gegeven dat de weersomstandigheden dat de komende maanden toe zullen

---

voor verwarring gezorgd door met de gematigde politieke leider van de Kosovo-Albanezen, Ibrahim Rugova, op de tv te verschijnen. Glimlachend drukten ze elkaar de hand en ze zouden het eens zijn over een vreedzame, politieke oplossing voor de oorlog in Kosovo.

NAVO-secretaris-generaal Javier Solana zei te betwijfelen dat Rugova uit eigen vrije wil naar Belgrado is gegaan en te vermoeden dat deze er door de Servi[ers] toe is gedwongen.

Een interview met Rugova in het Duitse blad *Der Spiegel* lijkt dit vermoeden te staven. Hierin vraagt hij de NAVO onmiddellijk grondtroepen te sturen naar Kosovo nu er nog een etnisch-Albanese bevolking is. (Reuters/DPA/AFP)

• *Rugova*

---

le vluchtelingen eerder vertrekken. Het hoofdkwartier van de Servische politie en de bevelhebber van het legeer aan de rand van de stad zijn zwaar getroffen door de NAVO. De politie blijft verzamelen bij de hoofdkwartier van het Ministerie van Justitie in Rijswijk.

Schala bevestigt wat andere vluchtelingen eerder vertelden. Het hoofdkwartier van de Servische politie en de bevelhebber van het legeer aan de rand van de stad zijn zwaar getroffen door de NAVO. De politie blijft verzamelen bij de hoofdkwartier van het Ministerie van Justitie in Rijswijk.

Jeltsin: G-8 om Kosovo bijeen

MOSKOU, vrijdag

De Russische president Jeltsin heeft gisteren de zeven geïndustrialiseerde landen, met Rusland verenigd in de G-8, voor een noodbijeenkomst opgeroepen om de crisis in Kosovo te bespreken. De oproep werd echter meteen van Amerikaanse zijde getorpedeerd.

In de G-8 zitten zes landen (Verenigde Staten, Canada, Groot-Brittannië, Italië, Frankrijk en Duitsland) die aan de NAVO-aanvallen deelnemen en één land (Japan) dat de actes steunt. Rusland is als achtste lid de enige die de luchtaanvallen afkeurt. Een Russische poging vorige week om de Contactgroep voor Joegoslavië bijeen te roepen, liep ook al op niets uit. (Reuters)

Spion

„Iedereen die voor een internationale hulporganisatie werkte, vanaf de meest eenvoudige chauffeur, wordt als een spion gezien en is zijn leven niet zeker", aldus Schala.

De rijke wijk Dragodan, bekend als de CD-heuvel vanwege de vele diplomatieke vestigingen, werd als eerste leeggeroofd. Daar woont volgens Schala geen Albanees meer.

Bij zijn vlucht stond hij lang in een file die naar zijn schatting wel duizend auto's lang was. Met een opmerkelijk gemak wel vooral voor humor zegt hij: „Dat probleem werd vanzelf opgelost toen de Servi[ers] de wagens in beslag namen."

De 70 kilometer lange reis naar de grens zing daarna te voet verder. Ook zijn zwangere vrouw wandelde het grootste deel.

Schala bevestigt wat andere vluchtelingen eerder vertelden. Het hoofdkwartier van de Servische politie en de barakken van het legeer aan de rand van de stad zijn zwaar getroffen door de NAVO. De politie blijft verzamelen bij de hoofdkwartier van het Ministerie van Justitie in Rijswijk.

„Paasbestan[ding]

VATICAANSTAD, vr[ijdag]

Paus Johannes P[aulus] heeft er gisteren bij Joe[gos]vie en de NAVO op a[an]drongen voor de pasc[he] een staakt-het-vuren [in] Kosovo. Dat zou een „[hu]manitair gebaar" zij[n] dus de kerkvorst. De N[AVO] bombardementen ook t[ijdens] Pasen te zullen voortz[etten].

• *Hasime Nimani koestert een keer haar man Rexhep [Qosja] optreden in Kosovo. Het [Alba]nees echtpaar [is] de Albanese grens te bereiken. Rexhep Nimani over[leed] maar Rexhep Nimani over[leed] de vijandsweg niet: hij [werd] verdreven door het Servische leger, wie zij van huis en haard [verdreven] door het Servische leger, wie zij van huis en haard [verdreven]*

JAN DES BOMEL

JUMBO

Westen heeft een Balkanmonster gecreëerd

Dragan Velikić

Wie het monster van Frankenstein de schepping van Frankenstein noemt, heeft zowel gelijk als ongelijk. In werkelijkheid had het monster helemaal niets gemeen met de schepping van Frankenstein. Doctor Frankenstein had een heel ander wezen willen maken, een mooi en intelligent, gevoelig en vlijtig wezen, dat altijd meewerkt en altijd tevreden is. Zijn poging mislukte, want in plaats van het gezochte schepsel ontstond een wezen dat alles in zich droeg wat hij niet wenste. Zijn experiment werd een volslagen debacle.

Het paradoxale 'monster van Frankenstein' vormt als het ware een blauwdruk van het regime van Milošević. Hij is alles wat het Westen *niet* wilde creëren. En alles wat hij *wel* is, is door het Westen in een lange reeks blunders tot stand gebracht. Want aanvankelijk zag het er allemaal uit zoals in de roman over Frankenstein – goed voor de doctor, goed voor het Westen. Milošević werd vertroeteld, steeds gesteund en bemoedigd, beschermd en verdedigd. Een paar voorbeelden.

De eerste tanks van Milošević'

Milošević kon jarenlang gewoon zijn gang gaan

oorlogsmachine verschenen in 1990 in Belgrado, niet in Slovenië. Het leger verschafte zich toegang tot de gebouwen van alle onafhankelijke media. Dagenlang bleven de tanks in de straten van de Servische hoofdstad. Wegens de avondklok waagden wij ons niet aan omzwervingen in de stad. Aan het eerste grote oproer tegen Slobodan Milošević, dat in Belgrado begon, is ook meteen een einde gemaakt, met tanks. Nergens heeft iemand een mond opengedaan, niemand heeft tegen die brutale inbreuk op de rechten van de mens – de eerste van een reeks – zijn stem verheven. Een jaar later demonstreerden in Belgrado 500.000 mensen tegen het aantal demonstranten telkens met 100.000. Uit Belgrado trokken juist zij vertwijfeld naar het Westen die de hoop hadden opgegeven dat het Westen zou helpen het regime van Milošević ten val te brengen. Die val wil de NAVO nu met bommen bewerkstelligen. Op die manier meent het Westen met zijn eigen gedrocht te kunnen afrekenen. Sinds dat duidelijk is geworden, leven ook zij die niet wilden geloven dat Milošević Servië in gevaar zou kunnen brengen, in de diepste vertwijfeling. Evenals alle stappen die het Westen eerder gedaan heeft is ook deze onzinnig, omdat het gedrocht er alleen maar sterker van wordt.

Maar in vergelijking met de vroegere stappen is déze speciaal monsterlijk omdat het als het ware een 'Milošević-stap' is, compleet met alle Milošević-retoriek en alle gevolgen daarvan, beter bekend onder de namen 'dood' en 'sterven'. Nog een paar voorbeelden: „Met de aanvallen op Joegoslavië willen wij vooral duidelijk maken hoe vastberaden wij tegen agressie optreden", zei Bill Clinton. Wat houdt die uitspraak eigenlijk in? Met deze agressie treden wij op tegen agressie, met de productie van dood protesteren wij tegen de productie van dood. Wij gaan nu een beetje doden om uiting te geven aan ons ongenoegen over het doden. Zoiets had Milošević in feite ook kunnen zeggen, want met zulke uitspraken heeft hij zijn oorlogsmachine op gang gebracht en op gang gehouden. „Wij hebben Vukovar niet aangevallen, want wij verdedigen alleen maar de Serviërs in Vukovar tegen de aanvallen waaraan zij blootstaan." Of: „Wij hebben Sarajevo niet aangevallen, maar drie jaar lang de Serviers in Sarajevo beschermd tegen de aanvallen waaraan zij blootstaan."

Het gaat hierbij om twee structureel gelijksoortige vormen van retoriek, twee eendere manieren van optreden. Ze hebben dan ook dezelfde gevolgen: onschuldigen worden gedood, met politiek andersdenkenden wordt afgerekend. Zij worden aangehouden, verhoord en in voorlopige hechtenis genomen of gevangengezet, en met elke dag dat de bommen vallen wordt de kans groter dat zij allen om het leven zullen worden gebracht. Behalve dat de NAVO-aanvallen alle mensen met gelijke

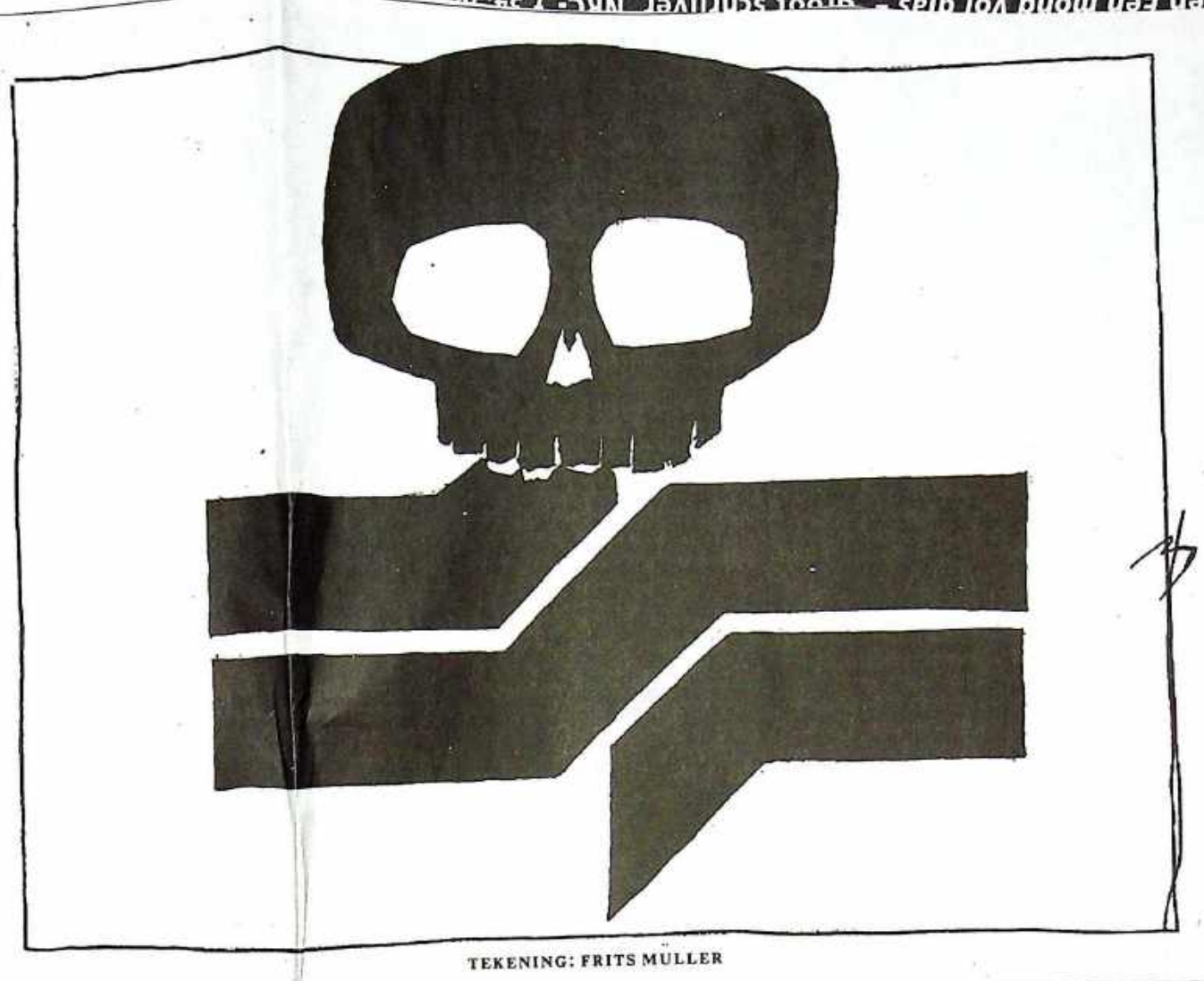

TEKENING: FRITS MÜLLER

Milošević heeft weinig keus

Ondanks de matige successen van de NAVO-luchtacties beseft president Milošević dat Kosovo voor Joegoslavië in praktisch opzicht verloren is. Toch hoopt hij, als er een vredesregeling komt, een deel van de provincie te kunnen behouden, meent Jonathan Eyal.

Bijna ongeacht hoe de huidige crisis in Kosovo zal aflopen, concentreert het cruciale vraagstuk in voormalig Joegoslavië zich rond één figuur: Slobodan Milošević. In zijn streven de fouten te vermijden die zijn gemaakt tijdens de confrontatie met Saddam Hussein – toen de Westerse regeringen de val van Saddam Hussein als belangrijk oorlogsdoel zagen maar jammerlijk in hun opzet faalden – heeft het Westen het niet op Milošević zelf voorzien. Officieel gaat het geschil dus alleen over het lot van de etnische Albanezen, en nog blijven de Westerse regeringen Milošević' aanspraken op Kosovo als een deel van Joegoslavië erkennen. Maar in werkelijkheid heeft de kwestie-Kosovo Milošević gemaakt tot de man die hij is. Thans zien we het laatste hoofdstuk in Milošević' merkwaardige carrière van corruptie, nepotisme en genadeloos geweld.

Op het oog is Slobodan Milošević een klassiek product van het

dictator nagelaten; zijn volharding tegen iedere verdrukking in en een fatalistische kijk op het leven vormen zijn handelsmerk. Bovendien heerste in Joegoslavië geen klassiek Oost-Europees communistisch regime: al in de jaren zeventig was ervaring in het leiden van een van 's lands 'zelfbesturende' economische eenheden een voorwaarde voor promotie in de partij. Milošević werkte braaf bij het plaatselijke energiebedrijf en vervolgens als directeur bij een van de grotere banken. Toen hij aan de macht kwam, was hij beter ontwikkeld en ervarener dan al zijn communistische collega's in de regio. En belangrijker nog: hij besefte als eerste leider in Oost-Europa dat de

Maar als Joegoslavië zou blijven bestaan, wilde hij per se dat dat zou zijn als een nauwelijks versluierd Groot-Servië. Samen met de leiders van de andere republieken – die in eigen gebied hetzelfde nationalisme wilden exploiteren – wist hij de pogingen van de centrale regering om de staatsinstellingen van het land te hervormen te doen stranden. Hij plunderde de federale bank om het salaris van de Servische industriearbeider een injectie te geven. En hij posteerde geleidelijk Servische nationalisten bij alle federale instanties in Belgrado, allereerst de strijdkrachten en de veiligheidsdiensten.

Zijn greep op de binnenlandse macht is groter dan die van een ge-

een alternatief beleid in Servië propageert, wordt meteen uitgemaakt voor 'buitenlandse agent', een plausibele aantijging, omdat dat wat het Westen verlangt meestal ingaat tegen de wil van een meerderheid van de gewone Serviërs. En als niets baat en de oppositie te krachtig blijkt, dan wordt ze door Milošević ingekapseld om later alsnog te worden vernietigd. Dit was de methode die hij toepaste in 1996, toen een verenigd platform van kleine partijen de plaatselijke verkiezingen in de grote steden van Servië won. Ze mochten stadsbesturen vormen, om vervolgens dadelijk uiteen te vallen. Een verwarrende wervelwind van voortdurende institutionele veranderingen completeert het beeld. Een poosje was Milošević de Servische president en had Joegoslavië een 'federaal' staatshoofd dat niets te doen had. Toen veranderde Milošević van koers: hij had zichzelf tot Joegoslavisch president verkozen en het Servische presidentschap werd een onbeduidende post.

mensen is onvoorstelbaar veel voor een stad die toen anderhalf miljoen inwoners telde. En weer trad het leger op, maar met een klein verschil: demonstranten werden niet meer alleen gevangengezet, velen werden ook om het leven gebracht. Tot 1999 was het jaar in jaar uit hetzelfde: reusachtige demonstraties, leger en politie op straat, tanks in Belgrado, doden in Belgrado, geweld in Belgrado. En wat ook nooit veranderd is: niemand buiten Joegoslavië heeft op grond daarvan ooit enig optreden tegen Milošević geëist.

Telkens als in Servië en Joegoslavië verkiezingen werden gehouden – en dat gebeurde vaak – achtte het Westen het niet opportuun de oppositie te steunen. Integendeel, steeds was uitgerekend Milošević de man die gesteund werd, omdat hij – volgens de onzinnige logica van het Westen – als enige instond voor het akkoord van Dayton of enig ander akkoord. En zo ging het Westen van akkoord naar akkoord stilzwijgend voorbij aan de tanks en de doden in Belgrado. Misschien dat zich juist door dat stilzwijgen in Belgrado enkele veranderingen hebben voorgedaan: van jaar tot jaar slonk

gelegenheid met iedereen af te rekenen die hem had willen vernietigen. Dat illustreert nogmaals de onvoorwaardelijke steun aan Milošević. In die steun komt ook het wezenlijke verschil tot uiting tussen dit verhaal, en het verhaal over Frankenstein en zijn monster.

Want hoe anders dan in die roman uit de negentiende eeuw, waarin het monster uiteindelijk te gronde gaat, verloopt de versie uit de twintigste eeuw! Niet alleen is het het monster gelukt Frankenstein voor zijn karretje te spannen, het heeft zich ook nog eens in Frankenstein getransformeerd, zich verdubbeld – ook de 'doctor' is tot een monster geworden. Het Westen heeft zich gemaakt tot creatuur van het door hemzelf geschapen monster. Zoals alle cirkels heeft ook deze geen einde, maar zolang de Frankensteins deze kring doorlopen, sterven de onschuldigen: kinderen, vrouwen, mannen, zieken en gezonden, woningen en scholen, onderzoeksinstituten en bibliotheken, en in iedere bibliotheek de prachtigste boeken.

Dragan Velikić is schrijver.
© Die Zeit

geslopen vijf decennia ook elders in Oost-Europa heeft gefunctioneerd. Hij werd in 1941 nabij Belgrado geboren als zoon van betrekkelijk arme maar ontwikkelde ouders, ging bij de communistische jeugdbeweging, bracht aan de universiteit zijn tijd grotendeels door met partijbijeenkomsten en werd nadien lid van alle denkbare comités en discussiegroepen. Ook trouwde hij voordelig: Mira Marković is afkomstig uit de plaatselijke communistische 'aristocratie' van oorlogspartizanen en is tot op de huidige dag een trouwe leninist. Begin jaren tachtig was Milošević de archetypische Oost-Europese leider in opkomst, compleet met machtige bondgenoten, een onberispelijke communistische staat van dienst en de vaste wil om in de gladde partijpaal te klimmen.

Maar in tal van opzichten was Milošević toch altijd de uitzondering in Oost-Europa. Zijn jeugd werd getekend door de ene catastrofe na de andere: zijn vader liep weg toen hij nog een peuter was en pleegde zelfmoord in 1962; zijn dominante moeder benam zich tien jaar later het leven. Milošević heeft nooit publiekelijk over die ervaringen gesproken, maar ze hebben hun sporen bij de Joegoslavische

Dat wat het Westen verlangt gaat meestal in tegen de wil van de gewone Serviërs

communistische ideologie geen toekomst had; wilde hij zijn macht behouden, dan moest hij een nieuwe ideële basis verzinnen, en nationalisme bleek een volmaakt vervangingsmiddel.

Milošević was niet de enige leider die zijn toevlucht nam tot nationalisme. Maar hij profiteerde van enkele unieke voordelen. Ten eerste was zijn werkterrein een land waar de ideologie sinds de dood van maarschalk Tito toch al tanende was; de overgang naar nationalisme was daardoor minder verrassend en overtuigender. Ten tweede reageerde Milošević veelal alleen maar op het opkomende nationalisme van andere Joegoslavische republieken. Zijn beroep op de gewone Serviërs werd dus ingebed in termen van 'historische rechtvaardigheid': als de Kroaten en Slovenen hun eigen staat wilden, moesten de Serviërs er ook een. Milošević heeft de desintegratie van Joegoslavië niet gewild.

wone dicator. Milošević heeft altijd met zorg de meer extreme nationalistische bewegingen gekoesterd om ze tegenover het Westen als argument voor zijn onmisbaarheid te gebruiken. Milošević weet ook een bepaald soort kiezer aan te spreken: de miljoenen uit de dorpen afkomstige industriearbeiders die geen binding meer met hun geboortestreek hebben, maar de stadse intellectuelen verfoeien. Dit waren de stoottroepen die hij gebruikte om de van tijd tot tijd uitbrekende betogingen tegen zijn regime uiteen te slaan. Milošević weet ook dreigementen van het Westen tegen hem persoonlijk af te doen ketsen in de richting van zijn tegenstanders in eigen land. De hoogste generaals in de Joegoslavische strijdkrachten weten instinctief dat ze, wanneer ze hun leider niet steunen, wel eens voor een internationaal tribunaal voor oorlogsmisdaden terecht kunnen komen. En elke oppositieleider die

seffen dat Kosovo voor hem praktisch opzicht verloren Maar hij is er nog niet van ove tuigd dat hij de hele provincie mo prijsgeven. Westerse luchtaanva len kunnen de breuk tussen NAVO en Rusland brengen waaro hij al zolang hoopt. En zelfs als een vreedzame oplossing komt, z hij eisen dat de controle op de nale ving door – onder andere – Russ sche troepen wordt verricht. He resultaat zal de facto de afschei ding van de provincie betekenen terwijl Servië zeggenschap houd over het gebied waar Russische troepen kunnen worden gestationeerd. Uiteindelijk weet Milošević dat hij verder niet al te veel concessies kan doen: Kosovo is de plaats waar zijn opmars naar de macht begon, en Kosovo zal zijn laatste bastion zijn. Zoals ze op de Balkan zeggen: „Wie op een tijger stapt, kan niet meer afstappen." De keus voor Milošević is dus simpel: ofwel hij slaagt erin te blijven zitten, of hij wordt verslonden, waarschijnlijk door zijn eigen strijdkrachten.

Jonathan Eyal is verbonden aan het Royal United Services Institute for Defence Studies in Londen.

Een groot Srebrenica?

Anders dan het ooit bedoeld heeft, ziet het ernaar uit dat Nederland gidsland wordt. Welke excuses ook voor het optreden of niet-optreden van de Nederlandse blauwhelmen in Srebrenica gegeven kunnen worden – geldige en minder geldige excuses – vast staat in elk geval dat het zich niet door heldhaftigheid gekenmerkt heeft. Het gedrag was eerder, en op bevel van hogerhand, risicomijdend.

Risicomijdend is ook tot nu toe het optreden van de NAVO tegen Servië geweest. Het aantal NAVO-militairen dat kans loopt bij acties vanuit de lucht het leven te verliezen, is een fractie van degenen die bij een grondoorlog zouden sneuvelen. Vandaar dat de NAVO-landen bij voorbaat zo'n grondoorlog uitgesloten hebben – daarmee het politieke effect van hun luchtacties aanzienlijk verkleinend.

Of deze huiver risico's te nemen inherent is aan de democratische verzorgingsstaten – dus de meeste NAVO-landen – is een vraag die een apart debat waard is. Op dit ogenblik kan vastgesteld worden dat Kosovo één groot Srebrenica dreigt te worden, als gevolg van die huiver. Wat dit betreft, was Nederland, dat soortgelijke huiver in Srebrenica toonde, gidsland.

Maar het is een gidsfunctie waarvoor Nederland zich enigszins schaamt. „Srebrenica – overal waar ik Nederlanders tegenkom, beginnen ze erover", zegt Elizabeth Rehn, plaatsvervangend secretaris-generaal van de Verenigde Naties, speciaal belast met Bosnië-Herzegovina.

Christoph Bertram, directeur van het Duitse 'Clingendael', beaamt dit: „Srebrenica is voor Nederland een trauma. Het is een deprimerende ervaring." Zij behoren tot de buitenlandse deskundigen die Leonard Ornstein gevraagd heeft wat een land als Nederland nog kan betekenen in de internationale arena (*Vrij Nederland*, 27 maart).

Als de Nederlanders uit Srebrenica de les zouden trekken dat ze minder moeten meedoen aan vredesoperaties, „dan zou dat een heel treurige conclusie zijn", zegt Bertram. Maar Nederland moet zich niet uitsluitend op die operaties concentreren volgens generaal Michael Rose, in 1994 commandant van UNPROFOR in Bosnië: „Als dat het enige is dat je als land doet, heb je uiteindelijk geen goed leger meer. Het gaat er om dat er getraind wordt voor het slagveld. Peacekeepers moeten het slagveld begrijpen."

De Amerikaan Edward Luttwak, werkzaam bij een instituut voor strategische studiën in Washington, bevestigt dit: „Als iemand schiet op peacekeepers, dan moeten ze terugschieten. Je moet geen militaire strijdmacht sturen die niet optreedt als militaire macht. Dat maakt de situatie ter plekke alleen maar verwarrender. Het is een illusie te denken dat peacekeeping zonder bloedige strijd zou kunnen plaatsvinden." Daarom moeten peacekeepers zware wapens meenemen, en die hadden de Nederlanders in Srebrenica niet.

Of Nederland bereid is deze consequenties te aanvaarden? In elk geval had Srebrenica één goed gevolg volgens de Israeliër Martin van Creveld („op dit moment zo ongeveer de beroemdste krijgskunstgeleerde ter wereld", schrijft Ornstein): „Ik denk dat ze er daardoor in Nederland van doordrongen zijn geraakt dat de wereld niet zo geciviliseerd in elkaar zit als lang is gedacht."

Inderdaad is dit een hardnekkig geloof in Nederland geweest, dat ook ons ontwikkelingsbeleid lange tijd beheerst heeft. Van Tinbergen, zelf bijna een heilige, werd gezegd dat hij geloofde dat de

DEZER DAGEN

J.L. Heldring

leiders van de zogenoemde Derde Wereld allemaal vadertjes Drees in de dop waren. En Pronk was zijn leerling. Het is beter er vanuit te gaan dat je internationale gesprekspartners schavuiten zijn (althans volgens onze normen). Dan kan het alleen maar meevallen.

Dit nieuwe realisme begint nu ook hier door te dringen – ook ten opzichte van Europa, waar we ook lange tijd idealist waren. Niet iedereen bevalt dit. Bertram: „Ik kom er steeds meer achter dat Nederland de laatste jaren niet meer zo supranationaal gericht is. Ik bespeur een onderhuids wantrouwen bij jullie tegen die instituties. De Nederlandse houding is irrationeel en *self-centred*. Dat is kortzichtig."

Is Nederland daar alleen in? Nee: „Het gebrek aan interesse in de buitenlandse politiek", aldus Bertram, „doet zich helaas voor in de hele geïndustrialiseerde wereld." Ook Rehn neemt dit waar: „Je hoort in de verschillende landen steeds vaker: we hebben onze eigen problemen." Het is een misschien zorgwekkend verschijnsel, niet een verrassend: na de solidariteits- en integratie-inspanning die veertig jaar Koude Oorlog vergden, *moest* er wel een weerslag komen.

In Nederland is die weerslag onder andere te vinden in de reactie op Srebrenica: een ontnuchtering na de bevlogenheid, ja het ongeduld, waarmee het die taak indertijd op zich heeft genomen. Als het nu bij grotere nuchterheid blijft, is dat alleen maar goed. Nuchterheid en bescheidenheid, want we mogen ons er geen illusies over maken dat na Srebrenica het opgewezen wijsvingertje niet nog meer scepsis, zo niet hoon, bij onze partners zal wekken dan het al deed.

Mocht Kosovo inderdaad één groot Srebrenica worden, dan zal dit ongetwijfeld ook zijn weerslag op de NAVO hebben. Zoals in Nederland na Srebrenica, zal ook dan ijverig naar de schuldige gezocht worden. Verwijten over en weer – vooral tussen Europa en de Verenigde Staten – zullen klinken. Het is de vraag of de NAVO dat zal overleven.

Hoe nuttig het ook is kennis te nemen van de opvattingen van de door Ornstein ondervraagde buitenlanders, zijn eigen begeleidende tekst roept nogal vraagtekens op. De „hartstochtelijke belangstelling van de publieke opinie en de opinieleiders voor het wel en wee van de wereld om ons heen is aan het afnemen", schrijft hij. Was de belangstelling van de publieke opinie daarvoor werkelijk ooit zo hartstochtelijk? Volgens mij is zij, hartstochtelijk of niet, altijd slechts zaak geweest van een kleine, soms luidruchtige, minderheid.

„De buitenland- en veiligheidspolitiek straalt risicoloosheid uit" – dit in tegenstelling tot de jaren zestig en zeventig. Welke risico's is Nederlands politiek toen bereid geweest op zich te nemen? Ten slotte spreekt Ornstein over de „laffe neutraliteitspolitiek van de jaren dertig". Had Nederland het dan in zijn eentje tegen Hitler moeten opnemen – terwijl Frankrijk en Engeland nog in 1938 voor hem in München door de pomp gingen? Het is gemakkelijk om achteraf tot verzet op te roepen.

Driehonderd jaar

Op 16 maart schreef ik hier dat ik in de *Herinneringen* van de voorlaatste gouverneur-generaal van Nederlands-Indië, jhr.mr. B.C. de Jonge (1931-1936), niet de uitspraak had kunnen vinden dat Nederland al driehonderd jaar in Indië zat en er nog wel driehonderd jaar zou blijven.

Ik heb niet goed gezocht, want zij is er wèl te vinden, zij het in een voetnoot. In de *Deli-Courant* en de *Sumatra Post* van 4 april 1936 stond er een interview met hem, waarin deze woorden: „Ik meen dat, nu wij driehonderd jaar hier in Indië hebben gearbeid, er nog wel driehonderd jaar bij moeten komen, aléér Indië misschien voor een vorm van zelfstandigheid rijp zou zijn."

Soetan Sjahrir citeert deze uitspraak in zijn *Indonesische overpeinzingen* (1945), maar voegt eraan toe: „Met klewang en knuppel". Die woorden staan niet in het interview. Overigens heeft De Jonge nog zelf meegemaakt dat zijn wens – meer dan een voorspelling – niet vervuld zou worden. Hij overleed in 1958.

NRC HANDELSBLAD

LUX ET LIBERTAS

ALGEMEEN HANDELSBLAD (1828) EN NIEUWE ROTTERDAMSE COURANT (1844) / JAARGANG 29 NO. 156

Zaterdag 3 april 1999

Prijs: f 3,–

Zonnige perioden

Vandaag zonnige perioden. Vooral in het midden en zuiden kans op een enkele bui. Middagtemperatuur tussen 15 en 20 graden. Zondag weinig verandering. Vooruitzichten voor maandag t/m woensdag: Maandag nog af en toe zon en vrij warm. Daarna koeler en soms regen.

• **Weeroverzicht:** pagina 29

Metamorfose Richard Krajicek in Davis Cup

• Sport: pagina 13

Ex-vrouw Rob Scholte: waar wacht politie op?

• Z: pagina 33

De medicinale kracht van een Afrikaans beeld

• W&O: pagina 47

BINNENLAND 2, 3
BUITENLAND 4, 5
OPINIE 6, 7
KUNST 9
SPORT 11, 13
ECONOMIE 17-19, 21
BEURS 23-25
RADIO & TELEVISIE 26-29
ACHTERPAGINA 30
ZATERDAGS BIJVOEGSEL 31-41
WETENSCHAP & ONDERWIJS 47-55
FAMILIEBERICHTEN 38
60 PAGINA'S

• Nachtmerrie inKosovo • Noodkreet Albanië • Clark krijgt 'vrije hand'

Raketten treffen centrum Belgrado

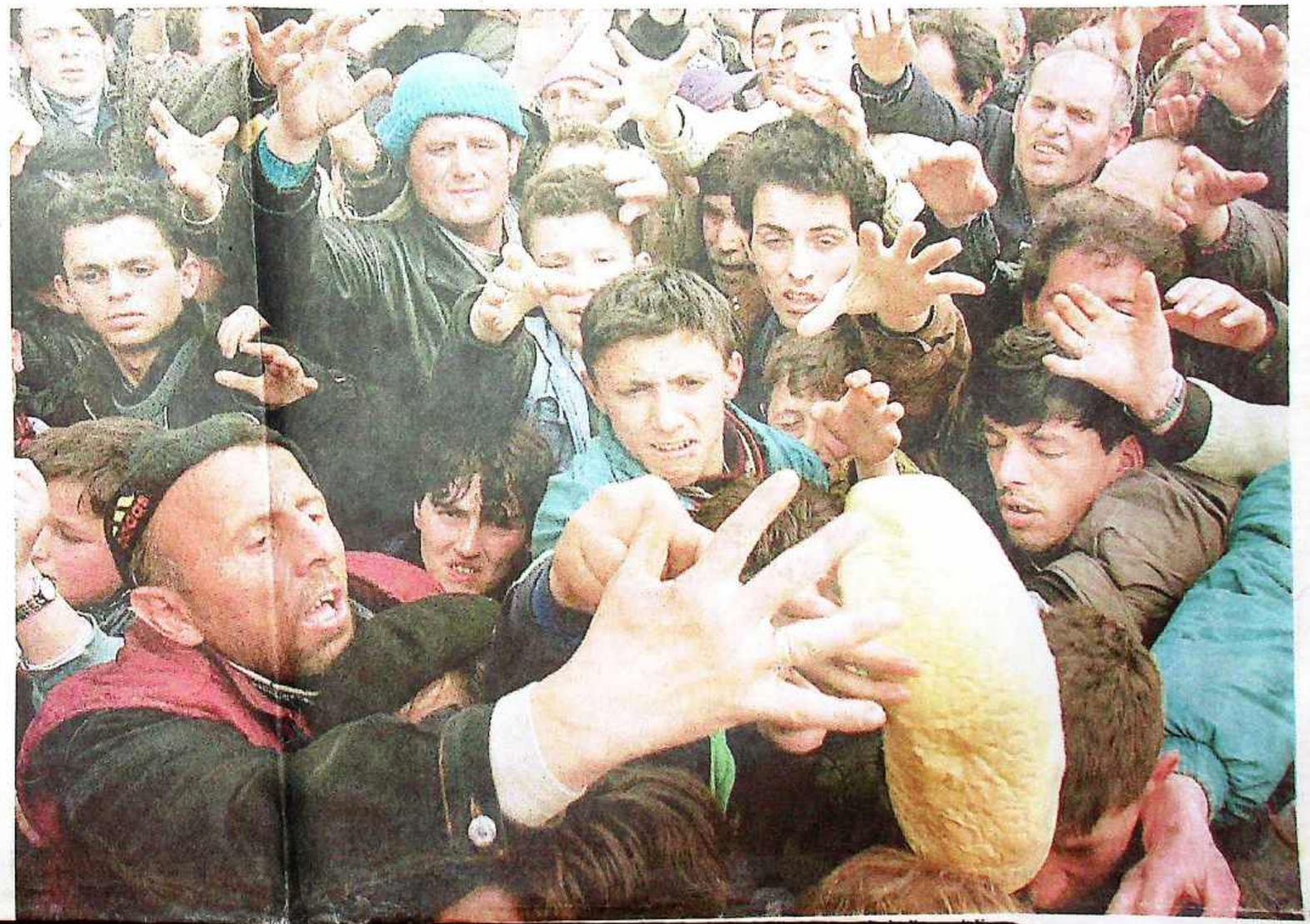

Pagina 2
• Nederlandse artillerie-eenheid naar Macedonië

Pagina 5
• Grondtroepen: geld en wil nodig
• Noodhulp Rusland

Pagina 7
• NAVO heeft ander gezicht gekregen

Zaterdags Bijvoegsel
• Aan geruchten geen gebrek
• Baby Face Killer

Dossier
• www.nrc.nl

BELGRADO, WASHINGTON, 3 APRIL. De NAVO heeft vannacht voor het eerst doelen in het centrum van Belgrado getroffen. Acht kruisraketten sloegen rond één uur 's nachts in bij de ministeries van Binnenlandse Zaken van Joegoslavië en van de deelrepubliek Servië.

De kruisraketten werden afgevuurd vanaf Amerikaanse en Britse schepen in de Adriatische Zee. Vanuit de getroffen ministeries wordt de speciale politie geleid, die in Kosovo een hoofdrol speelt bij de etnische zuiveringen. NAVO-woordvoerders waarschuwden de afgelopen dagen al impliciet dat de ministeries, die zich vlak bij woonwijken en een universiteit bevinden, niet langer zouden worden ontzien. De Servische televisie meldde vanmorgen dat de branden even voor vijf uur vanmorgen waren bedwongen. Berichten over aantallen slachtoffers werden niet verstrekt. Vliegtuigen bombardeerden eerder op de avond doelen ten noorden van de stad.

De aanval komt op een moment dat de vloedgolf van Albanese vluchtelingen volgens Judith Kumin, woordvoerder van de UNHCR, de vluchtelingenorganisatie van de VN, „nachtmerrieachtige proporties heeft bereikt". Volgens de NAVO zijn 634.000 mensen van huis verjaagd, een derde van de Albanese bevolking in Kosovo.

Van hen zijn 190.000 Kosovaren naar het buitenland gevlucht. Bij

De exodus naar de buurstaat Macedonië is inmiddels de 70.000 mensen overstegen, 30.000 vluchtelingen bevinden zich in het niemandsland tussen Kosovo en Macedonië. Ooggetuigen zagen hen letterlijk vechten om stukken brood en flessen water. Onderminister van Buitenlandse Zaken Boris Trajanov verweet de internationale gemeenschap in gebreke te blijven. Er zouden slechts driehonderd tenten gearriveerd zijn. Trajanov: „Het is Pasen. In Brussel zitten ze stil."

De Londense *Times* schrijft dat NAVO-opperbevelhebber Wesley Clark gisteren de vrije hand heeft gekregen om op te treden tegen Joegoslavië. Hij zou niet langer toestemming hoeven te vragen aan de 19 NAVO-ambassadeurs voor luchtacties. „De NAVO-topgeneraal heeft het groene licht gekregen om de handschoenen uit te doen en Joegoslavië een massieve militaire nederlaag te bezorgen", zo schrijft de krant. Het bericht kon elders niet worden bevestigd.

Volgens bronnen in het Pentagon sturen de Verenigde Staten een extra vliegdekschip richting de Adriatische Zee. De USS Theodo-

Problemen met vinden getuigen oorlogsmisdaden

ARNHEM, 3 APRIL. **Het openbaar ministerie in Arnhem, belast met de opsporing en vervolging van oorlogsmisdadigers onder vluchtelingen en asielzoekers in Nederland, heeft grote moeite om getuigen bereid te vinden verklaringen af te leggen. Zij zijn vaak bang voor de Nederlandse politie die de verklaringen afneemt.** • *Pagina 2*

EXCLUSIEF

JESCO BOEKENKASTEN

Sinds 1974 neerlands grootste keuze. Volgens uw wensen en maten ontworpen - multifunctioneel - verhuisbaar.
Ook voor tv - hifi - computer - administratie en collecties.
Stijl en kwaliteit met 5 jaar garantie.
Bezoek onze toonkamers - geopend maandag t/m zaterdag van 9.30 tot 17.00 uur of op afspraak.
Bel voor gratis infoblad met routebeschrijving 035 - 69 32 706
Nieuwe 's-Gravelandseweg 33 - Bussum

BUNINGH CREËERT HET INTERIEUR VAN UW DROMEN

2e PAASDAG OPEN van 10.00 - 17.00 uur

BUNINGH INTERIEUR

Rotterdam: Nieuwe Binnenweg 190, Tel: 010 - 476 91 22
Ede: Verlengde Maanderweg 63, Tel: 0318 - 61 26 10
Ruime P

deens

Verweren verworpen in zaak Bouterse

Door een onzer redacteuren

DEN HAAG, 3 APRIL. De Haagse rechtbank heeft gistermiddag alle formele verweren van de advocaten van twee hoofdverdachten van het Surinaamse drugskartel verworpen.

De rechters bepaalden dat „in dit stadium van de behandeling, dat wil zeggen zonder nader onderzoek, niet zonneklaar is" dat het openbaar ministerie niet-ontvankelijk zou moeten worden verklaard. Eerder deze week verwierp de rechtbank ook al het betoog van de raadslieden I. Weski en G. Hubers, die twee verdachte zakenmannen bijstaan, dat eigenlijk de strafzaken in Rotterdam zouden moeten worden behandeld.

Het rechterlijk oordeel betekent dat er nu met de inhoudelijke behandeling van de strafzaken tegen Bouterse en twee medeverdachten kan worden begonnen. De raadsman van Bouterse boycot de rechtszaak omdat hij eerst een oordeel van de Hoge Raad wil over de vraag welke rechtbank bevoegd is.

De Haagse rechtbank had wel kritiek op de handelwijze van het OM en de rechter-commissaris tijdens het gerechtelijk vooronderzoek. Zij hebben beiden de belangen van de verdediging geschaad door een [illegible]

Oorlog Kosovo in vizier van OM

De Arnhemse officier van justitie M. de Roos registreert de gruwelijkheden in Kosovo met bijzondere belangstelling.

Door onze redacteur
GEERT VAN ASBECK

ARNHEM, 3 APRIL. Wie zich nu in Kosovo aan oorlogsmisdaden schuldig maakt en daarna een veilig heenkomen zoekt in Nederland, krijgt te maken met officier van justitie Marleen de Roos-Schoenmakers. Sinds een jaar is zij belast met de opsporing en vervolging van oorlogsmisdadigers onder asielzoekers en vluchtelingen.

De officier en haar zes politierechercheurs doen op het ogenblik opsporingsonderzoek naar vijf in Nederland woonachtige verdachten die in het voormalige Joegoslavië de Nederlandse Wet oorlogsstrafrecht zouden hebben overtreden. Het is nog onduidelijk wanneer ze vervolging kan instellen. Daarnaast doet het team inventariserend onderzoek naar van oorlogsmisdaden verdachte Afghanen in Nederland.

Probleem is de bewijslast. Het is een bewerkelijk karwei. Het belangrijkste bewijs voor het openbaar ministerie (OM) vormen de verklaringen van mensen die destijds getuigen waren van de misdaden. En die getuigen zijn moeilijk

„Wij moeten het van getuigen hebben. Het zijn mensen die zwaar getraumatiseerd zijn. Het kost heel veel tijd en moeite om hun vertrouwen te winnen voordat ze überhaupt een verklaring afleggen. Niet in de laatste plaats omdat ze, gezien de ervaringen in eigen land, vaak bang zijn voor de politie."

De Roos is nu op zoek naar organisaties in Nederland die het vertrouwen hebben van de vluchtelingen. Ze heeft daarvoor ondermeer contact met vluchtelingenorganisaties. „Ik zoek naar een intermediair, naar contactpersonen tussen openbaar ministerie en politie enerzijds en de getuigen anderzijds. Mensen die de vluchteling kunnen vertellen dat de politie in Nederland op een andere manier werkt dan zij gewend zijn."

OM onderzoekt vijf Joegoslaven, kleine vissen

De officier laat uitzoeken of er rechtshulpverdragen bestaan met de landen in het voormalige Joegoslavië. Want ze wil, indien nodig, ook onderzoek ter plekke doen.

Tot daadwerkelijke vervolging is het nog niet gekomen. Nederland loopt daarmee achter bij andere Europese landen. Daar werden [illegible]

Moeizame jacht officier De Roos op oorlogsmisdadigers

M. de Roos. (Foto Hans van Oort)

land aan te pakken en richtte een apart onderzoeksteam op.

Het openbaar ministerie zette het opsporingsonderzoek kort na de start echter op een laag pitje (het recherche-team werd goeddeels ontbonden) omdat het eerst van de Hoge Raad zekerheid wilde hebben dat het inderdaad bevoegd is hier buitenlandse oorlogsmisdadigers te vervolgen uit oorlogen waar Nederland in het geheel geen partij in is. Eind 1997 gaf de Hoge Raad het groene licht: het OM Arnhem is bevoegd, niet alleen voor Joegoslavië, maar voor èlke oorlog buiten Nederland.

De inspanningen werden dan ook weer opgevoerd. En het team werd uitgebreid – al heeft het nog steeds niet de sterkte die de minister van Justitie de Tweede Kamer beloofde. De eerste rechtszaak laat nog op zich wachten.

Volgens wetenschappers en betrokkenen bij de opsporingen is het uitblijven van vervolging te wijten aan het OM. Jurist Menno Kamminga bijvoorbeeld, rapporteur van de International Law Association, zei vorige jaar in deze krant dat Nederland tot nu toe „te lamlendig" is geweest.

De Roos heeft weinig begrip voor de kritiek. Nederland loopt juist voorop, zegt ze. Nederland is met Duitsland het enige land ter wereld dat een apart opsporingsteam heeft voor oorlogsmisdadigers. „Duitsland heeft een afzonderlijk team, net zo groot als het Nederlandse team. En eigenlijk alleen bedoeld voor verdachten uit het voormalige Joegoslavië."

Dat een aantal andere landen er wel in is geslaagd oorlogsmisdadigers onder vluchtelingen en asielzoekers veroordeeld te krijgen, is veelal eerder het gevolg van toeval dan van doelbewust beleid en intensief opsporingsonderzoek, meent De Roos.

Illustratief is volgens haar de arrestatie en veroordeling van een Joegoslavische oorlogsmisdadiger in Denemarken in 1994, de eerste oorlogsmisdadiger uit de Joegoslavië-crisis die in het Westen achter de tralies verdween. „Dat was eigenlijk toeval", vertelt De Roos. „In een Deens asielzoekerscentrum dreigde een Joegoslaaf gelyncht te worden omdat hij door mede asielzoekers was herkend als oorlogsmisdadiger. De politie is tussenbeide moeten komen om de man te redden. De Deense justitie had in feite geen andere keus dan de zaak te onderzoeken. Hij is toen vervolgd en veroordeeld. Maar dat was niet het gevolg van een eigen opsporingsonderzoek. De zaak is Denemarken op een presenteerblaadje aangediend."

Het Joegoslavië Tribunaal in Den Haag vervolgt de grote oorlogsmisdadigers, de *big fish*, legt De Roos uit. Het OM in Arnhem richt zich op de zogenoemd kleinere oorlogsmisdadigers. Onder de vijf Joegoslaven naar wie Arnhem nu opsporingsonderzoek verricht, bevinden zich dan ook geen verdachten die honderden doden op hun geweten hebben. Hooguit tientallen.

Het openbaar ministerie heeft sinds het arrest van de Hoge Raad de hele wereld als werkterrein. Op de burelen van De Roos liggen dan ook dossiers van vluchtelingen en asielzoekers uit onder meer Sri-Lanka, Irak, Liberia, en Sierra-Leone. Maar daar komt de officier van justitie voorlopig niet aan toe.

'Albanezen moeten een eigen staat hebben'

Kosovo bewijst dat Albanezen alleen in een eigen staat in vrede kunnen leven, zeggen sommigen in Macedonië. Niet iedereen denkt er zo over.

Door onze redacteur
CEES BANNING

SKOPJE, 3 APRIL. Het is een verhitte discussie in restaurant Vitamin in Gostivar. Remzi Abdullai, docent aan de universiteit van Tetovo houdt een fel pleidooi voor een eigen staat voor alle etnische Albanezen. De oorlog in Kosovo is volgens hem het zoveelste bewijs dat Albanezen en Servièrs niet in vrede samen kunnen leven.

Abdullai wil de republiek Albanië uitbreiden met Kosovo; het zuiden van Montenegro; en het [illegible]

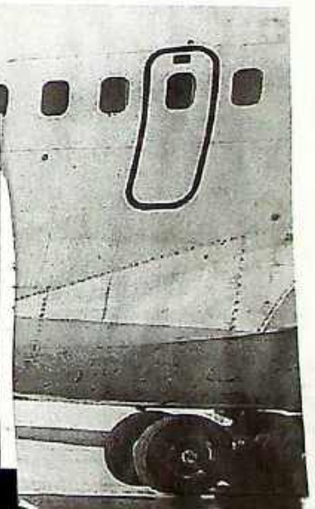

Albanese vluchtelingen uit Kosovo vechten om brood in Blace, net over de grens met Macedonië. Er is nauwelijks hulp voor de 25.000 Albanezen die de afgelopen dagen naar Macedonië gevlucht zijn uit Kosovo. Meer dan 600.000 Kosovaarse Albanezen zijn inmiddels door de Servièrs van huis en haard verdreven (Foto Reuters)

[illegible] moeten een einde aan komen. Een eigen staat is daarvoor de beste garantie", zei hij eerder deze week in Gostivar, waar hij zich bezig hield met de opvang van zijn duizenden gevluchte broeders en zusters.

"We hebben een decennium van extreme onderdrukking achter de rug. Met als dieptepunt het wrede bloedvergieten van het afgelopen jaar. De geschiedenis bewijst dat we een eigen staat moeten hebben om onze bevolking te beschermen." De aspiraties voor een eigen staat hebben een lange traditie. De Albanezen kregen hun eigen staat in 1913. Maar de helft van de Albanezen woont niet in deze staat.

Het idee van een 'Groot-Albanië' speelt op dit moment niet binnen de Albanees georiënteerde DPA, zegt partijleider Arben Tafleri. [• *Vervolg* GROOT-ALBANIË: pagina 5]

[• *Vervolg* BELGRADO: pagina 5]

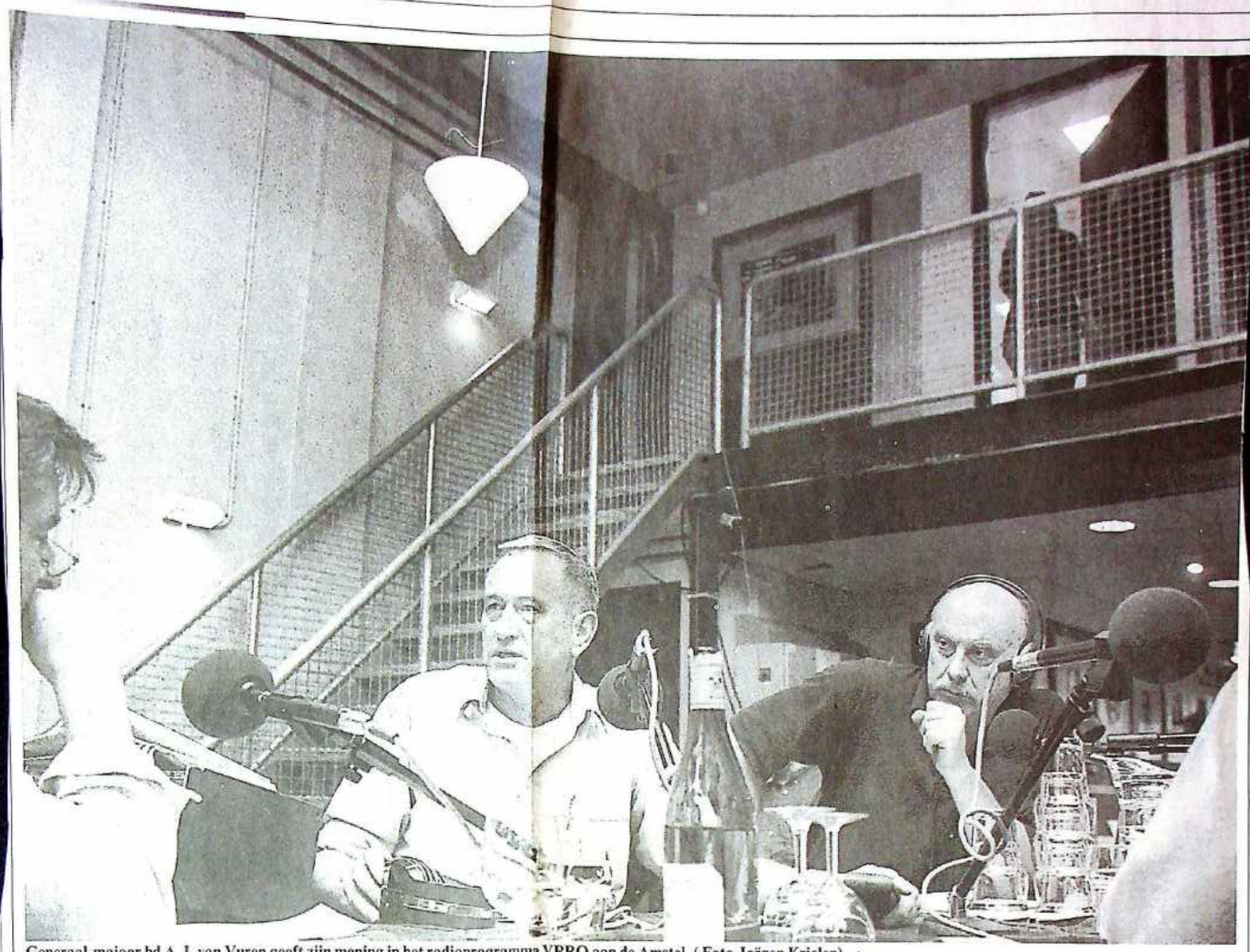

Generaal-majoor bd A.J. van Vuren geeft zijn mening in het radioprogramma VPRO aan de Amstel. (Foto Jörgen Krielen)

'Generaal bek dicht' weet het beter

Zodra er bommen vallen verschijnen de generaals buiten dienst in de ontbijtshows. Media en bd-ers hebben elkaar hard nodig. „Die mannen moeten hun smoel houden. Ik heb de oorlog meegemaakt."

Door onze redacteuren
STEVEN DERIX EN JOKE MAT

ROTTERDAM, 3 APRIL. Als hij niet af en toe nee zei had hij er een dagtaak aan. C. Homan, generaal-majoor bd der mariniers, gaf zijn mening over het NAVO-ingrijpen rond Kosovo tot nu toe onder meer in Middageditie. Met het Oog op Morgen en het Belgische Ter Zake. H. Satter, luitenant-generaal bd bij de luchtmacht, zat aan bij KRO Ontbijttelevisie, Dingen die gebeuren en VPRO aan de Amstel. Daar trof hij onder meer generaal-majoor bd A.J. van Vuren, dezelfde die onlangs twee dagen achtereen in Middageditie was te zien. „De eerste keer met Rob de Wijk van Clingendael en de tweede keer met vredesactivist Mient Jan Faber. Dus het was toch heel anders."

Generaals buiten dienst, juister gezegd voormalige vlag- en opperofficieren (vlag uit de marine, opper uit de land- en luchtmacht), duiken bij conflicten in den vreemde overal op. Ze zijn er in groten getale. Militairen gaan vroeg uit dienst, bij de marine als ze 50, bij de overige krijgsmachtonderdelen als ze 55 jaar zijn. Ze gaan het bedrijfsleven in, haken aan bij een politieke partij, wijden zich aan golf of doen niets, zoals Satter, bd sinds juni vorig jaar. „Je moet niet te snel aan iets nieuws beginnen." Homan werkt sinds een half jaar bij Clingendael. Van Vuren, ruim vijf jaar bd, was korte tijd GPD-correspondent in Praag en millenniummanager in Groningen. „En als ik helemaal niets te doen heb grijp ik mijn pen en begin vervelende stukjes te schrijven."

Vooral in tijden van oorlog vormen media en bd-ers een natuurlijk pact. De vele actualiteitenrubrieken kunnen nauwelijks om de bd-ers heen, want actief dienende militairen krijgen meestal geen toestemming hen van informatie te voorzien. Bd-ers zijn blij met de aandacht. „Je hebt natuurlijk ook je beroepseer, je wilt best weleens wat meer positieve publiciteit voor Defensie", zegt Satter. Volgens een medewerker van het Radio 1 Journaal is het geen enkel probleem bd-ers in de uitzending te krijgen. „Ze vinden het heel leuk, ze zeggen er vergaderingen voor af. Eén generaal hadden we om zeven uur 's ochtends naar Hilversum laten komen. Na twee uur wachten moest hij naar huis zonder in de uitzending te zijn geweest. De volgende dag zat hij er gewoon weer. Voor de generaals is het natuurlijk ook allemaal heel spannend, die oorlog. Daar zijn ze voor opgeleid."

De ene bd-er zit dichter bij het vuur dan de andere. Van Vuren heeft nauwelijks contact met andere bd-ers of mensen die nog in actieve dienst zijn. Hij maakt zich geen illusies over de impact van zijn meningen. „Als bd-er staat het je vrij om te zeggen wat je wilt. Dat weet men. En omdát je bd-er bent hoeft niemand zich daar iets van aan te trekken." H.J.E. van der Kop, commandeur vlieger bd van de Koninklijke Marine, is voorzitter van een 'Tafel' van 650 oud-marine-officieren, die maandelijks bijeenkomen in de Haagse sociëteit De Witte. Niet alleen om te mijmeren over het verleden, benadrukt hij. „Ik probeer de mensen ook contact te laten houden met wat er nu gebeurt." Defensie onderhoudt contact met hem, zegt Van der Kop. „Men vraagt mij weleens: Wat denk jij er nou van."

Soms kruisen bd-ers onderling de degens. Van der Kop schreef onlangs een artikel „tegen generaal Van Vuren die allerlei idioterieën verkondigde". Satter ergerde zich deze week in *de Volkskrant* aan bd-ers als oud-landmachtbevelhebber Couzy, die zich kritisch uitlaten over de NAVO-acties tegen Servië. „Dat is een verkeerd signaal. Er zijn daar mannen en vrouwen in gevaarlijke omstandigheden, die hebben recht op steun." Van der Kop is het hartgrondig met hem eens. „Ik heb daar reuze de pest aan. Die mannen moeten hun smoel houden. Ik heb de oorlog meegemaakt. Niets is zo demotiverend als wanneer er wordt gezegd: Het heeft geen zin." In informeel politiek Den Haag circuleert sinds de kritiek op de NAVO de term 'bek dicht' als betekenis van de afkorting bd.

Het nadeel van bd-ers is dat ze per definitie enigszins achterlopen. Toen Satter nog in actieve dienst was ergerde hij zich hieraan en als bd-er bepleit hij terughoudendheid. „Ik vind dat generaals bd zich niet zo op de voorgrond moeten dringen. Veel eerder dan je je realiseert ben je er echt helemaal uit. Dan sla je gewoon de plank mis. Maar ja, men merkt dat natuurlijk niet."

Defensie wel. Tijdens de Golfoorlog maakte *Nova* gebruik van verschillende bd-ers om krijgshandelingen in de Iraakse woestijn vanuit de studio in Hilversum te duiden. „Toen belde het hoofd voorlichting van Defensie", vertelt eindredacteur Ed Ribbink. „Hij vertelde me dat het ministerie dat niet zo prettig vond. De generaals waren al een tijdje uit dienst, zei hij, en wisten daarom niet meer precies hoe de vork in de steel zat." Defensie stelde daarom *Nova voor échte generaals in de uitzending* het woord te laten doen, *als de situatie* daarom vroeg.

Dezer dagen geeft generaal-majoor D. Berlijn, directeur operatiën bij de luchtmachtstaf bij Nova tekst en uitleg over de acties van de Nederlandse F16's vanaf vliegbasis Amendola in Italië. „Maar voor het algemene strategische en politieke verhaal hebben we Rob de Wijk van Clingendael", zegt Ribbink. „Die kan onafhankelijk van Defensie zijn deskudig oordeel geven en bijvoorbeeld zeggen dat de tactiek van de NAVO niet deugt." Maria Henneman, eindredacteur van Netwerk, heeft gekozen voor één 'duider' die steeds terugkeert, oud generaal-majoor en vlieger W. Breeschoten. „Op tv moet je niet te veel verschillende gezichten laten zien", zegt Henneman. „Dan krijg je allemaal verschillende meningen, dat gaat ten koste van de geloofwaardigheid."

Van der Kop, buiten dienst „sedert 1974", is tot nu toe niet om zijn mening over Kosovo gevraagd. „Jahoor, ik zou dat best willen doen, eventueel." Dat hij al heel lang aan de zijlijn staat vindt hij geen enkel bezwaar. „Dan geef ik een mening die doodgewoon de mijne is."

Bd-ers: Hun mening over Kosovo

C. Homan, generaal-majoor bd der mariniers: „De NAVO moet beginnen met de opbouw van grondtroepen. Al is het alleen maar als signaal. Maar: pas overgaan tot ingrijpen als je een overmacht aan troepen hebt opgebouwd. Dat kan wel zes weken duren."

H.J.E. van der Kop, commandeur vlieger bd van de Koninklijke Marine: „Ik blijf erbij dat *air power* een dwingende invloed kan hebben op wat er in Kosovo aan de hand is. Het mooiste zou zijn om er grondtroepen bij te zetten. Maar wie wil daar doden laten vallen? Moeilijk hoor. Dat kun je niet doen."

H. Satter, luitenant-generaal bd bij de luchtmacht: „Ik zou het gebruik van grondtroepen ontraden. De politieke wil is niet aanwezig, de militaire mogelijkheden zijn uiterst beperkt. Ik vind dat de internationale politiek het te ver heeft laten komen. Het is toch vreemd dat zo'n klein land de economische, sociale en politieke druk van de rest van de wereld kan weerstaan."

A.J. van Vuren, generaal-majoor bd: „Het is een riskante onderneming om alleen maar op de luchtmachtkaart te troeven. Waarom dan toch geen grondtroepen inzetten? Omdat het publiek daar geen zin in heeft. In Amerika vinden ze dat een zeer slecht idee."

rtillerie-eenheid ar Macedonië

n onzer redacteuren

AAG, 3 MAART. De Neder- regering wil op korte ter- een artillerie-eenheid naar donië sturen om de veiligvan de daar gelegerde NAoepen te waarborgen. Het m honderd militairen van de Rijders' uit Arnhem, voorn 5 M109 houwitsers met reik van zo'n twintig kilo-

heeft het ministerie van Degisteren bekend gemaakt. s chef-staf defensie luitedmiraal L. Kroon zal de e Kamer zo snel mogelijk ingelicht over deze beslis-

totale hoeveelheid Neder- militairen in Macedonië ongeveer gelijk. De artillerisomen in de plaats van de 81 Nederlandse genie-troepen net 11e pantser-geniebataljon Wezep, die volgens de plan- over twee weken moeten den afgelost. De genie-troehebben op de basis Petrovac, bij de Macedonische hoofdd Skopje, onderkomens geuwd voor de Nederlandse mileren van de luchtmobiele briga-

de. Die zullen naar verwachting in juni op de basis worden gestationeerd.

Het inruilen van de artilleristen voor genie-troepen betekent volgens Defensie niet dat de mogelijkheden voor Nederlandse troepen om hulp te bieden aan de tienduizenden vluchtelingen afnemen. Bovendien zullen de genie-troepen in de twee weken die ze nog te gaan hebben zoveel mogelijk assistentie verlenen, aldus een defensiewoordvoerder.

Op korte termijn zullen de Nederlandse genisten gaan meehelpen aan de opbouw van een vluchtelingenkamp in de buurt van de stad Tetovo. De Nederlandse genisten zullen vooral waterleidingen, elektra en sanitaire voorzieningen aanleggen. Ook zullen ze de Macedoniërs assistentie verlenen bij het bouwen van tijdelijke onderkomens voor de vluchtelingen. Gisterochtend hebben waarnemers het terrein waar het kamp moet komen alvast verkend. Het is evenwel nog niet duidelijk wanneer de Nederlandse genisten kunnen beginnen. Volgens Defensie verloopt de besluitvorming van de Macedonische regering erg traag.

'TV Belgra kabel were

ETTEN-LEUR, 3 AP sche zender Radio moet in Etten-Leu worden gehaald. GroenLinks-fractie Leurse gemeenter fractievoorzitter A preidt de zender Se ganda en volstrekt matie. „Op de zend beeld beelden te zie lingen in Kosovo. I taar wordt gemeld slavische leger deze schermen, maar da deerd worden door dus Bakker. De Etten-Leur deel ui derhedenkanaal w Turkse en een Arab zien zijn. Een wo kabelexploitant Ca gezegd met de g Leur in gesprek te dat die problemen Servische zender.

Noodhulp voor Milošević

Rusland voorspelt grondoorlog

Door onze correspondent

MOSKOU, 3 APRIL. De NAVO maakt zich op voor een grootschalige invasie met grondtroepen in Kosovo. Dat zegt de Russische minister van Buitenlandse Zaken Igor Ivanov. „Ze hebben zelfs aan een excuus gedacht: de humanitaire ramp die ze eerst zelf hebben gecreerd."

Volgens Ivanov worden de troepen bij de grens met Macedonië in paraatheid gebracht voor zo'n inval. Franse en Britse elite-eenheden zouden er als eerste in moeten, met het doel om Kosovo, of een deel daar van, af te splitsen van Joegoslavië. Russische tv-ploegen in het grensgebied richten de camera's vooral op de troepenopbouw door de NAVO. Voor zover ze de exodus van Albanezen laten zien, wordt die begeleid met de tekst: „Ziehier de puinhoop die de NAVO met zijn luchtaanvallen veroorzaakt."

De stafchef van de Russische strijdkrachten, generaal Kvasjnin, sluit niet uit dat Rusland „als de omstandigheden daarom vragen" militaire hulp biedt aan het Joegoslavische leger. Minister Ivanov van buitenlandse zaken heeft daar de eerste dag van het bombardement al mee gedreigd, maar sindsdien hamert hij, net als president Jeltsin en premier Primakov, op en vreedzame oplossing.

Een stroom van berichten sug- eert dat de militaire samenwer- tussen de Russen en de Joe- ven al bestaat. Russische ge- 's spelen gevoelige militaire atie van hun spionage-sa- door naar hun Servische aldus de krant *Kommer-*

eau Interfax meldt dat n van de neergehaalde Stealth-bommenwerper zijn overgebracht naar Moskou, zodat de Russen de geheime anti-radartechnologie kunnen bestuderen. Groot was in ieder geval de vreugde in Rusland toen bekend werd dat dit Amerikaanse vliegtuig door de Russische SAM-raket uit de lucht was geschoten. Volgens de Russische legerstaf heeft het Noordatlantische bongenootschap sinds het begin van de operatie al twintig vliegtuigen verloren, waaronder helikopters en onbemande verkenningstoestellen.

Met het sturen van het verkenningsschip Liman naar de Middellandse Zee is Rusland vrijdag begonnen met moderne kannoneerbootpolitiek. De claim dat de aanwezigheid van dat schip, en mogelijk zes andere, bijdraagt aan de escalatie van het conflict noemt minister Ivanov „absurd". De NAVO zou de gedrevenheid van de Joegoslaviërs schromelijk onderschatten, liet Ivanov weten.

De Russische minister van Buitenlandse Zaken wil dat het Westen het voorstel van president Jeltsin om een Balkan-top van de G-7 te houden (Rusland rekent zich voor het gemak bij de groep van zeven rijke industrielanden, en spreekt van de G-8) serieuzer moet nemen. De Russische regering heeft vrijdag aangekondigd noodhulp als medicijnen en voedsel te sturen aan het regime-Milošević.

ALBANIË

'e zijn bang r opgeleide

Inzet grondtroepen: tijd en wil nodig

De discussie over de inzet van grondtroepen in Kosovo wordt steeds indringender. Het succes van die inzet lijkt verzekerd. Maar hij kost een lange voorbereiding en veel politieke wilskracht.

Door MENNO STEKETEE

ROTTERDAM, 3 APRIL. De reorganisatie van de NAVO-strijdkrachten, begin jaren negentig, lijkt wel te zijn uitgevoerd alsof de verdragsorganisatie een 'Kosovo' verwachtte. De NAVO verliet de nogal starre, oostwaarts gerichte blik en stelde zich open voor een hele reeks *contingency*-plannen „van hoog tot laag in het geweldsspectrum", zoals het in de hoofdkwartieren heet. Hoewel de zogeheten *Main Defence Forces* nog bleven bestaan, moesten NAVO-eenheden vanaf toen vooral snel inzetbaar en flexibel zijn – kortom, voor 'Kosovo'.

Voor onmiddellijke inzet zijn er de *Immediate Reaction Forces*, IRF. Hierin zijn een – bescheiden – aantal mariniers- en parachutisten-eenheden en vliegtuigsquadrons, waaronder Nederlandse, ingedeeld, die permanent hun koffers hebben klaarstaan. De IRF moet vooral dienen als struikeldraad: wie hier tegenaan loopt krijgt, volgens NAVO-artikel vijf, met de hele Alliantie te maken. Wanneer de situatie toch uit de hand loopt, is er het omvangrijke ARRC: het *Allied Command Europe Rapid Reaction Corps*. Hierin zijn de beste NAVO-eenheden vertegenwoordigd, zoals de Multi Nationale Divisie Centraal, MND (C), een verzameling luchtmobiele eenheden, onder andere uitgerust met gevechtshelikopters en pantservoertuigen. Maar ook zijn in het ARRC Amerikaanse en Duitse gemechaniseerde en tankdivisies vertegenwoordigd. Dit Corps, dat op volle sterkte een omvang kan hebben van honderdvijftigduizend man, kan ook nog worden versterkt met extra artillerie of tankeenheden, naarmate de opdracht dit vereist.

Het ARRC zou naar alle waarschijnlijk, eenmaal opgesteld aan de grens met Kosovo, weinig moeite hebben om de Joegoslavische troepen op te rollen. Want één ding is zeker: die eenheden zijn alleshalve onoverwinnelijk. Zo zijn ze uitgerust met materiaal dat dateert uit de jaren zestig en zeventig: verouderde tanks, ongeleide artillerie en mortieren. De informatietechnologische revolutie is goeddeels aan de grondstrijdkrachten voorbij gegaan. Andere strijdkrachten, zoals die van China, waren verbijsterd over wat voor militaire ommekeer de toepassing van computers en precisiebommen tijdens de Golfoorlog teweeg bracht. Zij proberen zich nu aan te passen. Maar Joegoslavië ontbrak het hiertoe aan geld. Afgezien van de luchtverdediging – die getuige het uitblijven van grote aantallen neergehaalde NAVO-vliegtuigen, voldoende wordt onderdrukt – heeft de luchtmacht een bescheiden aantal geleide wapens, waaronder de *Maverick*. Maar zodra een vliegtuig zijn neus boven het maaiveld uitsteekt kunnen de AWACS-toestellen het opmerken en er superieure NAVO-jagers heen dirigeren. Het gevaar van ondermijnde tunnels en bruggen op

Reorganisatie NAVO lijkt wel op Kosovo afgestemd

veertien punten langs de grens tussen Kosovo en Macedonië moet niet worden overschat: mijnen zijn te ruimen. En het moreel van de Joegoslavische eenheden mag goed lijken, geen enkele militair heeft suïcidale neigingen. „Een Amerikaanse tankcompagnie kan zonder veel moeite een [viermaal grotere] Joegoslavische tankbrigade uitschakelen," vermoedde een Amerikaanse commandant met Balkan-ervaring in de *Wall Street Journal*.

Het ARRC zou op papier binnen enkele weken ergens binnen de NAVO-invloedssfeer inzetbaar moeten zijn. Het is een meevaller dat in Macedonië al twaalfduizend man liggen. Zij zijn uitgerust met zwaar materieel en, belangrijker nog, volledig getraind voor inzet in de regio. Een aanzienlijk aantal andere troepen is eveneens in de buurt gestationeerd. Zo is al een gedeelte van de MND(C) in het kader van SFOR in het nabije Bosnië gelegerd. Ook zijn daar al negenduizend manschappen van de Amerikaanse Eerste Cavalerie-divisie aanwezig en in de Middellandse Zee dobberen tweeduizend Amerikaanse mariniers. Maar de Amerikaanse voorzitter van de verenigde chefs van staven, generaal Hugh Shelton, heeft al verklaard dat daarentegen een strijdmacht van wel 200.000 man, afkomstig uit alle NAVO-lidstaten, nodig is om de Joegoslavische eenheden uit Kosovo te verdrijven. Zelfs de ontplooiing van een strijdmacht van dertigduizend man zou minstens vijf weken duren.

Afgezien van politieke onzekerheden – 'Vietnam' ligt in de VS nog vers in het geheugen en veel andere NAVO-leden willen ook liever niet – maken ook logistieke overwegingen een snelle ontplooiing onwaarschijnlijk. Een opbouw in Hongarije lijkt niet waarschijnlijk: Boedapest wil geen onheil afroepen over de Hongaarse minderheid in Vojvodina in het noorden van Joegoslavië. Ook is Kroatië als uitvalsbasis geen handige keuze. Hoewel Kroatische havens tijdens de oorlog in Bosnië zijn gebruikt, was de schaal van de overslag van troepen en materieel bescheiden. Een invasieroute naar Kosovo zou door het slecht begaanbare en vijandige Servische deel van Bosnië voeren, of door het al evenmin NAVO-gezinde Montenegro. Troepen, brandstof, munitie, tanks en ander zwaar materieel moeten dus per schip worden aangevoerd naar havens in Albanië of Griekenland. Afgezien van de afwezigheid van havenfaciliteiten in Albanië staat de infrastructuur van het achterland geen snelle doorvoer toe. Blijft over: Griekse havens. En juist dat land heeft moeite met de bombardementen. Bovendien zullen de Grieken het groeiende belang van het gewantrouwde Macedonië niet op prijs stellen.

En dan is er nóg een reden waarom de 'grond-optie' op korte termijn niet waarschijnlijk is. Strijdmachtonderdelen zijn met elkaar in voortdurend gevecht om een zo groot mogelijke portie van de steeds lager uitvallende defensiefondsen. De luchtmachtgeneraals zullen er dan ook alles aan doen om te laten zien dat de Joegoslavische leiding met bommen alleen zonder tussenkomst van het leger tot concessies is te dwingen. De inzet van grote aantallen grondtroepen kan dus ook vanuit zuiver militair opzicht nog maanden op zich laten wachten.

Albanezen'

volg van pagina 1] De Albageoriënteerde DPA heeft in het verleden altijd sterk uitgeroken voor een eigen staat. Ook bij de DPA-parlementariërs valt op dit moment weinig enthousiasme te bespeuren. Deze week werd de begroting besproken in het parlement en in de wandelgangen zeiden Abduljadi Fejzeli en Muhamed Tairi bijvoorbeeld dat een 'Groot-Albanië' een mooie droom is voor de toekomst maar dat die wordt overschaduwd door de nachtmerrie van dit moment. „We moeten werken aan de emancipatie van ons volk", vinden beide parlementariërs.

„Op de universiteit van Tetova zijn ze daarmee bezig. „Bij de Servische Macedoniërs bestaat een angst voor de goed opgeleide Albanees", zegt professor Fadil Sulejmani; hij is rector van de jonge, niet door de overheid gesubsidieerde, universiteit. Vijf jaar geleden werd de universiteit opgericht met als doelstelling de intellectuele emancipatie van de etnische Albanezen. Via giften, met name van etnische Albanezen in het buitenland, en een eigen bijdrage wordt een budget van zo'n 3,5 miljoen gulden bij elkaar gesprokkeld.

Trots laat Sulejmani papieren zien met statistische gegevens over het aantal studenten (2.208), faculteiten (13) en docenten (347). Op de universiteit wordt in het Albanees en het Macedonisch les gegeven. College in het Albanees wordt op de twee andere universiteiten in Macedonië niet gegeven. Deze universiteiten kijken ook naar de etnische achtergrond van de student en op basis daarvan worden de plaatsen verdeeld.

De universiteit is gevestigd in het zuiden van Tetovo en trots wandelt Sulejmani door de straat waar de faculteiten staan. Geen moderne gebouwen, maar verbouwde woningen, sommige half af. Informatica (82 studenten) zit midden in een verbouwing en achter een schutting van ruw hout staan de pc's te snorren. Bijna alle studenten volgen tijdens het college via het Internet de gebeurtenissen in Kosovo. „Direct na de NAVO-bombardementen was het ontvangen van e-mail van de universiteit van Priština niet meer mogelijk", vertelt Sefti Kapa.

„De Serviërs zullen de plug er wel hebben uitgetrokken". Bij de docent valt nog wel enige sympathie te noteren voor een 'Groot-Alabanië'. De studenten zijn snel klaar met de vraag. Illusie-politiek, luchtfietserij, schimmenjacht valt te noteren in de buurt van een oude vrouw die zoute pinda's, pistachenoten en zonnebloempitten verkoopt. „Een intellectueel zeer interessante discussie, maar met geen enkele realiteitswaarde", vindt de rector van de universiteit. „Via een goede opleiding moet de etnische Albanees werken aan zijn emancipatie. Maar dit is geen etnische universiteit, maar staat open voor alle bevolkingsgroepen van onze samenleving en die zijn ook allemaal vertegenwoordigd. Het aantal Albanezen is hoog, maar dat komt door het aannamebeleid bij de andere universiteiten".

En met stemverheffing zegt Sulejmani: „En dit is een wetenschappelijke instelling, geen politieke. Dat maken de Macedonische Serviërs er van. Het is een leugen en het past in het propaganda om ons geen subsidie te geven". Sulejmani heeft een gespannen verhouding met de Serviërs. Een paar keer heeft de Servische politie hem voor maanden achter de tralies gezet. Toen zijn huis in de steigers stond, is het met de grond gelijk gemaakt en kon hij weer van voren af aan beginnen. Zou dat ook gebeurd zijn in een staat waarin alleen Albanezen zouden wonen? Hij schudt meewarig het hoofd. „Tussen mijn christelijke en moslimbroeders is het ook niet altijd pais en vree".

Tienduizenden Albanezen wachten in een geïmproviseerd vluchtelingenkamp in het niemandsland bij grenspost Blace tot ze verder kunnen trekken. Macedonië heeft al meer dan 40.000 vluchtelingen uit Kosovo toegelaten, 30.000 anderen wachten nog bij de grens. (Foto AP)

BELGRADO

Betogers vormen 'menselijk schild' op bruggen Belgrado

[• Vervolg van pagina 1] Joegoslavië maakte gisteren bekend te zijn begonnen met het verzamelen van bewijs tegen de drie Amerikaanse soldaten die woensdag bij de grens met Macedonië werden ingerekend. Eerder hadden de Servische autoriteiten gezegd dat de drie vandaag al voor een krijgsraad zouden worden gebracht. Ze zouden zijn aangehouden op Joegoslavisch grondgebied. President Clinton stelde zijn collega Milošević gisteren opnieuw verantwoordelijk voor hun veiligheid en eiste dat ze als krijgsgevangenen worden behandeld.

In het centrum van Belgrado werd gisteren voor de zesde achtereenvolgende dag een openlucht-concert gehouden onder het motto 'zingen tegen de agressie'. Nadat de NAVO video-beelden vrijgaf van een luchtaanval op een brug over de Donau in de stad Novi Sad, vulden de bruggen van Belgrado zich gisteren met betogers, die een menselijk schild wilden vormen.

Vice-premier Vuk Drasković vroeg zijn landgenoten gisteren hun kalmte te bewaren en buitenlanders te ontzien. „Journalisten, diplomaten, zakenlieden, ook van NAVO-landen, zijn onze vijanden niet", aldus de vice-premier.

De Servische overheid is de afgelopen dagen in de aanval gegaan tegen veronderstelde dissidenten. De Servische generaal Pavković zei gisteren op de staatzender RTS dat tegen 62 Serviërs strafvervolging wordt ingesteld wegens „ondermijning van de defensiecapaciteit van het land." 31 andere burgers worden nog verhoord.

Het hoofdkwartier van de onafhankelijke radiozender B-92 werd gisterochtend overgenomen door de overheid.

Directeur Saša Mirković zei dat hij van politiemensen te horen kreeg dat de gewezen studentenleider Aleksandar Nikacević voortaan de nieuwe leider van B-92 was. De radiozender, die grote bekendheid kreeg tijdens de straatprotesten tegen Miloševic in 1996 en 1997, was al eerder uit de lucht gehaald, maar gaf nog berichten door via het Internet.

De Verenigde Staten maakt zich ook zorgen over de toekomst van de pro-westerse president Milo Djukanović van Montenegro, de kleine broederrepubliek van Servië binnen Joegoslavië. Woensdag installeerde Milošević een van zijn aanhangers, generaal Obradović, in het in Montenegro gelegerde 2e leger.

Volgens Montenegrijnse bronnen heeft de generaal gedreigd met geweld als de regering van Montenegro de televisiestudio niet aan hem overdraagt. Hij beschuldigt Djukanović van verraad en collaboratie met „de agressor". In de Montengrijnse hoofdstad Podgorica in de situatie zeer gespannen, met politietroepen op elke straathoek en scherpschutters op de daken van overheidsgebouwen.

Hashim Thaçi, een van de leiders van het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK, maakte gisteravond in Tirana bekend een Kosovaarse regering in ballingschap te hebben gevormd. De belangrijkste posten zijn weggelegd voor UÇK'ers.

Door een onzer redacteuren

ROTTERDAM, 3 APRIL. De NAVO intensiveert de bombardementen op Joegoslavië, en ook de anti-Servische retoriek werd de afgelopen week schriller.

Gisteren vergeleek woorvoerder Judith Kumin, woordvoerder van VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR, de uittocht van Albanezen uit Kosovo met de Holocaust. Wie denkt bij de bewoners van Priština die per trein naar de grens met Macedonië worden gebracht, niet aan razzia's uit de Tweede Wereldoorlog, vroeg Kumin. „Voor mensen van de na-oorlogse generatie, die het 'nooit weer' te horen kreeg, is dit beangstigend."

De Amerikaanse vice-president Al Gore noemde Slobodan Milošević eerder deze week al „een Hitlertje uit de pupillen-afdeling". Milošević wordt door Westerse bewindslieden als wreed en kwaadaardig getypeerd. In het verleden placht men zich te beperken tot kritiek op de „Joegoslavische overheid" of „Belgrado".

Naast de Holocaust zagen zegslieden van de NAVO meer historische parallellen. Er zou zich in Kosovo „de grootste humanitaire ramp sinds de Tweede Wereldoorlog" aftekenen, hoewel in de Bosnische Oorlog van 1992-1995 ruim 200.000 doden vielen. Ook werd de vergelijking gemaakt met de ontruiming van Phnom Penh door de Rode Khmer in 1975 en het daaropvolgende terreur-bewind, waarbij een miljoen Cambodjanen

'G-woord' niet langer geschuwd in Kosovo

sneuvelden.

President Clinton sprak deze week van genocide. „Als we het vermogen hebben het te stoppen, kunnen we etnische zuiveringen en genocide aan de rand van Europa niet toestaan", zei Clinton dinsdagavond. Voor de goede verstaander is dit een belangrijk citaat. Tijdens de massamoord op een half miljoen Tutsi's in Rwanda in 1994 weigerde Amerikaanse woordvoerders het 'G-woord' in d- mond te nemen, tot razernij v- journalisten. Dat legde een mor- verplichting op om in te grijpen. dat wilde Clinton niet.

Analist Dana Allin zei giste- in de *Herald Tribune* de reto- de diepe schok over de etni- zuiveringen in Kosovo weer gelt. „Er was sprake van ee- lectief gebrek aan inlevingsv- gen over de gevolgen van luc- vallen", aldus Allin. De in- het G-woord zou betekenen men niet van plan is te verl-

Voeding/Kanker

I In het artikel van F. Abrahams over dr. A.J. Houtsmuller (NRC Handelsblad, 29 maart) wordt het woord 'kwakzalver' gebruikt. Behalve Houtsmuller zelf zijn tien tot vijftien patiënten met zijn behandeling genezen. Maar daarmee zegt Houtsmuller niet: 'Ik kan genezen'. Het is wel een reden om door te gaan met een op zorgvuldig onderzoek gebaseerde behandeling, temeer als deze behandeling geheel onschadelijk is. Stel je voor dat Houtsmuller het er verder bij had laten zitten: als later zou blijken dat hij op het goede pad was, zou men hem nalatigheid kunnen verwijten.

Veranderen van behandeling als dat beter blijkt te zijn, pleit alleen voor de zorgvuldigheid. Als dergelijke veranderingen niet mogelijk zijn is verdere ontwikkeling van de geneeskunde onderkbaar.

In ieder geval wordt de relatie voeding/kanker nu diepgaander onderzocht, en dat zal dan mede te danken zijn aan het optreden

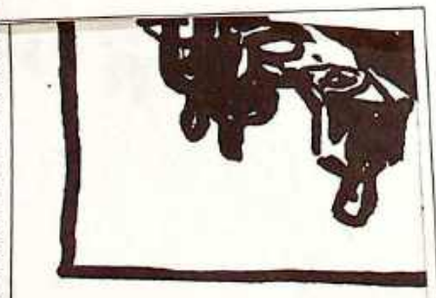

ISIEF

mooi motief
te ontdekken.

gres te weren. Gelukkig heeft het kwf stand gehouden.

Abrahams neigt ertoe in navolging van Renckens mij een kwakzalver te vinden door een discussie over haaienkraakbeenpoeder na mijn voordracht. Daarin heb ik gesteld dat deze stof tweede keus is geworden, nadat beter werkzame medicijnen op de markt zijn verschenen. Het is Abrahams kennelijk ontgaan dat dit regel is bij het voorschrijven van therapieën die steeds effectiever worden, zodat eerder gebruikte medicijnen kwakzalvers te herkennen zijn aan het voortdurend ontwikkelen ... worden afgevoerd. Wanneer

De NAVO heeft een ander gezicht gekregen

De NAVO-acties tegen Joegoslavië stellen het bondgenootschap aan de vooravond van zijn 50ste verjaardag zwaar op de proef, vindt Paul Scheffer. De NAVO is op de Balkan van een defensief bondgenootschap in een offensieve militaire macht veranderd.

TEKENING: FRITS MÜLLER

De indamming van de Sovjet-Unie door het Atlantisch bondgenootschap was een succes dat nooit werkelijk op de proef is gesteld. In de lange jaren van de Koude Oorlog was het instandhouden van een geloofwaardige afschrikking in beginsel voldoende. Met uitzondering van enkele crises (de blokkade van Berlijn in 1948, Hongarije 1956, Cuba 1962) werd niet serieus rekening gehouden met een gewapend treffen tussen Oost en West. Daarvoor waren de militaire risico's in het kernwapentijdperk te groot en de invloedssferen te zeer afgebakend.

Vijftig jaar NAVO waren evenzovele jaren van vrees om in de steek te worden gelaten door de Verenigde Staten. De roep om Amerikaanse betrokkenheid diende meer dan één doel: naast afschrikking van de Sovjet–Unie, ook de verzoening in West-Europa en vooral de integratie van Duitsland. De samenvattende opdracht die de NAVO zichzelf stelde was: „Keep the Russians out, the Americans in and the Germans under." Men kan zich afvragen of de wederopbouw en de eenwording van Europa een kans hadden gemaakt zonder dat de verantwoordelijkheid voor de eigen veiligheid was overgedragen aan de Amerikanen.

Ogenschijnlijk was het lidmaatschap van het bondgenootschap voor Nederland een diepgaande breuk met de politiek van neutraliteit, die zo jammerlijk had gefaald in mei 1940. In de verzetskrant *Vrij Nederland* werd in raillerende bewoordingen de balans opgemaakt: „Wij waren prettig tevreden met ons eigen leventje en wilden maar liever aan ons eigen lot worden overgelaten. De wereld waar oorlogen gevoerd werden was de wereld der grote mogendheden en van de kleine half–geciviliseerde volken zoals de Balkanstaten. En daar hoorden wij – gelukkig zeiden we – niet bij. We waren niet groot en waren fatsoenlijk."

Toch was het afscheid van de afzijdigheid niet zo drastisch. De aanwezigheid van de Amerikanen in die naoorlogse jaren was zo massief dat de traditionele angst van Nederland voor het 'continentale imperialisme' van landen als Frankrijk en Duitsland werd verminderd. Zo werd het voor Nederland mogelijk om een soort afzijdigheid te praktiseren binnen het bondgenootschap. De macht was gedelegeerd aan de Amerikanen, zodat wijzelf de moraal konden blijven koesteren. We konden ons de 'zorgeloze bijziendheid op internationaal–politiek terrein', die door Van Hamel in zijn klassieke studie *Neder-*

splintering van Joegoslavië is dichterbij gekomen, de broze vrede in Bosnië wordt bedreigd, Albanië en Macedonië worden meegezogen in het conflict en de verhouding met Rusland is verslechterd. De lijst van mislukkingen is vooralsnog lang. Daarmee is geen schuldvraag gesteld. Het is namelijk zoveel gemakkelijker voor Milošević om van binnenuit chaos te verbreiden, dan voor de Westerse wereld om van buitenaf vreedzaam samenleven op te leggen. Daarbij spelen militaire krachtsverhoudingen slechts een ondergeschikte rol, zoals de geschiedenis leert.

Kijken we in bijzonder naar de gevolgen voor Rusland. Gevoegd bij de uitbreiding van de NAVO legt de oorlog in Joegoslavië een groot beslag op de binnenlandse verhoudingen. Het gaat vooral om een gevoel van vernedering en buitensluiting. Lees

De keuze is duidelijk. Of we bewandelen de weg van de *militaire non-interventie*, zoals die doorgaans wordt betreden als het gaat om burgeroorlog of repressieve regimes. Dat is nog geen een uitnodiging tot toekijken: diplomatieke druk, economische sancties, een internationaal gerechtshof, er zijn vele middelen tot beïnvloeding van regimes die de mensenrechten schenden. Maar het gebruik van geweld als alle andere middelen falen is allerminst een morele vanzelfsprekendheid.

Of we aanvaarden dat het gaat om *protectoraatsvorming*, zowel in Bosnië als in Kosovo. Dat is een uitzonderlijke stap, die grootschalige oorlog met een hoogst onzekere uitkomst kan betekenen en op zijn minst een langdurige aanwezigheid vereist. Hierbij bestaat het risico dat de heersende machten zo'n aanwezigheid ervaren

Tegelijk wordt aan de voorwaarden van een internationale rechtsorde, namelijk gelijke behandeling in gelijke gevallen, niet voldaan. Het is niet goed in te zien wat het principiële verschil is tussen de oorlog van de Turkse regering tegen de Koerden en de oorlog van de Servische regering tegen de Kosovaren. Zo'n kritiek op selectieve verontwaarding kan natuurlijk verworden tot een o zo consistent cynisme en mag dan ook niet het laatste woord zijn.

Doorslaggevend voor de twijfel is de ervaring dat de meeste democratieën slechts beperkte militaire risico's willen lopen voor zuiver humanitaire doelen, hetgeen de nu bijna tien jaar lange halfhartige bemoeienis met Joegoslavië wel heeft bewezen. Ook al zou men alsnog door de ontstane impasse wel die grens passeren, dan nog zal dat niet als norm gaan gelden. De

Uit de herhaalde verwijzing naar Hitler blijkt hoezeer vijf jaar bezetting bij ons een onuitwisbare indruk heeft achtergelaten. Tegelijk wordt het Servische gezichtspunt geridiculiseerd, maar wat te zeggen van de vijfhonderd jaar vreemde overheersing die is gevolgd op de nederlaag van 1389? Welke complexen en trauma's heeft dat achter gelaten? Die complexen vormen geen rechtvaardiging voor verdrijving en moord, maar Westerse beleidsmakers moeten veel meer rekening houden met de psychologie van de tegenstander. Dat is blijkbaar onvoldoende gebeurd gezien de herhaalde verrassing over de reacties van Milošević.

Het misbruik van geschiedeni wordt nog op een andere manie zichtbaar. De Europeanen hal

ren.

Met de val van de Muur zijn veel zekerheden weg gevallen en de morele gevolgen van de val zijn voor een ieder zichtbaar. Voor 1989 waren de internationale verhoudingen bevroren in twee machtsblokken. Er kon veel op het gebied van de mensenrechten worden verlangd omdat er zo weinig mogelijk was.

Nu is alles anders: de humanitaire fuik staat wagenwijd open. Op de golven van een onophoudelijke stroom van slecht nieuws is de verwachting gegroeid dat diplomatieke druk wordt gevolgd door militaire dreiging en eventueel ingrijpen. Die morele druk ligt besloten in de doctrine van interventie ten behoeve van de mensenrechten, waarbij soevereiniteit van landen niet meer het laatste woord mag hebben. De NAVO en ook de Nederlandse krijgsmacht hervormen zich langzaam, nu de klassieke verdedigingstaak na het verscheiden van het Warschaupact een onvoldoende reden tot voortbestaan geacht wordt te zijn.

De schijnbare neutraliteit van vredesoperaties spreekt een land als Nederland natuurlijk aan: militaire inzet ten dienste van de internationale rechtsorde, een mooiere verzoening van macht en moraal is nauwelijks denkbaar. Maar de inzet van geweldsmiddelen heeft altijd vele onbedoelde gevolgen, waarover moet worden nagedacht. Ook door degenen die zich vereenzelvigen met de NAVO-bombardementen in Joegoslavië. Het nadenken begint met een afscheid van de eufemismen. Humanitaire interventie is geen voorzetting van de neutraliteit met andere middelen. De tussenkomst in Joegoslavië mag eigenlijk geen oorlog heten, maar is het natuurlijk wel.

De onbedoelde gevolgen van de interventie zijn tot nog toe tamelijk catastrofaal: in Servië zien we een solidarisering rond Milošević, Kosovo wordt in snel tempo etnisch gezuiverd, een verdere verren een Sovjet–burger zich in het buitenland nog een waardige burger van een invloedrijke en geachte staat voelde, is hij nu vaak een tweederangs buitenlander die men met minachting of medelijden bejegent." De oorlog tegen Joegoslavië biedt een houvast voor de coalitie van nationalisme en communisme, een soort planslavisme.

De uitlating van de minister van Buitenlandse Zaken, Jozias van Aartsen, – „we hebben te maken met de Russische regering en niet met de Doema" – was veel te laconiek. Hoezo hebben we niets te maken met de parlementaire meerderheid in Rusland? Deze oorlog heeft hoe dan ook gevolgen voor de relatie met Rusland die nog lang zullen doorwerken. Al was het maar omdat de uitbreiding van de NAVO is verkocht met de geruststelling dat het bondgenootschap een zuiver defensief karakter heeft.

Deze overwegingen leiden tot het vermoeden dat deze interventie niet het begin van nieuwe verhoudingen zal zijn, waarbij rechtsnormen machtspolitiek verder zullen verdringen, maar dat de oorlog tegen Joegoslavië eerder als een uitzondering op de regel van terughoudendheid zal gaan gelden. Het hele gedachtengoed van humanitaire interventie – een ander woord voor oorlogvoering in een soeverein land om mensenrechten te beschermen – is een onvoldragen rechtvaardiging voor de NAVO na de eeuwwisseling.

Telkens duikt de vraag op wat de alternatieven zijn. We kunnen toch niet toekijken hoe in het hart van Europa et cetera. De algemene stelregel luidt: de bevrediging van het rechtsgevoel kan niet tegen nultarief, zoals nu de staande praktijk is. Het is niet ondenkbaar dat de halfslachtige bemoeienis van het Westen met het ontbindingsproces van de republiek van Tito de oorlog heeft verlengd. Mocht dat waar zijn, dan is het natuurlijk niet meer dan wijsheid achteraf.

...geren. De aarzelingen zijn dus alleszins begrijpelijk. Jarenlange stationering van vreemde troepen lijkt vooralsnog alleen maar denkbaar met instemming van de betrokken regeringen, zoals nu in Bosnië.

Milošević rekent op de halfslachtigheid van de internationale gemeenschap die laveert tussen non-interventie en protectoraatsvorming. Maar de ruimte voor halve keuzes wordt snel kleiner. Nu zien we voor eigen ogen hoe oorlogen een eigen dynamiek hebben: er zit een onontkoombare kant aan de Westerse bemoeienis met Joegoslavië sinds 1991. Een militaire nederlaag is voor het bondgenootschap onaanvaardbaar, dus de bombardementen gaan door. Er is geen weg meer terug en dat wil zeggen: vroeger of later zal de consequentie getrokken moeten worden van protectoraatsvorming, goedschiks òf kwaadschiks. Er is geen andere mogelijkheid meer over dan een duurzame aanwezigheid van vreemde troepen in Kosovo, dat zo in ieder geval tijdelijk aan de feitelijke invloed van Belgrado zal worden onttrokken. Hopelijk zal men niet de dwaalweg opgaan van dreigen met een onafhankelijk Kosovo, wat sommigen bepleiten als een drukmiddel. Een verdere verbreiding van de veelstaterij op de Balkan is namelijk een nieuwe uitnodiging tot oorlog.

Veel van de politieke risico's worden gerechtvaardigd met de gedachte dat de oorlog tegen Joegoslavië op langere termijn een onomstreden bijdrage levert aan de internationale rechtsordening. Maar het is nogal onzeker of dat werkelijk het geval is. Niet alleen ontbeert het militaire optreden de goedkeuring van de Verenigde Naties, die opnieuw verlamd is door veto's van de grote mogendheden. Het negeren van de innerlijk verdeelde VN is begrijpelijk – anders zou macht altijd over recht zegevieren – maar vormt een precedent dat minder welwillende mogendheden kunnen aangrijpen.

malië versterken die indruk. Het in de waagschaal stellen van eigen soldaten moet nog steeds worden gerechtvaardigd met een inbreuk op de eigen veiligheid, in directe of indirecte zin.

Het oude verlangen van Nederland naar een internationale rechtsorde wordt niet zoveel naderbij gebracht. De gedachte van een krijgsmacht die zich omvormt tot een vredesmacht is erg zwak onderbouwd. Vooral als men zich realiseert dat eigenlijk de omgekeerde weg wordt afgelegd: van vredesmacht naar krijgsmacht, van een leger dat wachtte op een vijand die nooit kwam tot een leger dat zich uit eigen beweging in het strijdgewoel elders mengt. Dat de vaderlandse bestuurders deze mentale omslag niet hebben voltrokken bewijst onze minister van Defensie die als een wethouder is verdwaald in de wereldpolitiek.

De militairen denken veeleer in termen van veiligheid. Ze zwijgen doorgaans over de ongerijmdheden van humanitaire interventie omdat ze weten dat deze nieuwe taakstelling een houvast biedt voor het instandhouden van een defensieapparaat na het einde van de Koude Oorlog. De internationale rechtsorde als werkverschaffing zal echter een uitzondering blijken te zijn en niet de nieuwe regel waarop de krijgsmacht van de toekomst zich kan gaan beroepen. Kortom, het zal een onbegaanbare uitweg blijken.

Toch gingen we aan het einde van de eeuw alles nog snel goed maken. De historische vergelijkingen zijn deze dagen nogal overspannen. Hoe vaak is Hitler niet aan geroepen om duidelijk te maken dat we niet opnieuw de fout moeten maken om een dictator te apaiseren. Maar Milošević heeft geen territoriale ambities buiten Joegoslavië en bedrijft in Kosovo geen volkerenmoord die ook maar enigszins vergelijkbaar is met de uitmoording van de joden, hoe verschrikkelijk systematische verdrijving en willekeurige moord ook zijn.

...alsof die regio in een andere tijdzone verkeert. Bijbelse taferelen spoelen over het scherm: de lange rijen van vluchtelingen die haveloos over bergpaden trekken op zoek naar een veilig heenkomen. De wreedheden die ze ontvluchten heten 'middeleeuws' te zijn. Op grond van deze botsing van tijden rest slechts de conclusie: de barbaren op de Balkan lopen bij ons achter, wij hebben de beschaving aan onze kant.

Weinigen beseffen dat de Amerikanen in 1940 zo naar ons deel van de wereld hadden kunnen kijken en verzuchten: de derde grootschalige oorlog tussen Frankrijk en Duitsland in zeventig jaar! De barbarij en de etnische animositeit zijn onoverwinnelijk in deze regio, waarom zouden we met militaire middelen tussen beide proberen te komen? Een mengeling van eigen belang, morele overwegingen en daadkracht heeft uiteindelijk anders beslist. De zogenaamde Amerikaanse oppervlakkigheid en hoogmoed heeft zo zijn voordelen boven de Europese diepgang en gelatenheid.

Hoe het ook zij, we moeten het vredescheppende vermogen van de Europese naties niet al te hoog inschatten.

Bosnië en Kosovo leren dat de voortdurende speculaties over een naderende Amerikaanse desinteresse in de veiligheid van Europa ongegrond zijn. Daarvoor is de onderlinge afhankelijkheid van de enige twee stabiele democratische regio's in de wereld veel te groot. De defensieve uitbreiding van het bondgenootschap als een zone van duurzame vrede draagt bij aan de rechtvaardiging van de NAVO in de komende jaren.

Dat kan niet worden gezegd van het humanitair gemotiveerde activisme buiten de grenzen van het verdragsgebied, zoals dat deze dagen wordt uitgeprobeerd. Voorlopig is de interventie in Joegoslavië een mislukking, die het Atlantisch bondgenootschap zwaar op de proef stelt.

Paul Scheffer is publicist.

SOVOV BV is een toonaangevend adviesbureau als het gaat om vernieuwingsbeleid in gezondheidszorg, welzijn en openbaar bestuur. Gedurende de laatste vijftien jaar adviseren wij de overheid, werkgevers- en werknemersorganisaties. We hebben deze jaren een consistente groei doorgemaakt. De bijzondere kracht van SOVOV ligt in het geven van strategische adviezen, op het terrein van verandermanagement, beleidsontwikkeling, -implementatie en evaluatie. Wij voeren de regie over de vele spelers op alle niveaus in het speelveld van human resources, arbeidsmarktvraagstukken en interculturalisering. SOVOV bouwt de structuren en zoekt argumenten om haar opdrachtgevers strategisch te positioneren voor de toekomst. We adviseren hoe binnen een branche ieder op zijn niveau hier een bijdrage aan kan leveren. We doen dat door mensen te laten doen waar ze goed in zijn.

SOVOV heeft de ambitie haar werkgebied uit te breiden naar andere branches. We achten de tijd rijp om onze ervaring en expertise opgedaan in de non-profit uit te bouwen naar de profit sector. De profit sector nodigt ons daar nadrukkelijk toe uit. Om onze ambitie waar te maken, zijn we op zoek naar enthousiaste, hoog gekwalificeerde collega's. We hechten er waarde aan dat de nieuwe collega's commitment hebben aan de klant, zodat deze de kwaliteit krijgt die hij verdient. We verwachten dan ook onvoorwaardelijke betrokkenheid en een resultaatgerichte houding.

Adviseur

De succesvolle kandidaat beschikt over de volgende kwaliteiten:
- Zelfstandig kunnen werken binnen tijd en budget
- Binnen een team kunnen werken
- Beschikken over uitstekende communicatieve vaardigheden
- Inzicht hebben in politieke en bestuurlijke verhoudingen
- Goede presentaties kunnen verzorgen bij klanten

Ideaal gesproken beschikt u over de volgende capaciteiten:
- Ervaring als adviseur in een gelijksoortige functie in de profit sector
- Op de hoogte zijn van de nieuwste ontwikkelingen in de adviespraktijk

Inhoudelijk adviseur

Deze kandidaat beschikt in beginsel over goede kwaliteiten en capaciteiten en ambieert een loopbaan als adviseur

De succesvolle kandidaat beschikt over de volgende kwaliteiten:
- Zelfstandig uitvoering geven aan taken binnen een project
- Beschikken over uitstekende communicatieve vaardigheden
- In teamverband kunnen werken

Ideaal gesproken beschikt u over de volgende capaciteiten:
- Enige jaren werkervaring
- Een goed vakmanschap
- Bereid zijn een persoonlijke groei door te maken

Van alle kandidaten ... creativiteit en een groot probleemoplossend vermogen. De juiste kandidaten kunnen rekenen op een genereus basissalaris en

...handel, industrie, energie,
...men en levert deze aan cliënten over de hele
genoteerde Europese informatie-technologiegroep.

ndeling is gegarandeerd.
den uitgenodigd telefonisch of schriftelijk
lling van vacatures voor bestuurs-, kader- en
Telecom, Legal, Industry, Banking/Finance.
viesbureau voor executive search/werving &

T PARTNERS

TURES

ZATERDAG 3 APRIL 1999

De cyberspace oorlog

In de Nieuwe Wereld, die wel, Europa waar de eeuwen wijntraditie op een paar vingers te tellen zijn, hebben ze over het algemeen maar raak geplant. De Europese kolonisten kwamen van boord met hun stekjes Franse wijnrank en plantten cabernet sauvignon en chardonnay en wat niet al zonder te bourgognes laten proeven. Meestal is het een Australiër. 'Hi Bruce, this is red burgundy, rode bourgognes, allemaal van één druivensoort, de pinot noir, pienoow nwaahr, gemaakt door één en dezelfde wijnboer. Die Hoe dat komt? Wel, door het enige wat niet hetzelfde is aan die wijnen. Hun wijngaard. Hun terroir. Vraag het maar aan de Californiërs.

Nicolaas Klei

Algemeen Dagblad 1999

Illustratie Gerrie Hondius

Foto Jacqueline de Haas

We zijn gek op geweld. Als het maar op een veilige afstand blijft. Oorlog op het computerscherm is spannend. Soldaten echt zien moorden afschuwelijk. 'Praten en kijken is alles wat onze beschaving toestaat. Maar met onze blote handen mogen en durven we bijna niets meer', zegt antropoloog Jojada Verrips.

Door Bob van 't Klooster

DRIE VIJANDIGE vliegers in je nek. Nu komt het erop aan. Hoppa, dat tuig krijgt een raket achter z'n kont aan. 'Take my breath away...' klinkt het op de achtergrond. Je hebt je taak erop zitten, weer een vliegavontuur met succes afgesloten.

In de virtuele *warrooms* van *Jane's Combat* gebeurt het. Lekker onderuit in de stoel, biertje erbij en knallen maar, samen met andere pc-piloten. Net echt.

Het virtuele luchtruim van internet wordt steeds onveiliger, tot groot genoegen van miljoenen pc-piloten die de wereld inmiddels telt. Het internet prikkelt behoefte aan geweld. Een spelletjeswereld die nauwelijks meer van de realiteit, de echte oorlog boven Kosovo, lijkt te verschillen.

De grenzen tussen spel en realiteit verdwijnen. „De westerse cultuur is gevlucht in een cultuur van nabootsing. De spelletjes van onze jeugd zijn gewelddadiger dan ooit. Denk ook aan films, boeken en andere cultuuruitingen. We kunnen absoluut niet zonder meer, sterker nog, we mogen niks anders. Want ondertussen is het echte geweld volledig taboe geworden. Praten en kijken is alles wat onze beschaving toestaat. Geweld moet op een veilige afstand blijven en met onze blote handen mogen en durven we niets meer", zegt Jojada Verrips, antropoloog aan de Universiteit van Amsterdam.

In de *chatrooms* van Jane's wordt druk gespeculeerd over de gevechten tussen de MiG's van de Serven en de F-16 Falcon van de *Allied Forces*, de meest realistische en *up-to-date* F16-simulator op dit moment. Daarvoor moeten ze alleen nog in dezelfde virtuele *war-sky* komen.

Het duurde vier jaar om de F-16 Falcon te maken. En de ontwikkelaars van *Microprose* zijn zo goed geworden in het simuleren dat zij nu een contract hebben om simulators voor het Amerikaanse leger te maken. Piloten gebruiken simulators voor de training.

De spelletjes worden realistischer, terwijl de echte oorlog zich richting *cyberspace* beweegt. Maar er is een groot verschil, stelt hoogleraar internationale veiligheidsvraagstukken Hylke Tromp van de Universiteit van Groningen. „Op de computers en in de speelhallen is het neerschieten misschien heel spannend. Je kunt er met wapens bekwaam leren schieten. Maar de *dogfights* tussen vliegtuigen à la gentleman-vlieger Red Baron in de Eerste Wereldoorlog behoren tot het verleden." Hij noemt de fascinatie voor de technologie van de oorlog en de aard van de luchtgevechten misplaatst. En vertelt over een Servische piloot die zich op de Servische televisie beklaagt over de overmacht van de NAVO-vliegtuigen. „Het zou daardoor geen eerlijk gevecht zijn. Dat is allemaal kul. Er is niks eerlijks aan oorlog. Oorlog is bloeddorst, haat, wraak, elkaar de schedel in slaan", zegt Tromp. Over de Nederlandse piloot die een MiG neerhaalde is hij ook bijzonder nuchter. Dat was een bureaucraat die zijn opdracht uitvoert. „Het moderne vliegtuig is gewoon een flipperkast en het luchtgevecht is niets heroïsch."

Tromp vindt het droevig dat er zoveel aandacht wordt besteed aan de technologie van de acties in Kosovo, terwijl er een grote menselijke tragedie plaatsvindt. „Honderdduizenden mensen zijn op de vlucht voor fascistische bendes, zoals die van voortvluchtige Bijlmerbajesklant Arkan. Die blijken tot ergere daden in staat dan de SS-troepen, meer dan 50 jaar geleden. Praten met Milosevic bleek een verschrikkelijke misrekening van de NAVO, die nu rechtgezet moet worden."

Vrijwel iedere generaal b.d. meent dat het moorden alleen kan worden gestopt met grondtroepen, maar voor politici is dat een optie waarover moet worden nagedacht. „Tegen deze gewetenloze misdadiger is heel moeilijk optreden", zei minister De Grave (defensie) woensdag in deze krant.

Tromp vindt dat grote onzin. „De politici zijn gewoon bang om zich impopulair te maken. Als de NAVO gepland had met grondtroepen binnen te trekken, dan hadden ze Servië allang veroverd. Van dat leger is weinig meer over na de precisiebombardementen van de afgelopen dagen. De militaire top is voor de zoveelste keer vervangen en jonge Serven proberen het land uit te vluchten om niet te hoeven vechten."

Ook Mient Jan Faber, algemeen secretaris Interkerkelijk Vredesberaad (IKV), ooit een beroemd pacifist, pleit voor het inzetten van grondtroepen. Hij noemt het stuitend hoe weinig belangstelling er is voor de humanitaire ramp van Kosovo. „We hebben het alleen maar over de gevaren die 'onze jongens' lopen tijdens het uitvoeren van de bombardementen. In Kosovo is een genocide aan de gang, maar dat is eerder een vervelend bijverschijnsel dan iets anders."

Het publiek en de media vergaapt zich aan lichtflitsen boven Belgrado, beelden uit de schuilkelder, vluchtende vrouwen en kinderen in de bergen van Albanië en dansende Servische vrouwen op de wrakstukken van een vliegtuig. Het is allemaal zeer de moeite waard zolang de èchte doden, dat wil zeggen onze doden, niet in zicht komen."

Antropoloog Verrips stelt dat de bemoeienis van het Westen met de situatie van de Kosovaren slechts is gelegitimeerd zolang het een 'schone' oorlog is. Een bliepje dat van een computerscherm verdwijnt, dat mag. „Maar als soldaten van vlees en bloed met hun kistjes in de modder staan en bijvoorbeeld een man tot man gevecht moeten leveren met bajonetten, dan slaat bij de meeste mensen opeens de schrik om het hart."

Verrips: „Wat er ook gebeurt, 'onze jongens' mogen niet in plastic zakken thuiskomen. Je zou zeggen krijgers zijn krijgers, zo was dat althans vroeger, nog niet eens zo heel lang geleden. Maar dat is in het westen tegenwoordig totaal anders. We zijn zo bang voor geweld dat krijgers juist als eerste moeten worden beschermd. Soldaten zijn er alleen nog maar om televisiespotjes te maken en verder veel te oefenen met geweren op de Veluwe of op de Lüneburger Heide. Ik begrijp dat niet. Als je niet wilt vechten, moet je niet het leger ingaan. En als je een leger hebt, dan moet je het inzetten, als dat nodig is."

Genocide is het ergste wat de Europese beschaving in deze eeuw is overkomen. Nooit meer, was het adagium na de Tweede Wereldoorlog. Maar blijkbaar moet er eerst weer een Winston Churchill opstaan om de westerse beschaving uit dit donkere dal te leiden. Volgens Verrips is Clinton begonnen met een subtiel spel om de geesten rijp te maken voor het sturen van soldaten. Dat is rijkelijk laat - de discussie dreigt alweer te gaan over de vraag of dat nog zin heeft - en de alliantie blijft broos, omdat ook in Europa het denken over de oorlog nog steeds zomaar kan omslaan. Hylke Tromp: „Kok zou veel harder moeten zijn. Hij praat over Milosevic, noemt hem een barbaar, maar laat zijn tanden niet zien. Dat is onacceptabel. Hij moet het publiek uitleggen wat er aan de hand is, waarom het westen de volkerenmoord niet pikt. En vervolgens aandringen op het sturen van troepen als het tenminste nog niet te laat is."

Waarom die verpletterende angst voor het sturen van soldaten, waarom hangen notabene de generaals van de NAVO zo aan hun principe van *no bodybags*? Verrips constateert dat er een bizarre paradox is ontstaan in de relatie van de westerse mens en het gebruik van geweld. „Het publiek is compleet geobsedeerd door geweld, dag in dag uit, maar als het op daden aankomt, schrikt het terug en wordt compleet apathisch."

De fascinatie voor geweld, maar ook voor seks is volgens Verrips het gevolg van het steeds grotere taboe op intimiteit in de westerse samenleving. De directe aanraking, zowel de streling als de harde klap, is weggestopt.

Verrips: „In Duitsland is onlangs een wet aangenomen waardoor vrouwen hun wettige echtgenoot voor de rechter kunnen dagen als zij 'verkeerd' zijn aangeraakt. Hoe ver gaat dat?" De westerse mens is beschaafd en moet zich dus beheersen. Dat principe lijkt zich nu te wreken. Het westen wordt geconfronteerd met een cultuur waarin het daadwerkelijke geweld juist centraal staat. Verrips: „Met al dat indirecte geweld proberen we op iets terug te halen van wat we verloren hebben. De westerse mens heeft zich verplicht om alleen nog maar te kijken en vooral veel te praten."

Falcon4Splash

Janesairattack

Janesairsmoke

Spain

Enrique Baron Crespo
Member, European Parliament
Former President, European Parliament, Former Minister

Fernando Moran Lopez
Chair, Committee on Institutional Affairs, European Parliament
Former Foreign Minister

Sri Lanka

A.T. Ariyaratne
Leader, Sarvodaya Movement
Gandhi Peace Prize, 1996

Anura Bandaranaike
Member, Parliament
Former Minister of Education
Former Leader of Opposition

Jayantha Dhanapala
President, NPT Review and Extension Conference, 1995
Former Ambassador to U.S.

Suriname

I.M. Djwalapersad
Speaker, Assembly

Sweden

Goran Persson
Prime Minister

Ingvar Carlsson
Former Prime Minister

Maj Britt Theorin
Former Chair, UN Commission of Experts on Nuclear Weapons
Member, European Parliament

Tanzania

Al Hassan Mwinyi
Former President

Julius K. Nyerere
Former President
Chair, South Commission

Salim Ahmed Salim
Former Prime Minister
Secretary General, Organization of African Unity, President, U.N. General Assembly, 34th Session

Joseph Warioba
Former Prime Minister
Judge, International Tribunal on Law of the Seas

Thailand

Anand Panyarachun
Former Prime Minister

Uganda

Milton Obote
Former President

Dr. Paul Kaeanga Ssemogerere
Former Deputy Prime Minister/Foreign Minister

Dr. Naphali Akena Adoko
Former Chief of State Security

Justice Emmanuel Oteng
Former Acting Chief Justice

United Kingdom

Lord James Callaghan
Former Prime Minister
Member, House of Lords

Lord Denis Healey
Former Secretary of Defense, Former Chancellor of Exchequer

John Edmunds
Former Chief Negotiator, CTBT
Former Head, Arms Control & Disarmament, Foreign Office

Betty Williams
Nobel Peace Laureate

United States

Jimmy Carter
Former President

Zimbabwe

Dr. Robert Mugabe
President